

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Petra Satoriová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
Katedra mezinárodního práva

Ochrana práv dítěte v ozbrojeném konfliktu

Diplomová práce

Autorka: Petra Satoriová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc.

2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací na téma „Ochrana práv dítěte v ozbrojeném konfliktu“ vypracovala samostatně a veškerou použitou literaturu i další prameny řádně označila a uvedla v přiloženém seznamu. Tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. června 2013

.....
podpis studenta

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala paní doc. PhDr. Stanislavě Hýbnerové, CSc., vedoucí mé diplomové práce, za trpělivost, cenné rady, připomínky a účinnou pomoc při vytváření práce.

Petra Satoriová

ÚVOD.....	5
1. Dětská práva a ozbrojený konflikt	10
1.1 Historie dítěte v kontextu ozbrojeného konfliktu	10
1.2 Vztah lidských práv a práva humanitárního	17
1.2.1 Článek 38 Úmluvy o právech dítěte	23
1.3 Definice základních pojmů.....	28
1.3.1 Dítě.....	28
1.3.2 Ozbrojený konflikt	36
1.3.2.1 Mezinárodní ozbrojené konflikty	37
1.3.2.2 Vnitrostátní ozbrojené konflikty	40
1.4 Tendence ozbrojených konfliktů v současnosti.....	46
1.5 Nepříznivé následky ozbrojených konfliktů na dětech	49
2. Dvojí postavení dítěte v ozbrojeném konfliktu.....	51
2.1 Dítě účastníci se ozbrojeného konfliktu	51
2.1.1 Dětský voják	52
2.1.1.1 Příčiny účasti dětí v ozbrojených složkách	54
2.1.1.1.1 Důvody účasti dětí	54
2.1.1.1.2 Důvody žádanosti dětí.....	56
2.1.1.2 Nedostatky v systému ochrany při účasti dětí v konfliktu	57
2.1.1.2.1 Rodný list	57
2.1.1.2.2 Zatčení.....	59
2.1.1.2.3 Právní pravidla bez efektivního účinku	59
2.1.1.2.4 Ozbrojené skupiny a neoficiální procesy povolávání	59
2.1.1.3 Příklady a hodnocení počtu dětí v konfliktu	60
2.1.2 Povolávání dobrovolné/nucené/povinné	62
2.1.2.1 Povinné povolávání a nucené povolávání	63
2.1.2.2 Dobrovolné povolávání	66
2.1.3 Účast přímá/nepřímá	70
2.1.3.1 Přímá účast a aktivní účast	70
2.1.3.2 Nepřímá účast.....	73
2.1.4 Shrnutí	74
2.2 Dítě neúčastníci se ozbrojeného konfliktu	75
2.2.1 Ochrana ve smyslu humanitárního práva.....	76
2.2.1.1 Všeobecná ochrana.....	76
2.2.1.2 Speciální ochrana	78
2.2.1.2.1 Zóny míru.....	79
2.2.1.2.2 Rodina	81
2.2.1.2.3 Kulturní práva	83
2.2.1.2.4 Internace.....	84
2.2.1.2.5 Ochrana dětí v okupaci	85
2.2.1.2.6 Zásobování	86
2.2.1.2.7 Ranění, nemocní a novorozenci	87
2.2.1.2.8 Nepřátelští civilisté	87
2.2.1.2.9 Vnitrostátní konflikty	88
2.2.2 Ochrana v rámci lidských práv	88

2.2.2.1 Smlouvy přiznávající dětem zvláštní ochranu.....	88
2.2.2.2 Smlouvy specificky se zabývající dětmi	90
2.3 Ochrana dětských vojáků a civilistů při zajetí.....	91
2.3.1 Mezinárodní ozbrojené konflikty	91
2.3.2 Vnitrostátní konflikty	94
2.4 Odzbrojení, demobilizace, reintegrace, resocializace	95
2.4.1 Odzbrojení	98
2.4.2 Demobilizace.....	99
2.4.3 Reintegrace.....	102
2.4.4 Dívčí aspekt.....	104
2.4.5 Stabilizace situace v zemi	105
2.5 Sexuální násilí	106
2.5.1 Sexuální násilí	106
2.5.2 Právní kvalifikace.....	112
2.6 Trestní odpovědnost dětských vojáků	115
2.7 Dvojí status dítěte, oběť a pachatel	120
3. Kontrolní a sankční mechanismy.....	123
3.1 Státy v rámci kontrolních procedur	123
3.1.1 Lidskoprávní aspekt	125
3.1.1.1 Úmluva o právech dítěte.....	125
3.1.2 Humanitárně právní aspekt	130
3.1.2.1 Ženevské úmluvy	130
3.1.3 Mimosmluvní mechanismy	136
3.1.3.1 Rezoluce Rady bezpečnosti.....	137
3.1.3.2 Specifická ochrana v rámci rezoluce 1612.....	141
3.1.3.2.1 Zvláštní zmocněnec Generálního tajemníka pro otázku dětí v ozbrojeném konfliktu	141
3.1.3.2.2 Pracovní skupina Rady bezpečnosti pro problematiku dětí v ozbrojených konfliktech.....	142
3.1.3.2.3 MRM systém.....	144
3.2 Nestátní aktéři a jejich role v ozbrojeném konfliktu	148
3.2.1 Nestátní aktéři jako strany konfliktu	148
3.2.1.1 Lidskoprávní oblast zájmů	149
3.2.1.2 Mezinárodní humanitární právo	150
3.2.1.3 Závazky nestátních aktérů.....	152
3.2.1.4 Trestání a kontrola nestátních aktérů.....	154
3.2.1.5 Exteritoriální použití síly.....	156
3.2.2 Nestátní aktéři jako účastníci konfliktu	158
3.2.2.1 NGO a pomocné organizace.....	158
3.3 Soudní kontrola	160
3.3.1 Individuální trestní odpovědnost.....	160
3.3.2 Jednotlivé soudy.....	163
3.4 Prevence ozbrojených konfliktů.....	167
ZÁVĚR	171
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	174

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	177
RESUMÉ	199
ABSTRACT.....	200

Citát

*„ We are displaced children.
We are children who have been used by armed groups.
We are orphans.
We are street children.
We are girls who sell our bodies to survive.
We are children who have to work.
We are children who can't go to school.
We are children with disabilities.
We are children living with HIV.
We are detained children.
We are girls who have been raped.
We are children taking care of our brothers and sisters.
We are children without a childhood.”*

“Will you listen?” Young voices from conflict zones¹

---

¹ UNICEF, Will you listen? Young voices from conflict zones, October 2007.
Dostupné z: http://www.unicef.org/adolescence/index_41267.html

ÚVOD

Pravidla upravující ochranu dětí v ozbrojeném konfliktu prošla za posledních několik let rozsáhlým vývojem. Od 30. let 20. století, kdy se začaly tvořit první mezinárodní instrumenty sloužící k uznání dětí jako specifické skupiny, která vyžaduje větší pozornost a zvláštní přístup, přes vrchol rozkvětu v 90. letech, kdy byla dětem věnována závazná Úmluva o právech dítěte a dětská ochrana se stala klíčovou otázkou pro mnoho mezinárodních aktérů až do počátku 21. století, ve kterém se již pozornost nesoustředí na zakrývání mezer v teoretické části, ale naopak se ochrana dítěte začíná zaměřovat na vyrovnaní rovnováhy mezi přijatými závazky a jejich realizací. Dítěti je dnes věnováno mnoho dokumentů mezinárodní povahy, avšak jejich aplikace a provádění v mnoha ohledech zaostává.

Ozbrojené konflikty v dnešní době již nemají výhradně mezinárodní povahu a normy, které dříve upravovaly jen vztahy mezi státy, se dnes musí přizpůsobit jejich novému charakteru. Smíšené a vnitrostátní konflikty převažují a objevuje se v nich i čím dál větší zaměření pozornosti na civilní obyvatelstvo jako na snadné cíle násilí. V této situaci jsou děti zvláště ohrožené z mnoha důvodů. Jednak mnoho z nich žije na hranici chudoby a účast jakékoli podoby v ozbrojeném konfliktu jim dovoluje uspokojit každodenní potřeby či zvyšuje sebedůvěru. Děti jsou také snadněji ovlivnitelné a kvůli nedostatečně vytvořenému hodnotovému systému se v boji mohou stát neohroženou silou, která v důsledku autoritativní moci vojenských velitelů páchá hrůzné zločiny. Jejich účast v ozbrojeném konfliktu je ve většině případů zakázána. Dříve se toto omezení vztahovalo na děti mladší 15 let, dnes je však aspirováno na vytvoření jednotného minimálního věku účasti a povolávání do vládních ozbrojených sil a nestátních skupin na 18 let. I přes tento fakt je však možné konstatovat, že ve velké většině ozbrojených konfliktů poslední doby se děti přímo účastnily násilí jako dětské vojáky, či zastávaly pomocné funkce. Zvýšenou pozornost je třeba také věnovat problematice sexuálního násilí a účasti dívek v situaci vyhroceného sporu. Jejich ochrana, na rozdíl od ostatních dětí, je mnohem problematičtější, jelikož je většinou popírána jejich přítomnost v ozbrojených skupinách a dívky ji ani nechtějí přiznávat kvůli možné následné stigmatizaci.

Ochrana však není poskytnuta jen dětem, které se konfliktu účastní, ale i dalším dětem postiženým konfliktem z pozice civilistů. Úprava, kterou mezinárodní právo přiznává civilním osobám, je velice podrobná a existuje mnoho institutů na jejich ochranu. Dětem je vždy poskytnut zvláštní přístup v souladu s principem nejlepšího zájmu dítěte. Stejně jako u dětských vojáků jsou největší mezery v ochraně dětí ve vnitrostátních ozbrojených konfliktech a pravidla na ně se vztahující jsou minimální.

Efektivní úprava ochrany všech dětí v ozbrojených konfliktech je důležitá z hlediska pozdějšího vývoje samotné země. Mnoho autorů tvrdí, že děti jsou budoucností nynějších generací a je třeba jim přiznat co nejlepší postavení a co nejvíce je ochránit před nepříznivými vlivy kritických situací, jako jsou právě ozbrojené konflikty. V případě, že ozbrojený konflikt vypukne a dítě se i přes všechny zákazy mezinárodního práva nějakým způsobem konfliktu účastní, je nutné se snažit jeho účast co nejlépe upravit či úplně eliminovat. Toho lze dosáhnout pomocí identifikace subjektů, které tuto účast podporovaly nebo dovolily a jejich následného potrestání.

Pomocí různých diplomatických a nátlakových metod je s největší urgencí nutno vyvinout snahu dítě z ozbrojeného konfliktu odebrat a při neúspěchu mu alespoň umožnit řádný návrat do své komunity a patřičnou péči. Situace v zemi po ukončení konfliktu se však vyznačuje značnou nestabilitou a kromě ochrany dítěte pomocí různých rehabilitačních a resocializačních programů je nezbytné znovu vytvořit solidní státní strukturu a vystavět zničené instituce důležité pro dětský rozvoj, jako jsou školy a nemocnice.

Důležitou součástí ochrany dítěte je také stíhání pachatelů zločinů, které byly vykonány v průběhu konfliktu. Z mnoha různých příčin lze konstatovat, že děti jako pachatelé trestných činů v tomto období musí být považovány nejdříve za oběti donucení psychického i fyzického a nedostatku dlouhodobé schopnosti rozhodovat se. Následkem toho je nezbytně nutné stíhat právě vojenské velitele a všechny ty, kteří děti k hrůzným činům nutily.

Celá soustava ochrany byla až donedávna značně formálním smluvně vyjádřeným konceptem. Definice, principy a pravidla mezinárodního práva se v této oblasti rychle rozvíjely, avšak bez ohledu na jejich praktické využití a kontrolu jejich dodržování. Tento

nedostatek byl upraven přijetím kontrolního mechanismu Radou bezpečnosti pro vážné porušení dětských práv, který se projevil řadou úspěchů. V důsledku toho jsou tak lépe shromažďovány informace a rozvíjí se větší spolupráce všech aktérů prosazujících dětská práva.

Problematika ochrany dětí v ozbrojených konfliktech je vysoce aktuální a to zejména proto, že i přes jejich nevinnost a bezbrannost, jsou děti často zneužívány. Myslím si, že je třeba upozornit a věnovat se co nejvíce jejich hrozivým podmínkám a roli, kterou hrají v ozbrojených konfliktech.

Cílem mé práce je nalezení instrumentů ochrany dítěte v ozbrojeném konfliktu, a to zejména v oblasti mezinárodního práva, analyzování jejich významu a vyhodnocení jejich nedostatků a efektivity.

V úvodní části je snaha poskytnout všeobecný náhled na problematiku ochrany dětí v ozbrojených konfliktech a vytyčit strukturu této práce.

V první kapitole je rozebrán vývoj situace dětí v ozbrojených konfliktech od původu jejich ochrany do současnosti a určení následků, jaké mají ozbrojené konflikty na vývoj dětských jedinců. Její struktura začíná stručnou historií vzniku ochrany dětí, přechází přes popsání souvislostí dvou největších oborů práva v této oblasti, tedy humanitárního práva a lidskoprávních norem, a pokračuje definováním pojmů dítěte a ozbrojeného konfliktu. Poslední část této kapitoly pak charakterizuje povahu dnešních ozbrojených konfliktů a vypočítává jejich účinky na děti.

Druhá kapitola je rozdělena na několik částí a představuje jádro právní podstaty ochrany dětí během ozbrojeného násilí. První část se zabývá dítětem, které je aktivní součástí ozbrojeného konfliktu a řadí se na čtyři oddíly. První z nich si vymezuje důvody, následky a právní postavení dětského vojáka, další pak blíže definuje povolávání dětí do ozbrojených sil a skupin, ať již dobrovolné či povinné nebo nucené. Třetí oddíl stanoví základní principy přímé a nepřímé účasti dětí v ozbrojených konfliktech, jejich nedostatky a normy k tomuto se vztahující. Poslední oddíl pak poskytuje stručné shrnutí problému a právní úpravy účasti dítěte v ozbrojeném konfliktu. Druhá pak věnuje svoji pozornost dítěti jakožto civilní osobě, a to v rámci dvou systémů ochrany, tedy mezinárodního humanitárního práva a lidských práv. V humanitárně právním systému je pak vytyčena a

zhodnocena obecná ochrana dítěte jako každého civilisty a dále pak postup zvláštního zacházení a speciálních pravidel, které se na dítě vztahují kvůli jeho zranitelnosti. Ochrana v podobě lidských práv pak nabízí výčet zásad, které dítěti poskytují zvláštní ochranu, a dále ostatních smluv, které určují dítě za základ své úpravy. Další část pak detailně pojednává o omezení osobní svobody dítěte ve formě zajetí a podle druhu konfliktu pak určuje její základní pravidla. Čtvrtá část předestírá složitý systém demobilizačních a resocializačních procesů, který se specifikuje na děti. Její dílčí složky pak řeší jednotlivé fáze těchto procesů od odzbrojení až po stabilizační opatření v dané zemi. Pátá část vytváří rámec pro definování a právní základ pojmu sexuálního násilí během ozbrojených konfliktů. Poslední dvě části rozebírají represivní postih a roli dětí v tomto systému.

Třetí kapitola se zaměřuje na praktické využití a kontrolu jednotlivých pravidel mezinárodního práva. Jejím cílem je identifikovat kontrolní mechanismy v oblasti ochrany dítěte v ozbrojeném konfliktu, vymezit postavení a roli státních a nestátních aktérů, co se týče efektivity a zvážit postavení represivního systému jako odpovědi mezinárodního společenství na porušování dětských práv. Tato kapitola je rozdělena na čtyři části. První z nich se věnuje kontrolním procedurám zahrnujícím státy, a to jak na základě smluv, tak i dalších na smlouvách nezaložených mechanismů. Její jednotlivé oddíly popisují realizaci a kontrolu smluv v oblasti humanitární, lidskoprávní a dále mechanismy, které jsou založené na mimosmluvním základu, jako jsou rezoluce Rady bezpečnosti a kontrolní mechanismy založené na velice významné rezoluci č. 1612 z roku 2005. Ve druhé části je dedikována pozornost nestátním aktérům, a to jednak v pozici strany konfliktu a dále jako pomocné organizace. Třetí část se nejprve zabývá individuální odpovědností jedinců za porušení mezinárodního práva a dále pak uvádí příklady soudních kauz týkajících se dětí v ozbrojeném konfliktu a naznačuje roli represivních systémů v soustavě ochrany dětí. Poslední část pak určuje nedostatky ochrany dítěte a popisuje jejich možnou nápravu.

V této diplomové práci se snažím zhodnotit, jestli systém poskytovaný mezinárodními normami je dostatečný a disponuje potřebnou efektivitou. K tomu využívám mnoho mezinárodních dokumentů, a to nejen smluv, obyčejových pravidel, nezávazných předpisů, ale i rozhodnutí soudu, která jsou důležitým interpretačním a aktivním nástrojem ochrany dětí.

Zdroje, které při své práci využívám, mají většinou mezinárodní charakter s ohledem na nedostatek materiálů českého původu. Mnoho mezinárodních organizací také vydalo užitečné interpretační pomůcky a informační zprávy, které jsou dostupné pouze v elektronické podobě. Z těchto důvodů se také tyto zdroje staly základem mé práce.

1 Dětská práva a ozbrojený konflikt

1.1 Historie dítěte v kontextu ozbrojeného konfliktu

Dětství se svojí specifičností dá zařadit do jedinečné skupiny obyvatel, která si svou zranitelností během let vynutila zvláštní ochranu². Již první válečné spory měly neblahý vliv na nezúčastněné civilní obyvatelstvo, a to pak především na děti. Vzhledem k jejich nezkušenosti a stále probíhajícímu vývoji³ se události, jako ztráta otce v boji, náhodné zranění kulkou či sexuální zneužívání, projevovaly katastrofickým způsobem na jejich dalším rozvoji a hodnotovém utváření názorů⁴. Dětská bezbrannost byla v minulosti vnímána jako slabost a dítě bylo často považováno za osobní vlastnictví náležející rodičům⁵.

Účast dětí na ozbrojených konfliktech se začíná objevovat již velmi brzo⁶ a postupně vyvstává otázka minimálního věku pro přímou účast v konfliktu⁷. Podmínky, ve kterých se děti nacházely, se v průběhu let začaly zlepšovat, a to hlavně díky vlivu církve, rozšiřování

---

² Definice dítěte, jako zranitelného, nevinného, nedospělého či neschopného přijmout své povinnosti a vykonávat svá práva ve své celkovosti, ale také jeho vidina jako případné lepší budoucnosti pro lidstvo, vznikla jako důsledek vlivu křesťanství a západní střední třídy. Období dětství se vyznačovalo velkými riziky a potřebou ochrany dospělým jedincem. BIAYA, Tshikala K., *Enfant en situation de conflit armé et de violence urbaine: bibliographie annotée et signalétique* [online], Dakar: CODESRIA, 2004 [cit. 5. 3. 2013], ISBN 978-286-9781-184. Dostupné z : <http://www.codesria.org/IMG/pdf/Biaya.pdf>.

³ Jak již napsal A. K. Šmilovský : „Nejprvnější a nejsvětější povinností každého člověka je vychovat děti, aby z nich byli pořádní lidé. Nebo vychováváje děti staví jediné člověka pro budoucnost, a zkazí-li jen jedno dítě, zkazí tím třeba i 10 a více lidí v budoucnosti.“ ŠMILOVSKÝ, Alois V., *Parnassie; Starý varhaník; Starý Měchura*. Praha: Borský a Šulc, 1923. 2 l., 344 s. Soubor spisů. Kritické vydání, sv. 2.

⁴ Le bureau international des droits des enfant, *Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne* [online], Canada, © 2010 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-0-9865647-1-0. Dostupné z:

http://www.ibcr.org/editor/assets/thematic_report/5/IBCR_int_FR_low.pdf.

⁵ U chlapců v Římě či Spartě bylo ihned po narození zjišťováno, jestli nejsou nějak deformovaní a jejich osud záležel zcela na uvážení otce. U dívek byly podmínky ještě mnohem tvrdší. CABANES, P., *Introduction à l'histoire de l'antiquité*, 3e éd, Paris: A. Colin, 2004, ISBN 22-002-6644-8.

⁶ Jako příklad lze uvést období Římské nadvlády, kdy byly dětem a mladým lidem udělovány klíčové pozice v armádě.

⁷ Le bureau international des droits des enfant, *Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne*, op. cit., s. 54

křesťanství⁸ a následnému vzniku různorodých spolků pro chudé a sirotčince⁹. Další pokrok nastal během osvícenství, v němž se děti začaly vytvářet jako samostatná skupina obyvatel, tedy přestávaly být jen pouhým stupněm vývoje dospělé osoby. K největšímu rozvoji však došlo po revolucích ve Francii a Americe v letech 1789 a 1776, kdy se lidským právům obecně a právům dítěte začala věnovat náležitá pozornost¹⁰. Na počátku 19. století se pak dítě z pozice předmětu práv postupně začalo měnit na jejich subjekt¹¹.

Během 19. století byly děti hojně používány v armádě, např. jako bubeníci¹² nebo muzikanti. V Americe se k vojskům rodilých Američanů připojovali do pomocných rolí chlapci ve věku 14 - 15 let a pomalu rozvíjeli svůj potenciál stát se opravdovými válečníky. Ve východní Africe mezi kmeny Massaiů a Samburů zastávali nezletilí běžně funkci válečníků. Během občanské války ve Spojených státech amerických následovali mladí lidé svoji rodinu do války, přičemž jejich odvod se leckdy odehrával ve škole a k boji jim sloužily malé zbraně na míru přizpůsobené. Odhaduje se, že počet dětských vojáků se rovnal 250 až 420 tisícům, což je asi 10 – 20 % z celkového počtu povolanych. I přesto že bylo na děti nahlíženo jako na impulsivní a nedospělá stvoření, byla jejich účast ve válce

---

⁸ Sirotčince, In: Wikipedia: the free encyclopedia [online], San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sirotčince>, In: Wikipedia: the free encyclopedia [online], San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sirot%C4%8Dinec>.

⁹ Sirotčince začaly vznikat v průběhu středověku po celé Evropě. Jako příklad lze uvést rok 1531, kdy František I. de Valois přikázal prověřit situaci dětí, které se nacházely v nemocnicích. Následná zpráva byla natolik znepokojivá, že se František I. rozhodl založit první sirotčinec, který byl později nazýván jako nemocnice Červených dětí. Tato barva byla vybrána podle barvy oděvů, kterou tam nosili zaměstnanci. Během prvních let tento sirotčinec přijal více než 80 dětí mezi věkem 7 až 15 let. Enfants rouge [online], Archives de l'AP-HP, [cit. 3. 2. 2013]. Dostupné z http://portail-web.aphp.fr/archives/IMG/pdf/58_Enfants-Rouges.pdf. In VILLIÈRE, R., Lin hôpital d'autrefois « les Enfants-Rouges », Paris, Vigné, 1925, s. 51.

¹⁰ Začaly vznikat první dokumenty, jako například Deklarace práv člověka a občana, kde se ještě nevyskytovala výslovná zmínka o právech dítěte, ale byl to první krok v problematice lidských práv. Déclaration des droits de l'homme et du Citoyen de 1789. [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.textes.justice.gouv.fr/textes-fondamentaux-10086/droits-de-lhomme-et-libertes-fondamentales-10087/declaration-des-droits-de-lhomme-et-du-citoyen-de-1789-10116.html>.

¹¹ KEY, E, FRANZOS, M., The century of the child [online], New York: Arno Press, 1972c1909, v, 339 p. [cit. 5.3.2013], ISBN 04-050-3865-8. Dostupné z: <http://archive.org/details/centurychild00frangoog>.

¹² Napoleon I. Bonaparte používal děti k plnění úkolů ve svojí armádě, a jsou zmínky i o tom, že byly děti použity v bitvě u Trafalgaru. BIAYA, Tshikala K., *Enfant en situation de conflit armé et de violence urbaine: bibliographie annotée et signalétique*, op. cit., s. 2, 3.

považována za čin hrdinství. Paměti popisovaly dětské vojáky jako vytrvalé a vznešené a účast v samotné bitvě pro ně byla velkou ctí¹³.

Postupem času a vlivem první světové války bylo třeba najít příslušný prostředek na ochranu práv dětí, a to nejen během konfliktu, ale i v dobách míru. Nejvýraznější pokrok v této doméně přinesla Ženevská deklarace z roku 1924, která reagovala na hrůznosti první světové války. Její značný přínos je viděn hlavně v tom, že dětská práva v ní byla poprvé uznána jako specifická práva a dospělým byla věnována nejedna povinnost týkající se ochrany dětí¹⁴. Za nejdůležitější práva, která garantovala dětem alespoň základní ochranu, se dají považovat různé zvláštní záruky pro dítě, a to např. jeho zvláštní ochrana před i po narození nebo zákaz diskriminace. Upřednostňován je jednoznačně nejlepší zájem dítěte, ochrana jeho důstojnosti, zvláštní péče, ochrana zdraví, harmonického vývoje, právo na vzdělání, odpovědnost rodičů, prvenství v přístupu k pomoci a právo na ochranu před vykořisťováním, krutostí a škodlivými povoláními. Velkým nedostatkem však byl fakt, že se tato deklarace nikdy nestala závaznou a zůstávala tedy potřeba přijmout právní dokument, který by státům přikazoval obligatorní chování a eventuální sankce v případě jeho porušení.

První a druhá světová válka a její krutosti podnítily humanitární iniciativu a vznik mnoha organizací¹⁵ jako již zmíněný Save the children fond, Plan International v roce 1937¹⁶, Oxfam v roce 1942¹⁷, International Rescue Committee (IRC) v roce 1933¹⁸,

---

¹³ ROSEN, David M., Armies of the young: child soldiers in war and terrorism, [online], In: FDU magazine, January 31 2005 [cit. 5. 3. 2013]. DOI: 0813535689. Dostupné z: <http://www.fdu.edu/newspubs/magazine/05sf/childsoldiers.html>.

¹⁴ Ženevská deklarace práv dítěte byla přijata v roce 1924. Geneva Declaration of the Rights of the Child, 1924: About the Declaration, In: [Http://childrensrightsportal.org](http://childrensrightsportal.org) [online], Humanium, © 2012 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://childrensrightsportal.org/childrens-rights-history/references-on-child-rights/geneva-declaration/>. History, In: [Http://www.savethechildren.org](http://www.savethechildren.org) [online], Westport: Save the Children, © 2013, 1.800.728.3843 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z:

<http://www.savethechildren.org/site/c.8rKLIXMGIpI4E/b.6229507/k.C571/History.html>. Za jejím zrodem stojí úsilí Eglantyne Jebba, který založil Save the children's Fund, z důvodu, aby pomohl dětem decimovaným předchozím konfliktem. V roce 1920 se tento fond stal základem pro „the International Save the Children Union“. V roce 1923 Unie adoptovala první verzi Deklarace práv dítěte, která byla ratifikována v roce 1924 a poslána do Společnosti národů. Společnost národů ji ve stejný rok přijala pod názvem Ženevská deklarace a v roce 1959 ji přijalo i Valné shromáždění OSN v rezoluci 1386.

¹⁵ Le bureau international des droits des enfant, Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne, op. cit., s. 54

¹⁶ Plan international [online], © 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://plan-international.org/>.

¹⁷ Oxfam international [online], © 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.oxfam.org/>.

UNICEF 1946¹⁹ nebo World Vision International, který se zabývá dětskou problematikou od roku 1950²⁰. V 50. letech 20. století bylo humanitární právo ve středu dění a na základě XVII. Mezinárodní konference Červeného kříže svolané Švýcarskou republikou ve Stockholmu byla uspořádána diplomatická konference, jejímiž plody byly čtyři Ženevské úmluvy a 11 resolucí²¹. Problematika dětí byla zahrnuta do IV. Ženevské úmluvy o ochraně civilních osob za války²², která se vztahuje pouze na mezinárodní konflikty. Později v roce 1977 k nim byly připojeny 3 Dodatkové protokoly²³. Ženevské úmluvy se uplatňují jako součást mezinárodního humanitárního práva a dodnes tvoří významný pilíř mezinárodní ochrany civilního obyvatelstva zahrnující i ochranu dětí. Díky jejich univerzální ratifikaci se staly součástí mezinárodního obyčejového práva²⁴, a jsou tedy závazné i pro strany konfliktu, které nejsou státními aktéry.

---

¹⁸ International Committee of the Red Cross [online], © 2013, 05-03-13 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/index.jsp>.

¹⁹ UNICEF [online], 11.06.2003 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/>.

²⁰ World vision [online], Federal Way, WA: World vision Inc., © 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: www.worldvision.org/.

²¹ Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli, Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a třešněníků ozbrojených sil na moři, Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci, Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války. ŠVEJNOHA, J., Historie Mezinárodního Červeného kříže [online], Praha: Úřad Českého červeného kříže, 2008, 151 s. [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-80-87036-28-0. Dostupné z: http://www.cervenekriz.eu/cz/edicehnuti/Historie_MCK.pdf.

²² Vyhláška Ministra zahraničních věcí ze dne 15. prosince 1954 o Ženevských úmluvách ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války, In: Sběrka zákonů. 1954, č. 65, 40. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1954-65>.

²³ Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter. Sběrka zákonů, částka 35, 23. 5. 1991 a Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. 8. 1949 o přijetí dalšího rozeznávacího znaku.

²⁴ V rozhodnutí odvolací části Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v kauze Dusko Tadić, soud potvrdil, že součástí mezinárodního obyčejového práva je mezi jinými zákaz cíleného zaměřování civilistů nebo necivilních objektů, činění rozdílu mezi civilními a vojenskými objekty, zákaz represálií vůči civilnímu obyvatelstvu, rozpoznání a uznávání základních lidských práv jak to je uvedeno v mezinárodních instrumentech, a to i během konfliktu. Prosecutor v. Dusko Tadić (Appeal Judgment), IT-94-1-A, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 15 July 1999. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/40277f504.html>. Je nepochybné, že jistá ustanovení týkající se lidských práv mohou být v době konfliktu pozastavena, ale díky tomu, že jsou součástí obyčejového práva, by se měla uplatňovat i tak. HAMILTON, C., EL-HAJ, Abu T., Armed conflict: The protection of children under international law, In: The International journal of children's rights: The protection of children under international law [online], 01. 01. 1997 [cit. 5. 3. 2013], ISSN 0927 - 5568. Dostupné z: http://www.essex.ac.uk/armedcon/story_id/000577.html. K tomuto tématu se vyjadřuje i rozsudek Zvláštního soudu pro Sierra Leone ve věci obvinění Charlese Taylora, který byl uznán vinným mimo jiné i z náboru dětí mladších 15 let a soud rozhodl, že tato vážná porušení vytváří zločin válečný, což je součástí mezinárodního obyčejového práva. K tomuto lze uvést dále zprávu Generálního tajemníka OSN, která se zaměřovala na paragraf 2 rezoluce 808/1993, kde je zdůrazněno, že následující úmluvy mezinárodního humanitárního práva

Konec 20. století však nepodnítl pouze iniciativu v oblasti humanitárního práva, které se snažilo zlepšit žalostný stav právních prostředků pro ochranu dětí. V 80. letech 20. století se objevuje Polsko se svým návrhem zcela nové smlouvy, která byla poslána Generálnímu tajemníku OSN, čímž začala strastiplná debata²⁵, jež byla ukončena přijetím mezinárodní Úmluvy o právech dítěte Valným shromážděním OSN, a to 20. 11. 1989 s účinností ke 2. 9. 1990. Podle zprávy Výboru pro práva dítěte zaslané Valnému shromáždění z roku 2012 je nynější počet států, které Úmluvu ratifikovaly, 193, což z ní dělá téměř univerzálně ratifikovaný dokument²⁶. K Úmluvě jsou dále připojeny 3 Opční protokoly. První Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se účasti dětí v ozbrojeném konfliktu, který byl ratifikován již 129 státy a byl přijat v roce 2000²⁷. Druhý Protokol byl přijat taktéž v roce 2000 Valným shromážděním pod názvem Opční protokol k

---

jsou součástí mezinárodního obyčejového práva. Mimo jiné: UN Security Council, Report of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 2 of Security Council Resolution 808 (1993) [Contains text of the Statute of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991], 3 May 1993, S/25704. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6af0110.html>.

²⁵ Mnoho aktérů mezinárodního práva se stavělo proti nové závazné smlouvě k ochraně práv dětí, jelikož již existovala nezávazná deklarace, která disponovala univerzální ratifikací. Jako příklad lze uvést nevládní organizaci International Union for Child Welfare. Polský návrh téměř kopíroval Deklaraci na ochranu práv dětí a jeho rozsah tedy nezahrnoval odpovědi na nejnovější problematiky a aktuální témata. V roce 1978 Valné shromáždění OSN učinilo z Úmluvy o právech dítěte svoji prioritu, což vzhledem k důsledkům studené války a návrhu další Úmluvy na zákaz mučení nebylo do jisté míry splněno a na její přijetí se muselo ještě dlouho čekat. Státy, které se na přijetí podílely, nedokázaly vést diskuzi k úspěšnému konci, a tak byla v roce 1984 vytvořena *ad hoc* skupina nevládních organizací, která vypracovala návrh Úmluvy. Později se k procesu přidala i organizace UNICEF, která nejen financovala neformální schůze pracovní skupiny, ale snažila se i napravit případné nedostatky. V roce 1988 těsně před konečným přijetím celé Úmluvy byl přijat kompromis článku 38, který se týká právě ozbrojených konfliktů a věkové hranice účasti dětí v ozbrojených silách. Konečný návrh Úmluvy byl přijat Valným shromážděním OSN 20. 11. 1989. Institute international des droits de l'enfant, 18 Candles – The Convention on the Rights of the Child reaches Majority [online], Switzerland: Institut International des Droits de l'Enfant (IDE), OHCHR, 2009 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/crc18.pdf>.

²⁶ General Assembly OSN, Report of the Committee on the Rights of the Child, Sixty-seventh session, Supplement No. 41 (A/67/41), New York, 2012.

²⁷ Návrh daného Protokolu byl zpracován v roce 1994 pracovní skupinou, která byla vytvořena Komisí pro lidská práva. Po dobu šesti let se vedly dlouhé diskuze o jeho obsahu, které byly zakončeny 25. května 2000 přijetím Protokolu Valným shromážděním OSN a po dosažení desáté ratifikace nabyl Protokol účinnost 12. února 2002. UNICEF, Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Guide to the Optional Protocol on the involvement of children in armed conflict [online], New York, 2003 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.unicef.org/publications/index_19025.html. 22 států Protokol podepsalo, ale neratifikovalo. Field monitors. Watchlist [online]. 2002-2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://watchlist.org/field-monitors/>. Treaty Collection, UN, UNTC [online], 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://treaties.un.org>.

Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie²⁸ a byl ratifikován již 152 státy²⁹. Poslední Opční protokol byl přijat Valným shromážděním 19. prosince 2011, a to Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se komunikačního procesu a pro nástup jeho účinnosti schází 4 ratifikace³⁰.

Úmluva o právech dítěte a její Opční protokoly jsou nepochybně jedním z mezinárodních lidskoprávních instrumentů, které poskytují tu největší ochranu, co se týče práv dítěte. Její základní obsah tvoří všeobecné principy, které jsou zmíněny v člancích 2, 3, 6 a 12 Úmluvy³¹. Mezi jinými tam patří zákaz diskriminace, ochrana nejlepšího zájmu dítěte, právo na život, přežití a vývoj, právo vyjádřit své názory a právo participace³². Tato nejdůležitější práva se prolínají všemi dalšími ustanoveními Úmluvy a je nutno je dodržovat za každých podmínek.

Po přijetí Úmluvy však rozvoj dětských práv neustal a dalším významným bodem ve zlepšení standardu ochrany dětí byla studie Gracy Machel, s názvem „The impact of armed conflict on children“ (Vliv ozbrojeného konfliktu na děti), která byla zpracována v roce 1996 na doporučení Výboru pro práva dítěte z roku 1993³³. Její hlavní myšlenkou byl předpoklad, že děti by se vůbec neměly ozbrojeného konfliktu účastnit.

---

²⁸ REVAZ, Cris R., The Optional Protocols to the UN Convention on the Rights of the Child on Sex Trafficking and Child Soldiers, In: Human Rights Brief [online], 2001, Volume 9, Issue 1 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.wcl.american.edu>.

²⁹ General Assembly OSN, Report of the Committee on the Rights of the Child, Sixty-seventh session, Supplement No. 41 (A/67/41), op. cit., s. 31.

³⁰ Jeho návrh byl přijat v roce 2009 rezolucí Rady pro lidská práva č. 11/1, která ustanovila pracovní skupinu k jeho vypracování. Neformální schůze se konala 26. května 2010 a další schůze 6. října 2010 vyprodukovala návrh daného Protokolu. Rada pro lidská práva vydala 17. června 2011 rezoluci č. 17/18, kterou přijala i samotný Protokol a doporučila jeho přijetí i Valnému shromáždění OSN. Valné shromáždění OSN 19. prosince 2011 daný dokument přijalo a 28. února 2012 byl již podepsán 20 státy, přičemž vstoupí v účinnost po uložení 10. ratifikační listiny General Assembly OSN, Report of the Committee on the Rights of the Child, Sixty-seventh session, Supplement No. 41 (A/67/41), op. cit., s. 31.

³¹ VIGNARD, K., The international legal framework for the protection of children in armed conflict. In: Disarmament forum, Geneva: UNIDIR, 2011, s. 7, ISSN 1020-7287. Dostupné z: <http://unidir.org/pdf/articles/pdf-art3135.pdf>, Institute international des droits de l'enfant, 18 Candles – The Convention on the Rights of the Child reaches Majority, op. cit., s. 31.

³² Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, In: Sbírka zákonů, 1991, č. 104, 22. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=104&r=1991>. Dále jen Úmluva o právech dítěte.

³³ Graca Machel byla jmenována jako expert Generálním tajemníkem OSN. Zpráva, která ohromila a dala podnět k akci v oblasti ochrany dětí, byla předána Valnému shromáždění OSN jako dokument UN General Assembly, Impact of armed conflict on children: note / by the Secretary-General, 26 August 1996, A/51/306, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f2d30.html>.

V tomto záměru byly později vydávány i jednotlivé rezoluce Rady bezpečnosti OSN. V dnešní době jich je devět a všechny směřují k omezení účasti dětí v ozbrojeném konfliktu a případně k jejich absolutní exkluzi³⁴. Na konci 20. století se vyvinul i důležitý dokument na úrovni regionální, který vstoupil v účinnost v roce 1999, a to Africká charta práv a blaha dítěte³⁵, která výrazně zvýšila ochranu poskytovanou Úmluvou o právech dítěte. Z dalších významných dokumentů je třeba jmenovat Úmluvu č. 182³⁶ Mezinárodní organizace práce, která se zabývá zákazem a okamžitými opatřeními pro eliminaci nejhorší formy lidské práce, což je podle ní i nábor dětských vojáků³⁷. V neposlední řadě je třeba zdůraznit další velice významný krok vpřed, a to trestání pachatelů trestných činů v oblasti náboru a odvodu dětí mladších 15 let, které jsou posuzovány jako válečný zločin a objevují se v Římském statutu³⁸. Neméně důležité byly i konference s tematikou ochrany práv dětí, z nichž lze uvést například Mimořádnou schůzi Valného shromáždění zabývající se dětmi v květnu roku 2002, která dala zrod dokumentu „A World Fit for Children“ (Svět způsobilý pro děti)³⁹. Posledními dokumenty, které výrazně ovlivňují postavení dětí v ozbrojeném konfliktu, jsou Pařížské zásady z roku 2007 a Pařížské závazky, které renovovaly starší Principy z Kapského Města⁴⁰. Všechny výše zmíněné dokumenty, a to ať již závazné či nezávazné, jsou součástí mezinárodního humanitárního práva nebo mezinárodních lidských práv.

---

³⁴ Rezoluce Rady bezpečnosti 1261 z roku 1999, 1314 z roku 2000, 1379 z roku 2001, 1460 z roku 2003, 1539 z roku 2004, 1612 z roku 2005, 1882 z roku 2009, 1998 z roku 2011 a 2068 z roku 2012.

³⁵ Rezoluce Rady bezpečnosti 1261 z roku 1999, 1314 z roku 2000, 1379 z roku 2001, 1460 z roku 2003, 1539 z roku 2004, 1612 z roku 2005, 1882 z roku 2009, 1998 z roku 2011 a 2068 z roku 2012.

³⁵ Organization of African Unity, African Charter on the Rights and Welfare of the Child, 11 July 1990, CAB/LEG/24.9/49 (1990), [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38c18.html>.

³⁶ International Labour Organization (ILO), Worst Forms of Child Labour Convention, C182, 17 June 1999, C182, [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ddb6e0c4.html>.

³⁷ Tato Úmluva byla přijata v roce 1999 a začala se aplikovat v roce 2000.

³⁸ Římský statut byl přijat a aplikuje se od roku 2002. UN General Assembly, Rome Statute of the International Criminal Court (last amended 2010), 17 July 1998, ISBN No. 92-9227-227-6, [cit. 5.3.2013].. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3a84.html>. Dále jen Římský statut.

³⁹ UNICEF, Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Guide to the Optional Protocol on the involvement of children in armed conflict, op. cit., s. 9.

⁴⁰ UN Children's Fund (UNICEF), The Paris Principles. Principles and Guidelines on Children Associated With Armed Forces or Armed Groups, February 2007 [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/465198442.html>. UNICEF, Cape Town Principles and Best Practices, 27.-30. 4. 1997, South Africa. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.unicef.org/emergencies/files/Cape_Town_Principles%281%29.pdf.

1.2 Vztah lidských práv a práva humanitárního

Ochrana dětí v ozbrojeném konfliktu je zabezpečena dvěma právními systémy, které se čím dál tím více sblíží a prolínají, a to humanitárním právem a lidskoprávními normami. Nejprve je třeba definovat obě mezinárodně právní oblasti zvlášť, a poté představit jejich vzájemnou interakci. Humanitární právo je svou podstatou právo válečné⁴¹, až na několik ustanovení, které se vztahují k době míru. Používá se výhradně při vypuknutí mezinárodního či vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, a to s cílem omezení práv válečných stran a zmírnění následků konfliktů, které se projevují v podobě utrpení obyvatelstva, materiálních škod a jiných útrap. Humanitární právo se zabývá rovněž regulací metod a způsobů boje⁴².

Humanitární právo ozbrojené konflikty přímo nazakazuje, ale snaží se je co nejvíce omezit s pomocí několika základních zásad, jako je například zásada proporcionality mezi vojenskou výhodou a způsobenou škodou či ztrátami na životech⁴³, zásada lidskosti, vojenské nezbytnosti, rozlišování civilistů a vojáků a rovných závazků válčících stran⁴⁴. Z historického hlediska lze humanitární právo vidět jako reakci na středověký způsob vedení války, při kterém mohla být nepřátelská strana v případě zajetí zabita, mučena nebo zotročena⁴⁵ a raněným vojákům se nedostávalo žádné péče⁴⁶. Očekávanou změnu v podobě humanitárního práva uspíšily žádosti pro jeho zavedení od filosofů, náboženských spisovatelů té doby, ale i tehdejší striktní pravidla národních profesionálních armád⁴⁷.

Humanitární právo lze tedy považovat za kompromis mezi snahou pomoci všem

---

⁴¹ K jeho vzniku a historii viz výše.

⁴² PILLOUD, C., SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B., Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949[online], Norwell, MA, USA: Distributors for the United States and Canada, Kluwer Academic Publishers, 1987, xxxv, 1625 p. [cit. 2013-06-16]. ISBN 978-902-4734-603. Dostupné z: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/Commentary_GC_Protocols.pdf.

⁴³ No Peace Without Justice, UNICEF, International criminal justice and children, UNICEF Innocenti Research Centre, September 2002, Rome Italy.

⁴⁴ FUCHS, Jiří. Mezinárodní humanitární právo. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany - Agentura vojenských informačních služeb, 2007, 230 s. ISBN 978-807-2784-240.

⁴⁵ HAMILTON, C., EL-HAJ, Abu T., Armed conflict: The protection of children under international law, op. cit.

⁴⁶ O tomto způsobu boje je pohovořeno v knize Henryho Dunnanta o bitvě u Solferina.

⁴⁷ Ibid.

obětím zla vytvořeného válkou, a na druhé straně vojenskou nezbytností, která staví válku právě do oné pozice nezbytného zla. Z toho lze dovodit, že v době, kdy již ani příslušníci armády nemohli snést hrůzy a krutosti nebývalé intenzity páchané v době bojů, byl vytvořen reálný základ pro vznik humanitárního práva⁴⁸. Za jeho součást lze bezpochyby považovat Ženevské právo⁴⁹ a také Haagské právo⁵⁰ a jejich sblížení v podobě Dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám přijatým v roce 1977⁵¹⁵².

Přicházející humanitární právo představovalo efekt tak zásadní, že Mezinárodní soudní dvůr ve svém rozsudku týkajícím se Korfu z 9. dubna 1949 upozornil na to, že principy tak základní, jaké jsou vyjádřeny v Úmluvě z Haye a v Ženevských úmluvách, jsou neporušitelným obyčejovým právem⁵³. Další rozsudek vztahující se ke stejnému tématu se týká bývalé Jugoslávie a opět podotýká, že mezinárodní humanitární právo je nedílnou součástí mezinárodního obyčejového práva⁵⁴.

Zúží-li se rozsah humanitárního práva jen na ochranu dětí, je třeba zmínit, že nejdůležitější Úmluvou, kterou je třeba se zabývat, je IV. Ženevská úmluva, která upravuje práva civilistů a její Dodatkové protokoly. Její působnost se vztahuje mimo jiné na právo volného průchodu jídla, oblečení a léků dětem, poskytnutí pomoci dětem odděleným nebo osiřelým nebo právo států zřídit nemocnici či jinou ochrannou zónu pro

---

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ženevské právo je právo, které upravuje ochranu obětí bojů. Jeho součástí jsou Ženevské úmluvy.

⁵⁰ Haagské právo upravuje účast na nepřátelství, bojové prostředky a metody vedení boje.

⁵¹ Tento Protokol vznikl také jako reakce na násilí proti civilistům, lékařům a důsledkem válek guerilla ve Vietnamu a dalších hrůz Studené války.

⁵² No Peace Without Justice, UNICEF, International criminal justice and children, op. cit., s.35.

⁵³ Cour international de justice, Affaire du Detroit de Corfou (fond), Arrête du 9. 4. 1949, Reports of judgements, advisory opinions and orders, Leyden Societé d'éditions, A. W. Sijthoff Publishing Company, C. I. J. Recuei/1949, str. 22. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/1/1645.pdf>

⁵⁴ Podotýká tak zpráva Generálního tajemníka OSN, která navazovala na přijetí rezoluce č. 808 z roku 1993, jež představila statut Mezinárodního soudního tribunálu v bývalé Jugoslávii. Daná zpráva byla schválena Valným shromážděním OSN pod číslem 827 v roce 1993 a zahrnuje mezi obyčejové právo mimo jiné Haagské právo, Ženevské právo, Úmluvu o prevenci a potrestání zločinu genocidy z roku 1948 a Statut Mezinárodního vojenského tribunálu z roku 1949. Tento fakt byl důsledkem všeobecné ratifikace smluv obsahujících všeobecně uznávané humanitární principy, které jsou součástí *ius cogens* podle článku 53 Vídeňské úmluvy. International court of justice reports of judgements, advisory opinions and orders. International court of justice reports of judgments, advisory opinions and orders. Legality of the threat or use of nuclear weapons, Advisory opinion of 8 July 1996. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&k=e1&p3=4&case=95>.

děti⁵⁵. Jestliže se pak dítě účastní bojů a získá status dětského vojáka, jsou pro něj relevantní i první tři Ženevské úmluvy.

Na rozdíl od humanitárního práva jsou mezinárodní lidská práva definována jako všechna práva a svobody, kterými disponuje každý jen z prostého důvodu lidství a jejich základní charakteristikou je, že jsou univerzální a subjektivní⁵⁶. Jako příklad lze uvést právo na vlastní názor, právo na život a svobodu, rovnost před zákonem, politická, ekonomická práva, právo na vzdělání, právo na práci a další⁵⁷. Pro zjištění všech zdrojů mezinárodních lidských práv je třeba vzít v úvahu článek 38 Statutu Mezinárodního soudního dvora, který uvádí všechny prameny mezinárodního práva obecně, a to základní mezinárodní smlouvy⁵⁸, mezinárodní obyčejové právo, subsidiární obecné zásady právně uznávané civilizovanými národy, rozhodnutí soudů, učení nejkvalifikovanějších znalců mezinárodního práva a ekvitu⁵⁹⁶⁰. Mezinárodní lidská práva se uplatňují jak v době míru, tak v době ozbrojeného konfliktu, ale právě v období válečného stavu lze nějaká z nich značně omezit.

Oba tyto právní systémy, mezinárodní humanitární právo a lidská práva, tvoří rámec právní ochrany, v nichž se jednotlivá práva v minulosti v mnoha směrech vylučovala, ale v poslední době se čím dál více přibližují. Na rozdíl od humanitárního práva, lidskoprávní normy závisely na vůli daného státu a používaly se ve vztahu mezi ním samotným a jednotlivcem. Po dlouhou dobu tak zůstávaly předmětem vnitrostátního práva⁶¹, a to až do druhé Světové války, kdy posloužily jako základ pro Všeobecnou deklaraci lidských práv z

---

⁵⁵ Le bureau international des droits des enfant, Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne, op. cit., s. 87.

⁵⁶ ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, martinus nijhof publishers, London 2005.

⁵⁷ Human rights law. HG Global Legal Resources [online]. ©1995-2013 [cit. 5. 3. 2013].

Dostupné z: <http://www.hg.org/human-rights.html>.

⁵⁸ Mezinárodní smlouvy, které se týkají ochrany práv dítěte, jsou zejména Všeobecná deklarace lidských práv, Úmluva na prevenci a potrestání zločinu genocidy, Mezinárodní Pakty o občanských a politických právech a ekonomických kulturních a sociálních právech, Mezinárodní úmluva o potlačení všech forem rasové diskriminace, Úmluva o eliminaci všech forem diskriminace žen, Úmluva o zákazu mučení a jiného nelidského nebo ponižujícího zacházení, Mezinárodní úmluva o právech dítěte a další.

⁵⁹ Římský statut.

⁶⁰ PERKINS, Steven C., International Human Rights Law and Article 38(1) of the Statute of the International Court of Justice, 12. 7. 1999, Prepared on 19. 7. 1996, for presentation at the 1992 Annual Meeting of the American Association of Law Libraries

⁶¹ Až na výjimky, což je příklad ochrany menšin. Jejich práva byla upravena jako součást Versailleské dohody po skončení 1. Světové války.

roku 1948. Ke sblížení obou systémů došlo také v podobě Ženevských úmluv v ustanoveních, které se zabývají úpravou jedince ve vazbě nebo společného článku 3. V této době ještě patrně nebylo uvažováno o možném střetu nebo splynutí obou institutů v budoucnu⁶² a lidská práva neměla co dočinění s válečným konfliktem.

S postupným nárůstem konfliktů⁶³ však začala přibývat relevance lidských práv při vypuknutí ozbrojeného konfliktu a na Mezinárodní konferenci v Teheránu v roce 1967 uznala OSN jejich aplikaci v jeho průběhu⁶⁴. Tuto myšlenku postupně přijala Rada bezpečnosti⁶⁵, Valné shromáždění⁶⁶, Mezinárodní výbor Červeného kříže⁶⁷ a Výbor pro Lidská práva a objevila se první šetření v oblastech lidských práv ve státech, jako jsou Sierra Leone, Libérie a dalších. Tento trend byl umocněn vznikem derogačních klauzulí, které dovolují nebo naopak zakazují či omezují použití určitých lidských práv v době mimořádného kritického stavu, což je například ozbrojený konflikt⁶⁸.

Soulad obou právních režimů je realizován v článku 38 Úmluvy o právech dítěte, Římském statutu Mezinárodního soudního dvora nebo Opčním protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů^{69 70}.

---

⁶² I přesto, že základ lidskoprávních norem by se dal nalézt v reakci na druhou světovou válku a její hrůzy.

⁶³ Korea, Maďarsko, Blízký východ.

⁶⁴ Rezoluce pod názvem „Respect and enforcement of human rights in the occupied territories“, přijatá na konferenci v Teheránu mířila vůči Izraeli, který měl povinnost aplikovat v okupovaných Palestinských oblastech, jak Všeobecnou deklaraci lidských práv, tak Ženevské úmluvy. Další rezoluce nazvaná „Respect for human rights in armed conflict“ připomínala, že i v dobách ozbrojených konfliktů je třeba uplatňovat základní lidské principy. Humanitární právo pak potvrdilo důležitost lidských práv v Dodatkovém protokolu II. k Ženevským úmluvám z roku 1977, kdy smluvní strany deklarují, že mezinárodní dokumenty vztahující se k lidským právům poskytují základní ochranu lidské osobnosti. International Committee of the Red Cross (ICRC), Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977, 1125 UNTS 609, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b37f40.html>. Dále jen Dodatkový protokol II.

⁶⁵ Myšlenka byla přijata v podobě rezolucí Rady bezpečnosti. Například rezoluce z roku 2003 volá po dodržování lidských práv v ozbrojených konfliktech.

⁶⁶ Valné shromáždění ve své rezoluci nazvané „Basic principles for the protection of civilian populations in armed conflict“ zdůraznilo, že základní lidská práva vyjádřená v mezinárodních instrumentech je třeba uplatňovat i za ozbrojených konfliktů.

⁶⁷ Výbor upozornil, že lidská práva a humanitární právo se během ozbrojených konfliktů uplatňují společně.

⁶⁸ Nederogovatelná práva jsou například právo zákazu mučení a jiného nelidského nebo ponižujícího zacházení, zákazu zločinu genocidy, zákazu diskriminace na základě rasy. ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 10.

⁶⁹ Jeho preambule nám sděluje, že ozbrojené konflikty se řídí humanitárním právem, ale že lidská práva jsou nezbytná pro plnou ochranu dětí, a to zejména v průběhu ozbrojených konfliktů nebo okupace. UN General Assembly, Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, vol.

Na druhou stranu jsou oba instituty značně rozdílné a jejich konkurenční povaha je leckdy nevyřešitelným problémem. Základní odlišností je fakt, že humanitární právo se aplikuje výlučně za ozbrojeného konfliktu proti nepřátelské moci. Válčíci strany jsou pak chráněny stejnou měrou jako jednotlivci. Humanitární právo je koncipováno jako nezrušitelné, neomezené a neregistrované právo. Je používáno výhradně armádou, což má vliv na jazyk vytvořený pro konstrukci jeho principů, která jsou psaná určitým specifitějším stylem. Naproti tomu lidská práva poskytují ochranu jak v době míru, tak i v průběhu války a jsou uplatňována jednotlivcem vůči jakékoli veřejné moci. Za určitých okolností lze řadu z nich značně omezit a pozastavit, a to pomocí derogačních klauzulí⁷¹. Lidskoprávní ustanovení jsou také formulována velice obecně, jelikož se předpokládá jejich následná interpretace soudy a dalšími subjekty⁷².

Je tedy zřejmé, že jak humanitární právo, tak práva lidská spolu neustále komunikují⁷³, protínají se a odporují si a je nezbytné řešit jejich vzájemný vztah⁷⁴. Tímto se zabýval

---

1577, p. 3, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38f0.html>. Dále jen Úmluva o právech dítěte.

⁷⁰ DROEGE, C., The overlap of international human rights law and international humanitarian law in situations of armed conflict – The converging development of human rights law and humanitarian law, In: International review of Red Cross, volume 90, n. 871, September 2008.

⁷¹ Derogační klauzule se používají v době nouzových stavů, což zahrnuje právě ozbrojený konflikt. Jako příklad lze uvést článek 4 Mezinárodního Paktu o občanských a politických právech a podobný článek je obsažen i v Evropské úmluvě o lidských právech nebo Americké úmluvě o lidských právech. Derogační klauzule slouží jako pojistka při nouzových situacích, aby činy, které se běžně považují za trestné, jako je například zabití bojovníka, zůstaly trestné v rámci lidských práv, i přestože jsou povoleny humanitárním právem. Zde se tedy uplatní v lidskoprávní aplikaci derogační klauzule, která zákaz zabít příslušníka ozbrojeného sboru v ozbrojeném konfliktu pozastaví, a tedy pozastaví se právo všech lidských bytostí na život. Kdyby se totiž z ustanovení práva všech lidských bytostí na život povolila jen výjimka, mohlo by se stát, že z výjimky by se stalo pravidlo a státy by ho začaly používat i mimo rámec ozbrojených konfliktů. MILANOVIC, M. A Norm Conflict Perspective on the Relationship between International Humanitarian Law and Human Rights Law, In: Journal of Conflict and Security Law [online], 2010-03-02, vol. 14, issue 3, s. 459-483 [cit. 5. 3. 2013], DOI: 10.1093/jcsl/krp033.

Dostupné z: <http://jcsl.oxfordjournals.org/cgi/doi/10.1093/jcsl/krp033>.

⁷² FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 151

⁷³ Což potvrzuje zmínka o důležitosti lidských práv v době ozbrojeného konfliktu, která se nachází v Dodatkovém protokolu I. k Ženevským úmluvám nebo v preambuli Dodatkového protokolu II. k Ženevským úmluvám.

⁷⁴ Konflikt obou systémů se vyskytuje v případě, že dvě rozdílné právní normy vedou k rozdílným výsledkům. Lze ho řešit interpretací dané normy či přidáním vyšší hodnoty jedné z nich, a jestliže ani jeden z těchto postupů nevede k výsledku a rozpor mezi normami je neřešitelný pomocí práva, zbývá jen možnost řešení prostřednictvím politického rozhodnutí. Milanovic navrhuje řešení konfliktu pomocí *ius cogens*, použitím článku 103 Charty OSN, derogačními klauzulemi, či *lex specialis*, která má co dočinění s hierarchií právních norem, což není mezinárodnímu právu vlastní. *Lex specialis* se nemůže uplatnit jako *lex posterior*, jelikož mezinárodní smlouvy jsou často upravovány v mnoha vlnách a státní praxe nevypovídá o možnosti je

Mezinárodní soudní dvůr ve svém posudku legality hrozby jaderných zbraní a jejich užití v roce 1996. Posuzoval individuální právo, které je obsaženo v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, ale i v Ženevských úmluvách, a to právo na život. Po dlouhém uvážení se vyjádřil o trvání daného práva i v době ozbrojeného konfliktu, a to z důvodu, že se dané právo neřídí článkem 4 Mezinárodního Paktu, ve kterém se dají práva za stavu nouze pozastavit nebo omezit⁷⁵. Arbitrární zbavení života během vojenských akcí je upraveno v rámci lidských práv, ale zároveň i mezinárodního humanitárního práva, které daný termín definuje. Definice práva na život humanitárním právem podle názoru soudu vystupuje jako *lex specialis*⁷⁶.

K tomu samému výsledku dospěla i Meziamerická komise pro lidská práva v případě Abella, kde se jednalo o posouzení Meziamerické úmluvy o lidských právech. Rozhodla, že by se humanitární právo dalo posuzovat jako *lex specialis* celkově, a tedy nejen jedno jeho ustanovení⁷⁷. Dalším důležitým rozvinutím teorie *lex specialis* byl posudek Mezinárodního soudního dvora v případě Právních důsledků konstrukce zdi na okupovaném Palestinském území, kde soud rozhodl, že lidskoprávní instrumenty nepřestávají platit v době ozbrojeného konfliktu díky existenci derogačních klauzulí článku 4 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a oba celky (lidskoprávní i humanitární) se mohou střetnout. Soud tedy

---

takto používat. Řešení tohoto konfliktu tedy není vždy jednoduché a Milanovic dodává, že existují i konflikty neřešitelné, ve kterých nelze užít ani jedno z nabízených řešení, a tedy nezbyvá nic jiného než forma politického rozhodnutí. Toto se podle Milanovice dá spatřit v oblasti preventivního zadržení v případě Al-Sweady, Al-Jedda nebo Al-Saadoon, dále arbitrárního zbavení života nebo okupace území. MILANOVIC, M. A Norm Conflict Perspective on the Relationship between International Humanitarian Law and Human Rights Law, op. cit., s. 460 - 473.

⁷⁵ DROEGE, C., The overlap of international human rights law and international humanitarian law in situations of armed conflict, op. cit., s. 508 - 509.

⁷⁶ International court of justice reports of judgements, advisory opinions and orders. Legality of the threat or use of nuclear weapons, op. cit. str. 226, para. 25. Naproti tomu podle článku, který napsal Milanovic, však soud rozhodoval jen o jednotlivém pravidlu lidských práv, které bylo pozdějším výkladem zobecněno do té míry, že se na něj pak nahlíželo, jako kdyby rozhodoval o celém systému humanitárního práva jako *lex specialis*, což podle názoru Milanovice nebylo správné. MILANOVIC, M. A Norm Conflict Perspective on the Relationship between International Humanitarian Law and Human Rights Law, op. cit. s. 460 - 473. Mnoho autorů tento postoj neuznává a kloní se spíše k teorii humanitárního práva jako *lex specialis*, jako například článek HÝBNEROVÁ, S., Ochrana dětí za ozbrojeného konfliktu, rubrika EU a mezinárodní právo Všechno, 4. 6. 2010.

⁷⁷ K tomuto se vyjadřuje i Výbor Červeného kříže při tvoření návrhu Úmluvy o právech dítěte v roce 1978, kdy výbor uvádí, že Úmluva nesmí snížit stávající standardy utvořené humanitárním právem a Ženevské právo bude vždy platit jako *lex specialis*. International Committee of the Red Cross E! CN. 4/1324, page 27, UN center for human rights, Legislative History of the Convention on the Rights of the Child (1978 - 1989), article 38, prepared with the support of Radda Barnen <Swedish save the Childre, HR/1995/Ser .1/art icle.38

musí vzít v daném případě v úvahu jak lidskoprávní normy, tak *lex specialis* humanitární právo⁷⁸⁷⁹.

Posledním případem, který stojí za to uvést, je případ Kunarac⁸⁰, při kterém odvolací soud zdůvodnil, že humanitární právo nenahrazuje práva lidská, ale ta ho mohou do určité míry doplnit. Do pomyslné opozice k teorii *lex specialis* se postavil Evropský soud pro lidská práva, který použil lidskoprávní normy přímo na vedení ozbrojeného konfliktu a humanitárním právem se vůbec nezabýval⁸¹.

1.2.1 Článek 38 Úmluvy o právech dítěte

Posléze je nutné se zaměřit na samotnou problematiku ochrany dětí, kde je třeba brát v potaz ustanovení článku 38 Úmluvy o právech dítěte, ve kterém je nutno zdůraznit pozici humanitárního práva, které je jako poprvé vloženo do lidskoprávního dokumentu⁸². Článek 38 má tedy hybridní povahu, jež spojuje oba právní režimy. Při zpracování návrhu článku nebylo jeho postavení vůbec lehké. Již od počátku bylo zamýšleno poskytnutí ochrany větší než stávající poskytovanou dosavadním humanitárním právem. Text článku byl nakonec přijat jako kompromis⁸³, což zmíněnou ochranu podstatně snížilo⁸⁴. Článek je strukturován a

---

⁷⁸ Advisory Opinion Concerning Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, International Court of Justice (ICJ), 9 July 2004 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/414ad9a719.html>. Na to reagoval Milanovic ve svém článku International humanitarian law and human rights law, kde uvedl, že řadit humanitární právo jako *lex specialis* k lidskoprávnímu systému je velice vágní a nejasné a státy ani humanitární ani lidskoprávní normy nezmiňují svoji vůli ho do takovéto pozice stavět. MILANOVIC, M. A Norm Conflict Perspective on the Relationship between International Humanitarian Law and Human Rights Law, op. cit. s. 460-473.

⁷⁹ To bylo potvrzeno i v případě východního Konga, okupovaného Ugandou (DRC v. Uganda), kdy lidská práva měla být aplikována i za okupace území. Soud zde již však neuvedl pojem *lex specialis*. DROEGE, C., The overlap of international human rights law and international humanitarian law in situations of armed conflict, op. cit., s. 509.

⁸⁰ Ibid., s. 535.

⁸¹ Výjimkou je článek 2 Evropské úmluvy o lidských právech, kde se nemluví přímo o arbitrárním vzetí života, ale podmínky pro jeho zbavení jsou přísnější. Tento článek je však pozastavitelný, a to článkem 15 Úmluvy při způsobení smrti ve válce aktem, který neodporuje právu. FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 17-18.

⁸² Článek 38 Úmluva o právech dítěte. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991, o sjednání Úmluvy o právech dítěte, In: Sbírka zákonů České republiky, 8. 4. 1991, částka 22.

⁸³ NEWELL, Prepared for UNICEF by Hodgkin, R., Hodgkin, P., Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child [online], Fully rev. 3rd ed. New York: UNICEF, 2007 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-928-0641-837. Dostupné z: http://www.unicef.org/publications/index_43110.html. Historie článku 38 začala představením článku VIII v polském návrhu a pozdější úpravou v roce 1985 jako článku 20

terminologie je inspirována humanitárním právem⁸⁵.

Samotný článek pak obsahuje 4 odstavce, z nichž jsou pro vztah humanitárního práva a lidských práv důležité první a čtvrtý odstavec.

Odstavec 1 článku 38 Úmluvy:

„Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, se zavazují uznávat a zabezpečovat dodržování norem mezinárodního humanitárního práva, které se na ně vztahují v případě ozbrojených konfliktů a které se dotýkají dítěte.“ (States Parties undertake to respect and to ensure respect for rules of international humanitarian law applicable to them in armed conflicts which are relevant to the child⁸⁶.)

Pro přesný výklad článku je třeba ho analyzovat a snažit se ho interpretovat. Z obsahu článku 38 odstavce 1 vyplývá, že státy mají povinnost zabezpečovat dodržování humanitárního práva, které, jak již bylo definováno výše, se skládá z Ženevských úmluv, jejich Dodatkových protokolů z roku 1977 a dále statutů trestních soudů, zejména článku 6(e) Statutu Mezinárodního trestního soudu, článku 2(e) Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a článku 4(e) Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, ve kterých je kriminalizováno porušení humanitárního práva v podobě válečných zločinů a obyčejového práva⁸⁷.

---

s tím, že mnoho států mělo řadu připomínek ke všem jeho čtyřem odstavcům. United Nation Center for human rights, Legislative History of the Convention on the Rights of the Child (1978 - 1989), article 38, prepared with the support of Radda Barnen <Swedish save the Childre, HR/1995/Ser .1/art icle.38.

⁸⁴ Již při přijímání článku 38 se vyskytly návrhy na zvýšení ochrany dětí do té doby poskytované, ale do opozice se postavily mnohé státy, které nesouhlasily s tím, aby bylo humanitární právo, které poskytovalo dosavadní ochranu dětí v ozbrojeném konfliktu, měněno díky tomuto článku. Toto byl případ delegáta z USA, který sdělil, že daný článek má spíše ujistit než měnit pozici humanitárního práva přidržováním se jazyka použitého v článku 77 Dodatkového protokolu I. k Ženevským úmluvám a pracovní skupina není tím správným nástrojem pro změnu mezinárodního práva v této oblasti. HAMILTON, C., EL-HAJ Abu, T., Armed conflict: The protection of children under international law, op. cit.

⁸⁵ HÝBNEROVÁ, S., Ochrana dětí za ozbrojeného konfliktu, op. cit. ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 44.

⁸⁶ Článek 38 Úmluvy o právech dítěte.

⁸⁷ O obyčejovém právu se zmiňuje případ Continental shelf case (Měličina severního moře) Mezinárodního soudního dvora a zařazuje tam Ženevské úmluvy, Haagské právo, Úmluvu o předcházení a potrestání zločinu genocidy nebo Norimberskou Chartu. ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 18.

I přes širokou možnost zahrnout do spektra článku 38 více humanitárních úmluv a obvyčejů toho Výbor pro práva dítěte, který jej monitoruje⁸⁸, nevyužívá a stále se zdržuje odkazů na konkrétní humanitárně právní ustanovení. Naopak ve svých závěrečných hodnoceních (concluding observation) odkazuje na humanitární právo jako celek, z čehož lze odvodit jeho nejasnou pozici jako samostatného pramenu práva. Rovněž se ho při jeho použití snaží co nejvíce spojit s lidskoprávním jazykem⁸⁹ a jeho normami⁹⁰. Prvním případem, v němž Výbor použil humanitární právo jako samostatný pramen, je Otavská úmluva o minách⁹¹. Výbor pro práva dítěte svou interpretací tedy přizpůsobuje mezinárodní právo vidině, kterou zastává, a i když je v mnoha ohledech umírněnější, než by bylo v této oblasti třeba, jsou tu i směry, které ochranu dětí posilují, což je například také uznání potřeby menší míry násilí⁹².

Umístěním humanitárního práva do dokumentu lidskoprávní povahy se tak v kontextu Úmluvy o právech dítěte stává humanitární právo uplatnitelné před politickými a lidskoprávními orgány, jako je například Rada pro lidská práva, Mezinárodní soudní dvůr, Evropský soud pro lidská práva či národní soudy⁹³. Na druhou stranu je článek 38 spíše konstituován jako zbytková ochrana, a to nejen vzhledem ke článku 41 Úmluvy o právech

---

⁸⁸ Výbor článek nejen monitoruje, ale může poskytnout i jeho interpretaci a hodnocení zpráv a informací podávaných státy. Výbor jako instrument lidských práv používá lidskoprávní terminologii a sblížuje tím oba systémy, a to jak humanitární, tak lidská práva. HÝBNEROVÁ, S., *Ochrana dětí za ozbrojeného konfliktu*, op. cit. Na rozdíl od toho je ostatní humanitární právo monitorováno Mezinárodním výborem Červeného kříže nebo je možnost ustanovit stát, který v době mezinárodního konfliktu přebere tuto funkci, jak vyplývá z článku 8 Ženevských úmluv a článku 9 IV. Ženevské úmluvy. Členové Ženevských úmluv za pomoci Mezinárodního výboru Červeného kříže musí humanitární právo implementovat do svých vlastních státních norem a součástí je i trestnost vážných porušení daných úmluv, při nichž je zavedena individuální trestní odpovědnost pachatelů takovýchto činů.

⁸⁹ Jako příklad lze uvést případ, kdy Výbor pro práva dítěte připomíná, že humanitární právo povoluje humanitární akci, jestliže se civilní obyvatelstvo ocitne bez potravin. Humanitární terminologie označuje potřebu jako právo na vodu a jídlo, což je jazyk lidskoprávní. Další ukázkou stejného vzoru chování může být použití dětských vojáků, což Výbor označuje za porušení lidských práv. ANG, F., *A commentary on the united nation convention on the rights of the child*, article 38, op. cit., s. 42.

⁹⁰ Příkladem se tu může užít postoj Výboru ve věci Konga, kdy Výbor v závěrečných hodnoceních popisuje situaci ilegální exploatace přírodních zdrojů a dalších zdrojů bohatství a humanitární právo tam využije jen nepřímo, zmínkou o vnějších zdrojích. Ibid., s. 19.

⁹¹ HÝBNEROVÁ, S., *Ochrana dětí za ozbrojeného konfliktu*, op. cit.

⁹² ANG, F., *A commentary on the united nation convention on the rights of the child*, article 38, op. cit., s. 23-25.

⁹³ MILANOVIC, M. *A Norm Conflict Perspective on the Relationship between International Humanitarian Law and Human Rights Law*, op. cit. s. 460 - 473.

dítěte, který přiznává dítěti ochranu jinými mezinárodními instrumenty, jestliže je tato vyšší než ochrana poskytovaná⁹⁴.

Článek 38 odstavec 1 Úmluvy zavazuje státy uznávat a zabezpečovat dodržování daných norem humanitárního práva, což vyvolává dvě základní povinnosti. První pozitivní povinnost je zabezpečit dodržování práv, tedy zabezpečit jejich efektivitu. Druhá, negativní, zavazuje státy respektovat tento právní systém, a tedy zdržet se jeho omezení tam, kde to není výslovně povoleno⁹⁵.

Z jazyku tohoto odstavce lze vyvodit progresivní přístup k ochraně dětí, a to vzhledem k pojmu „uznávat práva“ (respect), který lze využít v rovině exteritoriální a nereciproční. Výbor pro práva dítěte však využívá mnohem umírněnější postup a raději se při svém výkladu Úmluvy o právech dítěte zabývá větou „zabezpečovat dodržování“ (ensure respect). Z povinnosti „zavázat se zabezpečovat“ (undertake to ensure respect) vyplývá, že státy musí právo zabezpečit a jsou odpovědné⁹⁶ za to, aby ostatní subjekty na jejich území a v jejich jurisdikci dodržovaly ustanovení humanitárního práva v rámci Úmluvy o právech dítěte.

Problémem je, že pro aplikaci Úmluvy o právech dítěte je třeba k ní přistoupit, což je dovoleno jen státům, a na nestátní aktéry není brán ohled. Ti poté nejsou Úmluvou vázáni. Nestátní aktéři jsou však na druhou stranu vázáni humanitárním právem. Je tedy třeba vytvořit systém, který jim dovoluje podat prohlášení, že tuto Úmluvu uznávají⁹⁷. Výbor tento názor podporuje, což dokázal například vyzváním všech nestátních aktérů k dodržování humanitárního práva⁹⁸.

K povinnosti zabezpečit dodržování norem humanitárního práva patří i povinnosti států v době míru, což může zahrnovat stanovení minimálního věku pro nábor dětí, založení

---

⁹⁴ Článek 41: „*Nic v této Úmluvě se nedotýká ustanovení, která ve větší míře napomáhají uskutečnění práv dítěte, a která mohou být obsažena v právním řádu státu, který je smluvní stranou nebo mezinárodním právem, které je pro takový stát závazné.*“ Úmluva o právech dítěte.

⁹⁵ Jazyk článku 38 Úmluvy o právech dítěte je převzat z článku 1 Ženevských úmluv a z Dodatkového protokolu I. k Ženevským úmluvám.

⁹⁶ Státy mají obecnou povinnost prosazovat a uplatňovat lidská práva a donutit k jejich aplikaci i všechny aktéry na svém území.

⁹⁷ Výbor pro práva dítěte je na tuto situaci připraven, což lze uvést na příkladu ratifikace Úmluvy o právech dítěte Palestinou v roce 1995. HAMILTON, C., EL-HAJ Abu, T., *Armed conflict: The protection of children under international law*, op. cit.

⁹⁸ ANG, F., *A commentary on the united nation convention on the rights of the child*, article 38, op. cit, s. 33.

programů pro práva dítěte či povinnost implementovat trestní odpovědnost za činy podle humanitárního práva do národního práva, a to jak vážných, tak i méně vážných porušení a zajistit, aby i ostatní státy aplikovaly a dodržovaly humanitární právo. Poslední zmíněnou povinnost interpretuje Výbor pouze jako povinnost finanční povahy⁹⁹¹⁰⁰.

Problém, který se vyskytuje ve spojení s interpretací odstavce 1 Úmluvy o právech dítěte, se týká situace, kdy stát není dostatečně silný, aby vynutil aplikaci lidských práv, a tedy jedině, co zbývá pro ochranu dětí v ozbrojeném konfliktu, je existence humanitárního práva. Na druhou stranu i přesto, že stát neratifikoval Ženevské úmluvy, ale je stranou Úmluvy o právech dítěte, je vázán humanitárním právem skrze článek 38¹⁰¹.

Dalším ustanovením týkajícím se vztahu humanitárního práva a lidskoprávních norem je odstavec 4 článku 38.

„V souladu se svými závazky podle mezinárodního humanitárního práva, které mají vztah k ochraně civilního obyvatelstva za ozbrojených konfliktů, státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, přijímají všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dětí postižených konfliktem a péče o ně.“(In accordance with their obligations under international humanitarian law to protect the civilian population in armed conflicts, States Parties shall take all feasible measures to ensure protection and care of children who are affected by an armed conflict.)¹⁰²

Při vypracování návrhu článku 38 se objevil sporný bod v odstavci 4 Úmluvy o právech dítěte, který podle Výboru pro práva dítěte může oslabit pozici humanitárního práva. Tento problém vycházel z faktu, že Ženevské úmluvy dávají státům absolutní povinnosti, ale v odstavci 4 jsou navržena jen „všechna proveditelná opatření“¹⁰³. To je však umírněno

---

⁹⁹ Izrael byl výjimkou z této interpretace povinnosti jako zcela finanční, jelikož mu bylo státy naznačeno, že je třeba, aby respektoval humanitární právo.

¹⁰⁰ Ibid., s. 35.

¹⁰¹ HAMILTON, C., EL-HAJ Abu, T., Armed conflict: The protection of children under international law, op. cit.

¹⁰² Článek 38 Úmluvy o právech dítěte.

¹⁰³ Tato část 4 odstavce článku 38 byla velice problematická a bylo navrženo mnoho variant jako „efektivní, náležitá“ opatření atd., ale některé státy jako například Spojené státy Americké s tímto nesouhlasily a předseda schůze nakonec návrh „feasible“ (všechna proveditelná) přijal jako kompromis s důvodem, že nikdo nebyl výlučně proti. Mnoha státům se to zdálo jako nesmyslné vyústění předchozí debaty a vyžádaly si její Protokol. Také Výbor pro práva dítěte ukazuje svoji nesouhlasnou pozici a doporučuje Peru použít „effective measures“ (efektní opatření), Gruzii zase „all appropriate measures“ (všechna náležitá opatření). United

článkem 41¹⁰⁴, který ustanovuje, že tato Úmluva není na škodu ustanovením mezinárodního nebo národního práva, která jsou příznivější pro ochranu dětí¹⁰⁵. Odstavec 4 článku 38 Úmluvy měl kromě toho ještě další sporné použití slov, a to že státy přijímají všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dětí postižených konfliktem a péče o ně¹⁰⁶. Státy si nebyly jisté, jestli se to nebude brát jako opatření jen z hlediska mezinárodních humanitárních smluv, které státy přijaly. UNICEF k tomu vysvětlil, že je zřejmé, že jazyk, který je použit, je zamýšlen i na obyčejová pravidla¹⁰⁷.

1.3 Definice základních pojmů

Dětská práva jsou poslední dobou považována za čím dál více důležitá. K poskytnutí náležité ochrany je třeba definovat základní pojmy jako je dítě a ozbrojený konflikt.

1.3.1 Dítě

Nejprve je zapotřebí vymezit pojem „dítě“. Je třeba vzít v úvahu, že existuje mnoho různých úhlů pohledu na danou definici. Společným znakem je pak věk dítěte, a to ať již jeho dolní či horní hranice, jež vyjadřují dobu, kdy lze již zárodek počítat za lidskou bytost, a dobu, kdy se z něj stává dospělá osoba. Na dalších attributech se již všechny k dítěti se vztahující úmluvy společně neshodnou. Věk dítěte je však nedílně propojen s jeho psychickým vývojem a schopností využívat plně svoje práva a realizovat povinnosti. Jak dodává Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zabývající se komunikačním procesem, dítě je subjektem práv a je třeba se k němu chovat s úctou, a to nejen vzhledem k jeho potencionálně budoucím přínosům pro společnost. Nejdůležitějším principem, který je vždy nutno dodržovat, jak uvádí mnoho úmluv pro ochranu dětí, je nejlepší zájem dítěte. K tomu

---

Nation Center for human rights, Legislative History of the Convention on the Rights of the Child (1978 - 1989), article 38, op. cit.

¹⁰⁴ Článek 41 Úmluvy o právech dítěte.

¹⁰⁵ HAMILTON, C., EL-HAJ Abu, T., Armed conflict: The protection of children under international law, op. cit.

¹⁰⁶ Článek 38 odst. 4 Úmluvy o právech dítěte.

¹⁰⁷ HAMILTON, C., EL-HAJ Abu, T., Armed conflict: The protection of children under international law, op. cit.

se i okrajově připojuje právo dítěte na vyslechnutí jeho názoru a určení jeho důležitosti podle věku a vyspělosti dětské osobnosti¹⁰⁸.

Pro příklad dalších faktorů ovlivňujících definici dětství lze uvést vymezení daného pojmu organizací UNICEF jako „*času, kdy dítě má být ve škole a mít čas na odpočinek ve formě hry, vyrůst do síly a sebevědomí při neustálé přítomnosti lásky a podpory rodiny a širší společnosti dospělých, a to beze strachu, ochráněné od všech forem násilí, zneužívání a vykořisťování. Je to hranice mezi narozením a dospělostí*“¹⁰⁹. Úmluva o právech dítěte uznává, že děti jsou subjektem práv a vlády všech států musí vyvinout úsilí, aby nebyly odděleny od jejich rodin, a poskytnout jim náležitou ochranu¹¹⁰.

Při vymezení jednotné definice vyvstane několik různých problémů. Je zvláště obtížné dosáhnout universálního souladu, a to zejména kvůli neshodám v oblastech, které se týkají určení věkové hranice, vypracování universálních úmluv, které se vyznačují značnými kompromisy nebo jednotlivých obsahových složek samotné definice.

Je nepochybné, že zmínkou o dětech, ať již v jakémkoli textu, se myslí dítě dívka i chlapec. Na dívky se při řešení problémů a právní ochraně dětí velmi často zapomíná¹¹¹ a jejich problematice není věnována dostatečná pozornost, i přestože jsou právě v době ozbrojených konfliktů ohroženy daleko více, a to zejména v důsledku sexuálního násilí¹¹². Nejen z těchto důvodů by jim měla být udělena speciální ochrana, a to zvláště při konečném řešení konfliktů a mírových procesech¹¹³, při kterých je dívky nelehké

---

¹⁰⁸ UN Human Rights Council, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a Communications Procedure: resolution/ adopted by the Human Rights Council, 14 July 2011, A/HRC/RES/17/18, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4e72fbb12.html>. Dále jen Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o komunikačním procesu.

¹⁰⁹ BELLAMY, C., The state of the world's children 2005 [online]. Fully rev. 3rd ed. New York: UNICEF, 2004 [cit. 2013-06-16]. ISBN 92-806-3817-3. Dostupné z http://www.unicef.org/publications/index_24432.html.

¹¹⁰ Úmluva o právech dítěte.

¹¹¹ Výbor pro práva dítěte opakovaně upozornil na to, že práva dívek nejsou dostatečně uspokojována, a že například při zadržení ve vazbě nejsou dívky odděleny od žen, či jim není poskytnuto dostatečné poradenství. UN General Assembly, The girl child: report of the Secretary-General, 24 August 2007, A/62/297.

¹¹² Jako příklad lze uvést znásilnění, násilné nucené sňatky, otroctví, nucené porody či také jejich použití v ozbrojených silách jako dětských vojáků. Girl child. In: United Nations Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed [online]. New York, © United Nations 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://childrenandarmedconflict.un.org/effects-of-conflict/girl-child/>.

¹¹³ Zpráva Generálního tajemníka OSN upozorňuje na to, že problematika dětí, zvláště dívek musí být zahrnuta v implementaci a hodnocení národních politik, které by měly zabráňovat násilí a diskriminaci vůči

identifikovat, jelikož se obávají, že by na ně mohlo být nahlíženo jako na znásilněné a na jejich děti jako děti porozené za ozbrojeného konfliktu¹¹⁴. Snaha zlepšit jejich ochranu se jeví jako zásadní, což zdůrazňuje i mnoho dokumentů řady organizací¹¹⁵. Prevence a zákaz zneužívání dívek by tedy měly být součástí právního rámce ochrany dětí za ozbrojeného konfliktu¹¹⁶. V současné době lze sexuální násilí považovat za způsob vedení boje¹¹⁷ a jeho původci často nejsou řádně potrestáni¹¹⁸.

Dalším aspektem dané definice je otázka vymezení pojmu dětských vojáků. Jejich ochrana je poněkud specifická, pojednává o nich mimo jiné Úmluva o právech dítěte ve svém článku 38 odstavci 3 a 4. Odstavec 3 mluví o povolávání dětí do ozbrojených složek, přičemž někteří autoři ho považují za nevztahující se na dětské vojáky, ale na všechny děti obecně, neboť dětským vojákům již nepomůže jejich ochrana proti povolávání¹¹⁹. Tento odstavec představuje jistou prevenci vzniku dětských vojáků. Vymezení termínu dětský voják není možné hledat v právně závazném dokumentu a universální definice dosud

---

dívkám. UN General Assembly, The girl child: report of the Secretary-General, 24 August 2007, A/62/297, op. cit., s. 3.

¹¹⁴ Je časté, že i v případě propuštění dětí ozbrojenými skupinami, dívky zůstanou v jejich moci, a to buď dobrovolně kvůli četným vazbám a rodinným poutům nebo jako zajatkyně z důvodu jejich postavení manželek. Girl child. In: United Nations Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed, op. cit.

¹¹⁵ Rada lidských práv potvrzuje, že je nutné se zabývat ochranou práv dětí, a to jak chlapců, tak i dívek. A dovolává se, aby státy zahrnuly speciální péči o dívky v ozbrojených konfliktech do své agendy. Human rights resolution number 7/29, Human rights council, Rights of the child. V Úmluvě o nejhorších formách lidské práce je limit věk 18 let, který určuje hranici, kdy se dítě stává dospělým, a to nejen chlapec, ale i dívka. International Labour Organization (ILO), Worst Forms of Child Labour Convention, C182, op. cit. Komise pro status žen si na své padesáté schůzi v roce 2007 zadala ochranu a odstranění diskriminace a násilí proti dívkám jako prioritu. Výbor pro práva dítěte zdůrazňoval, a to opakovaně, potřebu a nutnost implementace práv dívek do řady programů. Další subjekty, které se ochranou zabývají, jsou: Zvláštní zpravodaj pro násilí proti ženám, jeho příčiny a důsledky, Zvláštní zpravodaj pro prodej dětí, dětskou prostituci a pornografii, Zvláštní zpravodaj pro lidskoprávní pohled na prodej lidí, zvláště dětí a žen. UN General Assembly, The girl child: report of the Secretary-General, 24 August 2007, A/62/297, op. cit., s. 9.

¹¹⁶ UN General Assembly, Children and armed conflict: report of the Secretary-General, 21 December 2007, A/62/609–S/2007/757, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/479f54592.html>, s. 38.

¹¹⁷ Podle Zprávy Generálního tajemníka OSN z roku 2007 se takové praktiky objevily například v Darfuru. Ibid., s. 2 - 3.

¹¹⁸ Výbor pro práva dítěte v roce 2007 poukázal na nedostatek vyšetřování případů týkajících se znásilnění dívek. UN General Assembly, The girl child: report of the Secretary-General, 24 August 2007, A/62/297, op. cit., s. 10.

¹¹⁹ ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 26.

neexistuje. Přiblížení tohoto konceptu lze nalézt v Principech z Kapského Města¹²⁰ z roku 1997, které byly přijaty na diplomatické konferenci v Jižní Africe a prohlášeních mnoha mezinárodních společností a odborných organizací, jako je například UNICEF nebo Světová banka. Dětským vojákem je jakákoli osoba mladší 18 let, která je součástí ozbrojené skupiny či síly zahrnující kuchaře, nosiče, posly a všechny, kteří doprovází tyto skupiny či síly kromě členů jejich rodin¹²¹. Tato definice zahrnuje i dívky povolávané do ozbrojených skupin, aby se staly manželkami jejich příslušníků a byly zneužívány¹²². Věková hranice 18 let však není universálně přijímána¹²³.

Dítě bojující v ozbrojených silách může být jednak považováno za oběť násilí vzhledem k autoritativní moci nelítostných dospělých vůdců nebo za nezadržitelného vraha nebojícího se žádné ukrutnosti¹²⁴. Toto poslední zmíněné pojetí je problematické a děti nelze rozhodně považovat jen za chladnokrevné vrahy bez vzetí v úvahu jejich pozice a role oběti a z velké většiny nedobrovolného vstupu do armád či ozbrojených skupin¹²⁵.

Minimální hraniční věk dětského vojáka se liší. Většinou je to věk 15, 16 či 18 let. Věk, který je většinou všemi přijímáný pro získání statusu dětského vojáka, je 15 let. Dětský voják, který je pak povolán do ozbrojených sil ilegálně může najít ochranu ve článku 38 a 39 Úmluvy o právech dítěte, přičemž musí být okamžitě demobilizován¹²⁶. Všechny takovéto děti jsou chráněny i humanitárním právem, které poskytuje speciální ochranu zajatým vojákům, a to i ilegálním kombatanům, formou například lidského zacházení¹²⁷. Dětské vojáky, kteří však zajati nebyli, nenajdou v Ženevských úmlouvách

---

¹²⁰ UNICEF, Cape Town Principles and Best Practices, op. cit.

¹²¹ Ibid.

¹²² UNICEF, Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Guide to the Optional Protocol on the involvement of children in armed conflict, op. cit., s. 41.

¹²³ Římský statut v článku 8 odst. 2 písm. b) a e) popisuje dětské vojáky jako děti mladší 15 let a zakazuje najímání takových dětí do armády.

¹²⁴ ROSEN, David M., Armies of the young: child soldiers in war and terrorism, op. cit.

¹²⁵ Nejhorší situace vzhledem k počtu dětských vojáků byla v roce 2002 v Burmě, která se objevila ve zprávě organizace Human's right watch, a to s 350 000 vojáků, z čehož přibližně 20% byly děti mladší 18 let. Burma: World's Highest Number of Child Soldiers. In: Human Rights Watch [online]. © Copyright 2013 [cit. 16. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/news/2002/10/15/burma-worlds-highest-number-child-soldiers>.

¹²⁶ ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 41 UNICEF, Cape Town Principles and Best Practices, op. cit.

¹²⁷ Ibid., ANG, F., s. 57

speciální ochranu. Většina organizací jako je Výbor pro práva dítěte však zmiňuje ochranu všech dětí všeobecně v ozbrojeném konfliktu¹²⁸.

Jak již bylo zmíněno dříve, věková hranice je kritická na jednu stranu pro vymezení pojmu dítěte a na druhou stranu hlavně pro stanovení míry ochrany poskytované jednotlivými úmluvami, protokoly a dalšími smlouvami. Úmluva o právech dítěte, která se aplikuje jak v dobách míru, tak i za ozbrojeného konfliktu¹²⁹, definuje dítě ve svém článku 1 jako „*každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“ Dětství je jasně definováno věkem¹³⁰, s výjimkou případu národní legislativy, která může stanovit zletilost podle své volby¹³¹. Tato podmínka se však může ukázat jako zrádná, jelikož soudci některých států mají diskreční pravomoci v určení zletilosti, což se může projevit ve skryté diskriminaci dívek, které kvůli své nedobrovolné vyspělosti mohou být chráněny méně než chlapečci a naopak.¹³²

Definice článku 1 Úmluvy o právech dítěte se vztahuje na její celý rozsah, až na jednu výjimku, a to právě článek 38, tedy na dítě, které má vztah k ozbrojenému konfliktu. Článek 38 inkorporuje zásady humanitárního práva do lidskoprávního dokumentu. Odstavec 2 a 3 článku 38 upozorňuje na to, že osoby mladší 15 let se nesmí přímo účastnit bojových akcí a odstavec 3 dodává, že osoby mladší 15 let nesmí být povolávány do ozbrojených sil státu a u osob mladších 18 let, ale starších 15 let, je nutno dávat přednost osobám starším. Zde je

---

¹²⁸ V Závěrečných hodnoceních o Kolumbii či Myanmaru zahrnuje Výbor dětské vojáky do celkového počtu dětských obětí, nerozlišuje tedy mezi jednotlivými statusy dětí. Ibid., s. 29 - 33.

¹²⁹ Výbor pro práva dítěte upozornil, že práva dítěte za ozbrojeného konfliktu nelze derogovat. NEWELL, Prepared for UNICEF by Hodgkin, R., Hodgkin, P., Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child, op. cit., s. 573 - 586. Všechny děti, ať již v ozbrojeném konfliktu nebo v dobách míru, by měly být chráněny stejně, což vyplývá také z principu zákazu diskriminace a nutnosti rovného postavení všech dětí. United Nation Center for human rights, Legislative History of the Convention on the Rights of the Child (1978 - 1989), article 38, op. cit.

¹³⁰ Článek 1 nebylo lehké přijmout a řada států měla k jeho znění připomínky. Kuvajť byl při zpracování textu proti určení přesného věku a Nepal navrhoval hranici snížit na 16 let, jelikož byl toho názoru, že daná hranice omezuje chudší státy, které nebudou moci unést toto břemeno. Na rozdíl od toho Portugalsko bylo zase jednoznačně pro stanovení věkové hranice 18 let. Ibid.

¹³¹ Proti formulaci, která stanoví pravomoc národní legislativy vymezit tuto výjimku, se stavěly USA, Finsko a Indie, které nechtěly podmínku zletilosti do textu zahrnovat. United Nation Center for human rights, Legislative History of the Convention on the Rights of the Child (1978 - 1989), article 38, op. cit. Mezinárodní výbor Červeného kříže se obával, že zletilosti v některých státech může být dosaženo ve velice nízkém věku, jako například: v Islámských zemích jsou zletilé děti od 12 do 15 let a dívky v 17 letech. V Angole je určena 14 letá hranice. Ibid.

¹³² Výbor pro práva dítěte poukázal na tento problém ve zprávě určené Valnému shromáždění. UN General Assembly, The girl child: report of the Secretary-General, 24 August 2007, A/62/297, op. cit., s. 5.

vidět, že autoři nepoužili slovo „dítě“ při stanovení hranice 15 let, ale dali přednost pojmu „osoba“¹³³, na rozdíl od odstavce 1 a 4, podle kterých státy musí dodržovat humanitární právo vztahující se na „dítě“, tedy osobu mladší 18 let¹³⁴.

Článek 38 je ve zjevném konfliktu s článkem 1¹³⁵. Hranice 15 let byla výsledkem nelehké pozice států a následného kompromisu. Samotné humanitární právo pak nestanovilo jinou definici dítěte, což je také značným neúspěchem Ženevských úmluv a jejich Protokolů. Ženevské právo se o dítěti několikrát zmiňuje¹³⁶, ale není jasné, jaká je maximální věková hranice pro speciální ochranu příslušnou pro dítě. Kategorie dětí, které Ženevské právo vyjmenovává, jsou například novorozenci (newborns), kojenci (infants), děti mladší 7 let, děti mladší 12, 15 a děti mezi 15 a 18 lety¹³⁷. Nejvyšší možná hranice je tedy věk 15 let¹³⁸ a pro osoby starší 15 a mladší 18 let je stanovena nejasná ochrana¹³⁹¹⁴⁰. Mnoho organizací,

---

133 Slovo osoba bylo použito i v článku 37 odstavec 1 písmeno a) Úmluvy o právech dítěte, který zakazuje trest smrti a trest doživotí bez možnosti propuštění na svobodu pro osoby mladší 18 let, ale v odstavci 1 písmenu b) se již setkáváme s pojmem dítě. Jako dodatek je třeba upozornit, že i přes toto ustanovení byly tresty smrti či doživotí pozorovány u států jako je Afganistán, Kongo, Irán, USA a dalších. UN Committee on the Rights of the Child (CRC), CRC General Comment No. 10 (2007): Children's Rights in Juvenile Justice, 25 April 2007, CRC/C/GC/10, [cit. 12. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4670fca12.html>. NEWELL, Prepared for UNICEF by Hodgkin, R., Hodgkin, P., Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child, op. cit., s. 573 - 586.

134 Odstavec 1 a 4 článku 38 Úmluvy o právech dítěte. Výklad odstavce 1 a 4 může také znamenat, že se státy řídí všemi pravidly humanitárního práva, které lze aplikovat na děti mladší 18 let, tedy bez rozlišení jednotlivých kategorií dětí. ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 29.

135 Jak již bylo zmíněno Indií při přípravě článku 38, věková hranice v něm uvedená není slučitelná s ostatními ustanoveními Úmluvy o právech dítěte. United Nation Center for human rights, United Nation Center for human rights, Legislative History of the Convention on the Rights of the Child (1978 - 1989), article 38, op. cit.

136 Je to například článek 14 IV. Ženevské úmluvy, ve kterém je uvedeno, že lze poskytnout speciální ochranu dětem mladším 15 let, těhotným ženám a dětem do 7 let a jejich matkám a dalším subjektům. FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 69. Dalším je článek 24 stejné Úmluvy, který se vztahuje na děti mladší 15 let odloučené od rodin. Dále děti mladší 18 let nemají být donucovány pracovat na okupovaném území, či být podrobeny trestu smrti a podle článku 76 mají nezletilí speciální práva při zadržení. PILLOUD, C., SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B., Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, op. cit.

137 Nejružnější podmínky a ustanovení týkající se dětí jsou nazvána jako 6 věků dětství Geraldine Van bueren. ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 26.

138 Což potvrzuje i komentář k článku 77 odstavce 2 a 3 Doplňkového protokolu I. k Ženevským úmluvám a je v něm také použit. PILLOUD, C., SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B., Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, op. cit.

139 WEISSBRODT, D., HANSEN, J., NESBITT, N., H., The Role of the Committee on the Rights of the Child, Interpreting and Developing International Humanitarian Law, In: Harvard Human Rights Journal, vol. 24, 2011, Minnesota Legal Studies Research Paper No. 10-41.

jako například UNICEF či Výbor pro práva dítěte, se snaží posunout věkovou hranici na 18 let¹⁴¹. I přes občasné úspěchy je však boj s daným fenoménem zatím nezdařeným pokusem¹⁴².

Jak je vidět, věk dítěte hraje zásadní roli a nejpříhodnější pro ochranu dětské osobnosti by bylo stanovit pevné hranice, a to zejména co nejvyšší horní hranici, alespoň 18 let¹⁴³. Nejhorší postavení dítěte je u náboru a účasti dětí v armádě či ozbrojeném konfliktu, u kterého se hranice pohybuje mezi 15, 16 a u výjimek 18 lety¹⁴⁴. Opční protokol o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů zvyšuje věk pro nábor a přímou účast, a tím i ochranu dětí za ozbrojeného konfliktu, na 18 let, a to i pro dobrovolnou účast u ozbrojených skupin a přímou i nepřímou účast¹⁴⁵.

Pravidla z Bejingu zase definují dítě či mladistvého jako osobu mladší 18 let, jestliže není zletilosti dosaženo dříve a Výbor pro práva dítěte dodal, že ochrana má být

---

¹⁴⁰ V článku 77 odstavci 2 Dodatkového protokolu I. k Ženevským úmluvám je použito termínu osoba vztahujícímu se k osobám mladším 18 a starším 15 a komentář k tomuto upozorňuje, že hranice 15 let je poslední možná doba ochrany dětí a pak již osoba speciální ochranu nepotřebuje. Ibid., PILLOUD, C.

¹⁴¹ Výbor pro práva dítěte tlačí na státy prostřednictvím svých Závěrečných hodnocení, aby byla horní hranice ochrany dítěte posunuta na 18 let také pro děti za ozbrojeného konfliktu, a aby státy toto kritérium uplatňovaly i při náboru a účasti dětí ve svých ozbrojených silách. WEISSBRODT, D., HANSEN, J., C., NESBITT, N., H., The Role of the Committee on the Rights of the Child, Interpreting and Developing International Humanitarian Law, op. cit.

¹⁴² Již při samotném vypracování Dodatkového protokolu I. k Ženevským úmluvám byla snaha zvýšit stávající poskytovanou ochranu, ale výsledkem nebyla bohužel ani ochrana rovnající se nezávazné Deklaraci práv dítěte z roku 1959. Jediným opravdovým výdobytkem byl pak článek 4 odstavec 3 písmeno a) a jeho generalizace ochrany a článek 4 odstavec 3 písmeno (e). Dětem nebyla věnována dostatečná pozornost. Lisa Hitch ve svém článku "International Humanitarian Law and the Rights of the Child: Article 38 doplňuje, že v té době ještě neexistovala nutnost přijetí závazné úmluvy na ochranu dětí. Nakonec byl přijat kompromis, který stanovil hranici 15 let, a to jednak jako konečnou hranici dětství a také pro účast dětí v ozbrojených silách. PILLOUD, C., SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B., Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, op. cit.

¹⁴³ V deklaraci „World fit for children“, je uznána osobnost dítěte jako osoba mladší 18 let a vyžadující zvláštní ochranu. UNICEF, A World fit for children: Millennium development goals, special session on children, September 2006, New York, ISBN -13:978-92-806-4087-8.

¹⁴⁴ Hranice 18 let je stanovena většinou pro nedobrovolnou přímou účast dětí v ozbrojeném konfliktu či nedobrovolném náboru dětí do ozbrojených složek, jak to říká Protokol o dětských vojácích (Child soldier protokol). Ale také pro případ demobilizace dětských vojáků, což je zdůrazněno ve Zprávě Gracy Machel a i ve zprávě expertů, která se zabývá studiem Zprávy Gracy Machel. UNICEF, Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Guide to the Optional Protocol on the involvement of children in armed conflict, op. cit., s. 10.

¹⁴⁵ Česká republika potvrdila věk pro dobrovolnou účast dětí na 18 let. „V souladu s článkem 3 odst. 2 Protokolu Česká republika prohlašuje, že minimální věk, při kterém je povolen dobrovolný vstup do národních ozbrojených sil, je 18 let. Tuto věkovou hranici stanoví zákon.“ Ibid., s. 10.

poskytována i dětem, které zletilosti nabyly dříve¹⁴⁶. Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 182 z roku 1999 prohlašuje nábor a odvod dětských vojáků mladších 18 let za nejhorší formu práce a za dítě považuje osobu mladší 18 let¹⁴⁷. Africká charta o právech a blahu dítěte z roku 1999 stanoví hranici 18 let pro nedobrovolný nábor a účast dětí v ozbrojených silách¹⁴⁸. Výbor pro lidská práva interpretoval hranici dětství a zletilosti v připomínce k článku 24 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Mezinárodní pakt nestanoví určitý věk, ale ponechává danou hranici na době, kdy dítě dosáhne zletilosti. Pro její dosažení je tedy nutno, aby státy ve svých zprávách určily věk trestní odpovědnosti a civilní odpovědnosti, a to dostatečně vysoko a je zdůrazněno, že povinnosti vůči osobám mladším 18 let má stát i přes dosažení zletilosti¹⁴⁹. Jako poslední lze uvést Pařížské principy, které definují dítě jako osobu mladší 18 let v souladu s Úmluvou o právech dítěte¹⁵⁰.

Dalším důležitým bodem v definování termínu dítěte hraje spodní hranice jeho věku, při jejíž dosažení se již jedná o lidskou bytost hodnou speciální ochrany. Ani v tomto bodě si většina států nedokázala vytvořit jednotný názor a to se zobrazilo i do následných úmluv. Úmluva o právech dítěte na počátku jejího tvoření obsahovala článek 1, který zněl odlišně od současného pojetí a obsahoval zmínku o narození, a tímto tedy i spodní hranici dětství. Tento článek však byl v průběhu legislativního procesu změněn, hranice narození byla vypuštěna¹⁵¹. Později se objevila nová hranice v nezávazné preambuli¹⁵²: „*Dítě pro svou*

---

¹⁴⁶ Ve druhé zprávě Výboru pro práva dítěte týkající se Iránu bylo řečeno, že Výbor je velice deprimován postavením národního práva, které dovoluje dětem mladším 18 let udělovat tělesné tresty či provádět týrání a shledává je v rozporu s článkem 37 Úmluvy o právech dítěte. NEWELL, Prepared for UNICEF by Hodgkin, R., Hodgkin, P., Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child, op. cit., s. 573 - 586.

¹⁴⁷ International Labour Organization (ILO), Worst Forms of Child Labour Convention, C182, op. cit.

¹⁴⁸ Organization of African Unity, African Charter on the Rights and Welfare of the Child op. cit.

¹⁴⁹ UN Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 16: Article 17 (Right to Privacy), The Right to Respect of Privacy, Family, Home and Correspondence, and Protection of Honour and Reputation, 8 April 1988, [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/453883f922.html>.

¹⁵⁰ UN Children's Fund (UNICEF), The Paris Principles. Principles and Guidelines on Children Associated With Armed Forces or Armed Groups, op. cit.

¹⁵¹ Některé státy byly pro určení spodní hranice počítány jako Malta a jiné zase až narozením. Proti tomu bylo třeba Maroko, a další státy chtěly vypustit dolní hranici úplně. World association of the childrens friends se přiklání k myšlence počítat jako Malta a Senegal. United Nation Center for human rights, Legislative History of the Convention on the Rights of the Child (1978 - 1989), article 38, op. cit.

*tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm*¹⁵³. Jestliže sem zahrneme i ustanovení Ženevského práva, které lze aplikovat použitím článku 38 Úmluvy o právech dítěte, je možné říci, že v humanitárním právu je ochrana dětí již při početí, jelikož jsou chráněny i těhotné ženy. Je tedy možné uvažovat o aplikaci článku 38 i na nenarozené děti¹⁵⁴.

1.3.2 Ozbrojený konflikt

Dalším důležitým pojmem je ozbrojený konflikt. Jeho původ vychází z tradičního pojmu války¹⁵⁵ jako střetu mezi dvěma a více státy s použitím ozbrojených sil, který vyžaduje oficiální vyhlášení a uznání obou subjektů jako plnohodnotných států, u něhož se pak používá mezinárodní právo válečné a pro vztah s třetími státy právo neutrality¹⁵⁶. III. Haagská úmluva z roku 1907 podmiňuje začátek války buď zahájením nepřátelství, předchozím formálním oznámením nebo ultimátem s podmíněným vypovězením války¹⁵⁷. Pro doplnění je třeba uvést další 2 typy ozbrojených střetů, které se v tradičním mezinárodním právu vyskytovaly, prvním je občanská válka jako vnitřní záležitost státu a druhým ozbrojené represálie¹⁵⁸.

V roce 1945 byla přijata Charta OSN, která uvedla ve svém článku 2 odstavci 4 úplný zákaz použití síly v mezinárodních vztazích států až na výjimku sebeobrany, autorizaci

---

¹⁵² DETRICK, S., DOEK, J., CANTWELL, N., The United Nations Convention on the Rights of the Child: a guide to the "Travaux préparatoires" [online], Norwell, MA, U.S.A.: Sold and distributed in the U.S.A. and Canada by Kluwer Academic Publishers, c1992, x, 712 p. [cit. 5.3.2013]. ISBN 07-923-1671-1.

¹⁵³ Preamble Úmluvy o právech dítěte.

¹⁵⁴ ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 27.

¹⁵⁵ *Ius ad bellum*. Termín zahrnuje zahájení, průběh a ukončení nepřátelství, to znamená situace, kdy stát může použít ozbrojenou sílu v souladu s právem. O'CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, In: Journal of Conflict Security Law, Vol. 13, pp. 393 - 400, Winter 2008, Notre Dame Legal Studies Paper No. 09-09. Hugo Grotius poskytuje další vymezení pojmu jako „stav, v němž se nacházejí bojující, kteří proti sobě používají síly.“ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 27.

¹⁵⁶ Oppenheim říká, že: „War is the contention between two or more States through their armed forces for the purpose of overpowering each other and imposing such conditions of peace as the victor pleases. War is a fact recognised, and with regard to many points regulated, but not established, by International Law.“ OPPENHEIM, L., JENNINGS, R., WATTS, A., OPPENHEIM, L., Oppenheim's international law: a guide to the "Travaux préparatoires" [online]. 9th ed. New York: Longman, 1996, 2 v. (lxxxvi, 1333 p.) [cit. 2013-06-16]. ISBN 05-823-0245-5.

¹⁵⁷ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 217 - 218.

¹⁵⁸ Ibid, op. cit. s. 217 - 218.

Rady bezpečnosti nebo násilí uvnitř států¹⁵⁹. V následujících letech státy začaly těchto výjimek zneužívat ke svému prospěchu¹⁶⁰. Bylo jasné, že je tedy nezbytné stanovit novou definici války. Přijatelným se jevil termín ozbrojeného konfliktu, který zahrnoval mnoho znaků do té doby opomíjených¹⁶¹. Poprvé se objevil v Ženevských úmluvách z roku 1949 v jejich společném článku 2¹⁶² a článku 3¹⁶³. Mezinárodní humanitární právo rozlišuje ozbrojené konflikty¹⁶⁴ svojí povahou mezinárodní a vnitrostátní¹⁶⁵.

1.3.2.1 Mezinárodní ozbrojené konflikty

Rozlišuje se stav míru, při kterém jsou aplikovány lidskoprávní normy, a stav válečný, či stav ozbrojeného konfliktu, při kterém je nahrazují pravidla práva humanitárního, která pozastavují jejich účinnost či omezují základní lidská práva a dávají ozbrojeným silám možnost práva zabít bojující osoby bez upozornění, zadržet osoby bez soudu či zabavení nákladu lodi v mezinárodních vodách¹⁶⁶.

Je kritické rozlišit, jestli se jedná o mezinárodní ozbrojený konflikt či pouhý střet nebo spor dvou států. Jak již bylo řečeno, mezinárodními konflikty se zabývá společný článek 2 Ženevských úmluv: „*Vedle ustanovení, která mají nabýt účinnosti již v míru, bude se tato Úmluva vztahovat na všechny případy vyhlášení války nebo jakéhokoli jiného ozbrojeného konfliktu, vzniklého mezi dvěma nebo více Vysokými smluvními stranami, i když válečný stav není uznáván jednou z nich*“. Článek 2 zdůraznil především, že pro aplikovatelnost

---

¹⁵⁹ United Nations, Charter of the United Nations, 24 October 1945, 1 UNTS XVI, [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3930.html>.

¹⁶⁰ Chování států směřovalo k vyhýbání se použití jakéhokoli termínu při použití síly proti jinému státu. Státy prohlašovaly, že jednají v sebeobraně či konflikt není dostatečně závažný na to, aby byl považován za ozbrojený konflikt či válku.

¹⁶¹ Ozbrojený konflikt není protiprávní jen v rámci článku 51 Charty OSN, tedy jako akt sebeobrany. Vztahuje se na něj mezinárodní humanitární právo, tedy zákony války, které rozeznávají mezi mezinárodním a vnitrostátním ozbrojeným konfliktem. Ibid., Charter of the United Nations.

¹⁶² Článek 2 Ženevských úmluv.

¹⁶³ Ibid., Článek 3.

¹⁶⁴ Ozbrojeným konfliktem byla například válka mezi Iránem a Irákem (1980 - 88), dále válka v El Salvadoru (1980 - 1993); Falklandský konflikt (1982); válka v Bosně-Hercegovině, válka v Afghánistánu (2001), Iráku (2003), Izraeli a Libanonu (2006). O'CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, op. cit.

¹⁶⁵ Za vnitrostátní konflikty se daly považovat konflikty v zemích jako je Kongo v roce 2010, Srí Lanka v roce 2005, konflikt mezi severní a jižní Koreou 26. 3. 2010. Ibid.

¹⁶⁶ Ibid.

Úmluv není zapotřebí žádného formálního gesta ani uznání válečného stavu, tedy stačí pouhé zahájení bojů či započetí nepřátelství, tudíž použití ozbrojené síly¹⁶⁷, a dále že se vztahuje na ozbrojený konflikt, jehož definice však není přítomna. Aplikovatelnost humanitárního práva je automaticky započata tím, že se fakticky objeví ozbrojené nepřátelství i přesto, že to není ve formě otevřeného násilí, a i přesto, že stát neuzná samotnou existenci ozbrojeného konfliktu¹⁶⁸.

Podle Komentáře Picteta k Ženevským úmluvám je mezinárodním ozbrojeným konfliktem jakýkoli spor mezi dvěma a více státy, který vyústí v použití ozbrojených sil a nezáleží na tom, jak dlouho konflikt trvá či kolik životů bude v jeho důsledku ztraceno¹⁶⁹. Vedle typických mezinárodních konfliktů, mohou mít mezinárodní povahu i konflikty, které mají zprvu vnitrostátní charakter, ale později se jich účastní mezinárodní síly, které intervnují svými vojáky v daném státu.¹⁷⁰

Mezi mezinárodní ozbrojené konflikty lze počítat i intervenci několika států nebo donucovací opatření OSN na základě článku 42 Charty OSN¹⁷¹ a samozřejmě případy okupace území, a to ať již částečné nebo úplné, přičemž na tom, jestli se okupující stát setkal s jakýmkoli odporem, nezáleží¹⁷². Do spektra mezinárodních konfliktů je třeba zahrnout i národně osvobozené války¹⁷³, které přidává Dodatkový protokol I.

---

¹⁶⁷ Boje jsou definovány jako „the (collective) resort by the parties to the conflict to means and methods of injuring the enemy“ MELZER, N., Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law [online], Geneva: International Committee of the Red Cross, 2009 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-294-0396-047.

¹⁶⁸ PICTET, J., Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, II. Geneva Convention for the amelioration of the condition of wounded, sick and shipwrecked members of armed forces at sea, International Committee of the Red Cross, 1960, Geneva.

¹⁶⁹ Ibid., op. cit., s. 26 - 31.

¹⁷⁰ Od doby případu Nikaragui v roce 1986 však není třeba samotná intervence, ale postačí jen pouhé odeslání peněz, vybavení nebo rádců do země konfliktu. Rigorózní práce, ZERRARI, D., Les droits de l'enfant dans le conflit armé, 2005-2006, Faculté des sciences juridique, politique et sociales, LILLE2, université droit et lasanté

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 21.

¹⁷³ Při národně osvobozených válkách není vyžadována žádná míra intenzity ozbrojeného násilí, podmínkou je jen existence hnutí, které bude dostatečně organizované, strukturované a reprezentativní. Takováto hnutí mají však povinnost připojit se k Úmluvě podle zvláštního režimu v článku 69 odst. 3 Ženevských úmluv. Rigorózní práce, ZERRARI, D., Les droits de l'enfant dans le conflit armé, op. cit.

k Ženevským úmluvám z roku 1977 ve svém článku 1 odstavci třetím¹⁷⁴. Stranami těchto válek jsou jednak koloniální nadvláda, cizí okupující síly či rasistický režim, a na druhou stranu jednotlivé národy se svým právem na sebeurčení, jak je dodáno v článku 1 odstavci čtvrtém.

Mezinárodními ozbrojenými konflikty se však nezabývají jen mezinárodní smlouvy a jejich Protokoly, ale vymezení jejich definic bylo sledováno i v několika soudních případech. Nejdůležitějším z nich je případ Tadić, který řešil Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii v roce 1996¹⁷⁵. Jeho odvolací orgán vymezil ozbrojené konflikty jako: „*jakékoli situace, kdy dojde k uchýlení se (resort) k ozbrojené síle mezi státy*“. Pro jeho určení tedy není třeba dlouhodobost násilí, jak je tomu u konfliktu vnitrostátního. Danou definici také orgán rozšířil o případy vojenské okupace smluvní stranou, a to ať již částečné nebo úplné a jako podmínku nevyžadoval žádný druh odporu při jejím ustavení¹⁷⁶. Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu řešil případ Mucic, kde bylo poskytnuto vysvětlení, že mezinárodní konflikty nepotřebují jako kritérium určitou míru ozbrojeného násilí a že vlastní existence násilí mezi státy postačuje¹⁷⁷.

Kromě toho se objevuje řada názorů v doktríně. Podle D. Schindlera je mezinárodním ozbrojeným konfliktem situace, kdy se armády dvou států střetnou, což pak automaticky spustí aplikaci humanitárního práva. K tomu dodává H. P. Gasser, že není třeba, aby druhá strana jevila jakýkoli odpor, stačí tedy, aby „*se státy ocitly se zraněnými či vzdávajícími se členy ozbrojených sil či civilisty jiného státu ve svých rukou a jakmile zadrží vězně či získají kontrolu nad částí území nepřátelského státu, musí dodržovat Úmluvu*“, míněno Ženevskou úmluvu¹⁷⁸.

V roce 2004 byl vydán Manuál práva týkající se ozbrojeného konfliktu, který definuje mezinárodní ozbrojený konflikt „*Právo ozbrojeného konfliktu se aplikuje ve všech*

---

¹⁷⁴ Dodatkový protokol I. Ženevských úmluv. Je nutno dodat, že některé státy zúžily definici ozbrojeného konfliktu svými prohlášeními při přístupu k Protokolu, jako je například Velká Británie či Francie, které vyloučily z ozbrojeného konfliktu páčání běžných trestných činů, jako jsou akty terorismu.

¹⁷⁵ International Committee of the Red Cross (ICRC), How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?, Opinion Paper, 17. 3. 2008. Dostupné z : <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/armed-conflict-article-170308.htm>.

¹⁷⁶ Tadić případ In: FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 32.

¹⁷⁷ Mucic in O'CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, op. cit.

¹⁷⁸ International Committee of the Red Cross (ICRC), How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?, op. cit., s. 1.

situacích, když ozbrojené síly státu jsou v konfliktu s dalším státem či okupují území.“ Jako dodatek manuál uvádí, že je třeba okolních měřítek k určení, jestli násilí dosáhlo hranice ozbrojeného konfliktu. A v roce 2008 byl vydán Mezinárodním výborem Červeného kříže článek „Jak je termín ozbrojený konflikt definován v mezinárodním humanitárním právu?“, který potvrzuje všechny ostatní definice a doplňuje, že ozbrojený konflikt je „*vyústění k ozbrojenému násilí mezi dvěma či více státy.*“¹⁷⁹

1.3.2.2 Vnitrostátní ozbrojené konflikty

Dále je třeba se zaměřit na konflikty vnitrostátní, které se v poslední době vyskytují mnohem častěji než konflikty mezinárodní. Jsou upraveny společným článkem 3 Ženevských úmluv, který se jeví jako malá samostatná úmluva vložená do všech 4 Ženevských úmluv a strany takového konfliktu mohou opomíjet ostatní články Úmluv. Samotný článek je pak obyčejové povahy, tedy musí být aplikován i v případě, že stát či další ozbrojená skupina nejsou členem Úmluv¹⁸⁰. Článek 3 zní takto: „*V případě ozbrojeného konfliktu, který nemá mezinárodní ráz a který vznikne na území některé z Vysokých smluvních stran, bude každá ze stran v konfliktu zavázána řídit se přinejmenším těmito ustanoveními*“ a označuje základní humanitární principy, kterými se je třeba řídit při vnitrostátním ozbrojeném konfliktu tzv. nízké intenzity¹⁸¹. Tento článek obsahuje absolutní povinnosti a stejně jako článek 2 Ženevských úmluv není recipročního charakteru¹⁸².

Komentář Mezinárodního výboru Červeného kříže vyjmenovává případy, kdy se jedná o vnitrostátní ozbrojený konflikt¹⁸³, jako například konflikt mezi revoltující stranou, která disponuje organizovanou ozbrojenou silou, autoritou, ovládá část území a má k dispozici

¹⁷⁹ O'CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, op. cit.

¹⁸⁰ ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 22

¹⁸¹ Společný článek 3 Ženevské úmluvy

¹⁸² PICTET, J., Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, II. Geneva Convention for the amelioration of the condition of wounded, sick and shipwrecked members of armed forces at sea, op. cit., s. 31 - 38.

¹⁸³ Příkladem vnitrostátního ozbrojeného konfliktu může být případ: „*That the Party in revolt against the de jure Government possesses an organized military force, an authority responsible for its acts, acting within a determinate territory and having the means of respecting and ensuring respect for the Convention...That the legal Government is obliged to have recourse to the regular military forces against insurgents organized as military and in possession of a part of the national territory....That the de jure Government has recognized the insurgents as belligerents*“ a další. O'CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, op. cit.

prostředky, které jí umožní donutit ostatní respektovat Ženevské úmluvy, a dále vládou daného státu, která má kontrolu nad zbytkem území a vlastní organizovanou armádu. Podle A. P. V. Rogerse existuje 6 případů vnitrostátního konfliktu, a to například snaha o svržení vlády či odtržení části území povstalci, kteří již mají pod kontrolou určitou část území¹⁸⁴.

Z toho všeho lze vyvodit základní myšlenku vnitrostátního konfliktu, a to boj mezi vládními ozbrojenými silami¹⁸⁵ a určitým druhem povstaleckých jednotek¹⁸⁶, a jako doplňující znak je třeba podle řady autorů, jako například D. Schindlera, připojit splnění dvou dalších kritérií, a to použití ozbrojených složek státu namísto využití policie pro obnovení pořádku v zemi, což pak naznačuje i vyšší intenzitu ozbrojeného násilí. Druhou podmínkou je kolektivní charakter nepřátelství, což znamená, že povstalci musí být organizováni a musí disponovat odpovědným velením, aby mohli plnit podmínky stanovené článkem 3 Ženevských úmluv.

Kromě společného článku 3 Ženevských úmluv se vnitrostátními konflikty zabývá Dodatkový protokol II. Tento Protokol „*se bude vztahovat na všechny ozbrojené konflikty, které nejsou obsaženy v článku I Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol II) a k nimž dochází na území Vysoké smluvní strany mezi jejími ozbrojenými silami a disidentskými ozbrojenými silami nebo jinými organizovanými ozbrojenými skupinami vykonávajícími pod odpovědným velením takovou kontrolu nad částí jejího území, která jim umožňuje vést trvalé a koordinované vojenské operace a aplikovat tento Protokol*“¹⁸⁷. Protokol se využije v

---

¹⁸⁴ Dalšími případy ozbrojeného konfliktu jsou, jestliže „*Rozpadá se stát s federativním uspořádáním a dojde k ozbrojenému střetu mezi vládními jednotkami a místními milicemi. Na části území daného státu, jež vláda nemá pod kontrolou, se zhroutil systém udržování veřejného pořádku a ozbrojené frakce buď toto území ovládají, nebo o ně bojují*“ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 32 - 36. Dalším případem je situace, kdy ji za vnitřní ozbrojený konflikt považuje Rada bezpečnosti OSN.

¹⁸⁵ Nutná potřeba účasti vládních jednotek je zpochybněna L. Moirovou v roce 2002, která zdůrazňuje, že vnitrostátní konflikt může být rozdělen i pouze mezi povstaleckými frakcemi a vláda daného státu se ho vůbec nemusí účastnit. Jedinou podmínkou, která musí být splněna je podle Moirové, aby povstalci zajistili dodržování článku 3 Ženevských úmluv a byli řádně organizováni s odpovědným velením. Ibid, op. cit., s. 36

¹⁸⁶ Povstalecké jednotky nemusí být stranami Ženevských úmluv, aby se na ně mohly aplikovat z důvodu, že mezinárodní právo, které stát přijal, se vztahuje na celé území státu a povstalci jsou součástí tohoto území. K tomu se přidává i faktor, že povstání vypukne za účelem následné či okamžité reprezentace státu, který je stranou Úmluv. PICTET, J., Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, II. Geneva Convention for the amelioration of the condition of wounded, sick and shipwrecked members of armed forces at sea, op. cit., s. 31 - 38.

¹⁸⁷ Článek 1 Dodatkového protokolu II.

situacích, kde se proti sobě nachází oficiální vláda státu a ozbrojené síly opoziční či povstalecké, které disponují určitou kontrolou nad částí území¹⁸⁸, koordinovaností a reálnou silou aplikovat Dodatkový protokol II. pro tzv. konflikty vysoké intenzity¹⁸⁹.

Z aplikace Dodatkového protokolu II. jsou vyloučeny podle článku 1 odstavec 2 vnitřní nepokoje a napětí¹⁹⁰. Komentář Mezinárodního výboru Červeného kříže podotýká, že článek 1 vylučuje z ozbrojených konfliktů všechny případy „*vnitřních nepokojů a napětí, jako jsou vzpoury, izolované a sporadické násilné činy*“ či demonstrace a rozsáhle zatýkání, při kterém se vyskytuje velké množství politických vězňů, nezákonné podmínky zatčení a porušování základních procesních práv a nařknutí z náhodných mizení osob¹⁹¹. Komentář dále objasňuje výraz vnitřních nepokojů jako nepokoje, které „*zahrnují určitou vážnost či délku trvání, a které zahrnují násilný akt*“. Mezi ně se řadí například spontánní akce revolty¹⁹², tedy boje, které začnou mezi více či méně organizovanými ozbrojenými skupinami a autoritami, které jsou právě u moci. I když tyto situace nemusí nutně vyústit do otevřeného boje, autority u moci mohou použít „*rozsáhlé policejní síly či dokonce ozbrojené síly, aby obnovily vnitrostátní pořádek*“¹⁹³ a kvůli tomu je třeba používat alespoň minimální aplikaci humanitárních pravidel, jelikož množství obětí může být značné¹⁹⁴.

Komentář dále vysvětluje termín napětí jako „*situace vážného napětí (polického, náboženského, rasového, sociálního, ekonomického), ale také důsledek pokračování ozbrojeného konfliktu či vnitřních nepokojů*“¹⁹⁵, u kterých se používá síla jako preventivní

---

¹⁸⁸ Kontrola části území není ale nezbytně potřebná, jestliže je konflikt veden jen mezi ozbrojenými skupinami. International Committee of the Red Cross (ICRC), How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?, op. cit., s. 1 - 5.

¹⁸⁹ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 36.

¹⁹⁰ Článek 1 Dodatkového protokolu II. Podobná formulace je obsažena i v Římském statutu, který definuje vnitrostátní konflikty negativně, a to jako kategorii vyloučenou z válečných zločinů, jako „*vnitrostátní nepokoje a napětí, jako jsou vzpoury, izolované a sporadické akty násilí nebo další akty podobného charakteru*“. Článek 8 Římského statutu. In O'CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, op. cit.

¹⁹¹ PILLOUD, C., SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B., Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, op. cit.

¹⁹² Jako například Velká Británie (1985), USA (1992) a Albánie.

¹⁹³ Komentář charakterizuje dané situace následovně „*which is characterized by a certain seriousness or duration and which involves acts of violence...spontaneous generation of acts of revolt to the struggle between more or less organized groups and the authorities in power ...In these situations, which do not necessarily degenerate into open struggle, the authorities in power call upon extensive police forces, or even armed forces, to restore internal order*“. Ibid., PILLOUD, C.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Ibid.

ochrana před následnými bouřemi a nepokoji. Vnitřní nepokoje pak nejsou ozbrojeným konfliktem, i když stát použije ozbrojené síly, aby obnovil pořádek. Vyloučení takovýchto střetů, aniž by dosáhly intenzity ozbrojeného konfliktu, se aplikuje i pro článek 3 Ženevských úmluv¹⁹⁶.

Vnitrostátní ozbrojený konflikt se konečně liší od mimořádných událostí (incidents), hraničních střetů (border clashes) či potyček (skirmishes)¹⁹⁷ mimo jiné i mírou násilí, které je použito. Při přechodu střetu do ozbrojeného konfliktu, je třeba vyšší míra ozbrojeného násilí, jelikož uvnitř státu je násilí použito i při běžné demonstraci, která není ozbrojeným konfliktem, a je tedy třeba tyto dva pojmy odlišit¹⁹⁸.

Vnitrostátní ozbrojené konflikty tedy mají dvojí úpravu. Článek 3 Ženevských úmluv¹⁹⁹, který poskytuje sice malou ochranu, ale aplikuje se na větší množství konfliktů a Dodatkový protokol II.,²⁰⁰ který vytváří opačné záruky²⁰¹, a tím rozšiřuje materiální rozsah své aplikace²⁰².

Kromě těchto dokumentů se vnitrostátními konflikty zabývalo mnoho rozsudků mezinárodních tribunálů a soudů. Důležitým rozhodnutím, které se týká vnitrostátního konfliktu, je již zmiňovaný případ Tadić Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii²⁰³. Jeho odvolací orgán vymezil vnitrostátní ozbrojené konflikty jako „*jakékoli situace, kdy dojde k uchýlení se k dlouhodobému (protracted) ozbrojenému násilí mezi vládními jednotkami a organizovanými ozbrojenými skupinami nebo mezi takovými*

¹⁹⁶ International Committee of the Red Cross (ICRC), How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?, op. cit., s. 1 - 5.

¹⁹⁷ Pohraničními střety byly například v případech: Velká Británie versus Jemen (1957), Egypt versus Súdán (1958), Afghánistán versus Pákistán (1961) a Izrael versus Uganda (1976). Mimořádnými událostmi jsou Red Crusader (Červený křížák) Velká Británie versus Dánsko či "Cod Wars" (Tresčí války) mezi Islandem, Velkou Británií a Německem. O'CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, op. cit.

¹⁹⁸ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit. s. 35 - 38.

¹⁹⁹ Článek 3 a Dodatkový protokol II. vylučují vnitřní nepokoje, přičemž při vyhlášení stavu nouze, lze pozastavit velkou část lidskoprávních norem a zároveň nelze aplikovat humanitární pravidla, což vytváří velký nedostatek označovaný jako Meronova díra, podle jména svého nálezce. V Africké chartě jsou nepokoje zahrnuty. ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit., s. 21 - 22.

²⁰⁰ Judith Gail Gradam říká, že Protokol II. by se neaplikoval na většinu civilních ozbrojených konfliktů současnosti ve svém článku Non-Combatant Immunity as a Norm of International Humanitarian Law, Judith Gail Gardam In: PILLOUD, C., SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B., Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, op. cit.

²⁰¹ O'CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, op. cit.

²⁰² FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit. s. 35 - 38.

²⁰³ O'CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, op. cit.

skupinami uvnitř státu.“²⁰⁴ Pro vnitrostátní konflikt tak platí, že vládní jednotky se nutně nemusí konfliktu účastnit²⁰⁵. Soud neudává ani další obvyklé podmínky pro ozbrojené skupiny, jako je například organizovanost či dodržování Ženevských úmluv²⁰⁶. Intenzita či organizovanost je podle Odvolacího orgánu soudu důležitá jen při určení, zda se nejedná o „*banditství, neorganizované či krátkodobé povstání nebo teroristické aktivity, které nejsou kvalifikované jako vnitrostátní konflikty.*“²⁰⁷

Dalším zdrojem informací o znacích vnitrostátních konfliktů je doktrína. H. P. Gasser potvrzuje, že vnitrostátní konflikty se odehrávají uvnitř státu mezi vládou a povstanci či při rozpadu vlády, kde bojují jednotlivé ozbrojené skupiny mezi sebou. M. Sassoli dodává, že mezinárodní humanitární právo se na vnitrostátní konflikty podle článku 3 Ženevských úmluv vztahuje jen, jestliže se odehrávají na území smluvní strany Úmluv, ale jak potvrzuje Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu, mohou se za podmínek přenesení násilí rozšířit i na území okolních zemí. Od mezinárodních konfliktů se pak liší druhem subjektů²⁰⁸.

Vnitrostátní ozbrojený konflikt je tedy ozbrojené násilí mezi vládními jednotkami a ozbrojenými skupinami, které mají určitý stupeň organizace²⁰⁹, podle Dodatkového protokolu II. ovládají část území a ozbrojené násilí má určitou intenzitu²¹⁰ a je zároveň

²⁰⁴ ICTY, The Prosecutor v. Dusko Tadić, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, IT-94-1-A, 2 October 1995, para.70.

²⁰⁵ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit. s. 35 - 38.

²⁰⁶ Tak praví i Římský statut ve svém článku 8 : „it applies to armed conflicts that take place in the territory of a State when there is protracted armed conflict between governmental authorities and organised armed groups or between such groups.“ O’CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, op. cit.

²⁰⁷ Prosecutor v. Dusko Tadić (Appeal Judgement), IT-94-1-A, op. cit.

²⁰⁸ International Committee of the Red Cross (ICRC), How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?, op. cit., s. 1 - 5.

²⁰⁹ Tento znak ozbrojeného konfliktu lze nalézt například v případě Limaj, kde soud zdůrazňuje, že „je třeba alespoň nějaká míra organizace a intenzity bojů, není však třeba nutnost stran být schopný aplikovat humanitární právo.“ Dalším případem, který se vztahuje k organizovanosti ozbrojených sil je případ Haradinaj, ve kterém bylo řečeno, že je třeba, aby strany konfliktu byly natolik organizovány, aby byly schopny při vzájemných střetech využívat vojenské prostředky. Z těchto příkladů vyplývá, že ozbrojené skupiny nemohou být neorganizovány a tento názor je zobrazen v mnoha smlouvách, rozhodnutích soudů a doktríně. Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii dodal, že velení ozbrojených skupin musí být dostatečně organizováno, což znamená, že je třeba, aby ozbrojená skupina disponovala odpovědností velení, ustanovila závazná pravidla chování, poskytovala vojenský výcvik, měla aspoň základní komunikační dovednosti, organizovala nějakým způsobem dodej zbraní, ustanovila si určitou hierarchii a zavedla sankce při porušení daného chování. O’CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, op. cit. Ibid., International Committee of the Red Cross (ICRC).

²¹⁰ Intenzitu lze demonstrovat na případech Boskoski a Tarculovski, v podobě velikosti a typů zbraní, míře destrukce měst, míře okupace území, rozsahu uzavření cest, míře snahy mezinárodních struktur přivést konflikt ke zdárnému konci a podobně. V dalších rozsudcích různorodých soudů je uveden například počet

dlouhodobé²¹¹²¹². Všechny tyto podmínky nejsou vždy přítomny, jelikož je vnitrostátní ozbrojený konflikt definován a interpretován různými institucemi, a to ať již soudy, tribunály či doktrínou. Pro určení, jedná-li se o ozbrojený konflikt, a to ať již kteréhokoliv charakteru, je třeba znalost konkrétních podmínek daného případu, což lze zjistit jen dle objektivního kritéria, a nikoli za použití subjektivních stanovisek stran²¹³.

I přes všechny předchozí charakteristiky daného pojmu nebyla do roku 2010 známa universálně přijímaná definice ozbrojeného konfliktu. V roce 2005 Výkonný výbor Asociace Mezinárodního práva požádal ILA, Výbor pro použití síly, aby mu vypracoval zprávu, která bude obsahovat definici ozbrojeného konfliktu²¹⁴. Jeho počáteční zpráva byla vydána v roce 2008 v Riu de Janeiro²¹⁵. Závěrečná zpráva pak byla vydána v roce 2010 na konferenci v Haagu²¹⁶. I přes toto úsilí nelze tuto definici zatím považovat za jednoznačně univerzálně přijímanou.

---

bojovníků, rozšíření bojů, účast Rady bezpečnosti, délka bojů jako vymezení, jestli konflikt dosahuje vyžadované intenzity či nikoli. Ibid., O'CONNELL, Mary E.

²¹¹ Dlouhodobost je velice sporné kritérium, což ukazuje například případ Meziamerické Komise pro lidská práva při řešení případu Abella versus Argentina, kdy Komise potvrdila, že i přes velice krátkou dobu násilí, konflikt vznikl, přičemž přihlížela naopak ke koncentraci násilí, účasti či neúčasti vládních sil, povaze a míře násilí, organizovanosti, koordinaci a provedení útoků vůči armádnímu objektu. V případě Milošević akty banditství a teroristické aktivity kvůli dlouhodobosti násilí změnily povahu násilí na vnitrostátní konflikt. Dlouhodobost pak dále vysvětluje soudní komora v případě Haradina, a to tak, že termín dlouhodobý (protracted) se více než k dlouhodobosti bojů vztahuje k intenzitě násilí. Ibid.

²¹² Podle Mezinárodního výboru Červeného kříže je termín vnitrostátní ozbrojený konflikt definován jako „*a situation in which there has been a resort to armed force between States or protracted resort to armed force between governmental authorities and organized armed groups.*” International Committee of the Red Cross (ICRC), How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?, op. cit., s. 1 - 5.

²¹³ Objektivní kritérium je zmíněno v případě Akayesu a případě Limaj. O'CONNELL, Mary E, Defining Armed Conflict, op. cit.

²¹⁴ Tento pokyn byl reakcí na teroristické útoky z 11. 9. 2001 a následné prohlášení amerického prezidenta Bushe o globální válce proti terorismu („armed conflict with al-Qaeda, the Taliban and associated forces“) a s ní spojených válečných výsad při řešení teroristické hrozby. Pozice USA nebyla shodná s dosavadními trendy. Vyhlášení války proti terorismu se tedy objevilo jako zcela nový fenomén, mnohdy kritizovaný a podle řady autorů nepravoplatný. Ibid.

²¹⁵ Tato zpráva byla nazvána „The Meaning of Armed Conflict in International Law” (Vymezení pojmu ozbrojený konflikt v mezinárodním právu). Členové Výboru vzali v úvahu článek 2 Ženevských úmluv, přičemž následná diskuze se potýkala s mnoha problémy. Někteří členové se zaměřili na Pictetův komentář Ženevských úmluv vyjadřující, že Úmluvy se počínají aplikovat při jakémkoli použití síly či započetí nepřátelských akcí smluvních stran. Z čehož dovodili, že jakoukoli intervenci ozbrojených sil lze kvalifikovat jako ozbrojený konflikt, a to bez ohledu na oficiální vyhlášení války či době trvání konfliktu. Výbor se shodl, že pro následné určení, jestli se bude jednat o konflikt mezinárodního či vnitrostátního charakteru, je třeba zabývat se mírou intenzity bojů. Ibid.

²¹⁶ Ibid.

Podle Výboru ILA se v době ozbrojeného konfliktu rozlišují osamocené akty násilí a násilí menší a chaotické intenzity, kdy se humanitární právo neužívá, a dále pak samotné ozbrojené konflikty, při kterých je vyžadována určitá organizace a intenzita násilí. Výbor ILA dodává, že podle praxe států a dalších zdrojů je nutná určitá intenzita bojů, aby vůbec šlo mluvit o vnitrostátním ozbrojeném konfliktu. Dále doplňuje, že při účasti nestátních aktérů, je třeba alespoň jejich organizovanost, struktura a komunikační schopnosti. Závěrečná zpráva tedy uvádí dvě základní kritéria vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, existenci organizovaných ozbrojených skupin a použití násilí určité intenzity²¹⁷.

1.4 Tendence ozbrojených konfliktů v současnosti

V minulosti převládaly konflikty mezinárodního charakteru, tedy dominujícími aktéry byly především státy. Dnešní doba však již neumožňuje jednotnost vojenských pravidel²¹⁸, striktní poslušnost vojáků, morální sankce při nedodržování pravidel vojenskými veliteli a uniformitu, která se stala tak příznačnou pro historické války. Při určování důsledků těchto válek byly brány v úvahu počty obětí, a to až již zraněných či mrtvých. Nepřátelství dávných dob se projevovalo otevřeně, předcházelo mu vyhlášení válečného stavu a rozdíl mezi civilisty a vojáky byl očividný.

Jak již bylo naznačeno výše, mezinárodní konflikty mezi státy jsou dnes spíše výjimečnou záležitostí a do čela se dostávají konflikty vnitrostátní či smíšené, což znamená konflikty svou povahou vnitrostátní, do kterých je z nějakého důvodu zasaženo jiným státem²¹⁹ a konflikt je takto internacionalizován²²⁰. Vnitrostátní či smíšený konflikt je většinou důsledkem rozpadu vlády a poté i samotného státu či jeho rozdělení na různé části.

---

²¹⁷ O'CONNELL, Mary, E., GARDAM, J., Final Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law, Summary, International law association, The Hague Conference 2010.

²¹⁸ Vojenskými pravidly, která byla uznávaná všemi válčícími stranami, bylo například použití bílé vlajky jako symbolu míru, ukončení nepřátelství při zajištění velitele opoziční strany, možnost duelu nejsilnějších pro následné ukončení bojů a další. Le bureau international des droits des enfant, Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne, op. cit., s. 36.

²¹⁹ Intervence může být až již přímá za použití zbraní a vojáků, či nepřímá dodáváním materiálů, surovin, či finančních prostředků. Ibid., s. 37 - 40.

²²⁰ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 33.

Smíšenými konflikty se zabývala jak rozhodnutí soudu, tak doktrína. Podle rozsudku Mezinárodního soudního dvora pro bývalou Jugoslávii je konflikt internacionalizován, jestliže stát, který se konfliktu neúčastní, intervenuje svými ozbrojenými silami, a to ve prospěch povstalců, či existuje pouto mezi povstalcí a třetím státem a z prvních se vytvoří orgány státu. Další podmínkou je efektivní kontrola v podobě koordinace a pomoci u vojenské skupiny a celkové kontroly u organizované skupiny. Je jasné, že při splnění daných podmínek bude jejich jednání přisouzeno tomuto státu²²¹.

Dnešní konflikty²²² se vyznačují značnou roztržičností, zvýšeným množstvím aktérů se sníženou odpovědností a přesunutím boje do vnitřních hranic státu. Aktéři těchto konfliktů se prezentují jako alternativy ke státní vládě a tím si uzurpují zdání legitimacy²²³. Rozšířené množství konfliktů je usnadněno zvýšením počtu lehkých zbraní, které umožňují přístup k boji i té nejchudší populaci a jsou příčinou mezi 60 - 90% smrtí v konfliktu²²⁴ a prodloužením délky bojů²²⁵.

Současné trendy ozbrojených konfliktů se zobrazují v neuvěřitelné brutalitě činů jejich aktérů v podobě vojenských velitelů, kteří se nezastaví před ničím pro uzurpování válečné výhody. K dosažení cíle jsou použity všechny prostředky, a to i například systematické znásilňování, které má zastrašit civilní obyvatelstvo, ničení úrod, otrávení studen s pitnou vodou, etnické čistky²²⁶ či genocida. Vojenští velitelé již nerespektují žádné kodexy válečných zvyků a jejich podřízení vykazují neuvěřitelnou míru krutosti a nemorálnosti²²⁷. Veškerá pravidla jsou ustavičně porušována a s neustálými útoky na civilní obyvatelstvo se hroutí sociální systémy, což se nejhůře dotýká právě dětí. Při vypuknutí konfliktu je pak třeba zavřít školy, kde dochází k verbování mladých vojáků či unášení sexuálních obětí. Nerozlišování mezi civilními a vojenskými osobami pak znesnadňuje identifikaci stran

---

²²¹ Je to příklad konfliktu v Bosně a Hercegovině v roce 1992. Ibid., s. 33-34 .

²²² Jako příklad lze uvést Afganistán, Kolumbii, Srí Lanku, Haiti, Kongo, či Filipíny.

²²³ Súdánská lidová osvobozená armáda/hnutí, Hnutí za národní osvobození LTTE v Tamoulu a další

²²⁴ V Ugandě stojí zbraň méně než kuře, v Keni zase méně než koza.

²²⁵ UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world [online]. New York: UNICEF, 2009 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-928-0643-633. Dostupné z: http://www.unicef.org/publications/files/Machel_Study_10_Year_Strategic_Review_EN_030909.pdf, s. 9.

²²⁶ Ve státech jako Rwanda či Bosna, kde takové čistky proběhly, se zjistilo, že děti jsou jejich přímým cílem představujícím budoucí generace nepřítele. PILLOUD, C., SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B., Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, op. cit.

²²⁷ UN General Assembly, Impact of armed conflict on children : note / by the Secretary-General, op. cit., s. 9.

konfliktu, které se snaží přenést ohnisko konfliktu soustavněji do útrob civilních vesnic a měst²²⁸.

Všudypřítomný chaos, ztráta všech zábran a frekventovanější teroristické útoky²²⁹ jsou dalšími charakteristickými znaky dnešních nepřátelství. Největší příčinou dnešních bojů jsou především přírodní zdroje²³⁰. Okolní státy se většinou bojů nepřímou účastní a využívají jich z mnoha důvodů, jako je třeba trh se zbraněmi a zvyšující se profit. Státy zmítané ozbrojeným konfliktem většinou nemohou zachovat stabilní ekonomickou situaci, a začnou se pomalu hroutit všechny jejich systémy a s nimi i lidské hodnoty v již tak oslabené společnosti. K tomu lze připojit i vliv mnoha skupin organizovaného zločinu, které spolupracují se stranami konfliktu²³¹.

Dalším znakem, kterým se vyznačují současné konflikty, jsou humanitární akce pořádané třetími státy. Civilní obyvatelstvo je ve většině případů zanecháno na pospas bojů a nemá přístup k lékařské péči, pitné vodě či dalším předmětům důležitým pro přežití, proto je humanitární pomoc velice důležitá. Ozbrojené skupiny však v mnoha případech zamezují přístup humanitárních pracovníků k obětem konfliktu²³². Občas při neochotě daného státu zaručovat základní práva je třeba zasáhnout i přísněji než jen humanitární pomocí, a to nejdříve mírovými prostředky, a jestliže ty se ukazují jako nedostačující, je nutné přejít k použití síly jako v případě Konga v roce 1990. Tato strategie však řadou států není vítaná a neustále převažuje vůle neinterventovat do vnitřních záležitostí států²³³.

---

²²⁸ UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world, op. cit., s. 11.

²²⁹ V roce 2004 zadržování rukojmí ve škole Beslan v Caucasusu či sebevražedný útok v Pul-i-Khomri v Afghánistánu zabil 52 školních dětí. UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world, op. cit., s. 13.

²³⁰ Válka o ropu v Súdánu, omamné látky v Kolumbii či diamanty v Sýrii.

²³¹ Le bureau international des droits des enfant, Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne, op. cit., s. 54.

²³² Zamezení pomoci obětem je časté zejména v Kolumbii, kde 11-14 tisíc dětí je spojeno s ozbrojenými skupinami a většině z nich není zajištěna humanitární pomoc, jelikož se k nim pracovníci nemohou dostat. Dále také v Kongu, Iránu nebo Somálsku. UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world, op. cit., s. 24. Humanitární pracovníci však nepřinášejí jen pomoc, ale v nedávné době se objevila nařčení humanitárního personálu ze sexuálního zneužívání civilního obyvatelstva. Le bureau international des droits des enfant, Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne, op. cit., s. 40.

²³³ Le bureau international des droits des enfant, Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne, s. 45 - 50.

Příčinou ozbrojených konfliktů jsou ekonomické, politické či sociální krize, zvýšená nerovnost mezi občany, rychlá urbanizace a nutnost rychlých snížení výdajů pro příslib dlouhodobého finančního růstu. Tyto činitele ponechávají stát závislým a bez kontroly nad svými financemi, což přispívá k pádu funkční vlády a s ní i dalších státních systémů a následnému vzniku konfliktu, jehož důsledkem jsou útoky na civilní obyvatelstvo a jejich eventuální přesun do jiného státu.

1.5 Nepříznivé následky ozbrojených konfliktů na dětech

Ať již konflikty mezinárodní, vnitrostátní či smíšené, všechny mají jedno společné, neblahý dopad na děti²³⁴. Podle zprávy UNICEF z roku 2001 žije 1 miliarda dětí v zemích postižených ozbrojeným konfliktem a z toho 300 milionů je mladších pěti let. V roce 2006 18,1 miliónů dětí bylo přemístěno ze svého bydliště, 5,8 miliónů uprchlíků a 8,8 miliónů bylo vnitřně přesídleno²³⁵. Zpráva mimo jiné uvádí, že se konfliktů účastní i velmi malé děti ve věku již od 8 či 10 let. Počet dětí majících určitou roli v armádě dnes již převyšuje 300 000. Tato čísla však nejsou věrným odrazem reality, hlavním důvodem je, že je téměř nemožné se dozvědět o všech dětech postižených konfliktem. V bojujících zemích je nedostatečná registrace při porodu a mnoho lidí se skrývá.

Kritickým pro děti je fakt, že se konflikty přenesly do sféry neformální, například v podobě terorismu, a tím zasahují více než předtím právě civilní obyvatelstvo, a to zvláště pak děti. Počet dětských obětí stoupá, a to ať již účastí v ozbrojených silách, či jako obětí vražd, mutací, sexuálního násilí či přemístění do uprchlických kempů²³⁶. Dnešní konflikty odehrávající se v blízkosti či dokonce ve středu civilních vesnic jsou charakterizovány chaosem a neorganizovaností, čímž vystavují děti mnohem většímu nebezpečí. Za první světové války tvořili civilisté 5 % obětí, během druhé světové války se toto číslo zvýšilo na

---

²³⁴ V rezoluci A/RES/62/141 je kategoricky odsouzeno všechno násilí a porušení práv dítěte v době ozbrojeného konfliktu v jejich či sousední zemi. UN General Assembly, Rights of the child: resolution / adopted by the General Assembly, 22 February 2008, A/RES/62/141, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/47d1498f2.html>.

²³⁵ UNICEF. Progress for children: a report card on child protection [online]. New York: UNICEF, 2009 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-928-0644-395.

²³⁶ HÝBNEROVÁ, S., Ochrana dětí za ozbrojeného konfliktu, op. cit.

48 % a dnešní poměr se odhaduje až na 90 %. V posledních desetiletích pak byly zabity až 2 miliony dětí, 6 milionů zraněno, 12 milionů se ocitlo bez domova a více než 10 milionů zůstalo traumatizováno²³⁷.

I přes upozornění mnoha mezinárodních smluv, jako je kupříkladu Charta OSN, na ukřutnosti války a objevujícími se prosbami o žádoucí ochranu budoucích generací od jejího dopadu, jsou její důsledky v posledních letech zničující, jak morálně, fyzicky, kulturně, tak psychicky.

Podle zprávy UNICEF „Progress for children“ jsou děti, které jsou nuceny žít v zemi zmítané ozbrojeným konfliktem náchylnější k chudobě, podvýživě, špatnému zdraví a vzdělání, což může vést k jejich sexuálnímu zneužívání, naverbování do armády a všeobecně k jejich velice nízké ochraně²³⁸. Děti jsou zabíjeny, mučeny, znásilňovány, mučeny hladem²³⁹, používány k sebevražedným teroristickým útokům, nuceny k drogové závislosti a donucovány k páchání nejhorších zvěrstev²⁴⁰, k zabíjení, k teroristickým činům, ke znásilňování apod.²⁴¹.

Nejsou to však jen děti, které se konfliktu přímo účastní, avšak mnoho dalších dětí je nepříznivě ovlivněno jeho existencí. Děti jsou připraveny o citové pouto ke svým rodinám, které jsou buď neverbovány do armády či zabity během přestřelek a se ztrátou státních struktur není, kdo by se o ně postaral. „*Válka porušuje všechna práva dítěte*“, jak říká zpráva Machel. Děti nejsou chráněny obvyklými institucemi a jejich práva pomalu mizí. I když je konflikt zdárně ukončen, děti jsou stigmatizovány, vykazovány ze středu své rodiny či komunity a neustále diskriminovány a tím se stávají i psychicky nestabilními a často

---

²³⁷ BELLAMY, C., The state of the world's children 2005, op. cit.

²³⁸ UNICEF, Progress for children: a report card on child protection, op. cit. Súdán je jeden z těch největších porušovatelů dětských práv a užívají tam i metodu znásilňování jako prostředek války. UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world, op. cit., s. 11.

²³⁹ Při válce v Somálsku 1992 se zjistilo, že 90% dětí umřelo na vyhladovění a nemoci. PILLOUD, C., SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B., Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949, op. cit.

²⁴⁰ UN General Assembly, Impact of armed conflict on children: note / by the Secretary-General, op. cit., s. 11.

²⁴¹ UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world, op. cit., s. 11.

podléhají psychickým nemocem²⁴². Po ukončení konfliktu jsou ve velmi špatném stavu. Nedostatek pomoci a autority vede k životu na ulici, nechození do školy a potenciálním činnostem v sexuálním průmyslu.

2 Dvojí postavení dítěte v ozbrojeném konfliktu

Dítěti v ozbrojeném konfliktu lze přiznat dvojí status. První možností je, že se nějakým způsobem konfliktu účastní a druhou, že je konfliktem dotčeno z pozice civilisty. Při účasti dítěte mu lze poskytnout ochranu plynoucí ze Ženevských úmluv, a to Úmluvy I., II., III. a jejich Dodatkových protokolů I. a II., dále ochranu podle článku 38 odstavce 2 a 3 Úmluvy o právech dítěte, jejího Opčního protokolu o účasti dětí v ozbrojených konfliktech a dalších mezinárodních či jiných úmluv, jako například Úmluvy ILO č. 182 či Africké charty. Pro dětského vojáka staršího 15 let z mezinárodních úmluv nevyplývá privilegované postavení a ostatní účastníci ozbrojených sil s ním mohou, co se prostředků a způsobů boje týká, jednat jako kdyby dítětem nebyl. Naopak v případě, že dítě bude mít status civilisty, bude se na něj vztahovat Ženevská úmluva IV., její Dodatkové protokoly I. a II., Úmluva o právech dítěte a další lidskoprávní dokumenty. Dítě bude v tomto případě chráněno dvojitým způsobem, a to jako všechny ostatní civilní osoby a rovněž ochranou vyplývající z jeho zranitelnosti. Všechny děti jsou tedy chráněny Úmluvou o právech dítěte, a to jak vojáci, tak civilisté, jelikož lidská práva toto rozdělení nepoužívají. Dítě voják je chráněno kromě Ženevského práva i lidskoprávními normami. Dítě civilista je pak chráněno kromě lidskoprávních dokumentů i IV. Ženevskou úmluvou.

2.1 Dítě účastnící se ozbrojeného konfliktu

Dítě, které se ozbrojeného konfliktu účastní, je považováno za dětského vojáka a plní další vojenské činnosti kvalifikované jako účast přímá, anebo plní jiné činnosti nepřímou ovlivňující boje, v podobě účasti nepřímé. Za součást účasti v konfliktu lze považovat i

---

²⁴² UN General Assembly, Impact of armed conflict on children: note / by the Secretary-General, op. cit., s. 15.

povolávání do ozbrojených sil, a to povinné, dobrovolné i nucené. V dnešní právní úpravě pak existuje striktní zákaz přímé účasti dítěte mladšího 15 let v ozbrojeném konfliktu a zákaz povinného povolávání dětí mladších 15 let do ozbrojených sil, což potvrzuje i Statut Mezinárodního soudního dvora, který postihuje dané činy právní kvalifikací válečného zločinu²⁴³. Řada mezinárodních organizací a smluv je nakloněna k posunutí zákazu na hranici 18 let²⁴⁴.

Článek 38 odstavec 2 Úmluvy o právech dítěte mluví o účasti dětí v ozbrojených konfliktech, přičemž samotná Úmluva pojem nedefinuje. Rozlišujeme účast přímou, nepřímou a dále lze mluvit o účasti aktivní, která se objevuje v Římském statutu. Odstavec 3 Úmluvy pak zakazuje povolávání dětí do ozbrojených sil, ale nezmiňuje se již o povolávání dobrovolném, při kterém samy děti projeví zájem do armády či ozbrojených skupin vstoupit. Tyto pojmy je nutné objasnit a zamezit tak případným legislativním mezerám.

Z právního hlediska je možné při účasti dětí v ozbrojeném konfliktu posuzovat tři hlavní složky jako je účast ve formě dětského vojáka, povolávání do ozbrojených složek a násilí převážně sexuální páchané na těchto dětech.

2.1.1 Dětský voják

Dětský voják je nejznámější druh účasti dítěte v ozbrojeném konfliktu. Je třeba vzít v úvahu článek 38 Úmluvy o právech dítěte, a to především odstavce 2 a 3. Jejich působnost se vztahuje na účast dětí v ozbrojených konfliktech, na povolávání dětí do bojových akcí a eventuálně na děti postižené ozbrojeným konfliktem. Je třeba zdůraznit, že daná problematika je velice složitá a hlavními aktéry, kteří legislativu tvoří, jsou jednotlivé státy, což vyústí v nelehký kompromis a následné legislativní či praktické mezery při aplikaci jednotlivých ustanovení. Podle principu nejlepšího zájmu dítěte by se děti vůbec

---

²⁴³ Článek 8 odstavec 2 pís. b) (XXXVI) Římského statutu uvádí, že válečným zločinem je: *“Conscripting or enlisting children under the age of fifteen years into the national armed forces or using them to participate actively in hostilities.”*

²⁴⁴ Jednání, při kterém se různé mezinárodní organizace a další instituce snaží uzákonit věk 18 let jako dolní hranici účasti v ozbrojených silách, se nazývá „straight 18 rule“ a uplatňuje ho například Výbor pro práva dítěte.

konfliktu účastnit neměly a příslušné zákonodárství by je mělo dostatečně ochránit. Státy však nepůsobí v ideálním světě a z principu i tak základního, jako je právě nejlepší zájem dítěte, se praktikuje řada výjimek a vágních interpretací. Jak již bylo zmíněno výše, v mezinárodním právu existuje striktní zákaz přímé účasti a povolávání dětí mladších 15 let do ozbrojených sil, tedy pravidelných armád, přičemž problematika je poněkud složitější u jejich spojeneckých ozbrojených skupin, které jsou zcela nezávislé na státní moci. Tento zákaz je zmíněn všemi důležitými mezinárodními dokumenty, jako je například Úmluva o právech dítěte, Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte, Dodatkový protokol I. k Ženevským úmluvám, Dodatkový protokol II. k Ženevským úmluvám, Úmluva ILO č. 182 a v neposlední řadě i Statut Mezinárodního soudního dvora. Dnes již většina států účast i povolávání dětí mladších 15 let do ozbrojených sil zakazuje i ve své národní legislativě. Mnoho z nich dokonce hranici zvýšilo na 18 let²⁴⁵ a snaží se tak plnit závazky z Protokolu II., který ji ustavuje. Existuje však i řada států, která tato ustanovení nepřijala či díky špatné či vágní právní činnosti nebo interpretaci umožňuje účast a povolávání dětí mladších 18 či dokonce 15 let v ozbrojených složkách. Povolávání i účast dětí v ozbrojených konfliktech jsou již dlouho palčivým problémem, kterému se dostává nemalé kritiky mezinárodními organizacemi.

Účast, nucené povolávání do ozbrojeného konfliktu a sexuálního zneužívání může být rovněž považováno za projev otroctví, přesněji za obchodování s lidmi, na které se vztahuje mnoho úmluv, z nich je nejdůležitější například Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi a mnoho dalších. Povolávání v tomto smyslu většinou předchází únosy dětí, donucení či využití pozice autority a zneužití zranitelnosti dětí a následuje jejich využití v ozbrojeném konfliktu či zneužití v rámci sexuálních služeb, které poškozují základní dětská a lidská práva na vzdělání, zdraví a rozvoj. Tato forma zneužití není chráněna pouze z pozice tohoto Protokolu, ale i

---

²⁴⁵ Více než 100 států již hranici 18 let pro všechny druhy povolávání uplatňuje. Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers* [online], London, 2012 [cit. 4. 4. 2013]. ISBN 978-0-9541624-3-6. Dostupné z: <http://resourcecentre.savethechildren.se/content/library/documents/louder-words-agenda-action-end-state-use-child-soldiers>.

Úmluvou organizace práce ILO č. 182, která takovéto jednání řadí jako nejhorší formu práce²⁴⁶.

2.1.1.1 Příčiny účasti dětí v ozbrojených složkách

2.1.1.1.1 Důvody účasti dětí

Jednou z příčin účasti dětí v ozbrojených konfliktech je socio-politicko-ekonomicko-hospodářská situace, která konfliktu předchází²⁴⁷. Následuje většinou zhroucení vlády a všech administrativních struktur. Stát podléhá korupci a vláda práva kolabuje. Dítě se nachází ve stavu chudoby, sociálního vyloučení, odtržení od rodiny, bez domova, s nedostatkem vzdělání²⁴⁸. Nedostatek vzdělání ovlivňuje rozhodování dětí při vstupu do ozbrojených složek a přispívá k větší poslušnosti a oddanosti jejich vůdcům²⁴⁹.

Řada z nich pocítuje nátlak ze strany rodiny a blízkého okolí, aby se připojily k ozbrojeným silám, zejména z důvodu získání obživy, ale i cti nebo posunu na společenském žebříčku. Děti v mnoha státech přestávají být slibnou budoucností dalších generací a některé jsou dokonce považovány za lidsky méně cenné či nahraditelné²⁵⁰.

---

²⁴⁶ TIEFENBRUN, Susan W., Decoding international law: semiotics and the humanities. In: New York: Oxford University Press, c2010, CHAPTER 9. ISBN 0195385772.

²⁴⁷ Organizace UNICEF zkoumala následky konfliktů na dětech, které se jich nedobrovolně účastní a zjistila, že 11 států z 20, které vykazují největší úmrtnost dětí mladších 5 let, bylo zmítáno významnějším ozbrojeným konfliktem. BRAZIER, Chris et al. The state of the world's children 2006 excluded and invisible [online]. New York, NY: United Nations Children's Fund (UNICEF), 2005[cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-928-0639-162. Dostupné z: http://www.unicef.org/publications/index_30398.html.

²⁴⁸ Vzdělání hraje velkou roli při předcházení konfliktů, verbování dětí a dobrovolné účasti dětí. Děti, které nemohou navštěvovat školy, představují snadný cíl pro ozbrojené složky. Jelikož nejsou vzdělané, neuvědomují si následky svých činů a nemohou najít jiné zaměstnání. Na druhou stranu děti, které do škol pravidelně docházejí, se vystavují nebezpečí únosů a nucených účastí ozbrojenými skupinami. UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008 [online]. London, U.K.: Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, 2008, 416 p. [cit. 2013-03-18]. ISBN 978-095-4162-450. Rodiny ohrožených jedinců jim často zakazují chodit na veřejná místa, protože se bojí neustávajících únosů. LOREY, M., Child soldiers care: global report, 2008 [online]. Westport, CT: Save the Children, 2001, 416 p. [cit. 18. 3. 2013]. ISBN 18-883-9308-4. Dostupné z: http://www.ecdgroup.com/docs/lib_005191315.pdf, s. 16.

²⁴⁹ UDOMBANA, Nsonguru J., War is Not Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, In: Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20, No. 1, p. 57, 2006.

²⁵⁰ TIEFENBRUN, Susan W. Decoding international law: semiotics and the humanities, op. cit.

Státy, které inklinují k vypuknutí ozbrojeného konfliktu, nejsou většinou schopny udržet kontrolu nad většinou území, čehož využívají ozbrojené skupiny i další státy, které pak děti mohou verbovat. Zhoršení situace a zejména možnost nuceného povolávání je způsobena také předešlým způsobem chování místních vlád, které často porušují lidská práva a vytvářejí tak prostředí plné diskriminace a nerovností²⁵¹.

Mezi nejzranitelnější děti se mohou řadit děti v uprchlických táborech, vnitřně vysídlené děti²⁵² a děti v nejchudších čtvrtích či vesnicích²⁵³, sirotci či děti ulic, které se potulují samy a nemají žádnou možnost ochrany²⁵⁴. Zpravidla všechny děti bez dozoru, na ulici, či přecházející do jiné země jsou potencionálními cíli ozbrojených skupin.

Dalším důvodem pro možný vstup do armády nebo ozbrojené skupiny pak může být neexistence rodinných pout²⁵⁵ a hledání uznání v ozbrojených silách, ve kterých se dítě může cítit být více přijímáno a podporováno. Pocit nejistoty nebo dokonce strachu také ovlivňuje chování ještě plně nerozvinutého jedince, a to jestliže se snaží zajistit si bezpečné zázemí paradoxně připojením se k armádě či nepravidelné vojenské složce. I přes prvotní nevělu se tímto způsobem ozbrojeného konfliktu dítě může účastnit a v řadě případů nemá na výběr, protože povolávání a vyhledávání členů do ozbrojených složek se často koná v blízkosti škol, či dokonce v jejich středu. V důsledku vyhrožování a nátlaku nebo frekventovaných únosů se dítě raději samo k ozbrojené skupině či síle připojí a má tak alespoň možnost výběru strany.

---

²⁵¹ UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008, op .cit.

²⁵² Generální tajemník OSN ve své zprávě o dětech a ozbrojených konfliktech z roku 2007 popisuje neustávající problém spojení dětského verbování a uprchlických táborů či vnitřně vysídlených dětí. Z hlediska nedostatku ochrany v táborech, kde se takovéto osoby nacházejí, se tato místa stávají vyhledávaná ozbrojenými skupinami. Tento problém byl v roce 2007 viditelný zejména v Kongu, Čadu či Srí Lance. UN General Assembly, Children and armed conflict: report of the Secretary-General, 21 December 2007, A/62/609, op. cit., s. 2 - 3.

²⁵³ UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008, op. cit.

²⁵⁴ HÝBNEROVÁ S., Dětský voják v soudobém mezinárodním právu. In: GERLOCH, A., ŠTURMA, P., Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu. Praha: Auditorium, 2011, s. 387-396. ISBN 9788087284230.

²⁵⁵ Mnoho dětí bylo svědkem vražd členů své rodiny například v severní Ugandě, Sierře Leoně nebo v Súdánu. UNICEF, The state of the world's children 2001 [online]. New York, 2001 [cit. 5. 3. 2013], Bennamy Carol. ISBN 92-806-3633-2. Dostupné z: <http://www.unicef.org/sowc/archive/ENGLISH/The%20State%20of%20the%20World%27s%20Children%202001.pdf>.

Další příčinou účasti dětí mohou být ideologické důvody, které vedou dítě za politickou svobodou²⁵⁶. Děti se takto hlásí k ozbrojeným skupinám nebo silám dobrovolně. Je nutné brát tuto specifickou pohnutku v potaz a neopomenout ji.

2.1.1.1.2 Důvody žádanosti dětí

Důvodů, které ukazují značnou žádanost dětí pro armádní účely, je několik. Jedním z nich je až přílišná poslušnost a oddanost dětí v bitvě, která se projevuje zejména v mladším věku, kdy si dítě vytváří svoji osobnost a začíná rozlišovat mezi dobrem a zlem. Při ozbrojeném konfliktu však tyto pojmy často splývají a dítě je ozbrojenou silou ujištěno, že použití násilí je běžným prostředkem k dosažení jeho cílů. Děti jsou tak manipulovány až do okamžiku, kdy tento postoj převzou za svůj. Navíc je přítomno množství drog, které jsou dětem úmyslně dostupné či přímo podávány²⁵⁷. K problému nepřispívají ani jejich zasvěcovací rituály, při kterých jsou děti nuceny zabít členy svojí rodiny a nezřídka je i dále znetvořit, znásilnit či upálit za živa. Děti, které se pokusí utéct, mohou být mučeny a drastickým způsobem zabity (výjimkou není ani nucení dětí jíst lidské maso, tlouci do mrtvoly svého kamaráda a pak se omývat jeho krví²⁵⁸). Děti jsou po těchto zkušenostech zbaveny pocitu strachu a viny a jsou používány v prvních liniích boje jako hledači min či jako sebevražedné lidské bomby, přičemž samy bez výčitek páchají četné hrůzy²⁵⁹. Při jakékoli známce neposlušnosti jsou děti bity, mučeny nebo zabity. Nejdůležitější kvalitou dětského vojáka je tedy jeho nedostatek strachu při boji také díky různým „zázračným“ přívěškům a amuletům, které je mají ochránit. Děti jsou často popisované jako nebojácná

---

²⁵⁶ UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world, op. cit., s. 37.

²⁵⁷ Ozbrojené skupiny často používají kokain, marihuanu či amfetaminy, které děti znecitliví, a jejich chování pak nelze považovat jako svobodnou volbu. LOREY, M., Child soldiers care: global report, 2008, op. cit., s. 5. Drogová závislost brání úplnému vývoji dítěte a přetrvá i po ukončení konfliktu. TIEFENBRUN, Susan W., Decoding international law: semiotics and the humanities, op. cit.

²⁵⁸ Ibid., TIEFENBRUN, Susan W.

²⁵⁹ ICRC, Children in war information kit [online]. Geneva: 2002 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN Ref. 0577K. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/publication/p0577k.htm>

neohrožená síla, která se řítí do boje s pocitem nezranitelnosti²⁶⁰. Díky tomu jsou bohužel děti nezřídka posílány na ty nejnebezpečnější mise²⁶¹.

Dítě lze mnohem snadněji přesvědčit či unést než dospělého jedince, který má větší šanci se metodám ozbrojených sil či skupin ubránit. V minulosti mohly odradit od verbování dětských vojáků těžké zbraně, které vyžadovaly být obsluhovány větší silou a byly nesnadné na použití. Dnes však již existují malé zbraně dovolující být manipulovány i menšími dětmi. Zbraně jsou často snadno dostupné a jejich cena je minimální²⁶². Rozšiřování lehkých zbraní a jejich snadné použití přispívá k větší délce konfliktu a snadnější mobilizaci dětí²⁶³.

Děti také mohou být využity k řadě podpůrných funkcí, jako jsou nosiči zbraní, různých nákladů (někdy i 60 kilogramů). Ty, které vzdorují, jsou mučeny, bity a zabíjeny. Dívky jsou používány při přípravě potravy, na pomoc raněným a plní sexuální funkce²⁶⁴. Často jsou nuceny bojovat i s malými dětmi na zádech. Mladé dívky jsou sexuálně zneužívány, donuceny sloužit jako sexuální otrokyně či ženy bojovníků a ve velké většině se nakazí pohlavními nemocemi, například HIV bez možnosti příslušné léčby²⁶⁵.

2.1.1.2 Nedostatky v systému ochrany před účastí dětí v konfliktu

2.1.1.2.1 Rodný list

Jedním z nejdůležitějších faktorů, který hraje roli při povolávání dětí je nedostatek účinných režimů v oblasti určující věk dítěte. Dokumenty, které mladí rekruti prezentují, nemusí být věrohodné, mohou být zfalšované či jich vůbec není třeba a povolávání pak probíhá v rámci neoficiálních procesů, kvůli kterým se do ozbrojených sil dostávají i děti

---

²⁶⁰ VAN BUEREN, G., *The international law on the rights of the child*, Norwell, MA: Sold and distributed in the U.S.A. and Canada by Kluwer Academic Publishers, c1995, xxiii, 435 p. ISBN 07-923-2687-3

²⁶¹ Takovéto jednání se nachází například v Iráku, Pákistánu, Afganistánu. UNICEF, United Nations Children's Fund. *Child soldiers: global report*, 2008, op. cit.

²⁶² LOREY, M., *Child soldiers care: global report*, 2008, op. cit., s. v.

²⁶³ TIEFENBRUN, Susan W. *Decoding international law: semiotics and the humanities*, op. cit.

²⁶⁴ UN General Assembly, *Impact of armed conflict on children : note / by the Secretary-General*, op. cit., s. 18

²⁶⁵ TIEFENBRUN, Susan W. *Decoding international law: semiotics and the humanities*, op. cit.

mladší 18 let²⁶⁶. Výzkum UNICEF ukazuje, že 51 miliónů dětí v roce 2007 nebylo registrováno a více než polovina z toho patří do jižní Asie a pětina do jižní a východní Afriky. V subsaharské Africe a Asii přibližně dvě děti ze tří nezískají při narození rodný list, což znamená, že asi jen 10 % dětí mladších 5 let je registrováno. Děti, které pocházejí z nejchudších rodin, mají dvakrát větší šanci neobdržet rodný list než z těch bohatších. Nedostatek registračního systému děti nepocitují jen při ozbrojeném konfliktu. Je pro ně hendikepem i v dalších oblastech, především v nedostatku ochrany²⁶⁷. Přitom registraci dítěte při narození se jako závazkem státu zabývá článek 7 odstavec 1 Úmluvy o právech dítěte.

Výbor pro práva dítěte zdůraznil v této souvislosti nenahraditelnou prevenční roli rodného listu zvláště při dobrovolném povolávání. Také v této souvislosti podotknul, že faktory jako je tělesná výška nebo míra odpovědnosti, která je dítěti přisouzena, nemohou představovat rozhodující kritérium pro přijetí dítěte do ozbrojených složek. Pro neresistentní doklad o určení věku je třeba alespoň více druhů dokumentů najednou pro osvědčení 15 leté či 18 leté hranice²⁶⁸.

Výbor pro práva dítěte dodal, že při nedostačujícím určení věku dítěte by nemělo být do ozbrojených složek za žádných okolností vůbec přijímáno²⁶⁹.

---

²⁶⁶ Státy, které mají oslaben administrativní systém, nekontrolují rodné listy, ale zmocňují se dětí na ulicích, v opuštěných místech či sirotčincích. UN General Assembly, *Impact of armed conflict on children* : note / by the Secretary-General, op. cit., s. 15.

²⁶⁷ Děti jsou ochuzeny o výhody vycházející z poskytování lékařské péče či vzdělání, nemohou se ženit, volit, či dědit majetek. UNICEF, *Progress for children: a report card on child protection*, op. cit.. Povolávání dětí mladších 15 let kvůli nedostatečné registraci při porodu lze pozorovat i v Botswaně, Keně, Zambii, Indii a dalších. UNICEF, United Nations Children's Fund. *Child soldiers: global report*, 2008, op. cit.

²⁶⁸ Výbor zmínil svoje obavy nad situací v Ugandě a Filipínách. Dále uvedl příklad Východního Timoru, kde nejsou děti vybaveny žádným dokumentem potvrzujícím jejich věk a ten je pak určen ze svědectví důvěryhodných osob. V Indii je pozorováno, že úředníci zabývající se povoláváním se spoléhají na školské vysvědčení, což se jeví Výboru jako nedostatečné. V Myanmaru, kde je prakticky více než třetina dětí nezaregistrována, se vyvinuly další ověření data narození dítěte, a to svědectví s vzdělávacími osvědčeními, atestace a vyjádření členů vesnice, které jako celek tvoří relativně efektivní systém. *Child Soldiers International*, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 24.

²⁶⁹ *Ibid.*, s. 50 - 55.

2.1.1.2.2 Zatčení

Problémem, který se v této oblasti vyskytuje, je kromě nedostatečné ochrany dětí jejich zadržení ve vězení v rozporu s podmínkami, které požadují mezinárodní standardy, a to většinou pro jejich spojení s různými ozbrojenými skupinami²⁷⁰.

2.1.1.2.3 Právní pravidla bez efektivního účinku

Z kontrolních zpráv vládních a nevládních organizací vyplývá, že v mnoha státech je i přes přijetí řady mezinárodních dokumentů a jejich následné ratifikaci praxe markantně odlišná od přijatých závazků. V těchto státech je existence a používání dětských vojáků většinou popírána, a tedy v důsledku toho chybí i preventivní opatření na jejich ochranu²⁷¹. Zneužívány jsou často i vojenské školy, které mohou přijímat i děti mladší než je zákonem stanovená věková hranice pro povolávání. I přesto, že státy takovéto žáky nemusí nutně v konfliktu využít, je zřejmé, že jejich výchova a vývoj v oblasti vojenské morálky je povede k nejbližší možné příležitosti se konfliktu účastnit. Je navíc dokázané, že i přes neochotu státu takovéto děti využít, někdy tomuto lákadlu stát podlehně²⁷².

2.1.1.2.4 Ozbrojené skupiny a neoficiální procesy povolávání

Ozbrojené skupiny, ať již jakéhokoli charakteru, jsou největším problémem mezinárodního práva kvůli faktu, že postrádají vědomí nutnosti respektovat relevantní normy humanitárního práva a též proto, že se vymykají kontrole státní moci. Nejsou to však jen ozbrojené skupiny, ale i ozbrojené síly jiné než národní, jak je doloženo 13

---

²⁷⁰ Výskyt podobného chování je hlášen v zemích, jako je Burundi, Nepál, Uganda, Indonésie, Kolumbie či Izrael. UN General Assembly, Children and armed conflict: report of the Secretary-General, 21 December 2007, op. cit. K tomuto tématu lze také uvést UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008, op. cit.

²⁷¹ Jako příklad lze uvést Kongo, Myanmar, Súdán nebo Jemen. Child Soldiers International, Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers, op. cit.

²⁷² Ibid.

případy za poslední desetiletí²⁷³. Státní síly mohou tedy přijmout a využívat i další ozbrojené síly, které nejsou integrovanými národními armádami, jsou však založeny pro výkon státní moci. Jako příklad lze uvést para-militární síly, ozbrojené právo-vynucující síly a civilní obranu. Tyto skupiny jsou součástí státního aparátu, a tedy stát za ně přejímá plnou odpovědnost²⁷⁴.

Státy disponují přesně daným mezinárodním právem upravujícím pravidla při povolávání. Při najímání dětí do ozbrojených skupin se však jimi buď neřídí, nebo se povolávání uskutečňuje na úrovni lokální, v obci či ve městě. Jsou najímány do policejních sil a do skupin, později vtělených do státního aparátu nebo do armádních sil využívaných na potlačení povstání. Tyto děti pak jsou často mladší, než to dovoluje norma. Neimplementování pravidel zakázaného věku pro povolávání je také jedním z problémů, které protizákonné povolávání zhoršuje²⁷⁵.

Dalším problémem je, že vesničtí vůdci neznají nebo ignorují normy mezinárodního práva, a jestliže se k tomu přidá neustálý tlak na rychlé přijímání nových rekrutů a případné odměny či tresty při neuposlechnutí, dostanou se do těchto složek i děti mladší věkové hranice. Efektivita přijatých norem je tak ohrožena a při nedostatku kontrolních systémů děti zůstávají v ozbrojených složkách a pak se může stát, že v mimořádných událostech souvisejících s ochranou zájmů vlády budou zapojeny do konfliktu.

2.1.1.3 Příklady a numerativní hodnocení počtu dětí v konfliktu

V dnešní době nelze určit počet dětských vojáků s jistotou. Mnoho ozbrojených skupin i státních ozbrojených sil popírá jejich účast ve svých řadách a díky nedostatečnému

---

²⁷³ Jiné než národní vojenské síly porušují mezinárodní právo v zemích jako je Afghanistan (Afghan National Police, ANP and Afghan Local Police, ALP); Alžírsko (Legitimate Defence Force or Groupes de légitime défense, GLD); Čad (the Principle Security Service for State Institutions, Direction Générale de Sécurisation des Services et Institutions de l'Etat, DGSSIE); the Kongo (Republican Guard); Indie (Special Police Officers, SPOs); Irák (Awakening Councils); Líbye (Revolutionary Guards and Revolutionary Committees and paramilitary force the Kata'eb); Myanmar (Border Guard Forces, BGF); Peru (Self-defence Committees or Comités de Auto defensa, CAD); Filipíny (Citizen Armed Force Geographical Units, CAFGU and Civilian Volunteer Organizations, CVO); Súdán (Popular Defence Force; Police Forces including Central Reserve Police, Border Intelligence Forces and Camel Police); Thajsko (Village Defence Volunteers, ChorRorBor); a Jemen (Central Security Forces and Republican Guard). Ibid., s. 29.

²⁷⁴ Ibid., s. 29.

²⁷⁵ Ibid. s. 30 - 32.

systému evidence při narození není jisté, které děti splňují věkové podmínky. Odhaduje se, že jejich počet se může pohybovat mezi 200 000 až 500 000²⁷⁶. Od roku 2010 byli dětští vojáci použiti ve 20 státech²⁷⁷. Stalo se nechtěnou praktikou států i ozbrojených skupin, že při vypuknutí konfliktu jsou děti vyhledávanou „komoditou“ a je skoro jisté, že na jedné či druhé straně budou zneužity²⁷⁸. Strany, které mají ve svých řadách dětské vojáky, jsou uvedeny na seznamu Rady bezpečnosti OSN, který je cestou rezolucí doplňován²⁷⁹. Verbování dětských vojáků není jediným kritériem pro umístění na seznam. Navíc existuje pojem „persistent perpetrators“, který označuje strany uvedené na seznamu více než pětkrát po sobě. Státem, který nejvíce povolává děti mladší 18 let, je Burma a dobrovolné povolávání je časté například v Číně, Indii, Kanadě, USA, Velké Británii²⁸⁰. Existuje alespoň 25 států, které dovolují dětem jít do války dříve, než nabudou volebního práva²⁸¹.

Účast dětí a jejich počet a vůbec pojem dětských vojáků může navodit zdání, že se jedná jen o chlapce, což však neukazuje reálnou situaci a jak již bylo dříve řečeno, dívky spadají do pojmu dětských vojáků buď jako samotní vojáci, jako oběti sexuálního zneužívání²⁸² či jako pomocné síly²⁸³.

Normy mezinárodního práva a spíše negativní pohled na dětské odvody jsou však jen jedním úhlem pohledu. Na druhou stranu lze s jistotou říci, že vývoj dané problematiky značně pokročil oproti době, ve které psala Graca Machel svoji zprávu. Důkazem toho je podstatné zvýšení počtu zemí, které přestaly verbovat děti do svých armádních sil či přijaly

---

²⁷⁶ UNICEF, Progress for children: a report card on child protection, op. cit., s. 387.

²⁷⁷ Child Soldiers International, Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers, op. cit., s. 161.

²⁷⁸ Například v Pobřeží slonoviny a Libyi. Ibid., s. 161. Dalšími příklady jsou konflikty v Centrální africké republice, Čadu, Iráku, Somálsku a Súdánu. UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008, op. cit.

²⁷⁹ Příkladem může být Čad, Kongo, Somálsko, Súdán a mnohé další státy. UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008, op. cit.

²⁸⁰ DRUMBL, Mark A., Reimagining child soldiers in international law and policy, New York: Oxford University Press, 2012, xii, 239 p., ISBN 01-995-9266-7.

²⁸¹ VAN BUEREN, G., The international law on the rights of the child, op. cit., s. 140.

²⁸² Zásilňování dívek je hlášeno například v Kolumbii, Pobřeží slonoviny či Ugandě. UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008, op. cit.

²⁸³ Dívky jsou v největším nebezpečí nakažení HIV kvůli nuceným stykům s členy ozbrojené skupiny. LOREY, M., Child soldiers care: global report, 2008, op. cit., s. 5.

akční plány pro zlepšení jejich situace, jako například Burundi, Čad, Nepál, Kongo, Srí Lanka, Uganda, Pobřeží slonoviny²⁸⁴.

I přes dnes již většinový zákaz povinného povolávání dětí mladších 18 let do ozbrojených sil, 10 států ho v posledních dvou letech uskutečnilo, a to např. Kongo, Čad, Velká Británie, Somálsko, Libye. Dalších 7 států lze připojit, protože disponují ozbrojenými skupinami, které jsou kontrolované státem, jako para-militární milice, iregulární síly a náhradní síly vlády či podporované skupiny. Jsou to Irák, Afganistan, Rwanda. V dalších státech je hlášena přítomnost dětské účasti, a to v Kolumbii, Izraeli a Sýrii²⁸⁵.

Situaci komplikuje skutečnost, že děti jsou povolávány nejen do ozbrojených sil, ozbrojených skupin spojených či podporovaných vládou, ale v rostoucí míře, do ozbrojených skupin, které stojí proti vládě nebo jí nejsou nijak podporovány.

2.1.2 Povolávání dobrovolné/nucené/povinné

V mnoha mezinárodních smlouvách se objevuje termín „recruitment“, tedy povolávání. Je však rozporuplné, jestli tento pojem zahrnuje i dobrovolnou registraci dětí u ozbrojených sil či skupin. Dítě se může stát členem ozbrojené složky buď nátlakem a únosy „forced recruitment“, povinným nábořem vycházejícím z právní povinnosti „compulsory recruitment“ či „conscription“ a dále přihlášením ze své vůle „enlistment“ nebo narozením se přímo členu ozbrojené skupiny či síly²⁸⁶. Mezinárodní komunita a mnozí zastánci

---

²⁸⁴ UN General Assembly, Children and armed conflict: report of the Secretary-General, 21 December 2007, op. cit. V roce 2008 v Demokratické republice Kongo byl přijat nový zákon, který zvyšuje způsobilost k právním úkonům na 18 let a s tím i zákaz použití a odvodů dětských vojáků mladších 18 let. V Súdánu zase vznikl zákon, který poprvé uznává dětská práva a ustavuje věk 18 let jako hranici pro povolávání dětí. Podobný zákon byl přijat i v Burundi. V USA byl překvapivě přijat zákon, který zakazuje jakoukoli pomoc finanční či vojenskou státům, které používají či verbují dětské vojáky. UN Secretary-General (UNSG), Children and armed conflict: report of the Secretary-General, 13 April 2010, A/64/742 - S/2010/181, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4bfce6a2.html>. Pobřeží slonoviny v roce 2008 nedisponovalo žádnou ozbrojenou skupinou ani silou, která by byla uvedena na seznamu „naming and shaming“. UN, Security Council, Cross-Cutting Report No. 1: Children and Armed Conflict. 15. 4. 2009. New York. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/cross-cutting-report/lookup-c-glKWLeMTIsG-b-5099181.php>.

²⁸⁵ Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 18.

²⁸⁶ DRUMBL, Mark A., *Reimagining child soldiers in international law and policy*, op. cit., s. 3.

dětských práv často záměrně opomíjejí dobrovolnou účast dětí, kterou však je třeba co nejvíce upravit a předcházet jí. Ačkoli je mnohokrát i tato účast z nějaké části vynucena, existují i praví dobrovolníci, které musíme zahrnout do řešení prevence konfliktů²⁸⁷. Přesto je zřejmé, že všechna rozhodnutí osob mladších 18 let jsou z větší či menší části ovlivněna vnějšími okolnostmi.

2.1.2.1 Povinné povolávání a nucené povolávání

Nucené povolávání (forced recruitment) je vyjádřeno v Úmluvě ILO č. 182, která ho přísně zakazuje a zařazuje ho do oblasti otroctví a nejhorších druhů dětské práce. Státy mají povinnost tento fakt zajistit a kriminalizovat²⁸⁸. Úmluva ILO byla ratifikována 176 státy a k universální platnosti ji chybí již jen 9 členů²⁸⁹.

Nucené povolávání je pak praktikováno ozbrojenými skupinami a jeho důvody jsou vyjádřeny výše. K zákazu nuceného povolávání směřuje i článek 32 Úmluvy o právech dítěte, který přisuzuje dítěti právo na zákaz ekonomického vykořisťování a jakékoli nebezpečné práce, která ohrožuje dětský vývoj, vzdělání a účast dětí mladších 18 a starších 15 let. Účast v konfliktu je pak vždy nebezpečná²⁹⁰.

Povinné povolávání představuje nábor dětí ozbrojenými silami států. Ustáleným zvykem se stal zákaz povinného povolávání dětí mladších 18 let. Povinné povolávání osob mladších 18 let do ozbrojených sil je spíše výjimkou vyskytující se například v Guinei, Nigeru, Kubě a existují i případy, kde je toto povolávání všeobecně zakázáno s určitými odchylkami, například ve Vietnamu, Hondurasu či Mosambiku nebo může být historickou

---

²⁸⁷ Nezahrnutí této skupiny osob do cílové skupiny ochrany je velká chyba, protože tím necháváme daný pojem stranou a dětem, které tento fenomén berou za svůj, není poskytnuta dostatečná ochrana. Ibid., s. 85 - 86.

²⁸⁸ International Committee of the Red Cross. Guiding Principles for the Domestic Implementation of a Comprehensive System of Protection for Children Associated with Armed Forces or Armed Groups. Advisory service on international humanitarian law, 15-09-2011. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.icrc.org/ara/assets/files/2011/guiding-principles-children-icrc.pdf>.

²⁸⁹ South Sudan ratifies ILO Convention No. 138 and No. 182. ILO, In: www.ilo.org [online]. © 1996-2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.ilo.org/ipec/news/WCMS_200872/lang--en/index.htm.

²⁹⁰ TIEFENBRUN, Susan W. Decoding international law: semiotics and the humanities, op. cit.

záležitostí, která zůstává v platnosti, ale již se nepraktikuje jako v Belgii, Čile nebo Lichtenštejnsku²⁹¹.

Dodatkový protokol I. Ženevských úmluv řeší problematiku povinného odvodu ve svém článku 77 odstavci 2, který prohlašuje, aby se státy zdržely toho, že děti mladší 15 let budou povolávány do armádních sil. Děti starší 15 let a mladší 18 let mají částečnou ochranu v podobě druhé věty odstavce, která doplňuje, že v tomto věkovém rozmezí budou při povolávání přijímány přednostně děti od nejstarších. Je očividné, že Dodatkový protokol I. trpí řadou nedostatků, jako je například nižší ochranné pásmo, které končí věkovou hranicí 15 let a děti starší pak nejsou dostatečně chráněny. Protokol se dále nezmiňuje o ozbrojených skupinách, které se rekrutování nejvíce dopouštějí a je sporné, jestli by se Protokol mohl vztahovat i na dobrovolnou rekrutaci.

Lze konstatovat, že i přes řadu nedostatků zajišťuje Dodatkový protokol I. základ ochrany dětí mladších 15 let a obsahuje závazek na výsledek, který diktuje přesný způsob chování, přičemž jestliže strany poruší dané ustanovení, naverbují dítě mladší 15 let, a to je pak zajato, pořád mu náleží ochrana daného článku²⁹².

Dodatkový protokol I. se vztahuje jen na mezinárodní konflikty. S vnitrostátními konflikty se vypořádává Dodatkový protokol II., který ochranu dětí značně rozšiřuje. Jeho ustanovení zcela zakazují jakékoli povolávání do ozbrojených sil i skupin dětem mladším 15 let. I když zní závazek na výsledek, ponechává stranou děti mezi 15. a 18. rokem života a neaplikuje se na konflikty nižší intenzity, což znamená, že se nevztahuje na vnitřní napětí a rozbroje²⁹³.

Z oblasti lidských práv je to samozřejmě Úmluva o právech dítěte, která přebírá jazyk Dodatkového protokolu I. a v článku 38 odstavci 3 nakazuje státům, aby se zdržely

---

²⁹¹ Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 50.

²⁹² Článek 77 odstavec 3. International Committee of the Red Cross (ICRC), *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I)*, 8 June 1977, 1125 UNTS 3. [cit. 16. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36b4.html>. Dále jen Dodatkový protokol I.

²⁹³ Článek 4 odstavec 3 Dodatkového protokolu II. HÝBNEROVÁ, S., *Dětský voják v soudobém mezinárodním právu*, op. cit., s. 391. Ke konfliktům nižší intenzity lze dodat, že na Africkém kontinentu by to nemělo představovat až tak velký problém, jelikož mnoho států podepsalo Africkou chartu, která uděluje dětem mnohem větší ochranu při povolávání tím, že stanoví absolutní zákaz povolávání dětí mladších 18 let. Její nevýhodou je, že neupravuje nepřímou účast, která zůstává znatelným problémem zejména v Africe. Organization of African Unity, *African Charter on the Rights and Welfare of the Child*, op. cit.

povolávání osob mladších 15 let do svých ozbrojených sil a dávaly přednost osobám starším u věkového rozmezí 15 - 18 let, a tedy doplňuje tímto ustanovení pro vnitrostátní konflikty, vzhledem k osobám starším 15 let.

Dalším instrumentem, který výrazně ovlivnil pojetí ochrany dětí během ozbrojeného konfliktu, je Opční protokol k Úmluvě o právech dětí o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, který znatelně zvýšil zabezpečení poskytované Úmluvou. Protokol zakazuje povinné povolávání osob mladších 18 let do ozbrojených sil přijetím všech proveditelných opatření²⁹⁴ a jakékoli povolávání dětí mladších 18 let do ozbrojených skupin²⁹⁵. Protokol je lidskoprávním nástrojem, a tedy nelze ho použít ve vztahu k ozbrojeným skupinám, z čehož pak vyplývá paradox ohledně rozsáhlejší povinnosti ozbrojených skupin a duální úpravy ozbrojených sil a skupin²⁹⁶. I když dodržování daného článku má být zajištěno státy, a to legálními, administrativními a dalšími prostředky, které musí zaručit respektování mezinárodního práva humanitárního a lidských práv na území, nad kterým mají jurisdikci, je nesnadné si představit, že stát, který ztratí kontrolu nad částí území ovládaného nekontrolovatelnou ozbrojenou skupinou, ji může donutit k dodržování jakýchkoli pravidel. Kvůli tomu lze říci, že povinnost státu zajistit dodržování článku 4 Protokolu je spíše morální než právní povinností a slouží k posílení právní regulace nestátních aktérů. Je tedy snaha po uvedení jejich pozice na stejnou úroveň jako v případě států v oblasti ochrany dětí mladších 18 let.²⁹⁷

Z lidskoprávní úpravy lze dodatečně uvést i Úmluvu MOP. Její článek 3 zahrnuje do nejhorších forem dětské práce nucené a povinné najímání dětí mladších 18 let pro účast v ozbrojených konfliktech²⁹⁸. Na africkém kontinentu pak Africká charta práv a blaha dítěte zakazuje povolávání dětí mladších 18 let do ozbrojených sil i skupin.

Z právního hlediska je podstatné, že zákaz povinného povolávání dětí mladších 15 let se stal obyčejovým pravidlem, tedy uplatňuje se jak na ozbrojené síly, tak i skupiny, a to i

---

²⁹⁴ Článek 2. UN General Assembly, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict, 25 May 2000, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47fdfb180.html>. Dále jako Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů.

²⁹⁵ Článek 4 Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů.

²⁹⁶ Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů.

²⁹⁷ HÝBNEROVÁ, S., Dětský voják v soudobém mezinárodním právu, op. cit., s. 393

²⁹⁸ International Labour Organization (ILO), Worst Forms of Child Labour Convention, C182, op. cit.

v případě, že nejsou vázány žádným mezinárodním smluvním dokumentem, který tento zákaz uvádí. Obyčej vzniká při dlouhé praxi států i bez potřeby mezinárodní smlouvy a jeho uznání jako závazného právního pravidla se uskutečňuje všeobecným souhlasem. U povinného povolávání to je zajištěno přijetím a značnou ratifikací Dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám, Úmluvy o právech dítěte a jejího Opčního protokolu. Státy, které například nejsou stranou Dodatkového protokolu, jsou mnohdy stranou Opčního protokolu, a tedy vždy je zajištěna nějaká ochrana dětí, což potvrzují i Statuty Mezinárodních soudů, jako je například Římský statut či Statut zvláštního soudu v Sierra Leone.

Římský statut respektující obyčejovou i smluvní úpravu dané problematiky odsuzuje odvádění dětí mladších 15 let do ozbrojených sil a ozbrojených skupin v mezinárodním i vnitrostátním ozbrojeném konfliktu jako válečný zločin²⁹⁹. Souhlas dítěte tu nemá žádný vliv. To samé uvádí i Statut soudu pro Sierra Leone a tato povinnost, jak již bylo řečeno, nabyla již před ustavením soudu obyčejové povahy³⁰⁰.

Zákaz povolávání obsahují i různé nezávazné dokumenty, například Kapské principy³⁰¹.

2.1.2.2 Dobrovolné povolávání

Velikým problémem dnešní doby je dobrovolná účast dětí, které si většinou nejsou vědomy budoucích následků či nejsou schopny je správně posoudit. Systémy ochrany existující v jednotlivých zemích pak dobrovolnou rekrutaci buď umocňují, nebo se jí snaží zamezit. Zde je nutné upozornit, že dobrovolnost je v případě přijímání dětí do ozbrojených sil často jen zdánlivá a je sporné, jestli se o ní vůbec může mluvit. Děti, v oblasti ozbrojených konfliktů či na pomezí vzniku konfliktu, jsou zvláště zranitelné a jejich vůle účastnit se konfliktu vyplývá z řady podmínek, které by se daly nadneseně označit jako

---

²⁹⁹ Římský statut.

³⁰⁰ V případě *Prosecutor v. Norman* soud tuto skutečnost uvádí. UDOMBANA, Nsongurua J., *War is Not Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, op. cit., s. 85.

³⁰¹ Kapské principy byly výsledkem sympózia pro děti a ozbrojený konflikt v roce 1977 a byly přijaty organizací UNICEF a pracovní skupinou pro Úmluvu o právech dítěte a doporučovaly Africkým vládám, aby přijaly Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se účasti dětí v ozbrojeném konfliktu a zvýšily věkovou hranici účasti dětí v ozbrojených silách a skupinách na 18 let.

případ krajní nouze, tísně, nátlaku či sebeobrany. Dobrovolná účast tedy nenaplnuje ani zdaleka svoji definici³⁰². Generální tajemnice OSN Radhika Coomaraswamy je přesvědčena, že hranice dobrovolné účasti dětí v ozbrojeném konfliktu by měla být 18 let³⁰³.

Podle Global report od asociace Coalition to stop the use of child soldiers z roku 2008 bylo dobrovolné povolávání umožněno alespoň v 63 státech a z toho ve 26 z nich bylo hlášeno užití dětí mladších 18 let³⁰⁴.

Státy, které povolují dobrovolné povolávání dětí v 16 a 17 letech ujišťují, že přijaly potřebné pojistky, přičemž mnoho z nich ale nedisponuje potřebným efektivním mechanismem sledování dětí mladších 18 let v ozbrojených útvech a jejich nasazení tak může být v rozporu s mezinárodními principy³⁰⁵. Existují i státy, které děti mladší 18 let povolávají jen na výcvik, přičemž není jisté, jaký je rozdíl v přijetí na výcvik a normálním přijetím k ozbrojeným silám kromě toho, že, například ve Filipínách, trénink nelze dokončit před dosažením 18 let věku.³⁰⁶ Trend dobrovolné účasti se naštěstí zvyšuje a 31 států od roku 2000 zvýšilo i hranici dobrovolného zápisu na 18 let³⁰⁷.

Dodatkový protokol I. tuto účast neupravuje a Dodatkový protokol II. zmiňuje pojem „recruitment“. Při vyložení tohoto slova nelze dobrovolné ani nucené povolávání vyloučit, Protokol II. tedy zakazuje i dobrovolnou registraci dětí mladších 15 let do ozbrojených sil i skupin³⁰⁸.

---

³⁰² Zvláštní zmocněnkyně Generálního tajemníka OSN pro otázku dětí v ozbrojených konfliktech při soudním stání s Thomasem Lubangou Dyilo zdůraznila, že děti jsou i při dobrovolné registraci poháněny nepřímými vlivy. Use of child soldiers ‘particularly abusive,’ UN expert testifies. Un news centre: with breaking news from UN News Service [online]. 7. 1. 2010 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=33418#.UVL5ZleQOwc>.

³⁰³ UN Human Rights Council, Annual Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 28 June 2012, A/HRC/21/38, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/5051d0b42.html>.

³⁰⁴ UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008, op. cit.

³⁰⁵ Tato praktika se objevuje ve 42 státech například v Bangladéši, kdy počáteční trénink nezaručuje, že děti mladší 18 let nebudou vyslány do oblasti bojů nebo v Pákistánu, u kterého lze konstatovat stejný problém. Zeměmi, které sice mají určité záruky, ale přesto byla řada vojáků mladších 18 let vyslána do boje, je Velká Británie nebo USA. A dále Bolívie, Čile, Čína, Francie. Child Soldiers International, Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers, op. cit., s. 53 - 55.

³⁰⁶ Je to například Německo, Irsko nebo Jamajka. Ibid., s. 53 - 55.

³⁰⁷ Ibid., s. 53 - 55.

³⁰⁸ Článek 4 odstavec 3 Dodatkového protokolu II.

Úmluva o právech dítěte se o dobrovolné účasti vůbec nezmiňuje, a tedy ji nezakazuje. Tento nedostatek byl napraven přijetím Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. Zvyšuje dosavadní standard ochrany dětí svým ustanovením článku 3 a 4. Článek 3 se týká ozbrojených sil, tedy pravidelných armád a doporučuje stranám konfliktu, aby hraniční věk dobrovolné účasti zvýšily na 18 let, jelikož osoby mladší mají právo na zvláštní zacházení. I když by potencionálně tento Protokol mohl věk 18 let po stranách závazně požadovat v souvislosti s principem nejlepšího zájmu dítěte, zdržuje se takového úkolu a nařizuje pouze závazek stran zvýšit věk dobrovolné účasti nejméně na 16 let³⁰⁹. Smluvní strany Protokolu upřesňují jejich věkovou hranici závazným prohlášením, které je přiloženo k ratifikaci nebo při přístupu k Protokolu. Věta druhá odstavce druhého pak dodává, že je třeba současné přijetí závazných záruk jednotlivými stranami, aby zabezpečily, že povolávání dětí, a to mladších 18 let, není nucené. Je tedy provedeno na základě informovaného písemného souhlasu rodičů nebo zákonných zástupců dítěte a dítě musí být plně informováno o povinnostech spojených s danou vojenskou službou. Dále je třeba poskytnout písemný dokument, který svědčí o jeho dobrovolnosti a důvěryhodném potvrzení věku, jako je rodný list nebo občanský průkaz před přijetím do národní vojenské služby³¹⁰. Jedinou výjimkou jsou vojenské školy řízené či pod kontrolou státní vojenské síly, které mohou brát do svých řad děti mladší 18 či 16

---

³⁰⁹ Článek 3 odstavec Úmluvy o právech dítěte „Smluvní strany zvýší minimální věk pro dobrovolné povolávání osob do svých národních ozbrojených sil oproti věku, jenž je stanoven článkem 38 (3) Úmluvy o právech dítěte, berouce v úvahu principy obsažené v tomto článku a uznávající, že na základě Úmluvy mají osoby mladší 18 let právo na zvláštní ochranu.“, Česká republika. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. In: Sb. m. s. 7. 5. 2003, č. 45, 26. Věková hranice 18 let byla při vypracování Opčního protokolu několikrát zmiňována, a to jednak, protože dítě mladší 18 let, jak již bylo zmíněno, nesmí vykonávat nebezpečnou práci, a také protože dobrovolnost účasti je v praxi skoro neurčitelná, dále protože v praxi pak nemohou státy či ozbrojené skupiny přejít k použití dětí v konfliktu, jelikož děti v jejich řadách nejsou a jejich účast v konfliktu jim přivozuje mnoho negativních vlivů na jejich rozvoj a osobnost. Posledním důvodem bylo, že při neúčasti dětí v konfliktu je předcházeno i dalším porušením dětských a lidských práv. Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 56.

³¹⁰ Lidé, kteří se zabývají dobrovolným nábořem dětí, pak mohou využít i lékařské prohlídky, která umožňuje určit schopnost vykonávat vojenskou službu a psychologický test k určení vhodnosti kandidáta pro vojenské účely. Každý nábor by pak měl být veden v transparentních podmínkách a být dostatečně informativní vzhledem k sankcím při porušení, délce a povinnostech. Státy by pak měly zajistit systém, prostřednictvím kterého by bylo možno podat připomínky a námítky rodičů i dětí vůči takovému náboru. Státy by měly zajistit vhodné chráněné prostory daleko od vzdělávacích center. UNICEF, *The state of the world's children 2001*, op. cit.

let³¹¹. Mnoho států argumentovalo, že takovéto školy nejsou čistě vojenské, ale pomohou také získat mladým lidem znalosti a vědomosti a tato výjimka byla dána, aby chudším dětem nebylo zamezeno právo na vzdělání³¹². Vojenské školy přitom musí splňovat řadu podmínek jako je zabezpečení rozvoje dětské osobnosti a vstřípení dítěti nejdůležitějších práv a zásad svobodné tolerantní společnosti a rozlišovat přitom, aby jejich žáci nebyli považováni za příslušníky ozbrojených sil³¹³. Zpráva UNICEF však tvrdí, že právě rané setkání s vojenským prostředím umožňuje následné přání mnoha dětí účastnit se dál vojenského života³¹⁴.

Opční protokol se však nezabývá jen ozbrojenými silami, ale zmiňuje i ozbrojené skupiny, které se liší od pravidelných složek a nastoluje nepřímou povinnost zákazu povolávání osob mladších 18 let, který se vztahuje i na dobrovolné povolávání. Jejich povinnost je mnohem přísnější vzhledem k věku rekrutů a to vytváří nerovnováhu Protokolu. Ozbrojené skupiny však tuto povinnost plní prostřednictvím smluvních stran, které mají takovéto chování zajistit přijetím všech proveditelných opatření, včetně jeho zákazu a přijetím národních trestních ustanovení. Je nespornou slabinou, že Protokol, který je lidskoprávním dokumentem, a tedy je aplikován pouze mezistátně, ukládá takovéto povinnosti stranám konfliktu, které nemohou k Protokolu přistoupit.

Naproti tomu Římský statut zakazuje dobrovolné odvádění dětí mladších 15 let do ozbrojených sil a ozbrojených skupin v mezinárodním i vnitrostátním ozbrojeném konfliktu a kvalifikuje ho jako válečný zločin³¹⁵. To samé uvádí i Statut soudu pro Sierra Leone.

Na africkém kontinentu pak Africká charta práv a blaha dítěte zakazuje dobrovolné povolávání dětí mladších 18 let³¹⁶.

---

³¹¹ Článek 3 odstavec 5 Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. Mnoho států tak ve vojenských školách děti mladší 18 let má, například Arménie, Čile, Peru, Ukrajina a další. V Ázerbájdžánu, Peru a Turkmenistánu jsou dokonce takovéto děti klasifikovány jako příslušníci ozbrojených sil. Použití dětí, které takové školy navštěvují, v přímých vojenských akcích bylo kritizováno v Mexiku. Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 53 - 58.

³¹² RIGHTS OF THE CHILD: Report of the Working group on a draft optional protocol to the Convention on the Rights of the Child on involvement of children in armed conflicts on its fourth session. In: UN. Economical and social council, 23 March 1998, E/CN.4/1998/102.

³¹³ Rigorózní práce, ZERRARI, D., *Les droits de l'enfant dans le conflit armé*, op. cit.

³¹⁴ Takový fenomén můžeme pozorovat například v Kazachstánu u 65% z pozorovaných. UNICEF, United Nations Children's Fund. *Child soldiers: global report*, 2008, op. cit.

³¹⁵ Římský statut.

2.1.3 Účast přímá/nepřímá³¹⁷

2.1.3.1 Přímá účast a aktivní účast

Přímá účast nemusí zahrnovat jen účast vojáka, ale lze ji vyložit jako všeobecný pojem, který zahrnuje účast kohokoli, a to vojáka i civilisty. Přímá účast dítěte se tedy může ukazovat buď v pojmu dětský voják, který ztratí status civilisty na dobu, kdy je členem vojenského uskupení, nebo jako účast civilisty, který tímto ztrácí ochranu proti přímým útokům. Stane se tak cílem legálních útoků na dobu jeho přímé účasti a později může být souzen za spáchané činy a za účast v ozbrojeném konfliktu. Přímou účast mohou uskutečňovat jen příslušníci ozbrojených sil v mezinárodním ozbrojeném konfliktu. Ostatním není toto privilegium uděleno a z toho vyplývá, že se na ně nevztahuje postih jejich národního trestního práva³¹⁸. Pojem přímé účasti představuje aktivní účast v bojích a vojenské činnosti s ní spojené, jako je průzkumník, zvěd, sabotér, návnada, kurýr nebo nosič³¹⁹. Aktivní účast v konfliktu je podle Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu

---

³¹⁶ Organization of African Unity, African Charter on the Rights and Welfare of the Child, op. cit.

³¹⁷ Mnoho mezinárodních institucí se snažilo daný pojem vysvětlit. Je to příklad Mezinárodního výboru Červeného kříže, který zmiňuje definici následovnou: „*Je to chování, které, jestliže je provedeno civilistou, pozastavuje jeho ochranu proti nebezpečí, které hrozí při vojenských operacích a civilista se tak může stát cílem útoku.*“ MELZER, N., Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law, op. cit., s. 70. Důsledkem toho pak je jakási částečná ztráta statutu civilisty a jeho pokládání za legitimního protivníka. Při jakékoli pochybnosti, jestli se jedná o civilistu či člověka účastnícího se konfliktu, je třeba ho považovat za civilistu. Přímou či nepřímou účast lze pozorovat, jak u civilisty, tedy osoby, která disponuje ochranou vůči vojenským útokům, tak u vojáka, tedy příslušníka ozbrojené síly či skupiny. Její důsledky se však liší. Dítě, které je považováno za civilistu a zúčastní se ozbrojeného konfliktu, přestává profitovat z ochrany, která vyplývá z jeho statusu civilisty. Přímá účast dítěte mladšího 15 let je pak zakázána a měla by být sankcionována. Děti, které jsou starší 15 a mladší 18 let se konfliktu v mnoha státech účastnit mohou, jestliže tam neplatí Dodatekový protokol I., který posouvá hranici dětství na 18 let a nebudou tedy chráněny článkem 38 odstavce 2. Požívají zvláštní ochrany humanitárního práva, ale lidská práva jim žádné výhody neudělují. Přímá účast je složena ze dvou částí. Za prvé je to určitá účast v nepřátelství mezi stranami, které se účastní ozbrojeného konfliktu a za druhé podle její míry se rozlišuje na přímou, aktivní a nepřímou. Ibid.

³¹⁸ Ibid.

³¹⁹ DOEK, J., The International Legal Framework for the Protection of Children in Armed Conflict. In: Children and armed conflict [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR), 2011 [cit. 5. 3. 2013]. Kerstin Vignard, iss. 3. Dostupné z: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=134101>.

stejný termín jako účast přímá³²⁰. Mezinárodní soudní dvůr v případě Lubanga také vyložil dané termíny tak, že účast aktivní je účastí přímou na frontě, ale také řadou pomocných rolí pro bojovníky. Nepřímá i přímá účast pak ohrožuje dítě a rozhodující faktor, jestli součástí aktivní účasti je i účast nepřímá záleží na tom, zda bylo dítě vystaveno reálnému nebezpečí³²¹.

Přímá účast musí splňovat 3 důležité znaky. Prvním je míra poškození³²², druhým příčinná souvislost mezi aktem a poškozením³²³ a třetím přímá souvislost mezi aktem a nepřátelstvím³²⁴. Kvůli poslednímu znaku mohou děti mladší 15 let a civilisté ztratit ochranu před přímými útoky, jestliže se přímo účastní, proto je třeba tomu co nejvíce zamezit³²⁵. O přímé účasti lze pak uvažovat jen v případě, kdy situace vyústí do ozbrojeného konfliktu, vnitrostátního či mezinárodního³²⁶.

Jak již bylo zmíněno, vzhledem k pravidlu nejlepšího zájmu dítěte by měla být zakázána jakákoli účast dětí, tedy osob mladších 18 let do ozbrojených složek, jak to zdůrazňuje Výbor pro práva dítěte³²⁷. Takový zákaz je obsažen v mnoha dokumentech a přímá účast je ve většině z nich striktně zakázána, většinou však jen pro děti do 15 let.

Dodatkový protokol I. zakazuje přímou účast dětí mladších 15 let a vybízí státy, aby podnikly všechna možná opatření k dosažení daného cíle ve svém článku 77 odstavci 2. Formulace „všech proveditelných opatření“ je opět výsledkem kompromisu. Je to závazek

---

³²⁰ The Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu (Trial Judgement), ICTR-96-4-T, International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR), 2 September 1998, [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/40278fbb4.html>

³²¹ APTEL, C., Lubanga Decision Roundtable: The Participation of Children in Hostilities. In: *Opinio Juris* [online]. 18. 3. 2012 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2012/03>.

³²² Tato podmínka je splněna, jestliže specifický akt má záměr nepříznivě ovlivnit vojenskou operaci či kapacitu druhé strany nebo způsobit smrt, zranění, zničení osob či objektů, které jsou chráněny proti přímým útokům.

³²³ Vyloučeno je individuální chování osoby, které jen málo ovlivní protivníkovu schopnost bojovat. Vyloučeno je i povolávání a trénink, který je přímou účastí pouze v případě, že jsou osoby specificky trénované pro předurčený nepřátelský akt. U lidských štítů se experti, zabývající se touto otázkou, nedohodli, jestli je to přímá participace.

³²⁴ Akt musí mít účel způsobit poškození jedné strany za podpory druhé strany.

³²⁵ MELZER, N., *Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law*, op. cit., s. 46.

³²⁶ *Ibid.*, s. 46.

³²⁷ Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 124.

k chování³²⁸, který vyústil v možnost obcházení dané úpravy tím, že státy sdělí, že další jiná opatření nejsou realizovatelná a vyhnou se tak aplikaci dalších opatření, která jsou sice nutná, ale nezakládají povinnost podle článku 77³²⁹. Státy tedy v případě použití dítěte ve smyslu přímé účasti nebudou odpovědné v případě neúčinnosti přijatých opatření. Kromě toho si státy připravují cestu pro možnost použití dětí, které se přihlásí dobrovolně³³⁰. Pokud děti upadnou do moci nepřítele i přes porušení článku 77, bude se na ně vztahovat ochrana Protokolu. Jestliže zároveň splní podmínky válečného zajatce, bude se na ně vztahovat i III. Ženevská úmluva.

Podobné ustanovení platící pro vnitrostátní konflikty je vloženo do Dodatkového protokolu II. článek 4 odstavec 3 písmeno c), který však mění danou povinnost na absolutní a v případě přímé účasti a následného zajetí se dětem mladším 15 let ochrana článku 4 i tak poskytuje.

Úmluva o právech dítěte pak přejímá ustanovení Protokolu I. a její ochrana se tímto značně snižuje. Zakazuje pouze formou všech proveditelných opatření přímou účast dětí v ozbrojených silách. Výhodou pro ochranu dětí však je, že se aplikuje pro oba druhy konfliktů, a to jak mezinárodního tak vnitrostátního. Díky článku 41, který upozorňuje, že při existenci větší možnosti ochrany se jí státy řídí a z toho pro děti ve vnitrostátním ozbrojeném konfliktu vyplývá, že Protokol II. převáží před Úmluvou.

Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zvyšuje věkovou hranici pro přímou účast na 18 let pro ozbrojené síly a i skupiny, což z části potvrzuje i Statut mezinárodního soudního dvora, který ustavuje aktivní účast v boji dětí mladších 15 let za válečný zločin. Protokol udává, že státy přijmou všechna proveditelná opatření, aby se děti mladší 18 let

---

³²⁸ HÝBNEROVÁ, S., Dětský voják v soudobém mezinárodním právu, op. cit., s. 390.

³²⁹ The USA defines "feasible measures: "measures which are "practical or practically possible, taking into account all the circumstances ruling at the time, including humanitarian and military considerations". Australia "feasible measures "are required only to the maximum extent possible, and where It will not adversely impact the conduct of operations." Child Soldiers International, Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers, op. cit., s. 47.

³³⁰ VAN BUEREN, G. The international law on the rights of the child., op. cit., s. 331 - 339.

přímo neúčastnily bojů³³¹. Ozbrojené skupiny by pak neměly používat děti mladší 18 let v ozbrojených konfliktech.

Z lidskoprávní úpravy lze opět uvést i Úmluvu MOP č. 182. Její článek 3 zahrnuje do nejhorších forem dětské práce nucené a povinné, najímání dětí mladších 18 let pro účast v ozbrojených konfliktech³³². Na africkém kontinentu pak Africká charta práv a blaha dítěte *expressis verbis* zakazuje přímou účast dětí mladších 18 přijetím všech potřebných opatření³³³.

Římský statut zakazuje aktivní, tedy přímou účast dětí mladších 15 let v mezinárodním i vnitrostátním ozbrojeném konfliktu a odsuzuje ji jako válečný zločin³³⁴. To samé uvádí i Statut soudu pro Sierra Leone.

2.1.3.2 Nepřímá účast

Nepřímá účast je pak složitěji postižitelný fenomén a její zákaz majorita smluv neposkytuje. Nepřímá účast se skládá z činností, jako jsou výroba a opravy zbraní a dalšího vojenského materiálu, přeprava vojenského materiálu, stavba a opravy komunikačních tras, ale též dodávky potravin ozbrojeným silám³³⁵ nebo finanční a politická podpora států. Někteří autoři uvádějí sabotáž jako nepřímou formu účasti³³⁶. I přesto, že nepřímá účast neumísťuje dítě přímo do bojů, jsou tyto role stejně nebezpečné a je třeba se tímto druhem účasti více zabývat a právně ji přesněji definovat³³⁷.

---

³³¹ Státy, kde je zakázáno se účastnit ozbrojených bojů dětem mladším 18 let, jsou například Bělorusko, Libérie, Slovensko, Francie, Německo a další. Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 46.

³³² International Labour Organization (ILO), *Worst Forms of Child Labour Convention*, C182, op. cit.

³³³ Článek 22. *Organization of African Unity, African Charter on the Rights and Welfare of the Child*.

³³⁴ Článek 8 odst. 2 Římského statutu.

³³⁵ MELZER, N., *Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law*, op. cit., s. 65 - 69.

³³⁶ TIEFENBRUN, Susan W. *Decoding international law: semiotics and the humanities*, op. cit.

³³⁷ Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 45.

Ženevské právo pak nepřímou účast spojuje s vnitrostátním ozbrojeným konfliktem a státy dávají najevo, že nepřímá účast v něm může být méně nebezpečná než v mezinárodním konfliktu³³⁸.

Ženevské úmluvy nepřímé účasti nevěnují dostatečnou pozornost, což napravuje jen jejich Dodatkový protokol II., který zakazuje jakoukoli účast dětí v ozbrojených konfliktech, tedy i účast nepřímou. Dodatkový protokol I. takovou ochranu nepřináší a nepřímé účasti si vůbec nevšímá.

Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte nastavuje dualitní režim, který se týká nepřímé účasti dětí v konfliktech, a to povolením nepřímé účasti v mezinárodních konfliktech dětem mladším 18 let v ozbrojených silách. Na druhou stranu obsahuje zákaz stejného chování pro ozbrojené skupiny ve vnitrostátních konfliktech realizovaný prostřednictvím států³³⁹.

Z lidskoprávní úpravy lze zahrnout byť neimplicitně i článek 3 Úmluvy MOP, který zahrnuje do nejhorších forem dětské práce nucené a povinné a najímání dětí mladších 18 let pro účast v ozbrojených konfliktech.

Nepřímá účast je upravena v Římském statutu, jak již bylo řečeno jako součást pojmu účasti aktivní.

2.1.4 Shrnutí

Lze tedy shrnout, že strany Dodatkových protokolů I. a II. mají zakázáno rekrutovat děti mladší 15 let. Dále je zakázána přímá účast, násilné a povinné povolávání a užití dětí mladších 18 let ozbrojenými skupinami a silami. Strany konfliktu také musí dodržovat Úmluvu ILO č. 182. Vedle toho existuje zákaz povinného povolávání a přímé účasti pro ozbrojené síly a skupiny pro všechny strany Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů a zároveň zákaz jejich dobrovolné účasti v ozbrojených skupinách. Pro státy je pak stejným Protokolem zakázána dobrovolná účast

---

³³⁸ VAN BUEREN, G. The international law on the rights of the child., op. cit., s. 152.

³³⁹ V Africe to opět nezpůsobuje vážnější problém, jelikož Africká charta práv a blaha dítěte všechnu formu účasti zakazuje, a tedy i nepřímou, a to dětem do 18 let jak v mezinárodním tak ve vnitrostátním konfliktu. Článek 22. Organization of African Unity, African Charter on the Rights and Welfare of the Child, op. cit.

osob mladších 16 let v jejich ozbrojených silách. Pro členy Africké charty je zakázána přímá účast a odvody dětí mladších 18 let³⁴⁰.

Na závěr lze doplnit, že nejlepším zájmem dítěte, kvůli ochraně před nebezpečnou prací, ochraně života a speciální ochraně, kterou nařizuje řada úmluv, by bylo optimálně zkombinovat všechny nejdůležitější humanitární i lidskoprávní dokumenty týkající se dítěte v oblasti ozbrojeného konfliktu a uložit státům i nestátním skupinám absolutní povinnost nepovolávat ani dobrovolně ani povinně děti mladší 18 let a nepoužívat je ani přímo ani nepřímě v mezinárodních či vnitrostátních konfliktech. Takováto norma může sice výrazně zvýšit ochranu dětí, ale na druhou stranu se kříží s právem na svobodu rozhodování jedince tak výrazným způsobem, že lze říci, že kvůli tomu by pak osoba mladší 18 let neměla právo se svobodně rozhodnout. Podobným příkladem může být zákaz eutanazie v mnoha státech, při které je člověku zakázáno požit látku, která ho může usmrtit, a tedy také nemá právo se svobodně rozhodnout. Je evidentní, že děti jsou v řadě případů vystaveny problematickým volbám a je třeba příslušnou hranici stanovit. Je však vhodné zamyslet se i nad touto stranou věci.

2.2 Dítě neúčastníci se ozbrojeného konfliktu

Dítě civilista je osoba, která není členem ozbrojené síly strany konfliktu, ani účastník „*levée en masse*“³⁴¹, spontánního odporu obyvatelstva, a tedy neúčastní se přímo či nepřímě ozbrojeného konfliktu. Je chráněno obecně proti přímým útokům, v případě, že se nezúčastní ozbrojeného konfliktu³⁴². Jakmile se však dítě konfliktu zúčastní, ztrácí ochranu civilisty a stává se z něj legitimní cíl válečných útoků a není mu přiznáno privilegované postavení oproti ostatním válečníkům.

---

³⁴⁰ Článek 22. Organization of African Unity, African Charter on the Rights and Welfare of the Child, op. cit.

³⁴¹ Jak říká Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law “inhabitants of a non-occupied territory who, on the approach of the enemy, spontaneously take up arms to resist the invading forces without forming themselves in to regular armed units, provided they carry arms openly and respect the laws and customs of war-excluded from the civilian population and not armed forces. All other persons who directly participate in hostilities on a spontaneous, sporadic or unorganized basis must be regarded as civilians.” MELZER, N., Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law, op. cit., s. 20.

³⁴² Dodatkový protokol I.

Dítě civilista tedy v rámci humanitárního práva požívá obecnou ochranu jako všichni civilisté, což upravuje IV. Ženevská úmluva, Dodatkový protokol I. a společný článek 3 Ženevských úmluv. A zároveň i speciální ochranu, jež se stala obyčejovým právem, při kterém jsou děti chráněny z důvodu své zranitelnosti a neztrácejí ji ani při přímé účasti v konfliktu³⁴³. Lidskoprávní dokumenty pak dětem poskytují další způsob ochrany.

Děti mají zvláštní status vycházející z jejich celospolečenského uznání jako skupiny, která by měla být obdařena zvláštním pro dětskou zranitelnost příznivým přístupem. Působí zde opět dva vzájemně se doplňující systémy, humanitární právo a lidská práva. Významným faktem je, že nezrušitelná pravidla lidských práv pak působí i při situacích, které humanitární právo neupravuje, a děti jsou zde chráněny obyčejovými pravidly³⁴⁴. Jako příklad lze uvést situaci, která není upravena ani Dodatkovým protokolem I. ani II., v době vnitřních nepokojů (disturbance).

2.2.1 Ochrana ve smyslu humanitárního práva

2.2.1.1 Všeobecná ochrana

Všeobecná ochrana je poskytnuta dítěti z jeho pozice civilisty. Na všechny civilní osoby se vztahují pravidla vedení boje, zakázané bojové prostředky a základní humanitární principy, jako je princip rozlišování, zákaz útoků na civilní osoby či objekty a další³⁴⁵. Civilní osoby také nemohou být následkem vojenských akcí zraněny či zajaty³⁴⁶.

V mezinárodních ozbrojených konfliktech jsou dětem zaručena základní práva Ženevskými úmluvami a Dodatkovým protokolem I., jako je právo na život, zákaz

---

³⁴³ ICRC, Children in war information kit, op. cit., s. 2.

³⁴⁴ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, New York: In: Oxford University Press, 1997, xxxiv, 283 p. ISBN 01-982-6485-2.

³⁴⁵ Článek 24 IV. Ženevské úmluvy naznačuje, že je zaručena ochrana lidské osoby, humánního zacházení a základních lidských práv. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války. Společný článek 3, který zaručuje humánní zacházení, zákaz arbitrárního vzetí života, právo fyzické i morální integrity a ochrana důstojnosti. International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 287, [cit. 16 June 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36d2.html>. Dále jen IV. Ženevská úmluva.

³⁴⁶ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 14 - 15.

donucení, zákaz tělesných trestů, zákaz mučení a jiného nelidského zacházení, zákaz represálií a kolektivních trestů³⁴⁷. Ženevská úmluva uvádí základní princip ochrany všech civilistů, podle kterého musí být respektováni, chráněni a podrobováni humánnímu zacházení³⁴⁸. Procesní principy, které se na civilisty vztahují, se týkají vedení bojů, například zásada rozlišování mezi civilistou a bojovníkem a zákaz přímých útoků na civilisty³⁴⁹.

Ženevské úmluvy disponují přesně danými pravidly, kterými je třeba postihnout všechny civilisty, jako je článek 27 IV. Ženevské úmluvy, který mluví o ochraně osobnosti, cti a respektu civilní osoby a humánním zacházení. Ženám je pak poskytnuta ochrana před sexuálním násilím. Doplnění standardu zacházení s civilními osobami lze nalézt v článku 31, který zakazuje použití nátlaku pro získání informací a článku 32, který poskytuje ochranu před opatřeními státu, která způsobují civilistům jakékoli ublížení na zdraví nebo smrt, a nakonec článku 33, který zakazuje arbitrární odsouzení, kruté, hromadné tresty, represálie a plenění.

Všeobecná ochrana je upravena v kapitole 3. části 4. Dodatkového protokolu I³⁵⁰, v článcích 50, 51, 54, 59, 60, 69, 70 a 75³⁵¹.

Ve vnitrostátních ozbrojených konfliktech jsou základní zásady vyjádřeny ve společném článku 3 Ženevských úmluv, specificky pak zakazuje útok na lidskou osobu, nelidské zacházení, mučení, únosy, rozsudky bez spravedlivého a nestranného soudu a článku 4 odstavci 1 Dodatkového protokolu II. Článek 13 Dodatkového protokolu II. dodává, že civilní obyvatelstvo nesmí být objektem útoků³⁵². Článek 5 pak upravuje pravidla zadržení a omezení svobody civilistů a článek 14 zakazuje útoky na civilní objekty nezbytné k přežití obyvatelstva a zakazuje hladovění jako způsob vedení války.

---

³⁴⁷ Články 27 – 34 IV. Ženevské Úmluvy a článek 75 Dodatkového protokolu I.

³⁴⁸ Článek 1 IV. Ženevské úmluvy.

³⁴⁹ Články 48 a článek 51 Dodatkového protokolu I. ICRC, Children in war information kit, op. cit., s. 11.

³⁵⁰ Ibid., s. 73.

³⁵¹ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 73.

³⁵² Článek 13, Dodatkový protokol II.

Dodatkový protokol II. formuluje pravidlo, že dětem musí být zajištěna pomoc a péče, kterou vyžadují, a je tedy nezbytné jim poskytnout speciální zacházení³⁵³.

2.2.1.2 Speciální ochrana

Speciální zacházení s dětmi není ve IV. Ženevské úmluvě nikde vysloveně uvedeno. Nejvíce relevantní se zdá být článek 16, který se však nevztahuje specificky na děti, ale určuje speciální postavení těhotných žen, nemocných a neduživých³⁵⁴. Ženevská úmluva jen nastiňuje, že existuje zvláštní péče o děti, což později specifikuje Dodatkový protokol I. v mezinárodních ozbrojených konfliktech článkem 77 odstavce 1, který jim poskytuje speciální ochranu a pomoc z důvodů jejich věku a ochranu před všemi formami nemravného jednání³⁵⁵, což zahrnuje i znásilnění a jiné sexuální zneužívání. Tato povinnost se však vztahuje jen na děti mladší 15 let. Mnohé organizace jako je Výbor pro práva dítěte namítají, že dnes lze již uvažovat spíše o 18 leté hranici³⁵⁶.

Dodatkový protokol II. ve vnitrostátních konfliktech upravuje zvláštní péči o děti článkem 4 odstavcem 3, který přiznává dětem speciální ochranu a péči, a zvláště pak právo na vzdělání, náboženské i morální, právo na sjednocení rozdělené rodiny, zákaz povolávání dětí mladších 15 let do ozbrojených sil či skupin a účasti v nepřátelských akcích, povinnost přemístění dětí do oblastí odlehlých od nepřátelských akcí a doprovod odpovědnými osobami zaručujícími jejich bezpečnost a blaho. Tato ochrana je poskytována dětem do 15 let i při zajetí v případě přímé účasti v nepřátelských akcích. Dále zmiňuje výjimku z trestu smrti a zvláštní zacházení s dětmi zatčenými, zadrženými či internovanými³⁵⁷.

---

³⁵³ UNICEF, PARMAR, S. et al. Children and transitional justice: truth-telling, accountability and reconciliation [online]. Cambridge, Mass: Human Rights Program, Harvard Law School, 2010 [cit. 2013-03-17]. ISBN 978-097-9639-548.

³⁵⁴ Článek 16 Dodatkového protokolu „*Ranění, nemocní, jakož i osoby neduživé a těhotné ženy budou předmětem zvláštní ochrany a zvláštních ohledů.*“

³⁵⁵ Ibid., Článek 77 odstavec 1 „*Na děti bude brán zvláštní ohled a budou chráněny před jakýmkoli formami nemravného jednání. Strany v konfliktu jim zajistí ochranu a pomoc, kterou potřebují vzhledem ke svému věku a ostatním důvodům*“

³⁵⁶ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 9.

³⁵⁷ Článek 4 odst. 3 Dodatkového protokolu II.

Speciální ochrana je v Ženevských úmluvách a Dodatkových protokolech zajištěna v mnoha člancích³⁵⁸. Je to všeobecná ochrana dětské zranitelnosti, která se rozděluje do několika kategorií, a to na ochranu dětí v okupovaných oblastech, dětí oddělených od rodin, dětí „nepřátelských civilistů“ (enemy aliens), dětí nemocných a zraněných a novorozenců, tedy zvláště zranitelných³⁵⁹. Existují i další různá členění způsobů ochrany, jako jsou například speciální oblasti ochrany pro děti.

2.2.1.2.1 Zóny míru

V humanitárním právu jsou vymezeny oblasti, kde je stranami zaručen mír (zones of peace) a jsou primárně určeny k ochraně dětí. Tato ochranná pásma jsou výsledkem dohody států, které mají všeobecný zájem na ochraně dětí a vycházejí z principu 8 Deklarace práv dítěte z roku 1959, který upozorňuje na to, že děti mají být mezi prvními, které dostanou pomoc. V širším slova smyslu jsou mírovými zónami vlastně samotné děti, na které nemá být útočeno či jim způsobena újma na zdraví či životě, a které, mimo jiné z důvodu zdraví, mohou být převezeny do vhodných oblastí k obdržení příslušné péče. Není samozřejmě lehké takovéto oblasti vytvořit a poskytnout jim dostatečnou ochranu a stávají se tak důsledkem zdlouhavých jednání. Kompromisem neboli menšími zónami míru, ve kterých lze bezpečně provozovat transport potravin a léků, jsou koridory klidu (corridors of tranquility)³⁶⁰.

Zóny míru jsou upraveny zejména v člancích 14 a 15 IV. Ženevské úmluvy. V mezinárodních konfliktech jsou vytvořeny písemnou dohodou zóny míru pro raněné,

---

³⁵⁸ IV. Ženevská úmluva článek 14, 17, 24 odst. 2, 49 odst. 3, 132 odst. 2, Dodatkový protokol I. článek 78, Dodatkový protokol II. článek 4 odst. 3 písm. e). Pomoc a péče je zmíněna v IV. Ženevské úmluvě článku 23, 24 odst. 1, 38 odst. 5, 50, 89 odst. 5, Dodatkovém protokolu I. článku 70 odst. 1, 77 odst. 1 a Dodatkovém protokolu II. článku 4 odst. 3. Osamocené děti a rodina je upravena ve IV. Ženevské úmluvě článku 24, 25, 26, 49 odst. 3, 50 a 82, Dodatkovém protokolu I. článku 74, 75 odst. 5, 76 odst. 3, 78 a Dodatkovém protokolu II. článku 4 odst. 3 písm. b) a 6 odst. 4. Vzdělání je upraveno ve IV. Ženevské úmluvě článku 24 odst. 1, 50, 94, Dodatkovém protokolu I. článku 78 odst. 2, Dodatkovém Protokolu II. článku 4 odst. 3 písm. a). Děti zatčené, zadržené a internované mají svoji ochranu v IV. Ženevské úmluvě článku 51 odst. 2, 76 odst. 5, 82, 85 odst. 2, 89, 94, 119 odst. 2 a 132, Dodatkovém protokolu I. v článku 77 odst. 3 a 77 odst. 4 a Dodatkovém protokolu II. článku 4 odst. 3 písm. d). Trest smrti je pak upraven v IV. Ženevské úmluvě článku 68 odst. 4, Dodatkovém protokolu I. článku 77 odst. 5 a Dodatkovém protokolu II článku 6 odst. 4.

³⁵⁹ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 80 - 83.

³⁶⁰ VAN BUEREN, G. The international law on the rights of the child., op. cit., s. 341.

nemocné a civilní osoby vždy na návrh jedné ze stran. Tyto oblasti jsou zřizovány za běhu válečných akcí a umísťovány do oblastí bojů. Civilistům je v nich poskytnuta všeobecná ochrana, a to i dětem a těhotným ženám, přestože v článku 14 ani 15 nejsou výslovně zmíněny³⁶¹.

Dodatkový protokol I. doplňuje úpravu o další chráněná místa, a to nebráněná místa a demilitarizované zóny³⁶². Nebráněná místa jsou bojové obydlené oblasti, které mohou být okupovány jinou stranou. Jejich podmínkou je zákaz přítomnosti válečných osob, válečného materiálu nebo budov a musí být neutrální a sloužit k mírovým účelům. K zajištění bezpečnosti a ochrany pořádku může zůstat na místě policie. Záměr vytvořit takováto území pak musí být oznámen druhé straně, a ta ho za splnění všech podmínek vezme na vědomí. Jsou rovněž označovány zřetelnými znaky. I bez splnění všech nezbytných předpokladů pak mohou strany vytvořit nebráněné území vzájemnou dohodou³⁶³.

Další oblastí poskytující ochranu a pomoc svým obyvatelům je demilitarizovaná zóna. Po skončení konfliktu je možné na části území výslovnou dohodou států vytvořit demilitarizované pásmo, kde nelze provádět žádné vojenské operace. Jeho podmínky jsou stejné jako pro nebráněné území³⁶⁴.

Oba tyto instituty omezují vojenské aktivity na určitém území. Podle doktríny, například autorů jako je Theodor Meron, prezident Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, je možné je považovat i za instituty obyčejové povahy³⁶⁵.

Další oblastí zvýšené ochrany je humanitární zóna míru, která umožňuje dovážet humanitární pomoc bez nebezpečí útoku. V této oblasti jsou nepřátelství dočasně zastavena. Děti jsou tak chráněny před útoky a dostávají se jim zvýšené pomoci. Jsou vytvářeny nevládními společnostmi bez právního podkladu a jejich efektivita tím může být snížena³⁶⁶. Kromě toho je možné, aby Rada bezpečnosti s pomocí kapitoly VII. vytvořila jiná místa chráněná před přímými útoky³⁶⁷.

---

³⁶¹ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 80 - 83.

³⁶² Článek 59, 60 Dodatkového protokolu I.

³⁶³ Ibid., Článek 59

³⁶⁴ Ibid., Článek 60

³⁶⁵ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 64 - 66

³⁶⁶ Ibid., s. 64 - 66.

³⁶⁷ Ibid., s. 64 - 66.

Mezi další na dohodě založená místa se řadí různé druhy nemocnic a chráněných oblastí, ve kterých lze schovat mimo jiné právě děti mladší 15 let, těhotné ženy, matky s dětmi do 7 let a další druhy civilistů včetně tzv. nepřátelských civilistů³⁶⁸. Dohody smluvních stran nejsou obligatorní a použijí se především v mezinárodních konfliktech. Je však možné o nich uvažovat i pro účely vnitrostátního konfliktu³⁶⁹.

Kromě chráněných míst existuje i možnost uzavírání dohod mezi stranami konfliktu o místech pro zraněné a nemocné, kde se mohou vyskytovat ve značné míře i děti. Takovéto dohody se uzavírají například v případě nutnosti oddálení dětí z ohnisek konfliktu nebo proto, aby dětem a humanitárním pracovníkům byl umožněn vstup pro zajištění pomoci, ať již zdravotnické, duchovní nebo jiné³⁷⁰.

2.2.1.2.2 Rodina

S ochranou civilistů je neodmyslitelně spjata i ochrana rodiny jako takové. Během konfliktu je její struktura značně narušena a je třeba upravit její organizaci. Velice často je třeba rozhodnout mezi oddělením dítěte od své rodiny či jeho oddálením od ohnisek bojových akcí³⁷¹. Hlavním kritériem, které se v takovém případě musí vždy užít, je nejlepší zájem dítěte. V mnoha situacích je však přesto sporné, která aktivita by měla převažovat³⁷². V Ženevských úmluvách a jejich Dodatkových protokolech je co možná nejvíce preferováno sloučení rozdělených rodin, zvláště při omezení osobní svobody jedinců, ať již z jakéhokoli důvodu. Výjimkou tohoto pravidla může být ohrožení života nebo nutnost evakuace osob³⁷³. Jestliže se pak vyskytne nutnost projednání trvání omezení svobody, jako je internování, zadržení nebo uvěznění, je třeba, aby se upřednostnily záležitosti týkající se těhotných žen a matek se závislými dětmi³⁷⁴.

---

³⁶⁸ Článek 14 IV. Ženevské úmluvy.

³⁶⁹ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 65.

³⁷⁰ Článek 17 IV. Ženevské úmluvy.

³⁷¹ Článek 74 Dodatkového protokolu I.

³⁷² VAN BUEREN, G. The international law on the rights of the child., op. cit., s. 328 - 340.

³⁷³ Článek 75 odst. 5 a 77 odst. 4 Dodatkového protokolu I.

³⁷⁴ Ibid., Článek 76 odst. 2

Děti, které přes všechny snahy zůstanou odděleny od svých rodin, musí být dostatečně zabezpečeny v oblasti výživy, náboženství a výchovy. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob toto privilegium však výslovně uvádí jen pro osiřelé děti mladší 15 let, což neposkytuje žádnou ochranu dětem starším. Je zřejmé, že není snadné zachovat předchozí úroveň péče v oblasti, kde probíhají boje. Strany konfliktu jsou tedy požádány zdržet se námitek a usnadnit umístování těchto dětí do neutrálních zemí. Zvláštní povinnost států je pak vytyčena pro děti mladší 12 let, a to stanovit jim nějakým způsobem určení jejich totožnosti³⁷⁵.

Strany konfliktu jsou povinny založit při internování osob Ústřední informační kancelář (Official information bureau), skládající se také z dětské sekce, která je zdrojem informací při pochybnostech o identitě dítěte³⁷⁶. Po přijetí Ženevských úmluv byl UNESCEM vypracován výzkum, který potvrzoval, že nejvíce negativní dopad na dětskou psychiku a vývoj má jeho oddálení od matky. Ženevské úmluvy však ukazují názor opačný, jelikož preferují evakuaci dětí, jestliže jsou ohroženy na životě nebo zdraví, před jejich ponecháním s rodinou. Evakuace je možná jen v případě hrozícího závažného rizika³⁷⁷. Dodatkový protokol I. se věnuje evakuaci v článku 78 odstavci 1. Jedná se zde o evakuaci dočasnou s budoucí možností navrácení dětí zpět do jejich vlasti. Strany konfliktu tedy musí uvážit, jestli jsou naplněny podmínky evakuace, jako je její naléhavost, zdravotní stav dítěte nebo léčení, a v případě okupace území je nutno zvážit i bezpečnost dětí na okupovaném území. Další podmínkou je pak souhlas rodičů či jiných zodpovědných osob v písemné formě. Evakuace vyžaduje přijetí veškerých možných opatření stran konfliktu k zajištění jejího bezproblémového vývoje³⁷⁸. V případě dočasné evakuace může mocnost evakuovat všechny děti, které se nacházejí na jejím území³⁷⁹. Strana, která pak provádí evakuaci, musí dětem zajistit náboženské vzdělání, morální výchovu a další formy vzdělání, s výjimkou snahy eliminovat jejich vlastní kulturu³⁸⁰. Po skončení evakuace mají strany konfliktu další povinnosti týkající se určení totožnosti dětí, jejich řádného návratu a

---

³⁷⁵ Článek 24 IV. Ženevské úmluvy.

³⁷⁶ Ibid., Článek 25.

³⁷⁷ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 83 - 86.

³⁷⁸ Článek 78 Dodatkového protokolu I.

³⁷⁹ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 83 - 86.

³⁸⁰ Ibid., s. 83 - 86

unifikace rodin, a to vyhotovením průkazky obsahující fotografii a její zaslání Ústřední pátrací službě Mezinárodního Červeného kříže v případě, že to neohrozí dítě na bezpečnosti³⁸¹.

Vedle okupace se Ženevské úmluvy zabývají i internací osob a pro děti mají, co se týká jejich rodin, zvláštní pravidla. Je nutné, aby osoby stejné národnosti, jazyka nebo dalšího podobného kritéria byly seskupeny na stejném místě. Členové rodiny mají být drženi spolu a mocnosti nemají přistoupit k jejich oddělení. Mají jim zařídit oddělená místa pro řádné vedení rodinného života a na požádání rodičů internovat děti ponechané na svobodě s nimi³⁸². Taková žádost pak musí být odsouhlasena oběma rodiči, nestačí jen žádost jednoho z nich³⁸³.

Vedení internace či jiného omezení svobody může být sledováno dalšími organizacemi jako je Mezinárodní výbor Červeného kříže, který se snaží přispět k nejlepšímu splnění účelu a podmínek takovýchto opatření a pomoci tak jednotlivým rodinám³⁸⁴.

Právo upravující rodinu také zmiňuje podávání zpráv rodinným příslušníkům v průběhu konfliktu³⁸⁵ s možností požádat o pomoc neutrální mocnost.

2.2.1.2.3 Kulturní práva

Vzdělání je často během konfliktu opomíjeno a pojmáno jako druhořadý problém. Pro děti je to však prostředek určité kontinuity a utváření si životních hodnot. Ženevské úmluvy zmiňují vzdělání zejména ve spojení s omezením svobody či oddělením od rodin. Žádají strany konfliktu, aby zajistily výživu, náboženství a náležitou výchovu dětem mladším 15 let osobou stejného založení. Jsou to děti, které se ocitly bez řádné péče, tedy děti osiřelé a oddělené od rodin. Jak již bylo dříve zmíněno, takovéto děti pak mohou být zasílány do neutrálních zemí, a to zejména kvůli ochraně před důsledky ozbrojeného konfliktu³⁸⁶. Také musí být zajištěna stejná úroveň vzdělání, která jim byla poskytnuta před začátkem bojů.

---

³⁸¹ Článek 78 Dodatkového protokolu I.

³⁸² Článek 82 IV. Ženevské úmluvy.

³⁸³ PICTET, J., Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, Vol. IV., op. cit.

³⁸⁴ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 83 - 86.

³⁸⁵ Článek 25 IV. Ženevská úmluva.

³⁸⁶ Ibid., Článek 24.

V případě okupace cizí mocností se na děti vztahuje mírně odlišná ochrana, a to v článku 50 IV. Ženevské úmluvy. Ten nakazuje okupační mocnosti, aby obstarala řádný provoz zařízení pro péči a výchovu dětí a zajistila, aby všechny děti měly spolehlivě určenou totožnost, což souvisí i s omezením zákazu změny jejich osobního statusu a odvodu do zařízení, která jí jsou podřízena. Okupační mocnost pak stejně jako strany konfliktu musí zajistit výživu a výchovu osiřelých nebo oddělených dětí, a to opět osobou se stejnou národností, jazykem nebo náboženstvím, a to v případě, že není znám příbuzný nebo přítel dítěte. Další povinností okupační mocnosti je správné zajištění výživy, lékařského opatření a poskytnutí ochrany před následky okupace pro děti, těhotné ženy nebo matky s dítětem mladším 7 let³⁸⁷.

Většina těchto opatření se používá při mezinárodních ozbrojených konfliktech. Pro vnitrostátní konflikty, které jsou upraveny Dodatkovým protokolem II., jsou stanoveny povinnosti v článku 4 odst. 3, který zaručuje právo na vzdělání, náboženskou a morální výchovu pro všechny děti, a to prostřednictvím jejich rodičů či za ně zodpovědných osob³⁸⁸.

Právo na vzdělání je velice důležité a předchází negramotnosti, která způsobuje nepříznivé následky pro děti ovlivňující jejich další život. Podle Mezinárodního paktu o občanských a politických právech článku 13 je právo na vzdělání zaručeno a je součástí nederogovatelné úpravy Paktu.

2.2.1.2.4 Internace

Internace je nucený pobyt osob na určitém místě a je uskutečňována zvláště kvůli bezpečnosti. Nemá tedy podobu trestního postihu, proto je třeba zajistit, aby její vývoj co nejméně znepříjemnil život internovaných osob. Děti by, v případě okupace a zasilání do cizích států, měly být odděleny od dospělých a zároveň spojeny se svou vlastní rodinou. Existují různá práva, která jsou přisouzena dětem podrobeným internaci, jako je právo na

---

³⁸⁷ Ibid., Článek 50.

³⁸⁸ Článek 4 Dodatkového protokolu II.

vzdělání, praktikování sportů, her nebo pravidelný příjem potravy a vody³⁸⁹. Děti, těhotné ženy a kojící matky mají navíc výhodu u přidělu potravin, které mají odpovídat jejich fyziologickým potřebám, a to aniž by musely pracovat.

Po skončení internace jsou všechny osoby propouštěny. Děti, těhotné ženy, kojící matky a matky s malými dětmi a další kategorie mají přednostní přístup, například z důvodů dohod, které jsou ještě v době internace uzavírány mezi mocnostmi, a to jednak o repatriaci, ale i o lékařské péči v neutrální mocnosti³⁹⁰. Jediným důvodem, který by pak mohl internované zadržet v zemi internace, je porušení práva této mocnosti. Odsouzení mohou být všichni, ale dětem je opět zajištěno zvláštní zacházení, a jestli nemají dostatečnou rozpoznávací a ovládací schopnost, tak nemohou být odsouzeny³⁹¹. Absolutní výjimkou z odsouzení pak je zákaz vyslovení trestu smrti pro osobu mladší 18 let v době spáchání činu a zákaz jeho výkonu podle Dodatkového protokolu I³⁹².

2.2.1.2.5 Ochrana dětí v okupaci

Okupace území může porušit řadu dětských práv, a nejen proto obsahují Ženevské úmluvy podrobnou úpravu. Zde je zmíněn zákaz nucených přesunů z obsazeného území, s výjimkou evakuace, která může být realizována jen při ohrožení bezpečnosti národa, osob, a to na dobu nezbytně nutnou se zajištěním příznivých podmínek pro takovéto osoby s důrazem na ponechání rodin pohromadě a pokud je to možné, nemají tyto osoby být přesouvány do ohnisek bojů³⁹³.

Okupační mocnost je odpovědná za zajištění kontinuity základních systémů a zařízení během okupace. Tato zařízení mohou sloužit pro sociální, vzdělávací, výchovnou a lékařskou péči³⁹⁴. Jak již bylo dříve uvedeno, okupační mocnost musí zabezpečit dětskou totožnost a nesmí změnit jejich osobní status, což zahrnuje zákaz jejich zařazení do

---

³⁸⁹ Článek 89 IV. Ženevské úmluvy.

³⁹⁰ Ibid., Článek 132.

³⁹¹ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 83 - 86.

³⁹² Článek 68 IV. Ženevské úmluvy a článek 77 Dodatkového protokolu I.

³⁹³ Článek 49 IV. Ženevské úmluvy.

³⁹⁴ Článek 50 IV. Ženevské úmluvy. VAN BUEREN, G. The international law on the rights of the child., op. cit., s. 347.

politických organizací, vojenských sborů a dalších. Okupační mocnosti musí poskytnout dětem odděleným od svých rodin výživu a výchovu. Dětem a matkám dětí mladších 7 let a těhotným ženám výživu a lékařské zaopatření³⁹⁵. Pojem dítěte je omezen věkovou hranicí 15 let. Jedinou výjimkou je zákaz zahrnutí dětí do dříve jmenovaných pracovních pozic pro okupační sílu, což se může týkat i dětí mladších 18 let³⁹⁶. Zákaz se vztahuje tedy i na účast ve vojenské dobrovolné i povinné službě na okupujícím území.

V případě útoku na okupační mocnost, který nezpůsobí smrt nebo vážnou újmu na zdraví a životě nebo na majetku, musí být takováto osoba potrestána jen vězením nebo omezením osobní svobody a za vážné porušení, jako je vyzvědačství, je možnost vyslovení trestu smrti osobám starším než 18 let³⁹⁷. Osoby, které byly obviněny z nějakého trestného činu, musí vždy disponovat základními právy, jako je pravidelná strava, osobní hygiena, dobrý zdravotní stav, lékařská péče a duchovní pomoc, a pro nezletilé děti je stanoven zvláštní režim³⁹⁸. Po skončení okupace se přejde na režim předokupační. Jediná opatření, která okupační mocnost může praktikovat, jsou různé formy trestního postihu z důvodu její bezpečnosti.

2.2.1.2.6 Zásobování

Děti mají privilegované postavení i v rozdělování potravin. Všechny strany konfliktu musí bezpodmínečně povolit možnost poskytování léků či bohoslužebných předmětů pro všechny civilisty, včetně nepřátelských. Podmínkou je, že zásilky nesmí být zneužívány, musí být dopraveny a přiděleny jen výše uvedeným osobám a nepřítel jimi nesmí získat značnou výhodu³⁹⁹. Dětem mladším 15 let, těhotným ženám a rodičkám nesmí strany konfliktu omezovat ani volný průchod potravin nebo šatstva, které slouží pro jejich vývoj, ať již duševní, nebo fyzický⁴⁰⁰. Nad zásilkami pak lze zřídit dohled ochranné mocnosti⁴⁰¹.

---

³⁹⁵ Článek 50 IV. Ženevské úmluvy.

³⁹⁶ KUPER, J., *International law concerning child civilians in armed conflict*, op. cit., s. 83 - 86. článek 51 IV Ženevské úmluvy.

³⁹⁷ Ibid., Článek 68.

³⁹⁸ Ibid., Článek 76.

³⁹⁹ Ibid., Článek 23.

⁴⁰⁰ PICTET, J., *Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949*, Vol. IV., op. cit., s. 177 - 178.

Za podmínky, že civilní obyvatelstvo, a to i nepřátelské, které je pod nadvládou jiné strany, nedostane dostatečné množství potravin a jiných zásob, je možné zinicizovat pomocné a humanitární akce, které budou upřednostňovat hlavně děti, těhotné, rodičky a kojící matky⁴⁰².

2.2.1.2.7 Ranění, nemocní a novorozenci

Novorozené děti jsou chráněny kvůli tomu, že jsou zvláště zranitelné a zmiňuje je Dodatkový protokol I. v článku 8 v souvislosti s pojmem ranění a nemocní. Ranění a nemocní mají podle Ženevských úmluv zvláštní postavení a jsou to jak civilisté, tak vojáci, kteří potřebují ošetření lékařem s tím, že se musí vyhnout vojenským aktivitám. Do tohoto pojmu pak lze zařadit právě i novorozence, rodičky a těhotné ženy⁴⁰³. Tato kategorie osob pak musí obdržet náležitou dávku respektu a nesmí se s nimi zacházet nehumánně nebo je diskriminovat v obdržení lékařské pomoci⁴⁰⁴.

2.2.1.2.8 Nepřátelští civilisté

Cizinci na nepřátelském území jsou označováni J. Kuperem jako nepřátelští civilisté a IV. Ženevská úmluva se o nich zmiňuje v článku 38, který jim poskytuje základní práva a svobody, mimo jiné možnost obdržení podpory, lékařské péče, útěchy od svých kněží, přestěhování v případě naléhavého nebezpečí. Matkám s dětmi mladšími 7 let, těhotným, dětem mladším 15 let má být poskytnut speciální přístup⁴⁰⁵.

---

⁴⁰¹ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit.

⁴⁰² Článek 70 Dodatkového protokolu I.

⁴⁰³ Ibid., Článek 8

⁴⁰⁴ Ibid., Článek 10

⁴⁰⁵ Článek 38 IV. Ženevské úmluvy.

2.2.1.2.9 Vnitrostátní konflikty

Pro vnitrostátní konflikty je stanovena ochrana pro civilní osoby a bojovníky „*hors de combat*“ principem humánního zacházení a zákazu diskriminace a dalších zákazů, jako vražda, nelidské zacházení, odsouzení bez řádného trestu či braní rukojmí ve společném článku 3 Ženevských úmluv.

Dodatkový protokol II. pak uvádí další pravidla zacházení s civilisty v průběhu vnitrostátního konfliktu. Článek 4 poskytuje speciální zacházení s dětmi podobné jako v mezinárodním konfliktu, ale většinou ve zmenšené míře. Strany konfliktu jim musí zajistit vzdělání, náboženskou a morální výchovu, sloučení rodin a dočasné přemístění do bezpečnějších oblastí s doprovodem a za souhlasu rodičů⁴⁰⁶. Trest smrti pak stejně jako u mezinárodního konfliktu nesmí být vykonán a v těchto konfliktech ani vyneseno. Rovněž v případě matek malých dětí a těhotných žen nesmí být trest smrti vykonán⁴⁰⁷. Ostatní ustanovení se pak vztahují na všechny osoby ve vnitrostátním konfliktu bez výjimek.

2.2.2 Ochrana v rámci lidských práv

2.2.2.1 Smlouvy přiznávající zvláštní ochranu

Všeobecná ochrana lidských práv se týká především zákazu svévolného zbavení života, práva na fyzickou a mentální integritu, tedy zákazu mučení a nelidského zacházení, zákazu retroaktivity trestních zákonů, zákazu donucování, otroctví, fyzických trestů, kolektivních trestů a represálií. Princip speciální ochrany dětí a zákaz arbitrárního zbavení života jsou až na velmi malé výjimky nederogovatelnými právy. Ostatní práva lze derogovat jen za velice přísných podmínek jako je nebezpečí ohrožující samotnou existenci národa. Pozastavení těchto práv vyžaduje oznámení mezinárodním orgánům, které musí být úměrné potřebám, učiněné předem, nediskriminační povahy a nesmí být v rozporu s mezinárodními závazky.

---

⁴⁰⁶ Článek 4 Dodatkového protokolu II.

⁴⁰⁷ Ibid, Článek 6

Všeobecná ochrana je uvedena i ve Všeobecné deklaraci lidských práv, která zdůrazňuje, že mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči, pomoc a právo na vzdělání⁴⁰⁸. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech přisuzuje dětem ochranu z jejich titulu statusu nezletilce s tím, že jí má poskytovat rodina, stát i společnost⁴⁰⁹. Výbor pro lidská práva rozšířil povinnost států přijmout pro děti speciální opatření k zajištění jejich práv plynoucích z Paktu. V dosud publikovaných zprávách Výboru se státům nakazuje povinnost zahrnout informace o tom, že zakázaly přímou účast dětí v ozbrojených konfliktech⁴¹⁰. Pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech ve svém článku 10 odstavci 3 upozorňuje na zvláštní ochranu a pomoc dětem a mládeži a na zákaz jejich vykořisťování a ochranu před prací nebezpečnou jejich životu, zdraví či morálce⁴¹¹ a v článku 5 odstavci 2 nepřímě potvrzuje právo na život. Právo na život je zaručeno jen v případě, že dítě je civilistou a tuto ochranu pak ztrácí v případě účasti v mezinárodním či vnitrostátním konfliktu.

Tyto úmluvy předurčují, že musí existovat speciální ochrana, která je stanovena přímo dětem. Speciální ochrana pak požaduje po státech buď negativní povinnost nezraňovat osoby, nebo pozitivní povinnost pomáhat a tyto osoby chránit. Speciální ochrana, kterou dětem mezinárodní právo přiznává, pak až na výjimky nemůže být zrušena ani pozastavena⁴¹².

---

⁴⁰⁸ Článek 25 odstavec 2 a článek 26 odstavec 2. UN General Assembly, Universal Declaration of Human Rights, op. cit. Důležitým je článek 3, který obsahuje právo na život a články související.

⁴⁰⁹ Článek 24 odstavec 1. UN General Assembly, International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 999, p. 171, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3aa0.html>.

⁴¹⁰ Výbor dodává, že dětem jsou určeny i další důležitá práva z Paktu, například právo na život, vzhledem ke kterému je zakázán trest smrti dětem mladších 18 let, arbitrární vzetí života v článku 6 a další procesní práva. UN Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 17: Article 24 (Rights of the Child), 7 April 1989, [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/45139b464.html>.

⁴¹¹ UN General Assembly, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 993, p. 3, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36c0.html>.

⁴¹² KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit.

2.2.2.2 Smlouvy specificky se zabývající dětmi

Úmluva o právech dítěte je nejdůležitějším dokumentem zabývajícím se dětmi. Již preambule naznačuje, že dítě potřebuje zvláštní pomoc a péči a mnoho dalších článků slouží jako ochrana dětí civilistů při ozbrojených konfliktech. Nejdůležitějšími jsou články 6, 37 a 38 Úmluvy. Článek 6 se zabývá právem na život, přežití a rozvoj, kterým disponuje každé dítě. Článek 37 pak zakazuje mučení a jiné nelidské zacházení, trest smrti dětem mladším 18 let a svévolné zbavení svobody.

Článek 38 odst. 4 Úmluvy o právech dítěte⁴¹³ pojednává o otázce dětských civilistů. Ochrana poskytnutá dětem jinými instrumenty je vágnější, zejména na základě použití formulace „všech proveditelných opatření“ k ochraně dětí postižených konfliktem. Mnoho států a organizací argumentovalo přijetím značně snižujícího standardu a navrhovalo jednoznačnější formulace, například „nezbytná opatření“⁴¹⁴. Jako předchozí odstavce článku 38, kompromis na vytvoření vhodné formulace odstavce 4 byl značně obtížný. I přes výrazný odpor řady států bylo nakonec znění „všech proveditelných opatření“ přijato kvůli nepochopitelnému rozhodnutí předsedy pracovní skupiny, že proti „nutným“ opatřením byl výslovný odpor a proti „proveditelným“ nebyl nikdo výslovně proti. Výbor pro práva dítěte vyjádřil svůj podstatný nesouhlas ve svých závěrečných pozorováních a státům

---

⁴¹³ Článek 38 odstavec 4 Úmluvy o právech dítěte: V souladu se svými závazky podle mezinárodního humanitárního práva, které mají vztah k ochraně civilního obyvatelstva za ozbrojených konfliktů, státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, přijímají všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dětí postižených konfliktem a péče o ně.

⁴¹⁴ První švédský návrh z roku 1986 obsahoval také formulaci „všech nezbytných opatření“, s čímž souhlasilo i Holandsko a USA, která však byla hned na to upravena na „proveditelná opatření“ po konzultaci s ostatními státy. V roce 1987 se o formulaci vyjádřil i Mezinárodní výbor červeného kříže jako o slabé ochraně tím, že nezahrnuje ochranu proti útokům na civilní obyvatelstvo, což je základní absolutní princip v době ozbrojeného konfliktu, s čímž souhlasila i Radda Barnen, švédská sekce Save the children international. V roce 1988 opět Švédsko opakovalo návrh na nezbytná opatření. V prvním čtení pak bylo, ale přijato znění proveditelných opatření. Ve druhém čtení se vyjádřil UNICEF, který požadoval termín „feasible“ nahradit termínem „necessary“, jelikož to vyplývalo z do té doby poskytované ochrany. Další buď odmítaly nezbytná opatření nebo proveditelná nebo přistoupily na jakýkoli kompromis. Mnoho států jako je Čína, Německo, Švédsko a další však zdůrazňovalo, že dosavadní standard humanitárního práva poskytuje o mnoho větší ochranu a je tedy logické přijmout termín nezbytných opatření. Hlavním odpůrcem slova „nezbytná“ byly, jak se zdá USA, které vyjádřily názor, že přebráním jazyku z Dodatkových protokolů Ženevských úmluv článek 38 dosahuje ochrany dětí dosud praktikované a slovo nezbytné by nebylo efektivně vymahatelné pro řadu států. Kromě těchto termínů se objevily i nové návrhy, které však nedostaly potřebnou pozornost a byly zamítnuty. Nakonec byl přijat termín proveditelných opatření. Article 38 (Children in Armed Conflicts) for: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child (1978-1989), op. cit.

doporučoval provést místo proveditelných opatření „co největší možnou snahu“, aby zajistily ochranu dětí⁴¹⁵. Výbor pro práva dítěte se tedy snaží vyhnout nešťastné formulaci článku 38 odst. 4, kde jen to je možné, a svůj postup normalizoval do té míry, že ve svých pozorováních většinou použije větu, že „*státy v každé době zajistí respektování lidských práv a humanitárního práva, která jsou zaměřena na ochranu dětí v ozbrojeném konfliktu*“⁴¹⁶. Jak již bylo dříve řečeno pojetí „zajistit respektování“ vyjadřuje povinnost i nestátních aktérů a dalších států respektovat lidská práva i humanitárního práva, přičemž tato povinnost trvá jak za časů míru, tak v době ozbrojeného konfliktu. Formulace navozuje představu, že jsou takto chráněni nejen civilisti, ale také dětsí vojáci.

Dále existuje mnoho specifických úmluv zabývajících se dítětem jako Úmluvy ILO či jiné úmluvy zabývající se dětmi zbavenými svobody. Z kategorie *soft law* jsou to pak dokumenty ze Světového summitu pro děti, Světová deklarace o přežití dětí, jejich ochraně a rozvoji z roku 1990 a její akční plán. Dále je to i Africká charta práv a blaha dítěte, která opět uvádí speciální ochranu dětí vzhledem k fyzické a psychické nevypěstlosti a další články se opět dotýkají všech dětí, z nichž nejdůležitější pro dětské civilisty je článek 22 odstavec 3, který ukládá státům chránit civilisty všemi proveditelnými opatřeními a zajistit ochranu dětem, které jsou postiženy ozbrojeným konfliktem. Charta se vztahuje i na vnitřní rozbroje a všeobecně vnitřní konflikty, které nedosahují míry ozbrojených konfliktů.

2.3 Ochrana dětských vojáků a civilistů při zajetí

2.3.1 Mezinárodní ozbrojené konflikty

Dětsí vojáci jsou chráněni třemi Ženevskými úmluvami a dalšími lidskoprávními dokumenty. Jestliže pak upadnou do zajetí, je tu možnost, že se na ně bude vztahovat III. Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci⁴¹⁷. Dítě mladší 18 let a starší 15 let musí

---

⁴¹⁵ ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, op. cit, s. 63.

⁴¹⁶ Ibid., s. 63 - 64.

⁴¹⁷ International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War (Third Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 135, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36c8.html>. Dále jen III. Ženevská úmluva.

splňovat zároveň podmínky článku 4 této Úmluvy. Musí být buď příslušníkem ozbrojené síly strany konfliktu, nebo příslušníkem jiných milic a organizovaných hnutí odporu příslušejících jedné straně konfliktu⁴¹⁸. Eventuálně musí být příslušníkem pravidelných ozbrojených sil, které se hlásí k vládě nebo k moci, kterou neuznává mocnost, jež drží zajatce. Dále lze Úmluvu použít na osoby, co doprovázejí ozbrojené síly, členy lodních posádek, členy „*levée en masse*“ nebo osoby, které příslušejí nebo příslušely k ozbrojeným silám obsazené země anebo další osoby v článku 4 vyjmenované⁴¹⁹. Splní-li dětský voják jednu z těchto podmínek, účastní-li se přímo ozbrojeného konfliktu a upadne do moci nepříteli, je mu přiznán status válečného zajatce⁴²⁰. Článek 4 odstavec 2 písmeno d) Úmluvy zahrnuje další podmínku, a to aby dítě bylo natolik vyspělé, aby pochopilo zákony a zásady války⁴²¹. Zacházení s takovou kategorií dětí by se mělo co nejvíce blížit zacházení s dětmi mladšími 15 let.

Jestliže dětský voják mladší 15 let i přes ustanovení článku 77 Dodatkového protokolu I. je naverbován a účastní se ozbrojeného konfliktu, je mu přiznán status bojovníka a válečného zajatce. Podmínkou však je, že musí disponovat rozeznávacími znaky statusu bojovníka⁴²². Odpovědnost dětí pro přímou účast pak nepřipadá v úvahu, jelikož všechna ustanovení jsou konstruována tak, aby odpovědnost dopadala na ty, co je rekrutovali. Dětské vojáky pak kromě ochrany válečného zajatce disponují i ochranou podle článku 77 odstavec 1 Protokolu I⁴²³. Dětským vojákům, kteří upadnou do zajetí, musí být přiznáno právo na zvláštní zacházení z důvodu jejich věku⁴²⁴. Získají-li status válečného zajatce, disponují pak právem na speciální nakládání s dětskými vojáky vzhledem k jejich věku. Jejich povinná práce musí být také zohledněna vzhledem k věku. Děti budou tak disponovat právem být drženy v místnostech oddělených od dospělých, zákazem trestu smrti, stejnými

---

⁴¹⁸ Další podmínkou těchto milic nebo hnutí odporu je například odpovědné velení či viditelně nošení zbraně.

⁴¹⁹ Článek 4 III. Ženevské úmluvy.

⁴²⁰ DUTLI, Maria T., *Enfants-combattants prisonniers*. International review of the Red Cross [online]. Geneva: International Committee of the Red Cross, 1961-, č. 785 [cit. 5. 3. 2013]. ISSN 0020-8604. Dostupné z: <http://www.icrc.org/fre/resources/documents/misc/5fzh5y.htm>.

⁴²¹ VAN BUEREN, G. *The international law on the rights of the child.*, op. cit., s. 331.

⁴²² CICR, *Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977 aux Conventions de Genève du 12 août 1949*, éd. par Yves Sandoz, Christophe Swinarski, Bruno Zimmermann, Genève, 1986, p. 926, paragraphe 3192-5.

⁴²³ Rigorózní práce, ZERRARI, D., *Les droits de l'enfant dans le conflit armé*, op. cit.

⁴²⁴ Článek 16, III. Ženevská úmluva.

právy jako civilní zajatci, kteří nemají status válečného zajatce a účastní se konfliktu. I přes ochranu statusu válečného zajatce mohou být děti odpovědné za závažné porušení mezinárodního práva humanitárního. I tady se však vyžaduje zvláštní zacházení z důvodu jejich věku, jako jsou výchovné sankce a zákaz formulování či výkonu trestu smrti, na což dohlíží Mezinárodní výbor Červeného kříže⁴²⁵.

Děti civilisté, kteří se účastní konfliktu, pak mají ochranu státu svého občanství, a jestliže jsou zajati a lze jim přiznat ochranu IV. Ženevskou úmluvou⁴²⁶, jsou chráněny články 82, 85, 89 a 94⁴²⁷. Tresty, které jim lze uložit, by měly opět mít povahu disciplinární. Jejich odsouzení za přímou účast v konfliktu je možné jenom v případě, jestliže měly dostatečnou způsobilost pochopit důsledky svých činů vzhledem ke svému věku. Trest smrti se řídí stejnými pravidly jako u dětských vojáků, kteří získají status kombatan⁴²⁸.

Poslední kategorií jsou pak děti, které se přímo zúčastnily konfliktu, ale neřadí se do kategorií válečného zajatce. Těmto je poskytnuta ochrana článku 45 odstavce 3 Protokolu I., který odkazuje na článek 75 Protokolu, který jim zajišťuje alespoň minimální humanitární pravidla⁴²⁹. Při navrácení do své země pak dětští zajatci spadají do všeobecného režimu ochrany⁴³⁰.

---

⁴²⁵ DUTLI, Maria T., *Enfants-combattants prisonniers.*, op. cit.

⁴²⁶ CICR, *Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977 aux Conventions de Genève du 12 août 1949*

⁴²⁷ Ibid., IV. Ženevská úmluva.

⁴²⁸ Ibid., IV. Ženevská úmluva

⁴²⁹ Ibid., IV. Ženevská úmluva

⁴³⁰ U dětských vojáků mladších 18 let lze předpokládat zvláštní zacházení, například dohody mezi stranami konfliktu o jejich propuštění a navrácení do vlasti při probíhající konfliktu s jejich souhlasem a aplikovat na ně pravidla těch, kteří jsou značně negativně ovlivněni svým setrváním v zajetí. Jejich navrácení by pak mělo být doprovázeno zárukami, že tyto děti nebudou vráceny na frontu podle článku 117 III. Ženevské úmluvy. Při ukončení nepřítelství pak Výbor Červeného kříže dohlíží na to, aby propuštění dětí v režimu válečných zajatců mělo prioritu. U civilistů, na které lze aplikovat IV. Ženevskou úmluvu, je pravidlo, že musí být propuštěni, jakmile odpadnou důvody jejich zadržení, s výjimkou kdy důvody přetrvávají kvůli výkonu trestu. Strany konfliktu by měly uzavřít dohody o jejich propuštění jako u dětských vojáků. Pro oba druhy dětských zajatců pak všeobecný systém může nahradit systém zajetí v neutrální mocnosti, a to u civilistů, zvláště u dětí mladších 15 let, které jsou odloučeny od svých rodin, ale to jen v případě důvodů vzájemných se na jejich zdraví či bezpečnost se souhlasem všech stran a zástupce dítěte podle článku 78 Protokolu I. DUTLI, Maria T., *Enfants-combattants prisonniers. International review of the Red Cross*, op. cit.

2.3.2 Vnitrostátní konflikty

Při vnitrostátním konfliktu neexistuje status válečného zajatce či bojovníka. Děti jsou podřízeny národnímu právu, přičemž všechny takovéto konflikty jsou upraveny společným článkem 3, to pro všechny děti mladší i starší 15 let⁴³¹. Kvůli tomu pak může být vyvolána odpovědnost dětských vojáků za přímou účast, i když je třeba přihlédnout k jejich způsobilosti se rozhodovat vzhledem k jejich věku a tresty mají být co nejvíce nahrazeny výchovnými opatřeními.

Dětský zajatý voják, ať je členem ozbrojených složek nebo dítě jen se účastní ozbrojeného konfliktu, je zde chráněn článkem 3 společným pro Ženevské úmluvy a článkem 4 odstavce 3 Dodatkového protokolu II., který uvádí demonstrativní výčet dětských práv⁴³². Dětem musí být poskytnuta pomoc a péče, jako je právo na vzdělání, na sloučení se svou rodinou, ochrana zajatých dětí mladších 15 let, právo na dočasnou evakuaci (není třeba písemný souhlas, neexistuje kontrola ochranné moci ani opatření na identifikaci dětí) a další⁴³³. Dočasná evakuace musí probíhat za předem stanovených podmínek za souhlasu jejich zákonných zástupců a doprovodu osoby, která bude zodpovědná za jejich bezpečí a blahobyt⁴³⁴. Existuje samozřejmě i článek 6 odstavce 3 Protokolu II., který zakazuje výkon trestu smrti pro děti mladší 18 let, ale jeho vyslovení je povoleno⁴³⁵. Jestliže se pak konfliktu účastní Mezinárodní výbor Červeného kříže, může dětem vyjednat lepší podmínky, a to jejich propuštění, nenavrácení do boje, speciální zacházení, zvláště pro děti mladší 15 let a dohlíží nad respektováním pravidel Protokolu II⁴³⁶.

---

⁴³¹ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit., s. 62.

⁴³² ICRC, Children in war information kit, op. cit., s. 13.

⁴³³ Článek 4 odstavce 3 Dodatkového Protokolu II.

⁴³⁴ ICRC, Children in war information kit, op. cit., s. 13.

⁴³⁵ Článek 6 Dodatkového Protokolu II.

⁴³⁶ DUTLI, Maria T., Enfants-combattants prisonniers. International review of the Red Cross, op. cit.

2.4 Odzbrojení, demobilizace, reintegrace, resocializace

Skončením bojů a podepsáním mírové dohody problematika ochrany dětí zdaleka nekončí. Další kapitola, která vyžaduje pozornost, je demobilizace, rehabilitace a resocializace dětí.

Po ukončení konfliktu při uzavření mírových dohod je třeba, aby jednotlivé strany přiznaly a braly v úvahu existenci osob mladších 18 let ve svých řadách a věnovaly se jejich speciálním potřebám⁴³⁷. Všechny postupy v této fázi se musí vždy řídit nejlepším zájmem dítěte a snažit se mu poskytnout co největší možnou pomoc. Vždy je třeba také respektovat dětskou důstojnost a práva⁴³⁸. Rovněž je nutné zajistit důvěryhodnost, dostatek odborného personálu a neustálé zapojování dětí do všech opatření, které se jich týkají⁴³⁹.

Programy, které se v této oblasti vyskytují, jsou nazývány DDR programy, tedy odzbrojení, demobilizace a reintegrace (disarmament, demobilization, reintegration). DDR programy by pak měly zahrnovat i speciální oddíl zabývající se dětmi⁴⁴⁰. Dětská participace v ozbrojených konfliktech je, jak již bylo uvedeno dříve, zakázána. I přesto se však děti ozbrojeného konfliktu účastní a jejich péče a následný vývoj jsou vloženy do rukou negociátorů mírových dohod a iniciátorů DDR programů.

---

⁴³⁷ UN General Assembly, Impact of armed conflict on children : note / by the Secretary-General, op. cit., s. 19

⁴³⁸ Vždy je třeba brát ohled na právo na život a rozvoj dětské osobnosti, s čímž je spojen i jeho duchovní, morální a sociální vývoj. Dalším důležitým mezníkem je zákaz diskriminace, což se projevuje jako největší problém v oblasti genderového aspektu. Demobilizační programy většinou nejsou dostatečně rozvinuté, aby poskytovaly uspokojivou ochranu pro dívky. Dětem musí být také vždy dovoleno vyjádřit svůj názor. UN Inter-Agency Working Group on Disarmament, demobilization and reintegration, The new operational guide to the integrated disarmament, demobilization and reintegration standards, Children and DDR, UN disarmament, demobilization and reintegration resource center, UN 2010. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.peacebuilderscenter.jp/parts/2011primary/Mr.%20D.Molloy/OPERATIONAL%20GUIDE%20TO%20THE%20INTEGRATED%20DISARMAMENT,%20DEMOBILIZATION%20AND%20REINTEGRATION%20STANDARDS.pdf>.

⁴³⁹ Department of Peacekeeping Operations United Nations, Disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants in a peacekeeping environment, Principles and guidelines, Lessons Learned Unit, December 1999, Copyright © United Nations 2000.

⁴⁴⁰ Department of Peacekeeping Operations United Nations, Disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants in a peacekeeping environment, op. cit., s. 84-93.

Dnes se již ve většině programů dětská problematika objevuje a je jí věnována zasloužená priorita⁴⁴¹. Odmítnutí dětí ve formálních DDR programech může vyvolat pocit opuštění a zklamání. Uznání jejich role v ozbrojených konfliktech jim naopak může pomoci v znovu se začlenění do společnosti⁴⁴².

Během celého procesu musí být děti odděleny od dospělých, s výjimkou možnosti ohrožení rodinné struktury a platí pro ně některá speciální pravidla a výhody. Státy mají podle článku 39 Úmluvy o právech dítěte činit „*všechna nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbání a využívání za účelem finančního obohacení nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu.*“⁴⁴³ Ke stejnému tématu se vyjadřuje i Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o účasti dětí v ozbrojeném konfliktu v článku 6 odst. 3, který zdůrazňuje povinnost států provést všemi proveditelnými opatřeními demobilizaci či jiná propuštění všech dětí mladších 18 let, které byly najaty nebo použity v ozbrojeném konfliktu. Státy mají také zaručit všem propuštěným psychologickou, sociologickou a fyzickou pomoc⁴⁴⁴.

Po skončení ozbrojeného konfliktu je tedy osud dané země založen jednak na mírových smlouvách, a také na přístupu a ochotě stran konfliktu praktikovat a přistoupit na podmínky, které se v takových smlouvách ustanoví. Země přechází ze stavu válečného na stav mírový a nutností je postarat se o jeho efektivní zajištění. Nejen proto je tedy nevyhnutelné odzbrojit bývalé bojovníky a všechny zbraně řádně zabezpečit. Mírové dohody tak tvoří základ DDR programů. Je však možné s jejich vyjednáváním začít i před skončením ozbrojeného konfliktu, což se týká především dětí a jejich předčasného

---

⁴⁴¹ První uznání dětí jako právoplatné součásti DDR programů se objevuje kolem roku 1990. RUDNICK, L., Disarmament forum: Children and armed conflict, October 2011, Geneva, ISSN 1020-7287. Dostupné z: <http://www.unidir.org/files/publications/pdfs/children-and-conflict-en-315.pdf>.

⁴⁴² VERHEY, B., Child Soldiers: Preventing, Demobilizing and Reintegrating, Africa Region Working Paper Series No. 23, November 2001. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/afr/wps/wp23.pdf>.

⁴⁴³ Článek 39 Úmluvy o právech dítěte.

⁴⁴⁴ Článek 6 odst. 3 Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o účasti dětí v ozbrojeném konfliktu. International Committee of the Red Cross. Guiding Principles for the Domestic Implementation of a Comprehensive System of Protection for Children Associated with Armed Forces or Armed Groups, op. cit., s. 44 - 45.

propuštění z ozbrojených sborů⁴⁴⁵. Dítěti se může také naskytnout příležitost z ozbrojeného konfliktu vyvážnout například cestou útěku, neformálním odchodem z ozbrojených sborů nebo v podobě opuštění ozbrojenými silami nebo skupinami⁴⁴⁶. Mezinárodní organizace jako je UNICEF by v takovýchto případech měly zabezpečit, aby děti byly oddáleny od oblasti bojů a svých vojenských velitelů a byla zamezena hrozba opětného najímání⁴⁴⁷.

Obě strany, které se konfliktu účastní, by měly tyto programy začít uplatňovat co nejdříve, a to na území, které ovládají, a již v mírových dohodách sjednat jejich obecné znaky a jasně určené ustanovení týkající se propuštění dětí⁴⁴⁸. Procesu se obvykle účastní jak OSN, tak i nevládní organizace, které napomáhají řádnému průběhu a kontrolují jeho dodržování.

Důležitou součástí situace po konfliktu je i informovanost všech zúčastněných osob. Bývalí bojovníci musí znát svoje práva a povinnosti a veřejnost musí být informována o situaci a opatřeních, které se jí dotýkají. Zkušenost potvrzuje, že komunikace s lokálními vůdci společenství a s dalšími skupinami na místní úrovni je zásadní faktor přijetí bojovníků zpět do civilní společnosti.

Odzbrojení je počáteční fází DDR programů, při které jsou zkontrolovány a zabaveny všechny zbraně bojovníků i civilních osob a je započato s vytvářením plánů na jejich likvidaci⁴⁴⁹. Toto stádium je součástí zavedení pocitu bezpečí, urovnání politických, trestních a jiných státních systémů. Následná likvidace zbraní a rozpuštění ozbrojených sil a skupin s případnou péčí o dané osoby se nazývá demobilizace⁴⁵⁰. Následující reintegrace se pak projevuje ve formě služeb fyzických či psychologických, které jsou navrženy pro

---

⁴⁴⁵ Jako příklad lze uvést Čad v roce 2007, kde došlo k propuštění mnoha stovek dětí již během ozbrojeného konfliktu. V mnoha dalších situacích však propuštění dětí čelilo problémům, například ve formě nereálných podmínek, které si ozbrojené síly nebo skupiny stanovily ve formě všeobecných amnestií. UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008, op. cit.

⁴⁴⁶ Je nutné, aby i při neformálním odchodu dětí z ozbrojených složek, jim byla dostupná náležitá pomoc.

⁴⁴⁷ Department of Peacekeeping Operations United Nations, Disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants in a peacekeeping environment, op. cit., s. 84 - 93.

⁴⁴⁸ UN Inter-Agency Working Group on Disarmament, demobilization and reintegration, The new operational guide to the integrated disarmament, demobilization and reintegration standards, op. cit., s. 213 - 223.

⁴⁴⁹ Department of Peacekeeping Operations United Nations, Disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants in a peacekeeping environment, op. cit., s. 84 - 93.

⁴⁵⁰ Ibid., s. 84 - 93.

rodiny, komunity a bývalé bojovníky během a po jejich přijetí do původních společenství umožňujících vedení běžného produktivního života⁴⁵¹.

2.4.1 Odzbrojení

První etapa odzbrojení je zajištění řádného chodu institucí, které budou později zaručovat, že DDR programy povedou ke zdárnému konci. Principy a směrnice OSN radí nejdříve určit autoritativní moc a obstarat technickou jednotku pro administrativní účely. Situace v zemi by se měla co nejvíce stabilizovat s jednotným zákazem zbraní a efektivním postupem vynucujícím dodržování podmínek mírových dohod. Odzbrojení by se mělo týkat všech možných druhů zbraní. Osoby, které jsou odzbrojovány, jsou tedy pouze nositelé zbraní příslušející k jedné ze stran ozbrojeného konfliktu⁴⁵². Toto kritérium v minulosti v mnoha případech vyřadilo z formálních procesů děti, které zbraně odevzdaly buď svým velitelům, či dívky a chlapce v jiných pomocných rolích. Na dětské vojáky se dnes vztahuje výjimka v ohledu nošení zbraní a do programů by měly být přijaty i bez nich. Pro DDR programy jsou tak mimo jiné cílovými skupinami děti, které utekly z ozbrojených sil a skupin, děti unesené, děti, které byly donuceny k svatbě s členy ozbrojených skupin, děti, které byly omezeny na osobní svobodě⁴⁵³, děti, které se vzdaly opoziční síle, děti opuštěné ozbrojenou skupinou či dezertéři⁴⁵⁴.

Děti jsou nejdříve v ozbrojených silách nebo skupinách identifikovány a je ověřen jejich věk. Poté jsou odzbrojeny vojenskou autoritou⁴⁵⁵. Je však nutné podotknout, že většinový názor určení kategorie dětí podle věkové hranice lze zpochybnit vzhledem

---

⁴⁵¹ ICRC, Guiding principles for the domestic implementation of protection for children associated with armed forces or armed groups, op. cit., s. 37 - 40.

⁴⁵² Takovýto proces pak vylučuje hlavně dívky a děti, které se konfliktu účastní, ale nepoužijí zbraně. UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008, op. cit.

⁴⁵³ UN Inter-Agency Working Group on Disarmament, demobilization and reintegration, The new operational guide to the integrated disarmament, demobilization and reintegration standards, op. cit., s. 213 - 223.

⁴⁵⁴ LOREY, M., Child soldiers care: global report, 2008, op. cit., s. 22.

⁴⁵⁵ RUDNICK, L., Disarmament forum: Children and armed conflict, op. cit., s. 59.

k pohledu samotných dětí na danou problematiku. Není ojedinělou záležitostí, že i osoby mladší 18 let si přejí běžné zacházení a nevyžadují speciální přístup⁴⁵⁶.

Po všeobecném odzbrojení je na vojáky pohlíženo jako na bývalé vojáky a je jim přidělena identifikační karta⁴⁵⁷. Dětem je však tato karta přidělena jen, jestliže to neodporuje jejich nejlepšímu zájmu, tedy například, jestliže nebude použita jako znak přiznání viny dítěte za spáchání válečného násilí⁴⁵⁸. Zbraně zanechané bývalými válečníky, jsou uskladněny a určeny ke zničení nebo zničeny na místě. Oficiální proces však neodstraní všechny zbraně, a je tedy příhodné podpořit i neformální procesy a motivovat obyvatelstvo k navrácení zbylých zbraní jejich odkoupením, výměnou nebo dalšími způsoby⁴⁵⁹. I přes úspěšné odzbrojení však přetrvává hrozba nového konfliktu a je nezbytné zpracovat základy odzbrojení do národních politik pro dlouhodobější efekt a také je vhodné ustanovit dohled OSN nad dodržováním ničení zbraní, zamezení jejich opětovnému použití a případnému nucenému odzbrojení pro nespolupracující ozbrojené sbory⁴⁶⁰.

2.4.2 Demobilizace

Demobilizace dětí obvykle prochází třemi stádii: přijetí do demobilizačních táborů, přesun do center dočasné péče a později reintegrace do společnosti. Je možné, že některé z těchto stádií je vynecháno, ale pro následný vývoj dítěte je příznivější, jestliže dítě projde alespoň na nějakou dobu všemi stupni⁴⁶¹.

---

⁴⁵⁶ Věková hranice není jediným problémem. Nucené DDR programy a zákaz účasti dětí v jakýchkoli ozbrojených silách, a to i policejních, jim snižuje pracovní příležitosti. Důvodem je, že tento styl života je jejich jediná použitelná vlastnost na pracovním trhu. RIVARD, L., Child Soldiers and Disarmament, Demobilization and Reintegration Programs: The Universalism of Children's Rights vs. Cultural Relativism Debate, In: The journal of humanitarian assistance, August 23, 2010. Dostupné z: <http://sites.tufts.edu/jha/archives/772>.

⁴⁵⁷ Department of Peacekeeping Operations United Nations, Disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants in a peacekeeping environment, op. cit., s. 84 - 93.

⁴⁵⁸ UN Inter-Agency Working Group on Disarmament, demobilization and reintegration, The new operational guide to the integrated disarmament, demobilization and reintegration standards, op. cit., s. 213 - 223.

⁴⁵⁹ Department of Peacekeeping Operations United Nations, Disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants in a peacekeeping environment, op. cit., s. 84 - 93.

⁴⁶⁰ Ibid., s. 84 - 93.

⁴⁶¹ LOREY, M., Child soldiers care: global report, 2008, op. cit., s. 22 - 23.

Demobilizace začíná odevzdáním identifikační karty, vojenského oblečení, souhlasu s instruktáží DDR programu a zavázáním se k ukončení jakékoli vojenské činnosti⁴⁶². Postupem času je nutné dětské vojáky podrobit pohovoru, který by však zpočátku neměl rozebírat nepříjemné zážitky týkající se vojenských činností, které vykonávaly. Pohovor by se měl soustředit na otázky zdraví, vzdělání a rodiny a měl by být prováděn odděleně od vojenských velitelů⁴⁶³.

Demobilizace se uskutečňuje ve speciálních táborech (reception centers, demobilization sites)⁴⁶⁴, které jsou lehce dostupné, disponují potřebnými zařízeními, budovami a sklady, které umožňují náležitý průběh procesu, jsou zajištěny proti vnějšímu nebezpečí a jsou většinou podřízeny OSN. Pobyt dětí v těchto oblastech je nutné omezit na co nejkratší dobu, přičemž mohou být doprovázeny svými rodinami. Ve fázi demobilizace jsou děti odděleny od vojenských velitelů ve snaze rozbít vazby, které se mohly vybudovat během ozbrojeného konfliktu a vytvořit tak separátní identitu dětí oddělených od ozbrojených sborů. Je třeba i speciální ochrana dívek.

Děti by v těchto táborech měly zůstat nejvýše 48 hodin a následně by měly být umístěny do civilních center dočasné péče, která jsou dostatečně vzdálena od oblastí bojů⁴⁶⁵. Tato centra přijímají děti především, jestliže jejich rodina nebyla nalezena, jestliže potřebují speciální péči nebo přípravu, jestliže se nechtějí vrátit domů nebo jestliže oblasti, ve kterých bydlí, jsou nebezpečné⁴⁶⁶. Centra péče mají dočasnou povahu a snaží se na tuto dobu dětem poskytnout přípravu na běžný civilní život a seznámit je s jejich rolí, které budou hrát ve společnosti. Naučit je, že násilí není prostředek k dosažení jejich cílů. Děti se nerady vzdávají pozice autority, kterou si vytvořily během ozbrojeného konfliktu a navíc, mnoho dětí považuje svoje spolubojovníky za rodinu⁴⁶⁷. Tato centra nabízejí škálu aktivit od sportovních k psychologickému poradenství a jejich destináři nejsou jen dětští

---

⁴⁶² Department of Peacekeeping Operations United Nations, Disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants in a peacekeeping environment, op. cit., s. 84 - 93.

⁴⁶³ VERHEY, B., Child Soldiers: Preventing, Demobilizing and Reintegrating, op. cit., s. 6 - 15.

⁴⁶⁴ Demobilizační centra jsou na rozdíl od přijímacích center otevřeny i přes noc. LOREY, M., Child soldiers care: global report, 2008, op. cit., s. 22 - 30.

⁴⁶⁵ UN Inter-Agency Working Group on Disarmament, demobilization and reintegration, The new operational guide to the integrated disarmament, demobilization and reintegration standards, op. cit., s. 213 - 223.

⁴⁶⁶ LOREY, M., Child soldiers care: global report, 2008, op. cit., s. 22 - 30.

⁴⁶⁷ VERHEY, B., Child Soldiers: Preventing, Demobilizing and Reintegrating, op. cit., s. 6 - 15.

vojáci, ale jakékoli děti postižené ozbrojeným konfliktem. Ideální doba pobytu je podle některých expertů až dva měsíce s tím, že by se centrum nemělo změnit na trvalé bydliště dítěte⁴⁶⁸.

Další část programu je reorientace a poradenství, které zahrnuje nalezení vhodného bydlení, poskytnutí vzdělání, školicí činnosti, zdravotní péči, psychologické poradenství, informace o občanských právech a svobodách. Zde je třeba brát zvláštní ohled na dívky, hendikepované děti a děti se sexuálně přenosnými nemocemi, které potřebují ve většině případů speciální péči. Zvláštní skupinou pak jsou i děti, které se v konfliktu narodily, děti, které se staly během konfliktu dospělými a děti, které mají vlastní potomky. Lze tedy říci, že velká část reintegrační části DDR programů je připravena již v období demobilizace. Ozbrojený konflikt působí dětem značné psychologické i fyzické újmy jako je podvýživa, pohlavní nemoci a drogová závislost a je třeba se jim věnovat před tím, než jsou děti propuštěny do dalšího života⁴⁶⁹.

Děti mají nárok na mimořádnou péči v podobě balíčku, který zahrnuje jídlo, oblečení, různé nástroje, vzdělání, ubytování nebo lékařské ošetření. Tato pomoc by však neměla obsahovat peněžní prostředky⁴⁷⁰. Vždy je nutné srovnat míru, kterou demobilizační balíček přispívá bývalým vojákům do jejich budoucího života a možnou stigmatizaci ze strany jiných dětí postižených konfliktem a dalších skupin obyvatelstva, které takovéto zacházení nepostihne.

Demobilizační období se opět vyznačuje spoluprací s řadou partnerů, jako jsou nevládní organizace, místní vláda, kostely, školy nebo místní vůdci, kteří disponují nějakou autoritou a mohou pozitivně ovlivnit situaci bývalých dětských vojáků.

Formální procesy, jak již bylo dříve naznačeno, vždy nestačí a je třeba zajistit i případy, kdy děti samy z ozbrojených sil nebo skupin utečou, vymaní se jiným způsobem

---

⁴⁶⁸ LOREY, M., Child soldiers care: global report, 2008, op. cit., s. 22 - 30.

⁴⁶⁹ RIVARD, L., Child Soldiers and Disarmament, Demobilization and Reintegration Programs: The Universalism of Children's Rights vs. Cultural Relativism Debate, op. cit.

⁴⁶⁹ Department of Peacekeeping Operations United Nations, Disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants in a peacekeeping environment, op. cit., s. 84 - 93.

⁴⁷⁰ RIVARD, L., Child Soldiers and Disarmament, Demobilization and Reintegration Programs: The Universalism of Children's Rights vs. Cultural Relativism Debate, op. cit.

nebo si nepřejí být součástí formálních procesů⁴⁷¹. Tento fakt se týká mimo jiné i mnoha dívek, kterým není v DDR programem věnována náležitá péče, a které jim svým necitlivým přístupem mohou navodit strach z případné stigmatizace.

2.4.3 Reintegrace

Dalším stupněm DDR programů je reintegrace, která by u dětských vojáků měla být nastíněna již v průběhu mírových operací. Reintegrace do společnosti musí vždy ujistit dětské vojáky o jejich lidské váze a schopnosti se znovu účastnit běžného života. Všechny činnosti vyžadují ohled na pohlaví dítěte, věk a jeho vývoj⁴⁷². Reintegrační proces zahrnuje ekonomickou a psychologickou podporu jedinců a jejich začlenění do rodin a komunit, z kterých pocházejí. Je složité je informovat a připravit na případný návrat, který nemusí být vždy chtěný. Rodiče mohou svoje děti odmítnout, a to nejen z důvodů chudoby a strachu z agresivního chování jedinců, ale i kvůli pohoršení či odmítání páchaných krutostí. Komunita musí být informována o nutnosti akceptace a podpory dětských vojáků, a to zvláště těch více zranitelných, jako jsou dívky nebo smrtelně nemocné děti.

Reintegrace zahrnuje pomoc s nalezením řádného bydlení, připravení společenství a rodiny na příchod bývalých dětských vojáků, pomocné školení pro získání kvalifikace či vzdělání⁴⁷³. Rozlišujeme tři základní části reintegrace, a to sjednocení s rodinou, psychologickou a jinou podporu a vzdělávací a pracovní programy.

Vhodné bydlení pro děti může být poskytnuto jednak jejich rodinami, ale je mnoho dětí, které s návratem nesouhlasí anebo žádné rodiny nemají. Proto je třeba i tyto zabezpečit do budoucnosti. Přejít do rodinného prostředí pak musí být předem připraven a dohodnut s rodinou a společenstvím a řádně zabezpečen s krajní možností institucionalizace dítěte. Při odmítnutí rodinou je možné zařídit dětem samostatné bydlení⁴⁷⁴.

---

⁴⁷¹ VERHEY, B., *Child Soldiers: Preventing, Demobilizing and Reintegrating*, op. cit., s. 6 - 15.

⁴⁷² Department of Peacekeeping Operations United Nations, *Disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants in a peacekeeping environment*, op. cit., s. 84 - 93.

⁴⁷³ UN Inter-Agency Working Group on Disarmament, demobilization and reintegration, *The new operational guide to the integrated disarmament, demobilization and reintegration standards*, op. cit., s. 213 - 223.

⁴⁷⁴ Ibid.

Vrácení dítěte do rodiny většinou předchází pobyt v dočasných centrech péče, kde by měly děti zůstat jen v případě nutnosti, a to na nezbytnou dobu. Tato centra však nesmí nahradit rodinu poskytováním lepších podmínek. Musí být vždy dostatečně chráněna před útoky a dobře umístěna, aby děti mohly přijímat rodinné návštěvy. Personál musí být náležitě vycvičen a seznámen s dětskou problematikou a jejími úskalími. Velkým problémem se zdá být financování jejich chodu, které ve většině případů nelze zajistit na delší dobu než je rok i přesto, že je doporučováno prodloužit reintegraci na dobu do 4 let⁴⁷⁵. Opět je třeba řešit otázku stigmatizace, a to hlavně při nadměrných výhodách.

Reintegrace je klíčová pro následný vývoj dítěte a její průběh není vždy bezproblémový⁴⁷⁶. Nejen kvůli tomu je nutné, aby veřejnost byla informována o problémech dětských vojáků a jejich návratu do svých řad. Úspěšně se v tomto směru jeví možnost různých náboženských a jiných rituálů k „očistění“ dětí od krutostí a zlých duchů, a tímto jejich znovupřijetí do své komunity⁴⁷⁷.

Neustálé psychologické podpory od pracovníků DDR programů je třeba k usměrnění života dítěte a získání nových hodnot a vzorů, které nemohly získat během ozbrojeného konfliktu. Existuje mnoho různých prostředků, které dětské psychice mohou pomoci, jako je například tanec, hudba, divadlo nebo vyprávění historek. Psychologická podpora by měla být především založena na místním přístupu a skupinové terapii.

Reintegrace by měla vyústit ve vyhledání stabilního domova, získání potřebného vzdělání nebo pracovních příležitostí a výcviku⁴⁷⁸. Proces zahrnuje řadu aktivit, jako jsou

---

⁴⁷⁵ YOUNG, A., Preventing, Demobilizing, Rehabilitating, and Reintegrating Child Soldiers in African Conflicts, In: The Journal of International Policy Solutions, spring 2007 volume 7, Duke University, Terry Sanford Institute of Public Policy. Dostupné z <http://irps.ucsd.edu/assets/012/6360.pdf>. Každý program vždy záleží na možných zdrojích, kterými lze disponovat pro jednotlivou zemi. Je nutné, aby vláda takovéto země byla přesvědčena o správnosti DDR programů, protože bez finančního zajištění nelze bývalým válečníkům poskytnout dostatečnou péči. Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 25 - 30. UNICEF, United Nations Children's Fund. *Child soldiers: global report*, 2008, op. cit.

⁴⁷⁶ UN General Assembly, *Impact of armed conflict on children* : note / by the Secretary-General, op. cit., s. 19

⁴⁷⁷ RIVARD, L., *Child Soldiers and Disarmament, Demobilization and Reintegration Programs: The Universalism of Children's Rights vs. Cultural Relativism Debate*, op. cit.

⁴⁷⁸ Vzdělání je důležitý přínos DDR programů, ale není vhodné pro všechny děti. Mnoho osob mladších 18 let se již za děti v pravém slova smyslu nepovažuje a preferuje, aby s nimi bylo nakládáno jako s dospělými a byl jim poskytnut výcvik v zaměstnání a předestřeny pracovní příležitosti. K tomu přispívá mnoho důvodů, jako je nutnost žít sebe nebo rodinu či zvyk pozice autority v ozbrojených sborech a další. RIVARD, L., *Child*

pracovní či vzdělávací školení a výcviky, které usnadní pozdější opětné začlenění do společnosti⁴⁷⁹. Mnoho dětí vyžaduje a určuje jako hlavní prioritu získání potřebného vzdělání, které jim později může přeformovat hodnoty a cíle. Děti se tak cítí bezpečně s dostatkem podpory a mohou se více přiblížit k běžným společenským hodnotám a vytvořit si samostatnou osobnost odlišnou od ozbrojené skupiny⁴⁸⁰. Objevují se zde však nemalé problémy se vzděláváním dětských vojáků. Mnoho dětí je starších než běžní studenti a může pociťovat strach nebo stud při navštěvování stejné třídy. Rodiče obyčejných dětí a i učitelé mohou protestovat proti zařazení těchto dětí do jejich škol, kvůli obavám z agresivního chování⁴⁸¹. Dětské vojáci také potřebují speciální vyučující osnovy týkající se vedení financí, sexuálního zdraví, matematické gramotnosti a dalších⁴⁸². Jestliže vzdělávací programy nevyhovují nebo nejsou z důvodů finančních prostředků dostupné, nabídnou se jim pracovní programy, které musí brát ohled na socioekonomickou situaci v zemi a na reálnou možnost zaměstnání pro dětské vojáky⁴⁸³.

Po reintegraci by však celý proces neměl skončit a demobilizované a reintegrované děti by měly procházet pravidelnými kontrolami a řešením sporů, které se při nich mohou vyskytnout.

2.4.4 Dívčí aspekt

Zvláštní kategorií v DDR programech tvoří dívky, hendikepované děti a další podobné skupiny. Dívky většinou nezastávají role vojáků, ale mají pomocné funkce, které se většinou pojí se sexuální tematikou. Jejich zvýšená zranitelnost se projevuje v potřebě

Soldiers and Disarmament, Demobilization and Reintegration Programs: The Universalism of Children's Rights vs. Cultural Relativism Debate, op. cit.

⁴⁷⁹ ICRC, Guiding principles for the domestic implementation of protection for children associated with armed forces or armed groups, op. cit., s. 37 - 40.

⁴⁸⁰ UN Inter-Agency Working Group on Disarmament, demobilization and reintegration, The new operational guide to the integrated disarmament, demobilization and reintegration standards, op. cit., s. 213 - 223.

⁴⁸¹ UN General Assembly, Impact of armed conflict on children : note / by the Secretary-General, op. cit., s. 20

⁴⁸² VERHEY, B., Child Soldiers: Preventing, Demobilizing and Reintegrating, op. cit., s. 18 - 22.

⁴⁸³ UN Inter-Agency Working Group on Disarmament, demobilization and reintegration, The new operational guide to the integrated disarmament, demobilization and reintegration standards, op. cit., s. 213 - 223.

zvláštní psychosociologické, fyzické a lékařské pomoci⁴⁸⁴. Dívky mají hlavně ve fázi reintegrace odlišné postavení než další děti. Nejsou většinou přijímány svojí rodinou kvůli „pošpinění“ v podobě sexuálního násilí či jeho produktu, tedy potomků, které zplodily za konfliktu se členy ozbrojených sil nebo skupin. Je nutno zajistit, aby takovéto dívky nebyly diskriminovány a dostalo se jim stejné péče jako ostatním vojákům⁴⁸⁵. Dívky, které se staly matkami za ozbrojeného konfliktu, potřebují speciální materiální a finanční prostředky pro svůj následný vývoj. Nejen kvůli stigmatizaci, ale i strachu z odmítnutí rodinou, odplaty či jiné fyzické nebo psychické újmy, se dívky ve velké míře vyhýbají formálním programům a preferují cesty neformální nebo dokonce radši zůstanou v ozbrojených sborech⁴⁸⁶. Ozbrojené skupiny je většinou propouští jako poslední, kvůli jejich roli manželek a matek⁴⁸⁷. Jestliže se tedy dívky již odváží z ozbrojených skupin vymanit a zvolí si způsob neformálního procesu, nedostanou vyhovující péči a mohou skončit jako oběti prostituce nebo hladomoru⁴⁸⁸.

2.4.5 Stabilizace situace v zemi

Kromě DDR programů se musí vytvořené podmínky v zemi stabilizovat a předejít novému konfliktu nebo jinému násilí. Je třeba podpořit spolupráci národních a mezinárodních aktérů, rekonstruovat nestabilní státní systémy, zajistit bezpečnou a mírumilovnou atmosféru, vybudovat flexibilní zdravotní a vzdělávací systém a podpořit a propagovat lidská a dětská práva⁴⁸⁹. Děti by také měly být buď úplně očištěny,

---

⁴⁸⁴ ICRC, Guiding principles for the domestic implementation of protection for children associated with armed forces or armed groups, op. cit., s. 37-40.

⁴⁸⁵ V mnoha DDR programech pak dívky obdrží vzdělání především v ženských pracích, jako je krejčířství a podobné, po kterých však na trhu nemusí být poptávka a navíc pro matky s dětmi je vždy problém zajistit jejich dítě v průběhu takového školení. RUDNICK, L., Disarmament forum: Children and armed conflict, op. cit., s. 63.

⁴⁸⁶ UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008, op. cit.

⁴⁸⁷ RUDNICK, L., Disarmament forum: Children and armed conflict, op. cit., s. 5.

⁴⁸⁸ UN General Assembly, Impact of armed conflict on children : note / by the Secretary-General, op. cit., s. 15

⁴⁸⁹ Přestavbou a vytvořením pevné státní struktury se zabývají tzv. Quick impact projects. V rámci takovýchto projektů se mladí a další členové společenství mohou naučit potřebné znalosti ve stavebnictví, dostávají za práci odměnu nebo jídlo a vytvářejí přínos pro svoji společnost. UN Inter-Agency Working Group on Disarmament, demobilization and reintegration, The new operational guide to the integrated disarmament, demobilization and reintegration standards, op. cit., s. 213 - 223.

amnestovány či podrobeny zvláštním jim přizpůsobeným procesům a restorativní justici. Existují však společenství, kde je v nejlepším zájmu dítěte stihnout ho alespoň nějakým trestem pro uklidnění všeobecného názoru a zbavení se stigma pachatele válečných krutostí⁴⁹⁰. Jedním z hlavních po-konfliktních kritérií pro děti je však efektivní systém kontroly, zvýšené rozšiřování informací a zákaz participace všech dětí ve všech druzích ozbrojených konfliktů⁴⁹¹. Státy by se měly vyhnout najímání demobilizovaných dětí, a to i v případě dobrovolného zájmu, do jakýchkoli bojových i humanitárních akcí⁴⁹². Pro řádnou stabilizaci situace v zemi bývalého konfliktu je nejvíce žádoucí, aby okolní státy poskytly potřebnou pomoc, zdroje a financování, pokud je to možné. V případě potřeby by také měly zabezpečit aktuální péči dětem s uprchlickým statutem či těm, kterým byl poskytnut azyl⁴⁹³.

2.5 Sexuální násilí

2.5.1 Sexuální násilí

Problematika sexuálního násilí, obtěžování a zneužívání je, jak již bylo vysvětleno dříve, nedílnou součástí otázky dětských vojáků. Téma sexuálního násilí má široký rozsah a v této práci lze využít jen některé jeho aspekty.

Dívky jsou ve větší míře najímány do ozbrojených skupin, aby se zhostily role sexuálních otrokyň nebo manželek bojovníků. I přesto, že se dítěti podaří uniknout takovému osudu a ozbrojená skupina ho neodvede do svých řad, objevuje se praktika znásilnění jako specifického druhu boje proti nepříteli a prostředek teroru obyvatelstva⁴⁹⁴.

---

⁴⁹⁰ RIVARD, L., Child Soldiers and Disarmament, Demobilization and Reintegration Programs: The Universalism of Children's Rights vs. Cultural Relativism Debate, op. cit.

⁴⁹¹ UN General Assembly, Impact of armed conflict on children : note / by the Secretary-General, op. cit., s. 21

⁴⁹² ICRC, Guiding principles for the domestic implementation of protection for children associated with armed forces or armed groups, op. cit., s. 37 - 40.

⁴⁹³ ICRC, Guiding principles for the domestic implementation of protection for children associated with armed forces or armed groups, op. cit., s. 37 - 40.

⁴⁹⁴ Oběti se nacházejí mezi 11 - 17 lety. Jednou ze zemí, ve které se tato metoda boje praktikuje, je například Kongo. UN General Assembly, Children and armed conflict: report of the Secretary-General, 21 December 2007, A/62/609, op. cit., s. 24.

Dívky, ženy a chlapci mají v ozbrojeném konfliktu nelehké postavení. Jejich zranitelnost se projevuje v jejich nevinnosti a slabosti. Sexuální násilí se setkává s mnoha nejrůznějšími „ospravedlňujícími“ vysvětleními násilníků a jeho důsledkem je pocit hanby, který zabraňuje obětem v možnosti vyhledání náležité péče. Fenoménu nepomáhá ani nedostatečná úprava jeho ochrany, a to ať již na úrovni lokální, tak i mezinárodní.

Sexuální násilí je i dnes integrální součástí každého ozbrojeného konfliktu a jeho závažnost musí být brána v úvahu při řešení problematiky jednak dětských vojáků a rovněž dětských civilistů, a to především při snaze o jeho prevenci v ozbrojeném konfliktu. Řešení problému sexuálního násilí by se mělo objevovat i v mírových, demobilizačních a resocializačních projektech.

Jedním z mnoha objasnění motivu znásilnění je jeho použití jako zastrašovacího a regulujícího prostředku. Během ozbrojeného konfliktu se strany snaží co nejvíce oslabit nepřítele a případně ho vyřadit z boje. Znásilnění může sloužit k tomuto účelu jako projev dominance jedné strany nad nepřítelem a také jako regulace množství obyvatel formou nucených těhotenství a potratů. Většina žen a dívek má spíše postavení „věci“, pomocí které si vojáci zvyšují sebevědomí a morálku⁴⁹⁵. Dnešní konflikty s mnoha nestátními aktéry pak vyžadují oddanou poslušnost dětí hlavně v jejich v řadách. Znásilnění nebo jiná forma sexuálního násilí jsou také použity k odpoutání se od pokrevních nebo příbuzenských vazeb dětských vojáků a směřují tak k jejich „odlidštění“.

Dívky povětšinou vykonávají práci v pozici sexuálních otrokyň nebo manželek vojenských velitelů tzv. „bush wives“, které nedisponují žádnými právy a jejich jediný smysl je potěšit manžela a vyprodukovat potomka. Novorozené děti jsou v konfliktu použity dvojím způsobem. Jednak kvůli jejich možnosti dědit majetek, kdy nelegitimním dětem znásilněných matek není tato možnost povolena, a tedy nejsou ve své komunitě lehce přijímány. Druhou jejich funkcí je pokračování v rodové linii, a tedy možnost vojenských skupin takto pravidelně obnovovat své řady.

---

⁴⁹⁵ HÝBNEROVÁ, S., Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR. In: Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo: sborník mezinárodní konference: Praha, 31. 10. 2008. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Ediční středisko v nakl. IFEC, 2008, s. 15. Sborníky (Univerzita Karlova), 43. ISBN 9788087146156, s. 279.

V konfliktech s etnickým podtextem lze pozorovat, že sexuální násilí se stalo prostředkem ohrožení „čistoty“ nevinných dívek, kterým je tímto omezena možnost legitimně se vdát a jsou často zavržované vlastní rodinou. Sexuální násilí je také příčinou přesunu velké části populace z obavy četných únosů a nahodilých útoků. Znásilnění může být považováno i za formu očisty násilníků od viru HIV, a to jestliže je vykonáno na dívce, která je pannou⁴⁹⁶. Pachatelé však nejsou jen ozbrojené skupiny a jiné strany konfliktu, ale vyskytly se i neojedinělé případy zneužití svého postavení ochránce mezi humanitárními pracovníky.

Sexuální násilí je tedy považováno za specifický prostředek války a díky opomíjení jeho úpravy a nedostatečnému trestnímu postihu se ukázalo jako velice účinný nástroj. Nejčastějším cílem útoků jsou dívky a ženy, ale ani chlapci se těmto ohavným činům v řadě případů nevyhnou. Důsledkem sexuálního násilí je pak pocit bezmoci, hanby, odmítnutí rodiny a komunity. Jeho účinky přetrvávají i po samotném aktu, a to nejen ve formě psychických poruch, bolestí hlavy, nespavosti, strachu a úzkosti či fyzických ran, ztráty krve, popálenin, neplodnosti, ale i následné stigmatizace novorozeného dítěte. Odmítnutí rodinou dále vyúsťuje v další formy zneužívání takovýchto dětí. V některých komunitách lze trestání znásilnění nahradit svatbou s obětí činu a v důsledku považování sexuálního násilí za druhořadý problém není v mnoha případech pachatel potrestán

Definice sexuálního násilí není jednotná a závisí na době a teritoriální příslušnosti. Jeho příklady jsou různé, lze do něj zahrnout sexuální zneužívání, sexuální otroctví, znásilnění, nucené potraty, ženské obřízky, nucené obnažování, mrzačení genitálií, obchod se ženami i mnoho dalších⁴⁹⁷. Objekt sexuálního násilí se s novými definicemi přeměnil od lidské cti na útok proti fyzické integritě osoby. Zpráva Komise pro podporu a ochranu lidských práv z roku 1998 podala jednu z mnoha možných definic sexuálního násilí, jako *„jakékoli násilí, fyzické nebo psychické páchané sexuálním způsobem nebo cílené na sexualitu a jakékoli situace, kde dvě oběti jsou nuceny provést soulož navzájem či se*

---

⁴⁹⁶ BAAZ, Maria E., STERN, M., Why Do Soldiers Rape? Masculinity, Violence, and Sexuality in the Armed Forces in the Congo (DRC). *International Studies Quarterly* [online]. 2009, vol. 53, issue 2, s. 495-518 [cit. 5. 3. 2013]. DOI: 10.1111/j.1468-2478.2009.00543.x. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1468-2478.2009.00543.x>.

⁴⁹⁷ HÝBNEROVÁ, S., Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR, s. 280 - 285.

zraňovat sexuálním způsobem“⁴⁹⁸. Souhlas s těmito druhy trestných činů je omezen absolutním věkovým limitem 18 let, který vytváří nejnižší možnou hranici, kterou nelze obejít žádným způsobem. Dítě, ať již voják nebo civilista tedy není schopno dát souhlas za žádných okolností. Sexuální násilí lze považovat za formu otroctví, zahrnující nucené práce a omezování svobody pro sexuální služby vojáků, nucenou prostituci a další⁴⁹⁹.

Sexuálním násilím se zabývá mnoho odvětví práva, jako je právo mezinárodní humanitární, lidská práva, mezinárodní trestní právo, obyčejové právo či nezávazné úmluvy a deklarace. Jednou z nich je Vídeňská deklarace z roku 1993, která zahrnuje mezi porušování lidských práv za ozbrojeného konfliktu i znásilnění, sexuální otroctví a nucené těhotenství. Lze zmínit i 4. Světovou konferenci o ženách z roku 1995, která předesílala neblahé následky sexuálního násilí a potřebu zvýšené pozornosti a ochrany. Ani zpráva Machel nenechala sexuální násilí bez povšimnutí, věnuje mu celou sekci a zmiňuje i důsledek ve formě hanby a morálního odsouzení.

Generální tajemník Kofi Annan v listopadu 2005 založil speciální jednotky, které jsou rozvrstveny po celém světě a uplatňují politiku s nulovou tolerancí týkající se sexuálního násilí a přijímají také preventivní opatření, připomínky a usnadňují a kontrolují soulad se způsobem chování OSN⁵⁰⁰.

Z hlediska smluvního práva, se sexuálním násilím zabývá Úmluva o otroctví z roku 1926, která zahrnuje mezi tento typ trestných činů i sexuální násilí. Dále to jsou Ženevské úmluvy, zvláště IV. Ženevská úmluva. Úmluva o právech dítěte se zabývá tímto tématem ve svém článku 34. Článek 34 stanovuje ochranu proti sexuálnímu násilí a zneužívání pro všechny děti ve všech konfliktech, článek 35 pak přidává ochranu proti obchodu s dětmi a článek 39 poskytuje záruku dobré péče po skončení ozbrojeného konfliktu.

Opční protokol I. k Úmluvě o právech dítěte o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii definuje dětskou prostituci jako použití dítěte pro sexuální aktivity.

---

⁴⁹⁸ UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Systematic rape, sexual slavery and slavery-like practices during armed conflict : final report / submitted by Gay J. McDougall, Special Rapporteur, 22 June 1998, E/CN.4/Sub.2/1998/13, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f44114.htm>.

⁴⁹⁹ Le bureau international des droits des enfant, Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne, op. cit., s. 184.

⁵⁰⁰ Rape as a War Crime. In: JAYARAMAN, T Vishnu. UN Chronicle [online]. 2010 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.un.org/wcm/content/site/chronicle/home/archive/issues2008/pid/21612>.

Dívky unesené ozbrojenými skupinami jsou často nuceny k sexuálnímu styku, sexuálnímu otroctví a nuceným těhotenstvím a potratům⁵⁰¹. Tento Protokol však nemá speciální ustanovení pro ozbrojené konflikty. Celá jeho úprava pak vychází z kriminalizace činů týkajících se obchodu s dětmi, dětské prostituce a dětské pornografie, a to i pokusu či účastenství. Základním nedostatkem, za který je značně kritizován, je fakt, že neposkytuje dostatečná práva a ochranu dětí během trestního procesu⁵⁰². Článek 2 definuje dětskou prostituci jako „*použití dítěte pro sexuální aktivity za odměnu nebo za jiný prostředek*.“⁵⁰³

Kromě smluvních zdrojů existuje i řada rezolucí Rady bezpečnosti, o kterých již bylo dříve v této práci pojednáno. Rozdělují se do 3 skupin, jako rezoluce chránící civilisty, dětské vojáky a ženy, mír a bezpečnost⁵⁰⁴.

Za rezoluce Rady bezpečnosti chránící civilisty lze považovat č. 1261⁵⁰⁵, 1996⁵⁰⁶, 1674⁵⁰⁷ a 1894⁵⁰⁸. Z nich výslovně uvádí sexuální násilí jen rezoluce 1674 společně se zmiňovanou politikou s nulovou tolerancí v případech sexuálního zneužívání. Upozorňuje na potřebu ochrany v této oblasti pomocí modrých přileb OSN za použití všech dostupných prostředků a zákaz páchání takového násilí vlastní činností. Stejný směr politiky připomíná i rezoluce 1894. Další skupinou jsou rezoluce týkající se dětských vojáků, a to č. 1261⁵⁰⁹,

---

⁵⁰¹ TIEFENBRUN, Susan W. Decoding international law: semiotics and the humanities, op. cit. a LOREY, M., Child soldiers care: global report, 2008, op. cit., s. 3.

⁵⁰² CENTRE, UNICEF Innocenti Research. Handbook on the optional protocol on the sale of children, child prostitution and child pornography [online]. Florence, Italy: UNICEF Innocenti Research Centre, 2009 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-888-9129-852.

⁵⁰³ UN General Assembly, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography, 25 May 2000, A/RES/54/263, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38bc.html>. Dále jen Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie.

⁵⁰⁴ Le bureau international des droits des enfant, Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne, op. cit., s. 95 - 108.

⁵⁰⁵ UN Security Council, Security Council resolution 1261 (1999) [on children in armed conflicts], 25 August 1999, S/RES/1261 (1999).

⁵⁰⁶ UN Security Council, Resolution 1996 (2011) / adopted by the Security Council at its 6576th meeting, on 8 July 2011, 8 July 2011, S/RES/1996(2011).

⁵⁰⁷ UN Security Council, Security Council resolution 1674 (2006) [on protection of civilians in armed conflict], 28 April 2006, S/RES/1674 (2006).

⁵⁰⁸ UN Security Council, Security Council resolution 1894 (2009) [on the protection of civilians in armed conflict], 11 November 2009, S/RES/1894 (2009).

⁵⁰⁹ UN Security Council, Security Council resolution 1261 (1999) [on children in armed conflicts], 25 August 1999, S/RES/1261 (1999), [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f22d10.html>.

1314⁵¹⁰, 1379⁵¹¹, 1460⁵¹², 1539⁵¹³, 1612⁵¹⁴, 1882⁵¹⁵, 1998⁵¹⁶, 2068⁵¹⁷. Z nich pak rezoluce č. 1261, 1379 zmiňuje ochranu proti znásilnění. Rezoluce 1612 zakládá systém sběru informací mimo jiné o znásilnění a dalších typech sexuálního násilí na dětech. Nejdůležitější rezolucí je č. 1882. Tato rezoluce žádá jednak Generálního tajemníka OSN, aby zahrnul do svých zpráv i informace o znásilnění a sexuálním násilí. Dále žádá státy, aby zřídily nutnou odezvu na porušení mezinárodního práva v oblasti sexuálního násilí konkrétními akčními plány a efektivním systémem trestání. Poslední skupinou jsou rezoluce týkající se žen a míru, z nichž se sexuálním násilím zabývají rezoluce č. 1325⁵¹⁸, 1820⁵¹⁹, 1888⁵²⁰, 1889⁵²¹. Rezoluce 1325 a 1889 požaduje, aby byla problematika sexuálního násilí zahrnuta do řešení konfliktů pomocí mírových praktik a následné resocializace. Žádá státy, aby ochránily ženy a děti před násilnými činy. Rezoluce 1888 pak předestírá zřízení Zvláštního zmocněnce Generálního tajemníka OSN, který se bude

---

⁵¹⁰ UN Security Council, Security Council resolution 1314 (2000) [on the protection of children in situations of armed conflicts], 11 August 2000, S/RES/1314 (2000), [[cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z:

<http://www.refworld.org/docid/3b00f2740.html>.

⁵¹¹ UN Security Council, Security Council resolution 1379 (2001) [on the protection of children in armed conflicts], 20 November 2001, S/RES/1379 (2001), [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z:

<http://www.refworld.org/docid/3c4e94561c.html> 7.

⁵¹² UN Security Council, Security Council resolution 1460 (2003) [on children in armed conflict], 30 January 2003, S/RES/1460 (2003), [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3f45dbdd0.html>.

⁵¹³ UN Security Council, Security Council resolution 1539 (2004) [on children in armed conflict], 22 April 2004, S/RES/1539 (2004), [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/411236fd4.html>.

⁵¹⁴ UN Security Council, Security Council resolution 1612 (2005) [on children in armed conflict], 26 July 2005, S/RES/1612 (2005), [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/43f308d6c.html>.

⁵¹⁵ UN Security Council, Security Council resolution 1882 (2009) [on children and armed conflict], 4 August 2009, S/RES/1882 (2009), [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4a7bdb432.html>.

⁵¹⁶ UN Security Council, Security Council resolution 1998 (2011) [on children in armed conflict], 12 July 2011, S/RES/1998 (2011), [cit. 5. 3. 2013].

⁵¹⁷ UN Security Council, Security Council resolution 2068 (2012)/ adopted by the Security Council at its 6838th meeting, on 19 September 2012, 19 September 2012, S/RES/2068 (2012), [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/50699c812.html>.

⁵¹⁸ UN Security Council, Security Council resolution 1325 (2000) [on women and peace and security], 31 October 2000, S/RES/1325 (2000), [cit. 15.6.2013]. Dostupné z:

<http://www.refworld.org/docid/3b00f4672e.html>

⁵¹⁹ UN Security Council, Security Council resolution 1820 (2008) [on acts of sexual violence against civilians in armed conflicts], 19 June 2008, S/RES/1820 (2008), [cit. 15.6.2013]. Dostupné z:

<http://www.refworld.org/docid/485bbca72.html>

⁵²⁰ UN Security Council, Security Council resolution 1888 (2009) [on acts of sexual violence against civilians in armed conflicts], 30 September 2009, S/RES/1888 (2009), [cit. 15.6.2013]. Dostupné z:

<http://www.refworld.org/docid/4ac9aa152.html>

⁵²¹ UN Security Council, Security Council resolution 1889 (2009) [on women and peace and security], 5 October 2009, S/RES/1889 (2009), [cit. 15. 6. 2013]. Dostupné z:

<http://www.refworld.org/docid/4acdd8512.html>

zabývat bojem proti sexuálnímu násilí s rolí pomocnou a vyžaduje, aby do tří let byl zřízen efektivnější systém kontroly a ochrany ženám a dětem v této oblasti.

2.5.2 Právní kvalifikace

Z pohledu mezinárodního práva lze sexuální násilí posuzovat z mnoha hledisek. Jedním z nich je právní hodnocení znásilnění jako specifického zločinu chráněného z pozice obyčejového práva⁵²². Dále jsou relevantní i jiné druhy právní kvalifikace, a to jako nedovolený prostředek a způsob vedení boje, válečný zločin, zločin proti lidskosti⁵²³ či nedovolený způsob vedení války, a to zejména kvůli dopadu jeho důsledků na celou společnost⁵²⁴.

Dnes, i přes dřívější nesouhlas, lze sexuální násilí vtěsnat do rámce vážných porušení Ženevských úmluv přesto, že v nich není výslovně uvedeno⁵²⁵. Na takovéto zločiny se pak vztahuje univerzální jurisdikce a povinnost pachatele stíhat a vydat ho k trestnímu stíhání.

Znásilnění představuje problematickou oblast pro přijetí univerzálního způsobu stíhání, ale i vymezení společenských zájmů, na které jeho pachatelé útočí. Ženevské úmluvy řadí mezi objekty trestných činů znásilnění, nucené prostituce a nemravného jednání, lidskou důstojnost a čest⁵²⁶. S tímto však nelze zcela souhlasit, jelikož důsledkem znásilnění není jen morální újma, ale i újma fyzická a újma na lidské osobnosti, integritě a svobodě a mnoho dalších vážných následků⁵²⁷. V Ženevských úmluvách je navíc sexuální násilí zaměřeno pouze na ženy, což do jisté míry napravují dodatkové protokoly, které lze použít i pro ochranu mužů⁵²⁸.

---

⁵²² HÝBNEROVÁ, S., Sexuální násilí na ženách za ozbrojeného konfliktu, In: Winterová, A., Dvořák, J., (eds.), *Pocita Sentě Radvanové k 80. Narozeninám*, ASPI Wolters, Kluwer, Praha, 2009.

⁵²³ *Ibid.*, s. 225 - 236.

⁵²⁴ HÝBNEROVÁ, S., Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR, *op. cit.*, s. 276 - 290.

⁵²⁵ HÝBNEROVÁ, S., Sexuální násilí na ženách za ozbrojeného konfliktu, *op. cit.*, s. 225 - 236.

⁵²⁶ Článek 27 IV. Ženevské úmluvy. čl. 76 Dodatkového protokolu I., článek 4 Dodatkového protokolu II. a společný článek 3 Ženevských úmluv.

⁵²⁷ HÝBNEROVÁ, S., Sexuální násilí na ženách za ozbrojeného konfliktu, *op. cit.*, s. 225 - 236.

⁵²⁸ HÝBNEROVÁ, S., Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR, *op. cit.*, s. 276 - 290.

Více vyhovující úpravě se dostalo až po roce 1993 přijetím rezoluce č. 728/1993, která odsoudila znásilňování žen v Bosně a Hercegovině⁵²⁹.

Samotný rozvoj a příslušná ochrana se rozvinula až díky jednotlivým případům mezinárodních soudů v této oblasti. Oba mezinárodní tribunály, ve Rwandě i bývalé Jugoslávii posunuly již zmíněné spojení sexuálního násilí a důstojnosti ženy do zcela jiné roviny. V Jugoslávii to bylo jeho spojení s etnickými čistkami a ve Rwandě s genocidou.

Statut mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii obsahuje samostatnou kategorii sexuálních zločinů a svým výkladem řadí genderové zločiny jako je znásilnění a sexuální otroctví do skupiny nederogovatelných norem obyčejového práva. Mezinárodní tribunál vyslovil i další kvalifikaci znásilnění a sexuálního otroctví, a to znásilnění jako formu mučení a sexuální otroctví jako zločin proti lidskosti v článku 5 Statutu⁵³⁰. Znásilnění, nucenou prostituci a formy nemravného jednání považuje také za porušující lidskou důstojnost a válečné zločiny⁵³¹. Kromě těchto se sexuální násilí objevuje jako součást dalších článků, jako je například porušení zákonů a obyčejů války, závažného porušení Ženevských úmluv, mučení, otroctví a genocidy⁵³².

Důležitým případem zabývajícím se sexuálním násilím je případ Duško Tadić, ve kterém byl zmíněný odsouzen pro znásilnění a zohavení pohlavních orgánů jako nehumánních činů, které patří do kategorie válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Soud také uvedl, že znásilnění je tak devastující čin, že i nestátní aktér může být odsouzen za pomoc, schvalování nebo účastenství na něm. V dalším projednávaném případě Delalić pak soud přímo kvalifikoval znásilnění jako formu mučení⁵³³.

Tribunál v bývalé Jugoslávii se snažil definovat znásilnění, a to nejdříve v případě Furundžija z roku 1998, jako „*dokonané silou nebo hrozbou násilí proti oběti či třetí osobě, a to ať již výslovně nebo nepřímou do takové míry, aby osoba měla důvodný strach,*

---

⁵²⁹ Již dříve byl zřízen Mezinárodní válečný tribunál v Norimberku a v Tokiu, ale ani jeden z nich neposkytl dané problematice náležitou pozornost.

⁵³⁰ UN Security Council, Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (as amended on 17 May 2002), 25 May 1993, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3dda28414.html>.

⁵³¹ DUBIN, K., S., A Comparative Study on Sexual Violence Trials in the ICTY and the ICTR Comparing Six Particular Issues, Memorandum for the office of the prosecutor of the I.C.T.R., Fall 2003, s. 5.

⁵³² Ibid., s. 2.

⁵³³ HÝBNEROVÁ, S., Sexuální násilí na ženách za ozbrojeného konfliktu, op. cit., s. 225 - 236.

že ona sama nebo třetí osoba bude vystavena násilí, uvěznění, fyzickému nebo psychologickému nátlaku.“⁵³⁴ V případě Furundžija byl zločin znásilnění kvalifikován jako válečný zločin. Pojetí znásilnění pak bylo znovu nastíněno v případě Kunarac, který kritizoval případ Furundžija jako nedostatečný a podal svoji definici znásilnění jako: „fyzická invaze sexuálního podtextu spáchaná na osobě donucením“, a to už jakéhokoli druhu. Do sexuálního násilí pak soud zařadil i sexuální zneužití, sexuální penetraci a vynucenou nahotu. Dále přidal nucená těhotenství a kontrolování sexuality jako jednu z podmínek otroctví, a to vše označil za zločin proti lidskosti⁵³⁵. Soud Kunaraca odsoudil pro zločin znásilnění, a to bez ohledu na válečné zločiny. Dalším případem pak byl Konar, Kovač, Vukovič, který spojil zločin znásilnění se zotročováním, a soud ho kvalifikoval jako zločin proti lidskosti⁵³⁶.

Druhým tribunálem byl již mnohokrát zmíněný Mezinárodní válečný tribunál pro Rwandu, který upravil sexuální násilí v článku 3 a 4 Statutu. Článek 3 uvádí znásilnění jako součást zločinů proti lidskosti, jestliže „je součástí rozsáhlého nebo systematického útoku proti civilnímu obyvatelstvu na národním, politickém etnickém rasovém nebo náboženském základě.“ Článek 4 pak zahrnuje porušení jednak společného článku 3 Ženevských úmluv a Dodatkového protokolu II., nad čímž si Mezinárodní tribunál osobuje odsuzující pravomoc a do této kategorie zahrnuje „násilí na životě, zdraví, fyzickém a psychickém vývoji, konkrétně vraždu, ale i kruté zacházení jako je mučení, zmrzačení nebo tělesný trest a v písmenu e) útoky proti osobní důstojnosti jako je ponižení, ponižující zacházení, znásilnění, nucenou prostituci a další nemravné zacházení.“⁵³⁷

Rwandský soud se zabýval důležitým případem souvisejícím se sexuálním násilím, a to případem Akayesu, kde výše jmenovaný byl odsouzen pro zločin genocidy. Soud také

⁵³⁴ Prosecutor v. Anto Furundžija (Trial Judgment), IT-95-17/1-T, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 10 December 1998, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/40276a8a4.html>.

⁵³⁵ Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic (Trial Judgment), IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 22 February 2001, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b7560.html>.

⁵³⁶ HÝBNEROVÁ, S. Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR, op. cit., s. 276 - 290.

⁵³⁷ UN Security Council, Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda (as last amended on 13 October 2006), 8 November 1994, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3952c.html>

poprvé zmínil spojení sexuálního násilí a genocidy jako jeho nedílné součásti. Zločin genocidy pak zahrnoval sexuální násilí, znásilnění a případnou pomoc a rovněž organizaci těchto činů. Akayesu byl odsouzen také za zločiny proti lidskosti jako znásilnění a další nelidské činy. Soud připomenul, že sexuální násilí může být považováno za vážné narušení psychické a fyzické osobnosti, útok na důstojnost, mučení, hrozbu života, zdraví a fyzického a duševního rozvoje osobnosti⁵³⁸.

Kromě tribunálů *ad hoc* je třeba uvést i Mezinárodní trestní soud, který interpretuje sexuální násilí jako možný zločin proti lidskosti při systematickém a celoplošném útoku na civilní obyvatelstvo. Článek 7 Statutu zahrnuje mezi zločiny proti lidskosti právě znásilnění, sexuální otroctví, nucenou prostituci, nucené těhotenství, nucenou sterilizaci a další formy sexuálního násilí stejné intenzity. Článek 8 pak mezi válečné zločiny řadí mimo jiné jiná závažná porušení zákonů a obyčejů války, jako znásilnění, nucenou prostituci, nucené těhotenství, nucenou sterilizaci a další formy sexuálního násilí stejné intenzity, a to jak v mezinárodních tak vnitrostátních konfliktech. Článek 54 pak dodává, že prokurátor musí zajistit „*efektivní vyšetření daných činů a vzít v úvahu zájmy a osobní poměry...zejména jestliže to zahrnuje sexuální násilí, genderové násilí nebo násilí proti dětem.*“⁵³⁹

Sexuální násilí tak zahrnuje velkou škálu činností a zločinného chování, jehož pachatelé zanechávají své bezmocné oběti dalšímu osudu. Je třeba věnovat této problematice větší pozornost a zajistit tak efektivní a správně fungující vyšetřovací a kontrolující systém, který poskytne řádnou ochranu jeho obětem, mezi nimiž jsou ve velké části ženy a dívky často velmi nízkého věku.

2.6 Trestní odpovědnost dětských vojáků

Trestní odpovědnost dětí ve smyslu mezinárodního práva za činy spáchané během ozbrojeného konfliktu je problematickou záležitostí. Střetávají se zde dva základní zájmy,

---

⁵³⁸ DUBIN, K., S., A Comparative Study on Sexual Violence Trials in the ICTY and the ICTR Comparing Six Particular Issues, op. cit., s. 9 - 12.

⁵³⁹ Články 7, 8, 54 Římského statutu.

nutnost potrestat dětského pachatele a její nepřípustnost z důvodů primární pozice dítěte jako oběti⁵⁴⁰ a jeho nemožnosti pochopení důsledků páchaného násilí. Jak již bylo dříve zdůrazněno, je nutné najít vyvážení mezi poskytnutím zadostiučinění komunitě, která trpěla činy dětských vojáků a zabezpečením dítěte vtaženého do konfliktu proti jeho vůli a nuceného vykonávat hrůzné činy⁵⁴¹. Řešením je vytvoření soustavy, která nějakým způsobem určuje vinu dětského pachatele, ale vzhledem k nedostatku *mens rea*⁵⁴² (kriminálního úmyslu) a nedokonalé schopnosti pochopit důsledky svých činů by neměly být dítěti trestní sankce ukládány nebo by měla být použita amnestie⁵⁴³. Trestat by se pak měly jen nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva⁵⁴⁴.

Základní otázkou v této oblasti je určení minimální hranice trestní odpovědnosti. Její výše závisí na vnitřní legislativě států⁵⁴⁵, což může vytvořit značný problém zvláště při stanovení velice nízkých hranic věku, a tedy vytvoření odpovědnosti i velice malých dětí. Podle názoru Výboru pro práva dítěte by odpovědnost neměla být nižší než 12 let⁵⁴⁶. Je-li tedy připuštěna dětská odpovědnost, je nutné stanovit procesní záruky, které dítěti budou poskytovat zvláštní zacházení a druhy trestních sankcí, které lze pro tyto činy uložit.

---

⁵⁴⁰ UN Office of the special representative of Secretary-general for Children and Armed Conflict. Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict, op. cit., s. 11 - 14.

⁵⁴¹ HAPPOLD, M., Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court, Université du Luxembourg, February 5, 2010, The legal régime of the International criminal court: Essays in memory of Igor Blischenko, Leiden: Brill, 2009.

⁵⁴² HAPPOLD, M., The age of criminal responsibility in international criminal law, International Criminal Accountability and Children's Rights, In: The Hague: T.M.C. Asser Press, 2007.

⁵⁴³ UN Human Rights Council, Annual Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 28 June 2012, A/HRC/21/38, op. cit., s. 10.

⁵⁴⁴ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 210.

⁵⁴⁵ Hranice trestní odpovědnosti není přesně stanovena ani v Úmluvě o právech dítěte. Její článek 40 odst. 3 písm. a) jen ustanovuje povinnost nějakou hranici odpovědnosti určit, ale další detaily neupravuje. Beijingská pravidla pak alespoň uvádějí, že její hranice nesmí být příliš nízká. Dítě tedy musí mít schopnost pochopit a posoudit svoje jednání. Navíc je odkazováno na věk, ve kterém dítě nabývá různá občanská práva, což je většinou 16, 17 či 18 let. Výbor pro práva dítěte uvedl názor, že takováto odpovědnost nesmí záviset na subjektivních kritériích, a je třeba, aby v tomto směru nebyl možný dvojí výklad ustanovení. HAPPOLD, M., The age of criminal responsibility in international criminal law, op. cit. Existují i názory, že trestní odpovědnost je podle Dodatkového protokolu I. založena 15 rokem dítěte, ale ty jsou spíše nepotvrzené. UN Office of the special representative of Secretary-General for Children and Armed Conflict. Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict, op. cit., s. 34 - 37.

⁵⁴⁶ Tato hranice je stanovena ve Všeobecné připomínce č. 10. ICRC, Guiding principles for the domestic implementation of protection for children associated with armed forces or armed groups, op. cit., s. 22.

Zvláštní přístup pro osoby mladší 18 let by měl být používán za všech případů, a to i při jejich účasti v ozbrojených silách a skupinách⁵⁴⁷.

V mezinárodní rovině je třeba zhodnotit Statuty *ad hoc* tribunálů v bývalé Jugoslávii a ve Rwandě. Jejich Statuty neuvádí minimální věk trestní odpovědnosti, ale trestání dětí nepraktikují. Mezinárodní trestní soud se otázkou dětských zločinců vůbec nezabývá, což uvádí v článku 26 Římského statutu⁵⁴⁸. Jeho pravomoc se tedy bude vztahovat jen na osoby, které jsou v době spáchání zločinu starší 18 let⁵⁴⁹. I přesto, že děti starší 15 let se podle soudu mohou právoplatně účastnit ozbrojených akcí a být součástí ozbrojených sil a skupin, nejsou tito jedinci pak za své zločiny odpovědní. Paradox, který byl vytvořen Mezinárodním trestním soudem, může pomoci rozšiřování účasti dětí mladších 18 a starších 15 let v ozbrojeném konfliktu, jelikož vojenští velitelé mohou využít dětské neodpovědnosti a legálního náboru a donutit je páchat trestné činy bez možnosti mezinárodního postihu⁵⁵⁰. Tato skupina dětí může být souzena jen v rámci národních soudů, ale opět je nutno dodržet všechny zásady a práva řízení stanovené mezinárodními normami⁵⁵¹.

Děti mohou být stíhány před vnitrostátními soudy a ty mají dokonce přednost před Mezinárodním trestním soudem, který je spíše prostředkem poslední možnosti ochrany⁵⁵². Procesy před vnitrostátními soudy musí mít stejné nebo vyšší záruky týkající se zvláštního zacházení s dítětem než má mezinárodní úprava. Zásady dětských práv v průběhu soudního řízení jsou obsaženy mimo jiné v článku 40 Úmluvy o právech dítěte a v Bejinských pravidlech.⁵⁵³ Všechny procesy musí být vedeny v duchu ochrany cti a důstojnosti dětí a zabezpečení jejich práv. Uplatní se i použití zásadních principů, jako je zákaz retroaktivity,

---

⁵⁴⁷ HAPPOLD, M., The age of criminal responsibility in international criminal law, op. cit.

⁵⁴⁸ FREELAND, S., Mere children or weapons of war – child soldiers and international law. Sheet No. 13, 2008. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1306169, s. 19 - 55.

⁵⁴⁹ DOEK, J. The International Legal Framework for the Protection of Children in Armed Conflict, op. cit., s. 17 - 18.

⁵⁵⁰ FREELAND, S., Mere children or weapons of war, op. cit., s. 51 - 52.

⁵⁵¹ Ibid., s. 17 - 18.

⁵⁵² UN Office of the special representative of Secretary-General for Children and Armed Conflict. Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict, op. cit., s. 15.

⁵⁵³ ICRC, Guiding principles for the domestic implementation of protection for children associated with armed forces or armed groups, op. cit., s. 23 - 24.

presumpce nevinoty či zásada spravedlivého, nestranného soudu⁵⁵⁴. Dále je třeba dětem zaručit speciální na ně se vztahující principy, jako je například rychlost projednávání, přítomnost rodičů nebo zákonných zástupců a právo na informace o všech postupech a fázích procesu. Všechna opatření se pak musí uplatňovat v souladu s nejlepším zájmem dítěte, s ohledem na věk dětí a spíše než represivní sankce, je třeba užít rehabilitačních opatření a restorativní justici⁵⁵⁵. Kromě vnitrostátních soudů, lze na mladé porušovatele užít i různé vyšetřovací a usmiřovací komise⁵⁵⁶.

Zvláštní soud pro Sierra Leone obsahuje zmínku o dětech v článku 7 Statutu. Jeho Statut vylučuje odpovědnost dětí mladších 15 let v době spáchání trestného činu. Povolávání dětí starších 15 let není zločinem v národním právu země⁵⁵⁷. Pro skupinu dětí od 15 do 18 let pak vyslovuje zvláštní zacházení. Jeho součástí je princip zacházení s dítětem vždy s důstojností a úctou a nutnost přihlížení při jejich souzení k jejich věku a možnosti znovu se začlenit do společnosti. Dětský pachatel by měl být souzen před speciálním dětským senátem soudu a jeho proces by se měl konat bez účasti veřejnosti⁵⁵⁸. Při nakládání s takovýmto pachatelem lze použít řadu opatření, jako jsou nápravná zařízení, vyučovací a pracovní programy⁵⁵⁹. Prokurátor soudu uvedl, že dětské pachatele soudit nebude kvůli jejich dvojímu statusu, obětí a pachatelů. V Sierra Leone byla tak ustanovena vyšetřovací komise pro účely potrestání dětských viníků, která primárně neurčovala vinu dětských porušovatelů, ale spíše se snažila pochopit důvody jejich činů a schopnost dětského porozumění svému jednání⁵⁶⁰.

---

⁵⁵⁴ Článek 40 Úmluvy o právech dítěte.

⁵⁵⁵ Alternativou oficiálních justičních systémů je princip restorativní justice a jeho snaha obnovit dětské vazby s rodinou, jeho pozitivní vztah ke společnosti spíše než represivní a veřejný charakter běžných soudních řízení. Tato metoda nabízí možnost vyřešení neklidné situace v případě, která nastala proto, že dítě vůbec odsouzeno není a dává přednost reintegraci a napravení způsobeného zla. Její podstatou je spolupráce viníka a obětí ve snaze napravit vykonaný čin alternativními metodami, jako je omluva nebo nahrazení škody. UN Office of the special representative of Secretary-General for Children and Armed Conflict. *Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict*, op. cit., s. 44 - 46.

⁵⁵⁶ DOEK, J. *The International Legal Framework for the Protection of Children in Armed Conflict*, op. cit., s. 17.

⁵⁵⁷ UDOMBANA, Nsongurua, J., *War is Not Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts*, op. cit., s. 88.

⁵⁵⁸ HAPPOLD, M., *The age of criminal responsibility in international criminal law*, op. cit.

⁵⁵⁹ Článek 7. UN Security Council, *Statute of the Special Court for Sierra Leone*, 16 January 2002, [cit. 21.5.2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3dda29f94.html>.

⁵⁶⁰ FREELAND, S., *Mere children or weapons of war*, op. cit., s. 47-50.

O problematice trestání dětí a jejich právech a zárukách v případě zajetí a omezení svobody pojednává část 2.3 druhé kapitoly této práce. Mimo jiné je třeba zdůraznit, že děti, které jsou omezené na své svobodě, musí být vždy odděleny od dospělých a dívky odděleny od chlapců⁵⁶¹. Detence či zatčení je vždy poslední možností, a to na co nejkratší dobu, přičemž s dítětem musí být jednáno s respektem a musí mu být umožněn kontakt s rodinou. Kolektivní tresty a předsoudní vazba by měly být úplně vyloučeny⁵⁶². Základní principy jsou stanoveny jednak v Zásadách minimálních pravidel pro zacházení se zajatci z roku 1955 a dále v Pravidlech pro ochranu mladistvých omezených na osobní svobodě z roku 1990 neboli Pravidlech z Havany⁵⁶³.

Výčet trestů, kterými lze mladé porušovatele postihnout není taxativní a vždy záleží na ustanovení konkrétního soudu. Jediným principem, který lze jako univerzálně přijímaný uvést, je zákaz trestu smrti, který se nepatrně liší u mezinárodních a vnitrostátních konfliktů⁵⁶⁴. O trestu smrti je pojednáno v druhé kapitole v druhém oddílu v sekci Speciální ochrana. Pro připomenutí lze uvést, že v mezinárodních ozbrojených konfliktech platí zákaz jeho výkonu nad osobami mladšími 18 let a ve vnitrostátních konfliktech zákaz jeho vynesení. Podle Úmluvy o právech dítěte také každý trest, který by zahrnoval fyzické tresty nebo mučení a nelidské zacházení, nesmí být vynesen⁵⁶⁵. Dále Úmluva stanoví zákaz trestu smrti či trestu odnětí svobody na doživotí pro osoby mladší 18 let⁵⁶⁶. Statut Sierry Leone v tomto jde dokonce ještě dál s tím, že zakazuje pro děti jakýkoli trest odnětí svobody⁵⁶⁷. Děti mohou být předvedeny i před vojenské soudy a v minulosti byly odsouzeny k trestům odnětí osobní svobody nebo dokonce i popraveny. Postupy vojenských tribunálů v žádném případě neodpovídají mezinárodnímu standardu a práva dětí jsou v nich značně

---

⁵⁶¹ UN Human Rights Council, Annual Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 28 June 2012, A/HRC/21/38, op. cit., s. 4.

⁵⁶² UN Office of the special representative of Secretary-General for Children and Armed Conflict. Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict, op. cit., s. 33.

⁵⁶³ UN Office of the special representative of Secretary-General for Children and Armed Conflict. Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict, op. cit., s. 42.

⁵⁶⁴ ICRC, Guiding principles for the domestic implementation of protection for children associated with armed forces or armed groups, op. cit., s. 12.

⁵⁶⁵ UN Office of the special representative of Secretary-General for Children and Armed Conflict. Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict, op. cit., s. 38.

⁵⁶⁶ Článek 37 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

⁵⁶⁷ Článek 19 odst.1. UN Security Council, Statute of the Special Court for Sierra Leone, op. cit.

poškozována. Nejen proto bylo Výborem pro práva dítěte doporučeno děti tímto způsobem nepostihovat⁵⁶⁸.

2.7 Dvojitý status dítěte: oběť a pachatel

Existuje mnoho efektivních i méně efektivních procesů v čase míru a za ozbrojeného konfliktu, které se snaží zamezit účasti osob mladších 18 let na válečných činnostech. Přesto se však jejich participace ve značné míře objevuje. Jejich postavení nelze jednoznačně vymezit a jejich role je těžce definovatelná.

Nejobtížnější je určení jejich morální a právní viny vzhledem k tomu, že většina dětí se do konfliktu dostane bez svého zavinění a i přes možný počáteční odpor, musí plnit příkazy svých vojevůdců. Zásvěcovací rituály, kde jsou děti mučeny a drženy v nelidských podmínkách, se snaží z dítěte vytvořit zabíjecí stroj, který nebude mít slitování ani soucit. Děti, které se pokusí utéct, či se jinak z vojenské služby vymanit, jsou bity, mrzačeny či zabíjeny. Jejich postavení tak lze přirovnat ke stavu omezených či zcela vymizelých ovládacích schopností, a tedy ztrátě možnosti svobodně jednat z důvodu psychického a fyzického nátlaku. Je to však i rozpoznávací schopnost, kterou si děti nemusí v době ozbrojeného konfliktu rozvinout správně nebo vůbec.

Dětství je perioda života, která formuje lidský organismus v oblasti morálních pravidel a hodnotových postojů. Dítě, které nemá správné vzory a vidí, že násilí je právoplatný prostředek k dosažení jeho cílů, nelze považovat za svéprávné a za jeho činy ho nelze tedy ani trestat. Toto pojetí je přijímáno jako jediné možné hlavně nevládními organizacemi podporujícími dítě, OSN a normami mezinárodního práva⁵⁶⁹. Jejich obava z represivního systému pro děti je tak značná, že jiné vidění dítěte vůbec nepřipouští, což ale neodpovídá v mnoha případech realitě. Tato pozice mezinárodního práva je postavena na myšlence, že

---

⁵⁶⁸ Tento případ se vyskytuje v Demokratické republice Kongo. UN Office of the special representative of Secretary-General for Children and Armed Conflict. *Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict*, op. cit., s. 40 - 41.

⁵⁶⁹ RUDNICK, L., *Disarmament forum: Children and armed conflict*, op. cit., s. 47-49.

dětství je čas, který se vyznačuje nevinností a je nutné omezit chování vybočující z normy například pomocí vzdělání⁵⁷⁰.

Na druhou stranu, existuje postoj, který tvrdí, že vidina dítěte jako zcela pasivní oběti, objektu ochrany, není vždy v jeho nejlepším zájmu⁵⁷¹. Lze uvést příklady z komunit, které se při reintegraci do společnosti zdráhaly dětské vojáky přijmout kvůli hrůzným činům, které v době ozbrojeného konfliktu spáchaly. Všeobecně lze stanovit, že dítě by nemělo být za své činy potrestáno stejným způsobem jako dospělý jedinec. Není však jasné, jestli určení jeho viny je pro jeho ochranu příhodnější či nikoli. V řadě případů se z obětí stávají pachatelé a je třeba se ohlížet i na práva obětí jejich činů.

Přístup pasivní nevinné oběti však zcela opomíjí možný dobrovolný vstup do ozbrojených sil nebo skupin. Je zřejmé, že mnoho dětí i přes zdání dobrovolného zájmu, je k připojení se do konfliktu více či méně donuceno. Existují však i děti, které svojí vůlí chtějí situaci ve svojí zemi ovlivnit, které se snaží dostat do postavení síly nebo se jednoduše chtějí stát součástí ozbrojených složek. Takovýmto dětem pak je poskytována menší ochrana a péče, a to také z důvodů popírání tohoto problému. Dítě tedy nemusí být bezmocná oběť, což prokázaly mnohé příležitosti, jako je například vyhýbání se různým pracím předstíráním svojí neschopnosti, či naopak racionalizováním svých násilných činů⁵⁷².

Je-li však dětem přiznána jakákoli samostatná vůle, přichází s ní i odpovědnost a ta pak musí počítat s problémem nedostatečného morálního hodnotového žebříčku. Lze namítnout, že každý musí rozpoznat, že zabíjení nevinných civilistů není správné, ale člověka, který od narození nezná nic jiného než právě násilí, nelze považovat i přes spáchané činy za odpovědného. Mnohé děti projevují v daných situacích jen krátkodobou schopnost chápat své činy. V dlouhodobějším měřítku však jsou děti stále bezradné⁵⁷³, a

---

⁵⁷⁰ GORDON, E., Victims and perpetrators: the implications of the dual status of child soldiers, In: e-International relations website, 3.8. 2011. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.e-ir.info/2011/08/03/victims-and-perpetrators-what-are-the-implications-of-this-dual-status-of-child-soldiers/>.

⁵⁷¹ DRUMBL, Mark A., Reimagining child soldiers in international law and policy, op. cit., s. 24.

⁵⁷² Ibid.

⁵⁷³ Autoři jako je Mark A Drumbel navrhli vidinu dítěte jako osoby, která má určitou možnost se rozhodovat, ale neuvědomuje si pozdější důsledky jeho aktů v dlouhodobém měřítku. Svoje pojetí nazývá Drumbel „omezenou způsobilostí“ (circumscribed action). DRUMBL, Mark A., Reimagining child soldiers in international law and policy, op. cit., s. 24.

jestliže se budou následně účastnit reintegrace a objeví běžné společenské a morální hodnoty, je pravděpodobné, že budou zahlceny pocitem viny a výčitkami svědomí.

Otázka odpovědnosti se řeší především v DDR programech a ve stáních před soudními tribunály. Existují situace, ve kterých byly děti oslavovány jako hrdinové, a tedy během reintegrace jim nebyla poskytnuta pomoc a péče jako ostatním osobám, protože se to jevilo nepotřebným. Na druhou stranu děti, které byly součástí opozičních ozbrojených skupin, byly zavrhovány jako pachatelé hrůzných činů svojí vlastní komunitou. Jejich reintegrace musela být provedena s výrazně aktivnějším přístupem⁵⁷⁴.

Vždy je tedy nutné zvážit riziko nepotrestání ani neurčení dětských viníků pro jejich další život a znovu začlenění mezi civilní obyvatelstvo. DDR programy jsou zacíleny na pojetí dítěte jako nevinné oběti a nejsou přizpůsobeny potřebám dětí, které tomuto konceptu nevyhovují. Mnohé z nich preferují pracovní kvalifikaci nad navrácením do škol, a jestliže jim tato možnost nemůže být poskytnuta, mohou samy z programů odstoupit⁵⁷⁵.

Je zřejmé, že dítě nedisponuje plnou způsobilostí, což však striktně nevylučuje jejich potrestání nebo alespoň určení viníků válečných zločinů. Mnoho autorů přiznává dětem alespoň omezenou způsobilost rozhodovat se v dané situaci a pochopit její okamžité následky. Existuje však shoda, že dítě nemůže pochopit dlouhodobější dopady svých činů, tudíž za ně není odpovědné stejným způsobem jako dospělí.

Nelze popřít, že děti jsou především oběti trestných činů spáchaných nejdříve na nich, jak již bylo dříve řečeno Zvláštní zmocněncem Generálního tajemníka Radhiky Coomaraswamy. Na druhou stranu uznání jejich role jako pachatelů válečných zločinů může pomoci určit vinu a nalézt jistou spravedlnost a zadostiučinění pro jejich komunity. Je-li v těch nejtěžších případech zločinů alespoň určen viník i bez následného potrestání, dovolí to jednak dětem vyprávět svůj příběh, jednak společnosti srovnat se s takovými činy a přijmout lépe jejich důsledky⁵⁷⁶. Vždy však existuje hrozba jejich stigmatizace, které je třeba co nejvíce předcházet⁵⁷⁷.

---

⁵⁷⁴ RIVARD, L., *Child Soldiers and Disarmament, Demobilization and Reintegration Programs: The Universalism of Children's Rights vs. Cultural Relativism Debate*, op. cit.

⁵⁷⁵ GORDON, E., *Victims and perpetrators: the implications of the dual status of child soldiers*, op. cit.

⁵⁷⁶ DRUMBL, Mark A., *Reimagining child soldiers in international law and policy*, op. cit., s. 20 - 21.

⁵⁷⁷ REDRESS, *Victims, Perpetrators or Heroes?*, *Child Soldiers before the International Criminal Court*, September 2006. London. Dostupné z:

Dětsí vojáci mohou tedy být oběťmi i pachateli zločinů. I přesto, že se tato dvě pojetí zdají být protikladná, doplňují se. V případě, že by na děti bylo nahlíženo jen jako na oběti, vynechal by se tak zcela společenský podtext a kulturní tradice, které později mohou smířit dětské vojáky, jejich rodiny a komunity v období po skončení ozbrojeného konfliktu.

3 Kontrolní a sankční mechanismy

3.1 Státy v rámci kontrolních procedur

Normy upravující problematiku ozbrojeného konfliktu a poskytující přitom ochranu dětem, představují jen první krok k řešení jejich zranitelné situace. Generální tajemník OSN zopakoval v mnoha prohlášeních, že je třeba přejít na „éru aplikace“, což znamená přestat vytvářet další nová pravidla a začít se zabývat efektivním zabezpečením těch stávajících. Strategie éry aplikace se objevila již v roce 1999, kdy byla Pracovní skupina (Task force) pověřena vypracováním jejího konceptu, který byl později zpracován do formy Akčního plánu sloužícího jako pracovní pomůcka při budoucích akcích⁵⁷⁸. V roce 2002 ve své zprávě Generální tajemník Kofi Annan používá termín éra aplikace, kterou je třeba prosadit ve všech stávajících instrumentech mezinárodního práva⁵⁷⁹. Jeho představa interpretace tohoto pojmu se projevuje ve čtyřech nejdůležitějších činnostech, a to prosazování a rozšiřování všech základních pravidel týkajících se dětí a ozbrojených konfliktů a přistoupení ke všem základním mezinárodním smlouvám zabývajících se dětmi, prosazování vlivu místních občanských společností a jejich podpory, ochrany a kontroly, založení monitorujícího a zprávy podávajícího mechanismu o porušování práv dětí

<http://www.redress.org/downloads/publications/childsoldiers.pdf>, s. 32 - 34.

⁵⁷⁸ Jednotlivé body akčního plánu zahrnují pomoc státům s implementací mezinárodní legislativy, výcvik soudců, pomocných pracovníků a další osob v problematice mezinárodního práva, rozšiřování informací a vzdělání v oblasti mezinárodního práva širší veřejnosti nebo například pomoc a vysvětlení přijetí mechanismů na řešení rozporů států. UN, Senior Management Group, Strategy for an Era of Application of International Law - Action Plan, Secretary-General, June 2000.

⁵⁷⁹ OTUNNU, O. A., Human security network, Children and armed conflict – International standards for action, United Nations, New York, 22. 4. 2003.

v ozbrojených konfliktech a upřednostňování otázky dětí v ozbrojeném konfliktu ve všech důležitých mechanismech, programech a organizacích, a to nejen těch náležejících OSN⁵⁸⁰. Éra aplikace je podporována i Radou bezpečnosti, jak lze pozorovat v jejích rezolucích⁵⁸¹.

Efektivita ochrany dětí je uskutečňována prostřednictvím řádné aplikace a implementace pravidel mezinárodního práva. Z těchto důvodů je třeba vytvořit kontrolní systémy, které budou disponovat mandátem pro pozorování souladu chování subjektů s povinnostmi uvedenými v nejrůznějších mezinárodních smlouvách a obyčejích. Mezinárodní právo používá mnoho metod správné realizace jeho ustanovení. Jako příklad lze zmínit stížnosti jednotlivců a skupin, mezistátní řízení o stížnostech, vyšetřování expertů, zřizování kontrolních orgánů a poskytování pomoci státům s implementací náležitých procedur⁵⁸².

Jedním z těchto mechanismů je proces kontroly Úmluvy o právech dítěte Výborem pro práva dítěte. Ten dozírá na správné uplatňování článku 38 Úmluvy. Vedle smluvních mechanismů existují i další mimosmluvně založené subjekty zabývající se chováním porušovatelů dětských práv během ozbrojených konfliktů, což jsou zejména Zvláštní zmocněnec Generálního tajemníka pro otázku dětí v ozbrojených konfliktech a pracovní skupina Rady bezpečnosti⁵⁸³.

---

⁵⁸⁰ UN General Assembly, Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 8 October 2004, A/59/426, [cit. 5.3.2013].. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/42691e504.html>.

⁵⁸¹ UN Security Council, Security Council resolution 1460 (2003) [on children in armed conflict], 30 January 2003, S/RES/1460 (2003), [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3f45dbdd0.html>.

⁵⁸² VAN BUEREN, G. The international law on the rights of the child., op. cit., s. 378 - 381.

⁵⁸³ HLAVÁČOVÁ, J., Kontrolní mechanismy v oblasti problematiky dětí v ozbrojeném konfliktu. In: Mezinárodní ochrana lidských práv: regionální a tematická diferenciacie, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, s. 112-120. ISBN 9788087146545.

3.1.1 Lidskoprávní aspekt

3.1.1.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte se ke své implementaci vyjadřuje v článku 4, který zavazuje státy použít všechna nezbytná opatření, a to i legislativního a administrativního charakteru, aby zajistily její řádnou realizaci⁵⁸⁴.

Výbor pro práva dítěte je kontrolním orgánem Úmluvy o právech dítěte a jejím prostřednictvím se mu v poslední době dostává příležitost kontroly i humanitárního práva skrze článek 38 Úmluvy. Výbor je prostředkem realizace Úmluvy na rovině mezinárodní. Je založen smluvně a provádí kontrolu na základě zpráv jednotlivých států⁵⁸⁵.

Jeho právní základ je obsažen v článku 43, 44 a 45 Úmluvy o právech dítěte a jeho vznik nebyl přijat jako jednostranné rozhodnutí. Mnoho států bezúspěšně namítalo, že je možno kontrolu Úmluvy zajistit již existujícími orgány OSN, a to hlavně z důvodů finančních⁵⁸⁶. Členové Výboru jsou občany jednotlivých stran Úmluvy se specifickými vlastnostmi v počtu 18 odborníků s mandátem na 4 roky. Jsou vybíráni ze seznamu Generálního tajemníka OSN na zasedáních států smluvních stran. Státy pak určí jednotlivé členy Výboru. Výbor zvolí svůj jednací řád a funkcionáře vždy na dva roky, přičemž jeho

---

⁵⁸⁴ Článek 4 Úmluvy o právech dítěte.

⁵⁸⁵ Opakem smluvně založených orgánů jsou orgány, které odvozují svůj původ v Chartě OSN, jako je například Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Hospodářská a sociální rada, Poručenská rada, Mezinárodní soudní dvůr a sekretariát. Článek 7 Charty OSN. Rada pro lidská práva má na starost stížnosti jednotlivců a skupin a svoji činnost vykonává pracovními skupinami a zpravodaji, a to i v dozoru nad opatřeními o dětech a ozbrojeném konfliktu. Valné shromáždění vytvořilo také Úřad vysokého komisaře pro lidská práva. Orgány, které byly založeny na základně speciálních smluv, jsou například Výbor pro práva dítěte nebo Výbor pro odstranění rasové diskriminace. Podstatný rozdíl tkví v rozsahu kontroly implementace smluv. Orgány založené speciální smlouvou mají pravomoci jen v oblasti dozoru nad danou smlouvou, ostatní orgány mají mnohem širší úkol, a to zvýšení povědomí a kontroly porušení všech lidských práv a svobod se silnější možností uložení nápravních opatření. Orgány založené na základě Charty OSN pak disponují třemi typy procesů kontroly, a to kontroly územní, tematické a tajné. Orgány smluvní mají tři odlišné procedury kontroly, a to kontrola prostřednictvím zpráv států, mezistátní komunikační proces a individuální komunikační procedura. VERHEYDE, M., GOEDERTIER, G., Articles 43-45: the UN Committee on the Rights of the Child, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, xvi, 50 p. ISBN 90-041-4731-4.

⁵⁸⁶ DETRICK, S., DOEK, J., CANTWELL, N., The United Nations Convention on the Rights of the Child: a guide to the "Travaux préparatoires", op. cit., s. 527 - 560.

zasedání se původně konala každoročně. Dnes již byla rozšířena na periodu třikrát ročně. Výbor od roku 2010 jedná ve dvou separátních komorách⁵⁸⁷.

Procesní pravidla kontroly Úmluvy o právech dítěte a jejích ustanovení jsou blíže určena v článku 44, který ukládá státům povinnost vypracovat počáteční zprávu o přijatých opatřeních v rámci Úmluvy do 2 let a další pravidelné zprávy v rozmezí 5 let, které mají mít v zemi původu veřejnou povahu. Zprávy jsou odesílány Generálnímu tajemníkovi OSN, který je přeposílá Výboru pro práva dítěte. Tyto zprávy se zabývají opatřeními pro realizaci Úmluvy a problémy v realizaci ochrany jí poskytované. V případě zjištění nedostatku informací o ně může Výbor pro práva dítěte stát požádat⁵⁸⁸. Výbor v roce 2002 poznamenal, že by státy měly vytvořit nezávislé národní instituce řešící problematiku dětských práv jako součást plnění své povinnosti řádné implementace Úmluvy⁵⁸⁹.

Zprávy jsou posuzovány pracovní skupinou před řádným zasedáním, která posoudí základní otázky a administrativní a technické předpoklady zpráv. Efektivitu Úmluvy mají zajistit i odborné organizace, jako je UNICEF a další orgány OSN. Ty mají možnost se účastnit jednání pracovní skupiny, podávat odborné názory na žádost Výboru a pomáhat a radit státům s jejich zprávami, jestliže jsou jim postoupeny Výborem⁵⁹⁰. V této fázi je možná i účast samotných dětí na základě iniciativy, kterou vytvořil UNICEF⁵⁹¹. Následuje jednání mezi Výborem a jednotlivými státy, které je veřejné a detailně řeší problémy nalezené pracovní skupinou.

Výbor je následně oprávněn vydávat všeobecná nezávazná doporučení a návrhy ve formě tzv. závěrečných hodnocení (concluding observation), týkajících se zpráv států a implementace Úmluvy, které jsou pak odeslány jednotlivým státům a Valnému

---

⁵⁸⁷ Committee on the Rights of the Child Monitoring children's rights. In: Office of the High Commissioner for Human Rights [online]. 1996-2012 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/>.

⁵⁸⁸ Článek 44 Úmluvy o právech dítěte. Detailnější informace pak obsahují Pravidla pro podávání zpráv vydané Výborem pro práva dítěte, přičemž zprávy jsou rozděleny do 8 částí pojednávajících od základních informací až po konkrétní přijatá opatření. Děti v ozbrojeném konfliktu jsou uvedeny v části poslední. VERHEYDE, M., GOEDERTIER, G., Articles 43-45: the UN Committee on the Rights of the Child, op. cit.

⁵⁸⁹ Ibid.

⁵⁹⁰ Článek 44 Úmluvy o právech dítěte.

⁵⁹¹ VERHEYDE, M., GOEDERTIER, G., Articles 43-45: the UN Committee on the Rights of the Child, op. cit.

shromáždění⁵⁹². Tato hodnocení mohou obsahovat návrhy na dovyšetření určité situace, kterou Výbor považuje za nedostatečnou a očekává, že mu bude v další zprávě dovysvětleno, jaká opatření byla k nápravě přijata. Kontrolní procedura také může sloužit pro pomocnou nebo poradní funkci Výboru⁵⁹³. Kromě zpráv států může Výbor přijímat zprávy popisující situaci v zemi i od nevládních organizací⁵⁹⁴.

Systém vydávání zpráv a jejich kontrola však čelí mnohým problémům, které mohou ohrozit jeho efektivitu. V posledních letech jsou zprávy podávány se značným průtahem⁵⁹⁵, a to jak v rovině států, tak i odpovědí Výboru v podobě závěrečných hodnocení, což je způsobeno i kontrolou velkého množství informací, které jsou ve zprávách uvedeny, a případnou nedůvěryhodností či irelevantností jejich obsahu. Nedostatek času, prostředků, velké množství informací a států, které ratifikovaly Úmluvu o právech dítěte, tak zamezuje lepší efektivitě procesu. Systém je zahlcen a ochrana, která má být touto cestou poskytována, je značně zastaralá a nereaguje na aktuální situaci. Díky článku 38 Úmluvy je Výbor vybaven jedinečnou příležitostí kontrolovat i mezinárodní humanitární právo, čehož však, jak již bylo uvedeno dříve, dostatečně nevyužívá. Navíc chybí proces možnosti individuálních stížností, což však bylo nedávno napraveno přijetím třetího Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte, kterému schází 4 ratifikace k nabytí účinnosti.

Činnost Výboru je kontrolována na základě podání zprávy o své činnosti Valnému shromáždění. Z důvodu žádosti Valného shromáždění založené na základě doporučení Výboru má také Generální tajemník provádět šetření o tvrzeném porušení práv dítěte⁵⁹⁶.

---

⁵⁹² Článek 45 Úmluvy o právech dítěte. HLAVÁČOVÁ, J. Kontrolní mechanismy v oblasti problematiky dětí v ozbrojeném konfliktu, op. cit., s. 112 - 120.

⁵⁹³ Závěrečná hodnocení mohou sloužit také jako interpretačním instrument, zmiňující a výslovně zahrnující další mezinárodně právní normy do svého textu. Výbor však v mnoha z nich výslovně neuvádí odkaz na mezinárodní humanitární právo. Tento odkaz je uveden jen v 15 z nich, z čehož kromě dvou je v ostatních provedeno jeho detailní zhodnocení. I přesto však Výbor nezmiňuje až na výjimky konkrétní humanitární normy, ale občas v nich je uvedeno doporučení nebo obavy problematiky v rámci článku 38. Příkladem doporučení může být nerozdělení ozbrojeného konfliktu na dva typy nebo definice dítěte jako osoby mladší 18 let. WEISSBRODT, D., HANSEN, J., C., NESBITT, N., H., The Role of the Committee on the Rights of the Child, Interpreting and Developing International Humanitarian Law, op. cit.

⁵⁹⁴ The state of the world's children: special edition [online]. New York: United Nations Children's Fund, c2009, iii, [1], 92 p. [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-928-0644-425.

⁵⁹⁵ VERHEYDE, M., GOEDERTIER, G., Articles 43-45: the UN Committee on the Rights of the Child, op. cit.

⁵⁹⁶ Článek 45 Úmluvy o právech dítěte.

Procedura, která je výše popsána, se vztahuje i na Opční protokoly k Úmluvě. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu obsahuje úpravu zpráv států v článku 8. Postup je stejný, nejdříve je třeba podat dvouletou počáteční zprávu zabývající se implementací Protokolu. Dále musí státy, které jsou stranou Úmluvy o právech dítěte, podat na základě článku 44 souhrnnou zprávu, ve které uvedou i informace o provádění tohoto Protokolu. Státy, které nejsou smluvní stranou Úmluvy, ale jsou smluvní stranou Protokolu, podávají další zprávy každých 5 let⁵⁹⁷. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie má stejný postup v článku 12⁵⁹⁸.

Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o komunikačním procesu byl přijat v roce 2011 Valným shromážděním a upravuje postup pro podávání individuálních stížností jednotlivců a skupin. Podle článku 4 Protokolu mezi jeho základní zásady patří zajistit ochranu jednotlivcům proti porušení lidských práv, špatnému zacházení nebo zastrasování způsobeného důsledkem kooperace aktéra s Výborem pro práva dítěte, který kontroluje implementaci tohoto Protokolu⁵⁹⁹. Opční protokol zakládá možnost podávání individuálních stížností obětí či jejich zástupců pro porušování jejich práv vyplývajících z Úmluvy o právech dítěte a jejích Opčních protokolů a možnost zahájení vyšetřovacího postupu samotným Výborem v případě vážného a rozsáhlého porušení lidských práv⁶⁰⁰.

---

⁵⁹⁷ Článek 8 Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojeného konfliktu.

⁵⁹⁸ Článek 12 Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie.

⁵⁹⁹ Článek 4 Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o komunikačním procesu.

⁶⁰⁰ Je-li zjištěno tvrzené porušování lidských práv, Výbor pro práva dítěte, jeho pracovní skupina nebo zmocněnec jsou oprávněny požádat stát o přijetí prozatímních opatření k zabezpečení řádného stavu obětí trestných činů. Tato opatření jsou monitorována a v případě potřeby je o stavu učiněno veřejné oznámení. Výbor pro posouzení situace může přizvat nezávislého experta z oboru. Proces vyhodnocování údajného porušení Úmluvy o právech dítěte nebo jejích Opčních protokolů je zahájen na základně individuální stížnosti oběti nebo jiné osoby. Žádost je nepřipustná, jestliže se netýká členského státu, jestliže je anonymní, není v písemné formě, je již rozhodnutá, nebyly vyčerpány všechny vnitrostátní prostředky ochrany, je bezpředmětná nebo nebyla podána do 1 roku po vyčerpání všech vnitrostátních prostředků. Po přijetí je stížnost jednotlivce odeslána členskému státu k vyjádření připomínek do 6 měsíců. Fakultativním stádiem je ústní jednání. Je prozkoumána důvodnost stížnosti nebo je vyvinuta snaha spor vyřešit přátelskou cestou. Po ukončení těchto procesů je vydáno rozhodnutí Výboru, které je doručeno prostřednictvím Generálního tajemníka státu s případnými opatřeními k nápravě, jako například reparace, finanční kompenzace a žádost o potrestání viníků. Po šesti měsících musí stát zaslat Výboru písemné stanovisko, které zahrnuje i přijatá opatření. To je pak zasláno prostřednictvím Generálního tajemníka stěžovateli a Výbor může dále dozorovat plnění daných opatření. UN, CRC/C/62/3, Convention on the rights of the Child, Rules of procedure under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, Distr.:

Význam kontrolní procedury Výboru je jistě podstatný, jeho role se však rozprostírá i do dalších oblastí činnosti. Kontrolní procedura je časově náročná a je třeba vytvořit bezprostřední možnost Výboru jednat v případě závažného porušení dětských práv. Tato schopnost je vyjádřena v instituci „urgentního jednání“ (urgent action), která dovoluje Výboru medializovat daný problém a upozornit stát oficiálním dopisem na protiprávnost jeho činů. Předpoklad takového jednání musí opět splnit řadu podmínek, jako je například očividnost reálného porušení dětských práv⁶⁰¹. Dalším nástrojem Výboru je vydávání všeobecných připomínek, které mají svůj původ v zjištěních získaných přezkumem zpráv států a vykládají jednotlivá ustanovení Úmluvy o právech dítěte⁶⁰². Výbor tímto zasahuje i do oblasti dalších mezinárodních instrumentů, a to různými odkazy na relevantní mezinárodní úmluvy⁶⁰³.

Kontrolní mechanismus je podpořen rolí nevládních organizací a občanských společností, které mohou pomoci s implementací Úmluvy o právech dítěte na lokální úrovni. Výrazným nedostatkem je však neexistující reakce na závěrečná hodnocení Výboru pro práva dítěte těmito organizacemi a děti podílející se na jejich vypracování pak nemají možnost reálné účasti na řešení problému. Hlavním důvodem je špatná organizace a nedostatek finančních zdrojů těchto institucí, které pak nemohou být přítomny kontrolnímu procesu po celou jeho dobu. Občanské společnosti mohou situaci porušování dětských práv

---

General. 8 April 2013. Generální tajemník může po zjištění vážného a rozsáhlého porušení lidských práv členským státem upozornit Výbor na tuto situaci. Výbor však může v tomto případě jednat i ze své vlastní iniciativy a zahájit vyšetřování. Ukáže-li se informace jako důvěryhodná, nařídí Výbor danému státu předložit připomínky a pověří svého člena vyšetřováním. Vyšetřování může zahrnovat i návštěvy členského státu, vždy s jeho předchozím souhlasem. Další postup je stejný jako u individuálních stížností. Poslední možností kontroly Výboru pro práva dítěte je procedura mezistátních zpráv. Stát má možnost podat hlášení, kde proklamuje, že jiný členský stát neplní povinnosti plynoucí z relevantních smluv, a to jen v případě, že oba státy uznaly právo Výboru v této věci jednat. Výbor vystaví jako řešení problému zprávu o situaci, která je později odeslána oběma státům. Výbor může v případě porušování lidských práv požádat stát, aby podnikl nezbytné kroky k jeho zamezení, a to i formou veřejného prohlášení.

⁶⁰¹ VERHEYDE, M., GOEDERTIER, G., Articles 43-45: the UN Committee on the Rights of the Child, op. cit.

⁶⁰² Připomínka č. 5 a č. 12 jsou jedněmi z důležitých připomínek upravujících implementaci Úmluvy o právech dítěte a pracovní skupinu pro přijetí jejího 3. Opčního protokolu. LEE, Y., Participation and compliance: The Committee on the Rights of the Child, In: State of the world's children: special edition. New York: United Nations Children's Fund, c2009, iii, [1], 92 p. ISBN 978-928-0644-425.

⁶⁰³ Humanitární právo je Výborem užito ve 3 připomínkách při zdůraznění povinnosti učení se o humanitárním právu, zadržení dětského vojáka, a při zdůraznění, že článek 38 zavazuje strany respektovat humanitární právo. Výbor však nevyužívá práva interpretace humanitárního práva v pravém slova smyslu. WEISSBRODT, D., HANSEN, J C., NESBITT, N., H., The Role of the Committee on the Rights of the Child, Interpreting and Developing International Humanitarian Law, op. cit.

ovlivnit několika způsoby. Zvýrazňují roli závěrečných hodnocení vydávaných Výborem formou medializace, rozšiřováním jejich textů, uspořádáváním schůzí a debat ve spolupráci s odbornými organizacemi, jako je například UNICEF⁶⁰⁴.

3.1.2 Humanitárně právní aspekt

3.1.2.1 Ženevské úmluvy

Základním pravidlem humanitárního práva je, že ho strany konfliktu musí dodržovat a zajistit jeho dodržování, a to nejen svými ozbrojenými silami, ale i všemi dalšími osobami, nad kterými mají jurisdikci nebo kontrolu⁶⁰⁵. Toto hledisko je pak obyčejové povahy, tedy musí ho dodržovat všechny státy i nestátní aktéři. V Ženevských úmluvách lze nalézt vyjádření principu „dodržování“ ve společném článku 1, který zní takto *„Vysoké smluvní strany se zavazují, že za všech okolností budou zachovávat i tuto Úmluvu a zajistí její zachování“*. V Dodatkovém protokolu I. je nahrazeno slovo „Úmluvu“ slovem „Protokol“⁶⁰⁶. Ve vnitrostátních konfliktech se tento princip použije na konflikty podle společného článku 3 Ženevských úmluv. Pro konflikty, které spadají pod působnost Dodatkového protokolu II., ho lze užít nepřímo v souvislosti se vztahem vázanosti tohoto Protokolu se společným článkem 3⁶⁰⁷. Mezinárodní výbor Červeného kříže mnohokrát upozorňoval na povinnost zajistit respektování humanitárního práva v ozbrojených konfliktech⁶⁰⁸.

Společný článek 1 má velice důležité postavení a jeho aplikace se během let značně rozšířila. Je obecně platné, že k aplikaci Ženevských úmluv není třeba vzájemný vztah

---

⁶⁰⁴ CLARHALL, E., Monitoring implementation of the UN Convention on the Rights of the Child: To strengthen follow up by civil society on Concluding Observations and recommendations made by the UN Committee on the Rights of the Child, Save the children, September 2011.

⁶⁰⁵ HENCKAERTS, J., DOSWALD-BECK, L., ALVERMANN, C., Customary international humanitarian law. New York: Cambridge University Press, 2005, 2 v. in 3. ISBN 052183155522, s. 495-509.

⁶⁰⁶ Ženevská úmluva I., II., III., IV., Dodatkový protokol I.

⁶⁰⁷ BOISSON DE CHAZOURNES, L., CONDORELLI, L., Common Article 1 of the Geneva Conventions revisited: Protecting collective interests, Article, In: International Review of the Red Cross, No. 837, 31. 3.2000.

⁶⁰⁸ Ibid.

povinností států. Jejich ustanovení platí *erga omnes*, tedy jako jednostranné povinnosti států vůči celku a tvoří základ kolektivní odpovědnosti⁶⁰⁹. Povinnost zajistit a respektovat humanitární právo je nepřekročitelné pravidlo, které má absolutní charakter a ani Rada bezpečnosti ho nemůže porušit nařízením sankcí v rozporu s ním⁶¹⁰.

V mnoha rozhodnutích mezinárodních tribunálů bylo uznáno, že toto ustanovení se pomalu, díky praxi států, stalo obyčejovým pravidlem.

Rozebráním jeho jednotlivých částí lze dovodit značnou řadu pravidel, která státy musí dodržovat. Z dikce „všechny smluvní strany“ s přihlédnutím k všeobecné ratifikaci Ženevských úmluv lze odvodit, že všechny státy jsou povinny dodržovat danou povinnost.

Dále je třeba zabývat se výrazem „za všech okolností“. Jeho význam je třeba hledat v nutnosti přípravy na krutosti války, a to ať již agrese či obrany proti ní, a tedy nezbytnosti přijmout určitá právní, materiální a další opatření nebo jejich rozplánování již v době míru⁶¹¹.

Poslední částí věty článku 1 je samotná povinnost respektovat a zajistit zachovávání práva. Její strukturu lze rozdělit do dvou částí, jednak „zachovávat“ (respect) a dále „zajistit zachovávání“ (ensure respect).

Je-li třeba zachovávat humanitární právo, vyžaduje to negativní povinnost nepřijímat žádné závazky, které jsou v rozporu s jeho základními pravidly, a neporušovat tedy v žádném případě jeho ustanovení, například neprodávat zbraně s vědomím, že budou použity k porušování mezinárodního humanitárního práva. Existuje však i pozitivní povinnost, a to přijmout všechna možná opatření pro správnou implementaci, kontrolu a zajištění dodržování humanitárního práva i v době míru. Jejich povaha pak může být v případě porušení buď preventivní, nebo represivní.

Pravidlo zajistit respektování Ženevských úmluv a jejich Dodatkových protokolů, se zobrazí v povinnosti všech států, a tedy i států, které nejsou stranou konfliktu, aby zaručily donucení dodržování základních zásad humanitárně právního systému a zamezily jejich porušování na všech úrovních. Státy musí bezpodmínečně zajistit, aby všechny jejich orgány

---

⁶⁰⁹ PICTET, J., Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, Vol. IV, op. cit., s. 15 - 17.

⁶¹⁰ BOISSON DE CHAZOURNES, L., CONDORELLI, L., Common Article 1 of the Geneva Conventions revisited: Protecting collective interests, op. cit.

⁶¹¹ PICTET, J., Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, Vol. IV, op. cit., s. 15 - 17.

a státní síly i osoby, které se nacházejí pod jejich jurisdikcí, respektovaly ustanovení humanitárního práva. Státy tedy musí zajistit, aby i všechny civilní osoby neporušovaly humanitární právo⁶¹². Pro státní ozbrojené síly tato povinnost platí i při boji v zahraničí⁶¹³. K odpovědnosti státu se podle Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii přičítá i jednání všech entit, nad kterými vykonávají efektivní kontrolu nebo přímý vliv⁶¹⁴.

Všechna přijatá opatření lze podle doby svého použití rozdělit na opatření již v době míru, opatření v průběhu ozbrojeného konfliktu a dále ostatní opatření přicházející po jeho ukončení⁶¹⁵.

První kategorií činností státu jsou kroky, které musí provést ještě před vznikem ozbrojeného konfliktu, na které se většinou neklade až tak velký důraz a na jejich zřizování se často zapomíná. Jedním z nejdůležitějších opatření je pak rozšiřování znalostí o humanitárním právu, které se vyskytuje ve všech čtyřech Ženevských úmluvách i Dodatkových protokolech⁶¹⁶. Povinnost, která z něj vyplývá, je zajistit, aby všechny úmluvy a jejich Protokoly byly v jednotlivých zemích známy všem obyvatelům a zpracovány do studijních programů, ať už vojenských nebo civilních. Zvláštní povinnost se pak vztahuje na příslušníky ozbrojených sil, zdravotníky, vojenské duchovní, vojenské úřady s odpovědností za válečné zajatce a další civilní vojenské a policejní úřady s odpovědností za chráněné osoby, kteří musí mít bezpodmínečnou znalost všech ustanovení humanitárního práva⁶¹⁷. Dodatkový protokol I. dodává tuto nutnost i pro vojenské a civilní orgány s odpovědností za aplikaci všech Ženevských úmluv a svých ustanovení a dále i pro vojenské velitele, a to v rámci jejich autoritativní pravomoci, kterou musí zajistit řádné dodržování a znalosti dané problematiky všemi podřízenými osobami⁶¹⁸. Pro vnitrostátní konflikty se pak uplatní Dodatkový protokol II., který je mnohem

---

⁶¹² HENCKAERTS, J, DOSWALD-BECK, L., ALVERMANN, C., Customary international humanitarian law, op. cit., s. 495 - 509.

⁶¹³ BOISSON DE CHAZOURNES, L., CONDORELLI, L., Common Article 1 of the Geneva Conventions revisited: Protecting collective interests, op. cit.

⁶¹⁴ Ibid.

⁶¹⁵ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, s. 188 - 206

⁶¹⁶ Článek 47 I. Ženevské úmluvy, článek 48 II. Ženevské úmluvy, článek 127 III. Ženevské úmluvy, článek 144 IV. Ženevské úmluvy, článek 83 a 87 Dodatkového protokolu I. a článek 19 Dodatkového protokolu II.

⁶¹⁷ Článek 47 I. Ženevské úmluvy, článek 48 II. Ženevské úmluvy, článek 127 III. Ženevské úmluvy, článek 144 IV. Ženevské úmluvy.

⁶¹⁸ Článek 83 a 87 Dodatkového protokolu I.

stručnější a udává jen strohou povinnost největšího možného rozšíření Protokolu⁶¹⁹. Rozšiřování humanitárního práva může narazit na řadu problémů, například v rovině jeho značné rozsáhlosti a omezené způsobilosti vojenských osob vyvolávající nutnost zjednodušení a zpřehlednění jeho pravidel.

Dalším preventivním opatřením, které se vztahuje právě ke zpřesnění povinností vyplývajících z Úmluv a Protokolů, je výcvik personálu, který je odborníkem v dané problematice, a přijetí právních poradců do ozbrojených sil za mezinárodního ozbrojeného konfliktu⁶²⁰. Dále to je pak vytváření a rozšiřování překladů Ženevských úmluv a Protokolu I., zákaz zneužití znaku a názvu Červeného kříže, vyhodnocení, jestli nově vyrobené zbraně nejsou v rozporu s právem, a nakonec chránění všech kulturních statků⁶²¹.

Ostatní opatření, která je třeba přijmout, jsou pak například odstranění všech civilních osob z předpokládaných válečných míst podle článku 58 Dodatkového protokolu I., vytvoření plánu pro případná ochranná místa, jako jsou demilitarizované a neutralizované zóny nebo nebráněná místa a tábory pro válečné zajatce a internované civilní osoby⁶²².

Mezi opatření v průběhu konfliktu je možné vyjmenovat například již zmíněnou povinnost vojenských velitelů pro zajištění kontroly a zamezení porušení humanitárního práva či institut ochranných mocností a Mezinárodního výboru Červeného kříže⁶²³, stíhání porušení, diplomatická opatření nebo medializování a veřejné odsouzení problému⁶²⁴. Ochranné mocnosti se objevují v člancích 8 prvních tří Ženevských úmluv, článku 9 IV. Ženevské úmluvy a článku 5 Dodatkového protokolu I. Jejich role tkví v dohledu nad aplikací Úmluv s pomocí jmenovaných odsouhlasených delegátů. Strany konfliktu pak nesmí omezovat a ohrožovat úkoly těchto delegátů. Kromě ochranných mocností může stejnou činnost vykonávat jiná nestranná organizace, které je tato role svěřena stranami konfliktu a při její nečinnosti se jí může zhostit i neutrální stát. V rámci své činnosti mohou

---

⁶¹⁹ Článek 19 Dodatkového protokolu II.

⁶²⁰ Článek 6 odst. 1 a článek 82 Dodatkového protokolu I. HENCKAERTS, J., DOSWALD-BECK, L., ALVERMANN, C., Customary international humanitarian law, op. cit., . 495 - 509.

⁶²¹ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 204 - 206.

⁶²² Ibid, op. cit., s. 204 - 206.

⁶²³ BOISSON DE CHAZOURNES, L., CONDORELLI, L., Common Article 1 of the Geneva Conventions revisited: Protecting collective interests, op. cit.

⁶²⁴ BOISSON DE CHAZOURNES, L., CONDORELLI, L., Common Article 1 of the Geneva Conventions revisited: Protecting collective interests, op. cit.

ochranné mocnosti nabídnout svoji pomoc k urovnání sporů týkajících se výkladu nebo použití Úmluv. Z tohoto důvodu lze uspořádat schůzi smluvních stran Úmluvy na žádost jedné z nich k vyřešení úskalí, která plynou z aplikace Úmluv nebo Dodatkového protokolu I., což platí jen pro mezinárodní ozbrojené konflikty⁶²⁵. Kromě toho dalšími úkoly ochranných mocností jsou například komunikace a přeprava válečných zajatců, podpora chráněných civilních osob, návštěvy internovaných a další⁶²⁶. Mezinárodní výbor Červeného kříže má v určitých případech stejné postavení jako ochranné mocnosti, může je zastupovat a má právo navrhnout zlepšení postavení obětí konfliktů⁶²⁷. Podobnou roli jako ochranné mocnosti pak mohou zastávat i ostatní organizace, média a další, které působí jako kontrola aplikace Úmluv a jejich případného porušování.

Mezi poslední druh opatření se řadí druhotná opatření v případě neúspěchu zajistit respektování daných pravidel, a to represivní opatření. Vojenští velitelé musí zabránit případnému porušování Ženevských úmluv a Dodatkového protokolu I. a potrestat či podat informace o jejich porušování⁶²⁸. Konečným důsledkem je i ustanovení Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Rwandu a určitým pokračováním v dané snaze i založení Mezinárodního trestního soudu Radou bezpečnosti⁶²⁹. Mezinárodní trestní soud dává Radě bezpečnosti pravomoc použít soudní cestu nápravy v případě, že porušení ohrožuje mezinárodní bezpečnost nebo mír, což může být například formou vážného porušení humanitárních zásad⁶³⁰.

Měla by tedy existovat struktura trestní represe v případě porušení Ženevských úmluv nebo Dodatkového protokolu I., a to zvláště při vážném porušení nebo rozkazu k takovému porušení⁶³¹. Vážná porušení jsou vyjmenována v článku 50 I. Ženevské úmluvy, článku 51 II. Ženevské úmluvy, článku 130 III. Ženevské úmluvy, článku 147 IV. Ženevské úmluvy a

---

⁶²⁵ Článek 7 Dodatkového protokolu I.

⁶²⁶ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 204 - 206.

⁶²⁷ UN General Assembly, Impact of armed conflict on children : note / by the Secretary-General, op. cit., s. 85 - 90.

⁶²⁸ Článek 87 Dodatkového protokolu I.

⁶²⁹ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 188 - 206.

⁶³⁰ BOISSON DE CHAZOURNES, L., CONDORELLI, L., Common Article 1 of the Geneva Conventions revisited: Protecting collective interests, op. cit.

⁶³¹ Ibid., článek 49, článek 50, 129, 146 a článek 85. FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 207.

článcích 11 a 85 Dodatkového protokolu I.⁶³². Při těchto porušeních je nutné pachatele dohnat ke spravedlnosti, a to buď na svém území, nebo ho vydat jinému státu, který ho potrestá. Zásada pro ostatní porušení Úmluv je, že smluvní strany mají povinnost stíhat protiprávní činy⁶³³.

Další možná opatření, která směřují ke kontrole, aplikaci nebo represí v rámci Ženevských úmluv nebo Dodatkových protokolů jsou například vyšetřování porušení Úmluvy na žádost jedné ze stran způsobem, který si dohodnou, či určením rozhodce a napravením závadného stavu. Tento postup je možný i ve vnitrostátních konfliktech⁶³⁴. Další možností je ustanovení Mezinárodní vyšetřovací komise podle článku 90 Dodatkového protokolu I. složenou z 15 členů. Komise má však pravomoc rozhodovat jen v případě přijetí její kompetence smluvními stranami. Komise musí vyšetřovat vážná porušení Úmluv a Dodatkového protokolu I., a to i ve vnitrostátních konfliktech, a poskytnout pomoc v případě přátelského řešení sporu. Pro ostatní porušení je k vyšetřování třeba souhlas stran konfliktu. Výsledkem její činnosti jsou doporučení, která mohou být zveřejněna, jestliže se neseťkají s odporem všech stran konfliktu⁶³⁵. Poslední možností kontroly Úmluv je spolupráce s OSN podle článku 89 Dodatkového protokolu I. při zjištění vážných porušení Úmluv. Spolupráce může pak spočívat v poskytování dobrých služeb, mírových operací a dalších⁶³⁶.

Rada bezpečnosti v rámci represivních opatření může vykonat i sankce podle kapitoly VII. Charty OSN, a to bez použití síly nebo s použitím síly. Příklady těchto sankcí jsou ekonomické sankce, mírové prostředky nebo vojenské akce. V roce 1999 například Rada bezpečnosti souhlasila s leteckými akcemi NATO kvůli zabezpečení situace ve válčících zemích. Existuje i teorie, že princip zákazu intervencí by měl být pozastaven v případě vážného porušení humanitárního práva. Situace takového porušení by tak byly záležitostí

---

⁶³² Ibid., FUCHS, J., op. cit., s. 207.

⁶³³ Článek 49, článek 50, 129, 146 a článek 85 Dodatkového protokolu I.

⁶³⁴ Článek 52 I. Ženevské úmluvy, článek 53 II. Ženevské úmluvy, článek 132 III. Ženevské úmluvy, článek 149 IV. Ženevské úmluvy 52. BONGARD, P., SOMER, J., Monitoring armed non-state actor compliance with humanitarian norms: a look at international mechanisms and the Geneva Call Deed of Commitment, In: International review of Red Cross, Volume 93 Number 883, September 2011, s. 673 - 706.

⁶³⁵ Článek 90 Dodatkového protokolu I.

⁶³⁶ BOISSON DE CHAZOURNES, L., CONDORELLI, L., Common Article 1 of the Geneva Conventions revisited: Protecting collective interests, op. cit.

všech států, a tedy šlo by uplatnit sankce podle kapitoly VII. Charty OSN včetně humanitárních intervencí⁶³⁷.

Kromě humanitárních institucí může částečně kontrolovat humanitární právo v Ženevských úmluvách a Dodatkových protokolech i Výbor pro práva dítěte prostřednictvím článku 38. O jeho roli je pojednáno výše.

Pro vnitrostátní konflikty lze ustanovit pro účely kontroly *ad hoc* komise OSN, které se mohou zabývat šetřením porušení v oblasti humanitárního práva, nebo lze převzít další možné závazky platící v mezinárodních konfliktech zvláštními dohodami podle článku 3 a použít je ve vnitrostátních konfliktech⁶³⁸. Kromě toho je i zde možná kontrola nestátními organizacemi v rámci MRM systému. Další kontrolní a zajišťovací aktivitou humanitárního práva je organizace Geneva Call, která v nedávné době vydala dokument pro nestátní aktéry a jejich účast na ochraně dětí v ozbrojených konfliktech. Nestátní aktéři se tak mohou podepsáním dokumentu Deed of commitment zavázat k respektování a zajištění respektu humanitárních norem⁶³⁹.

3.1.3 Mimosmluvní mechanismy

Orgánem pro všeobecnou kontrolu lidských práv je mimo jiné Hospodářská a sociální rada, která může přijímat doporučení v oblasti lidských práv. V roce 1946 zřídila Komisi pro lidská práva, která byla později v roce 2006 přejmenována na Radu pro lidská práva⁶⁴⁰. Tento orgán není tedy založen smluvně. Provádí zejména všeobecnou kontrolu. Činnost, která má nejrelevantnější vztah k dětské problematice v ozbrojeném konfliktu, se váže k přijímání a posuzování zpráv týkajících se jednotlivých zemí a tematických zpráv. Generální tajemník OSN ho ve své zprávě z roku 2012 vyzývá, aby v nich uváděl reference

---

⁶³⁷ Ibid.

⁶³⁸ Jednou z takovýchto komisí, je Darfurská vyšetřovací komise zřízená v roce 2004 nebo vyšetřovací delegace OSN v Gaze zřízená v roce 2009. BONGARD, P., SOMER, J., Monitoring armed non-state actor compliance with humanitarian norms: a look at international mechanisms and the Geneva Call Deed of Commitment, op. cit., s. 673 - 706.

⁶³⁹ Ibid.

⁶⁴⁰ UN Office of the High Commissioner for Human Rights, Fact Sheet No. 10 (Rev.1), The Rights of the Child, March 1997, No. 10 (Rev.1),]. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/479477390.html>.

a doporučení k této problematice. Rada by měla plnit i doplňující a hodnotící roli pro evaluaci a doporučení Výboru pro práva dítěte pro země uvedené ve výroční zprávě Generálního tajemníka OSN⁶⁴¹.

3.1.3.1 Rezoluce Rady bezpečnosti

Orgány OSN zajišťují řádný chod a dodržování lidských práv a pomáhají rozšiřovat povědomí o jejich existenci a zabezpečovat postih v případě porušení. Valné shromáždění se zabývá kontrolou ochrany dětí v ozbrojených konfliktech v několika rovinách. Jednak organizuje schůze, na kterých se tato oblast zájmů řeší, jako tomu bylo v roce 2002⁶⁴² a dále, jak je níže vysvětleno, přijímá zprávy Generálního tajemníka OSN, jeho Zvláštního zmocněnce pro děti a ozbrojený konflikt a různorodé rezoluce o dětských právech⁶⁴³.

Na pořad jednání Rady bezpečnosti se v posledních několika letech dostává mnohem častěji problematika dětí v ozbrojených konfliktech. Hlavním aktérem je zde pracovní skupina Rady bezpečnosti pro problematiku dětí v ozbrojených konfliktech. Hlavní náplní Rady bezpečnosti v této oblasti je pak především vydávání rámcových rezolucí, podkladů pro zprávy Generálního tajemníka OSN a rezolucí zabývajících se určitými státy⁶⁴⁴.

Rezoluce Rady bezpečnosti zvyšují povědomí a v mnoha případech dotváří a značně ovlivňují poskytovanou ochranu pro děti v ozbrojených konfliktech. Rezoluce významné pro práva dětí během ozbrojeného konfliktu počínají rezolucí 1261 z roku 1999, která je zaměřena především na humanitární pomoc. Uvádí, že by ji měly všechny státy neprodleně povolit. Zabývá se i pracovníky OSN v mírových operacích a vyžaduje jejich potřebnou znalost dětské problematiky. Rezoluce také určuje povinnost Generálního tajemníka OSN vypracovat zprávu o implementaci relevantní rezoluce a zahrnout do ní i ochranu dětí v ozbrojeném konfliktu. Rada bezpečnosti zde dále prohlašuje, že při své činnosti pro

---

⁶⁴¹ UN Human Rights Council, Annual Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 28 June 2012, A/HRC/21/38, op. cit., s. 17.

⁶⁴² Le bureau international des droits des enfant, Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne, op. cit., s. 72.

⁶⁴³ Ibid., s. 72 - 75.

⁶⁴⁴ HLAVÁČOVÁ, J. Kontrolní mechanismy v oblasti problematiky dětí v ozbrojeném konfliktu, op. cit., s. 112 - 120.

ochranu míru a bezpečnosti se bude zabývat právě dětskou problematikou. Nakonec žádá všechny aktéry o spolupráci pro ochranu všech dětí před všemi formami násilí v ozbrojeném konfliktu a zdůrazňuje neblahý vliv lehkých zbraní na trvání konfliktů⁶⁴⁵.

Na rezoluci 1261/1999 navazuje rezoluce 1314, která opět zdůrazňuje odsouzení násilí na dětech v ozbrojeném konfliktu a žádá státy o potrestání jeho pachatelů. Chválí práci Generálního tajemníka OSN, Zvláštního zmocněnce a UNICEF a potvrzuje svoji žádost o vypracování zprávy o dětech v ozbrojeném konfliktu v situacích, které jsou na pořadu jednání Rady bezpečnosti, adresované Generálnímu tajemníkovi OSN. Kromě jiného také vyjadřuje znepokojení se stavem ochrany uprchlíků, přeshraničního násilí, používání lehkých zbraní a zdůrazňuje zranitelnost dívek a nutnost vzdělání. Pro děti v ozbrojeném konfliktu chce zřídit funkci poradců, kteří se mají účastnit mírových prací a jednotek zabývajících se dětskou ochranou. Jejím důležitým přínosem je spojení tematiky porušování dětských práv v ozbrojeném konfliktu systematickým a rozsáhlým způsobem s hrozbou mezinárodnímu míru a bezpečnosti⁶⁴⁶.

Rezoluce 1379 z roku 2001 zdůrazňuje význam mezinárodních dokumentů a genderovou specifitu ochrany dětí, zvláště pak ochranu před znásilněním a sexuálními násilím a sexuálně přenosnými nemocemi. Připomíná, že potrestání pachatelů zločinů podle mezinárodního práva nesmí být nikdy opomenuto. Upozorňuje na nutnost řešení problému občanských společností. Nabádá také občanské a jiné místní společnosti, aby založily mechanismus implementace dětské ochrany a finanční instituce, aby poskytly dostatečné množství prostředků pro danou problematiku. Opět žádá Generálního tajemníka OSN, aby do mírových operací zařadil i problematiku dětí v ozbrojených konfliktech a také seznam stran konfliktu, které praktikují protiprávní nábor a používání dětí v ozbrojeném konfliktu, a to jen takových situací, které jsou na pořadu jednání Rady bezpečnosti, nebo jiných situací ohrožujících mezinárodní mír a bezpečnost. Touto rezolucí byl tedy založen „seznam hanby“, který je podstatou následného monitorujícího systému⁶⁴⁷.

Následující rezoluce 1460 z roku 2003 ve většině aspektů utvrzuje předchozí. Udává však svoji podporu rozdílné strategii, a to přechodu z formálně právního řešení problému

---

⁶⁴⁵ UN Security Council, Security Council resolution 1261 (1999), op .cit.

⁶⁴⁶ UN Security Council, Security Council resolution 1314 (2000), op. cit.

⁶⁴⁷ UN Security Council, Security Council resolution 1379 (2001), op. cit.

na éru jeho aplikace. Upřesňuje postup pro sestavení seznamu hanby a vyzývá strany, které se na něm vyskytují, aby zaslaly potřebné informace o ukončení protiprávního náboru a používání dětí mladších 15 let. Při neuposlechnutí či nedostatečných krocích k ukončení tohoto stavu si Rada bezpečnosti předem vymezuje možnost podniknout příslušná opatření. Dále se rezoluce zabývá sexuálním násilím humanitárních pracovníků a DDR programy. Rezoluce vyžaduje od Generálního tajemníka OSN zjišťování vývoje stavu zemí uvedených na seznamu hanby a zajištění zahrnutí specifické části o ochraně dětí v ozbrojeném konfliktu do všech jeho zpráv⁶⁴⁸.

O rok později byla přijata další rezoluce 1539, která zmiňuje důležitost potrestání pachatelů zločinů podle mezinárodního práva, a to zvláště vytrvalých porušovatelů (persistent perpetrators). V souvislosti s tímto se odvolává na ustanovení Římského statutu, a nový válečný zločin náboru a užití dětí mladších 15 let v ozbrojených silách a skupinách. Upozorňuje na nutnost monitorujícího mechanismu a udává časový limit 3 měsíců na jeho vytvoření a také na vytvoření akčních plánů. Vyjadřuje také nutnost většího postihu pachatelů mezinárodněprávních zločinů a možnost na ně uvalit cílené sankce⁶⁴⁹.

Rezolucí 1612 byl vytvořen specifický systém na kontrolu řádné ochrany dětí v ozbrojených konfliktech a zvláštní pracovní skupina. Rada bezpečnosti zde uvítala strategii Zvláštního zmocněnce Generálního tajemníka OSN prosazující „zero under 18“ pro mírové operace⁶⁵⁰.

Další rezoluce byla vydána v roce 2009 a potvrdila úspěch monitorovacího systému, jeho důsledky, jako bylo propuštění velkého množství dětí z ozbrojených sil a skupin a jeho pokračující implementace závisující na uvedení na seznam hanby. Na druhou stranu vyjádřila znepokojení a vyjmenovala typy pokračujícího násilí proti dětem v určitých zemích. Požádala také Generálního tajemníka OSN, aby na seznam hanby připojil i strany konfliktu, které zabíjejí, mrzačí a znásilňují děti nebo používají jinou formu sexuálního násilí. Nakonec přikazuje státům potrestat vytrvalé porušovatele dětských práv, a to jak na úrovni lokální, tak i mezinárodní a smíšené⁶⁵¹.

---

⁶⁴⁸ UN Security Council, Security Council resolution 1460 (2003), op. cit.

⁶⁴⁹ UN Security Council, Security Council resolution 1539 (2004), op. cit.

⁶⁵⁰ UN Security Council, Security Council resolution 1612 (2005), op. cit..

⁶⁵¹ UN Security Council, Security Council resolution 1882 (2009), op. cit.

Rezoluce 1998 z roku 2011 zdůrazňuje důležitost vzdělání a také zamezení útoků na školy a nemocnice. Žádá o připojení nového kritéria, podle kterého jsou země zapisovány do seznamu hanby, v podobě útoků na školy, nemocnice a jejich personál. Kromě toho dále zmiňuje postavení sankčních komisí a nutnost zajistit to, že problematika dětí se stane jejich prioritou⁶⁵².

Poslední rezolucí zabývající se dětmi a ozbrojeným konfliktem je rezoluce 2068 z roku 2012. V úvodní části uvádí znepokojení Rady bezpečnosti nad přibývajícimi útoky proti školám a nemocnicím, připomíná důležitost vzdělání a žádá Generálního tajemníka OSN o to, aby z těchto útoků vytvořil další kritérium pro zavedení země na seznam hanby. Upozorňuje také strany konfliktu, které si již vytvořily akční plán a znovu byly připojeny na seznam hanby, aby si vytvořily zvláštní akční plány k zastavení trvajících porušování dětských práv. Rezoluce připomíná význam kooperace mezi jednotlivými institucemi k ochraně dětí a doplňuje výzvu pro jednotlivé sankční komise pokračovat v možnosti získání informací od Zvláštního zmocněnce pro děti a ozbrojený konflikt⁶⁵³.

Další dvě rezoluce se týkají civilistů, a tedy i dětí v ozbrojeném konfliktu. První je rezoluce 1674, která vyjmenovává specifické činy proti civilnímu obyvatelstvu během ozbrojeného konfliktu, kam zahrnuje i nábor a použití dětí, násilí proti dětem a sexuální násilí⁶⁵⁴. Následující rezoluce z roku 2009 žádá o vytvoření Zvláštního zmocněnce, který by se zabýval násilím na dětech a ženách⁶⁵⁵.

Generální tajemník vykonává kontrolu plnění rezolucí Rady bezpečnosti pomocí ročních zpráv a provádí kontrolu v jednotlivých zemích⁶⁵⁶. Pro děti a ozbrojený konflikt je významná hlavně příloha č. 1, tedy seznam subjektů, které jsou na pořadu jednání Rady bezpečnosti a porušují jedno z 6 vyjmenovaných pravidel. Přílohou č. 2 jsou pak země, které nejsou na pořadu jednání Rady bezpečnosti. Výrazným uznáním potřeby ochrany a vyprovokováním k větší snaze zapojení se Rady bezpečnosti do problematiky dětí

---

⁶⁵² UN Security Council, Security Council resolution 1998 (2011), op. cit.

⁶⁵³ UN Security Council, Security Council resolution 2068 (2012), op. cit.

⁶⁵⁴ UN Security Council, Security Council resolution 1674 (2006), op. cit.

⁶⁵⁵ UN Security Council, Security Council resolution 1894 (2009), op. cit.

⁶⁵⁶ V roce 2013 byla vydána tato zpráva z 15. 5. a zahrnuje období minulého roku, tedy 2012. UN General Assembly, Children and armed conflict : report of the Secretary-General , 15 May 2013, A/67/845-S/2013/245, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/51b9864e4.html>.

v ozbrojených konfliktech přispěla rezoluce 1314, která spojila tuto oblast se zabezpečením mezinárodní bezpečnosti a míru⁶⁵⁷.

3.1.3.2 Specifická ochrana v rámci rezoluce 1612

Dalšími mechanismy, které umožňují správnou implementaci a realizaci Úmluvy o právech dítěte jsou ty, které nemají svůj původ v ustanoveních smlouvy. Jejich přínos však je neméně závažný. Jsou to již uváděné instituce Zvláštního zmocněnce Generálního tajemníka pro děti v ozbrojených konfliktech a Pracovní skupina Rady bezpečnosti pro problematiku dětí v ozbrojených konfliktech⁶⁵⁸.

3.1.3.2.1 Zvláštní zmocněnec Generálního tajemníka pro děti v ozbrojených konfliktech⁶⁵⁹

Role Zvláštního zmocněnce pro děti v ozbrojených konfliktech tkví v poukazování na problémy mezinárodního práva, které je třeba řešit⁶⁶⁰. Zvláštní zmocněnec zastupuje Generálního tajemníka OSN v problematice dětí v ozbrojených konfliktech.

V roce 1996 byla přijata zpráva expertky Generálního tajemníka Gracy Machel, která popisuje utrpení a nedostatek ochrany dětí v ozbrojených konfliktech, pojmenovaná Dopad ozbrojeného konfliktu na děti. Zpráva byla odeslána Valnému shromáždění OSN, které později v jejím důsledku jmenovalo prvního Zvláštního zmocněnce Generálního tajemníka pro děti v ozbrojených konfliktech na dobu 3 let⁶⁶¹.

Jeho hlavní náplní je co nejvyšší možné zabezpečení a ochrana dětí v ozbrojeném konfliktu, a to nezávislou a morální autoritou, která pracuje s dalšími aktéry mezinárodního práva s cílem zvýšit a upevnit ochranu dětí pomocí humanitárních a diplomatických

---

⁶⁵⁷ UN Security Council, Security Council resolution 1314 (2000), op. cit.

⁶⁵⁸ HLAVÁČOVÁ, J. Kontrolní mechanismy v oblasti problematiky dětí v ozbrojeném konfliktu, op. cit., s. 112 - 120.

⁶⁵⁹ Leila Zerrougui byla jmenována v září 2012 a vystřídala Radhiku Coomaraswamy jmenovanou v roce 2007. Prvním Zvláštním zmocněncem byl Olara Otunnu v roce 1998.

⁶⁶⁰ HLAVÁČOVÁ, J. Kontrolní mechanismy v oblasti problematiky dětí v ozbrojeném konfliktu, op. cit., s. 112 - 120.

⁶⁶¹ UN General Assembly, The rights of the child: resolution / adopted by the General Assembly., 20 February 1997, A/RES/51/77, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f4c60.html>.

podnětů. Zvláštní zmocněnec a jeho vyškolený personál má pravomoc kontaktovat vlády a nestátní aktéry, směřovat je a poskytnout jim pomoc ve vypracování konkrétních akčních plánů. Dozírá také na zanesení či vyřazení příslušných států ze seznamu hanby. Při své činnosti spolupracuje s řadou institucí a odborných organizací a poskytuje jim rady v oblasti dětské problematiky. Jeho působení lze spatřit i v nacházení řešení pro situace, kdy strana konfliktu porušuje dětská práva i přes upozornění Rady bezpečnosti. V oblasti trestání pachatelů byla významná jeho expertíza pro řadu případů Mezinárodního trestního soudu. Jedním z jeho nástrojů pro děti v ozbrojeném konfliktu je vydávání dokumentů⁶⁶², sestavování prohlášení, medializace a další. Zvláštní zmocněnec se dále snaží zajistit správný postup jednání s dětmi před tribunály nebo jinými soudními orgány, a to v jakékoli pozici, a dohlíží na speciální zacházení s dětmi před soudními orgány a hájí jejich práva. Významná je i jeho nedávná iniciativa „Zero under 18“ pro nábor dětí do ozbrojených sil⁶⁶³, která se týká podpory států k ratifikaci Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů.

3.1.3.2.2 Pracovní skupina

V návaznosti na rezoluci 1612 byla vytvořena pracovní skupina pro děti v ozbrojeném konfliktu. Stejně jako Zvláštní zmocněnec se podílí na aktivitách spojených se seznamem hanby. Skládá se ze členů Rady bezpečnosti, volených vždy na dva roky⁶⁶⁴. V roce 2006 přijala skupina dokument pod názvem Kompetence úřadu, v němž uvedla, že si osobuje možnost zasílat doporučení o opatřeních pro zastavení porušování dětských práv přímo jednotlivým zemím a možnost pozvat na jednání o daném problému zástupce těchto zemí a

---

⁶⁶² Zvláštní zmocněnec vydal v roce 2010 dokument nazvaný „Práva a záruky vnitřně přesídlených dětí v ozbrojeném konfliktu“ a v roce 2011. UN Office of the special representative of Secretary-General for Children and Armed Conflict. Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict, op. cit., s. 10.

⁶⁶³ „Zero under 18 campaign“. In: Office of the special representative of the Secretary-General for children and armed conflict [online]. 2010 [cit. 5. 6. 2013]. Dostupné z: <http://childrenandarmedconflict.un.org/our-work/zero-under-18-campaign/>.

⁶⁶⁴ Předsedou pracovní skupiny v roce 2013 je Sylvie Lucas z Lucemburku. Security Council Working Group on Children and Armed Conflict. United Nations [online]. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.un.org/sc/committees/WGCAAC/>.

dále vydávat doporučení i pro jednotlivé mírové operace. Skupina podává zprávu o své činnosti jednou ročně Radě bezpečnosti⁶⁶⁵.

Její hlavní pracovní náplň tvoří kontrolování a posuzování zpráv vycházející z MRM systému OSN, který kontroluje porušování práv dětí v ozbrojeném konfliktu a přijetí závěrů (conclusions) s doporučeními pro dané strany konfliktu. Její první regionální zpráva byla vydána 22. 4. 2012 v souvislosti s hodnocením situace ozbrojené skupiny Boží armády odporu (LRA), která se vyskytuje v Ugandě a dalších zemích⁶⁶⁶. Dále kontroluje akční plány a doporučuje Radě bezpečnosti opatření k zastavení jejich porušování v jednotlivých zemích⁶⁶⁷. Závěry, které má pracovní skupina vydávat, však čelí problému časového horizontu, který se neustále prodlužuje kvůli velkému množství zemí na seznamu hanby. V roce 2012 bylo vydáno pouze šest závěrů z osmi, které měly být posouzeny⁶⁶⁸. Tyto závěry slouží jako základ pro jakákoli následná opatření pracovní skupiny a Rady bezpečnosti ohledně porušovatelů dětských práv⁶⁶⁹. Pracovní skupina vypracovala soubor opatření, která může Rada bezpečnosti nebo pracovní skupina vůči těmto aktérům použít. Tato opatření jsou rozdělena do 5 kategorií. První z nich zahrnuje jednak technickou asistenci zemím v konfliktu, které potřebují upevnit státní strukturu, dále utvoření vyšetřovacích komisí se zvláštními postupy pro děti, získání větší finanční podpory prostřednictvím dopisů soukromým nebo veřejným sponzorům. Ve druhé kategorii je vydávání projevů, dopisů se žádostmi a demarší, prosazováním dětských práv a nutností potrestání porušovatelů. Třetím nástrojem je zlepšení a posílení kontroly, například návštěvami postižených zemí, schůzemi s jejími zástupci a tiskovými konferencemi. Další prostředek je zlepšení mandátů mírových operací a větší zahrnutí dětské problematiky do jejich jednání s příslušnými zeměmi. Posledním opatření je například odesílání závěrů

---

⁶⁶⁵ SABLIER, J. M., Security council engagement on the protection of children in armed conflict: Progress conflict: Progress achieved and the way forward, June 2012.

⁶⁶⁶ UN, Security Council report, Monthly Forecast, June 2013, Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2013-06/iraq_3.php. Pracovní skupina již za dobu své činnosti posoudila situaci ve 38 zemích. Ibid., SABLIER, J.M.

⁶⁶⁷ UN Office of the special representative of Secretary-General for Children and Armed Conflict. Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict, op. cit.

⁶⁶⁸ UN Security Council, Children and armed conflict, Cross-cutting report No. 3, 27. 8. 2012. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/cross-cutting-report/cross-cutting-report-no-3-children-and-armed-conflict.php>.

⁶⁶⁹ Závěry zahrnují například žádosti o akční plány v případech zjištěného porušení dětských práv. Ibid.

pracovní skupiny relevantní sankční komisi, získávání dalších informací od porušujících států nebo vydávání nových rezolucí Radou bezpečnosti⁶⁷⁰. Pracovní skupina v nedávné době zaměřila svoji pozornost na Súdán, Kolumbii či Srí Lanku⁶⁷¹.

3.1.3.2.3 MRM systém

Rezoluce 1612 z roku 2005 je velice významným dokumentem v oblasti efektivity kontroly ochrany dětí v ozbrojeném konfliktu. Na základě žádosti Rady bezpečnosti v předchozí rezoluci sestavil Generální tajemník OSN akční plán, který měl za cíl vytvořit systém kontroly a podávání zpráv o porušování práv dětí v ozbrojených konfliktech, tzv. MRM systém⁶⁷². Rada bezpečnosti v rezoluci 1612 ukládá Generálnímu tajemníkovi povinnost implementovat tento plán a založit tak tento kontrolní systém. Rezoluce připomíná, že ke správné účinnosti systému je třeba, aby získané informace byly objektivní, přesné a spolehlivé, přičemž zprávy, které se z nich vytvoří, budou zaslány a kontrolovány nově založenou pracovní skupinou pro děti a ozbrojený konflikt skládající se ze všech členů Rady bezpečnosti. Generální tajemník má v počáteční fázi přihlížet i k informacím o porušování dětských práv již získaných nevládními organizacemi. Cílem systému je zprostředkovat kontrolní mechanismus při nedodržení dětských práv v ozbrojeném konfliktu, zejména co se týče protiprávního náboru a používání dětí v ozbrojených konfliktech. Ke správnému chodu MRM systému je nutné spolupracovat s místními vládami, občanskými společnostmi a orgány OSN v dané zemi. Kontrola porušení dětských práv se však může vztahovat i na nestátní aktéry. Důsledkem tohoto systému s nimi lze navázat diskuzi⁶⁷³.

---

⁶⁷⁰ UN, General Assembly, Armed conflict toolkit, S/2006/724, Security Council, Distr.: General, 11 September 2006.

⁶⁷¹ UN Security Council, Annual report on the activities of the Security Council Working Group on Children and Armed Conflict, established pursuant to resolution 1612 (2005), S/2012/718, Distr.: General, 25 September 2012.

⁶⁷² Monitoring and reporting system.

⁶⁷³ UN Security Council, Security Council resolution 1612 (2005), op. cit.

Kontrolní systém se pak má uplatnit v zemích, které jsou uvedeny na seznamu hanby přiloženém k výroční zprávě Generálního tajemníka OSN, a to ať na pořadu jednání Rady bezpečnosti či nikoli⁶⁷⁴.

Sběr informací zajišťují pracovní skupiny (country task force) složené z různých subjektů OSN a specializovaných aktérů, jako jsou UNICEF, UNHCR, UNDP nebo OHCHR. Tito aktéři mohou mít roli speciálně vysílaných poradců pro práva dětí, kteří se schází alespoň dvakrát ročně a jsou řízeni nejvyšším orgánem OSN v dané zemi spolu se zástupcem UNICEF. Pro sběr informací pak spolupracují s mnoha dalšími organizacemi a orgány, jako je například Mezinárodní organizace práce nebo UNHCR. Pracovní skupiny pak vypracují výroční zprávy, které jsou kontrolovány kanceláří Zvláštního zástupce Generálního tajemníka zabývající se dětmi a ozbrojeným konfliktem a předány Pracovní skupině Rady bezpečnosti, která následně vypracuje doporučení pro různorodé aktéry⁶⁷⁵.

Výsledkem celé této aktivity je tedy sestavení zpráv o zemi porušující práva dítěte a také neformálních všeobecných horizontálních zpráv (Global horizontal note), které obdrží Pracovní skupina pro děti a ozbrojený konflikt jednou za dva měsíce. Ty pojednávají o všech situacích zájmu, a to zvláště vyskytuje-li se tam akutní hrozba vypuknutí násilí⁶⁷⁶.

Etapa následující po zjištění porušení dětských práv je stanovení povinnosti aktérů vypracovat akční plán obsahující konkrétní a časově omezené povinnosti pro zastavení daného porušení. Jejich účinnost však závisí na předchozím dialogu s aktérem, kterému je určen, což se může jevit jako ztížené hlavně u ozbrojených skupin. Jsou tedy často využívané nevládní organizace, které zprostředkovávají či se podílejí na jednání s těmito subjekty. Tyto plány jsou pak kontrolovány pracovní skupinou, která má také možnost podávat Radě bezpečnosti doporučení na ochranná opatření pro děti v ozbrojeném konfliktu. Dnes již bylo podepsáno více než 20 akčních plánů a tisíce dětí byly

---

⁶⁷⁴ BONGARD, P., SOMER, J., Monitoring armed non-state actor compliance with humanitarian norms: a look at international mechanisms and the Geneva Call Deed of Commitment, op. cit., s. 673 - 706. Systém byl na začátku spuštěn v 7 zemích: Burundi, Pobřeží slonoviny, Nepálu, Kongu, Somálsku, Súdánu a Srí lance. SABLIER, J., M., Security council engagement on the protection of children in armed conflict, op. cit.

⁶⁷⁵ LABBÉ, J., INTERNATIONAL PEACE INSTITUTE, Engaging Nonstate Armed Groups on the Protection of Children: Towards Strategic Complementarity, New York, APRIL 2012, Dostupné z http://www.genevacall.org/resources/research/f-research/2001-2010/IPI_E_Pub_ENGAGING_NONSTATE.pdf, s. 1 - 8.

⁶⁷⁶ SABLIER, J., M., Security council engagement on the protection of children in armed conflict, op. cit.

z ozbrojených složek propuštěny⁶⁷⁷. Akční plány může navrhnout i Zvláštní zmocněnec při svých pravidelných návštěvách porušujících zemí.

Kromě jiného Rada bezpečnosti uvažuje, že země, které neustále porušují dětská práva, budou čelit nebezpečí cílených sankcí⁶⁷⁸. Důsledkem rezoluce 1612 byla realizace dětských práv v praxi a určitý druh potrestání v případě jejich porušení. Kritéria, která aktivovala pozornost MRM systému v dané zemi, se postupně zvyšovala na dnešní počet šesti porušení. Mezi ně se řadí, kromě náboru a používání dětí, i jejich zabíjení a zmrzačení, zamezení humanitární pomoci, únosy, sexuální násilí a znásilnění připojené rezolucí 1882 v roce 2009 a útoky na školy a nemocnice a jejich personál zařazené rezolucí 1998 v roce 2011. Porušení, která se týkají útoků na školská a nemocniční zařízení, byla poprvé uvedena v jedenácté výroční zprávě Generálního tajemníka OSN⁶⁷⁹. Kromě toho v roce 2011 přijala Rada bezpečnosti další kritérium pro porušení dětských práv jen pro Somálsko, a to nucené vysídlení obyvatelstva⁶⁸⁰. Podle posledních zpráv bylo na seznam hanby přidáno 9 nových stran konfliktu z důvodů protiprávního náboru dětí, 6 nových stran konfliktu kvůli sexuálnímu násilí a 3 kvůli obojímu. Nejnovějším pokrokem bylo odstranění všech stran konfliktu v Nepálu a na Srí Lance. Na seznamu je v dnešní době stále 54 stran konfliktu a z toho 29 lze kvalifikovat jako vytrvalé porušovatele dětských práv, tedy stran konfliktu, které se na seznamu objevily alespoň pětkrát⁶⁸¹. Jestliže státy uvedené na seznamu splní podmínky akčních plánů, jsou z něho odstraněny. Pro nestátní aktéry stačí pouze započítání daného dialogu s OSN, pro něž však je třeba souhlasu států, ve kterých ozbrojená skupina operuje⁶⁸². Tento dialog je problematický jednak z důvodů neochoty nestátních aktérů akční plány vytvářet, jejich nevole do jednání s orgány OSN

---

⁶⁷⁷ Ibid.

⁶⁷⁸ UN Security Council, Security Council resolution 1612 (2005), op. cit.

⁶⁷⁹ UN, Security Council report, Monthly Forecast, September 2012, Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2012-09/>. K tomuto také Security council, Security Council Adopts Text Expanding Criteria for Secretary-General's List Naming and Shaming' Violators of Conflict-Affected Children's Rights, 6581st Meeting (AM & PM), 2011.

⁶⁸⁰ UN Security Council, Children and armed conflict, Cross-cutting report No. 3, 27. 8. 2012, op. cit.

⁶⁸¹ UN, Security Council report, Monthly Forecast, June 2013, op. cit.

⁶⁸² BONGARD, P., SOMER, J., Monitoring armed non-state actor compliance with humanitarian norms: a look at international mechanisms and the Geneva Call Deed of Commitment, op. cit., s. 673 - 706. Celkově bylo odstraněno ze seznamu hanby 9 aktérů. SABLIER, J., M., Security council engagement on the protection of children in armed conflict, op. cit.

vůbec vstupovat, ale také z důvodu jejich značné nedostupnosti a zdráhání se určovat viníky spáchaných činů⁶⁸³.

I přes řadu úspěchů má systém mnoho nedostatků. Spousta dětí stále slouží v ozbrojených silách a v poslední době se také více objevuje strategie ozbrojených skupin vysílat děti jako sebevražedné atentátníky. Kromě toho existuje i zmíněný problém se zpožděnými závěry pracovní skupiny, občas o více než 5 měsíců, a s nedostatečným využitím opatření jí navržených⁶⁸⁴.

Seznam hanby jako základ MRM systému je aktuálně projednáván v souvislosti s nutným nalezením lepší strategie pro postihování vytrvalých porušovatelů, a to především ozbrojených skupin. Tento problém byl projednáván 9. 6. 2012 na jednání tzv. Arria formula zorganizovaném Francií a Německem. Jednání se zúčastnily občanské společnosti a další aktéři ochrany dětských práv. Doporučení, která z něho vzešla, byla například vytvoření sankčních komisí a jejich použití společně s pracovní skupinou pro vypořádání se s ustavičným porušováním dětských práv, a to prostřednictvím cílených sankcí⁶⁸⁵, dále zvýšením politického tlaku plným využitím souhrnu opatření, která byla navržena pracovní skupinou, a posílením spolupráce mezi Radou bezpečnosti a Mezinárodním trestním soudem. Dále byl předložen i návrh nových opatření na potrestání vytrvalých porušovatelů, například zahrnutím záležitosti ochrany dětí do mírových operací⁶⁸⁶. V roce 2013 se stále hledalo efektivnější řešení dané otázky a bylo navrženo například medializování problému, vytvoření nových opatření k jejich potrestání, zajištění, že sankční komise vždy označí viníky porušování dětských práv, a navázání spolupráce s mezinárodními i lokálními soudy a tribunály⁶⁸⁷. Rada bezpečnosti v několika rezolucích zmínila svoji stále větší připravenost uložit těmto porušovatelům cílené sankce. Jejich problémem se zdá u

---

⁶⁸³ UN Human Rights Council, Annual Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 28 June 2012, op. cit.

⁶⁸⁴ SABLIER, J. M., Security council engagement on the protection of children in armed conflict, op. cit.

⁶⁸⁵ Dnes existují 4 sankční komise. UN Security Council, Children and armed conflict, Cross-cutting report No. 3, 27. 8. 2012, op. cit. Cílené sankce mohou být například zákaz exportu a dodávání malých zbraní. UN Security Council, Security council establishes monitoring, reporting mechanism on use of child soldiers, unanimously adopting resolution 1612 (2005), 5235th Meeting.

⁶⁸⁶ UN General Assembly, Children and armed conflict: report of the Secretary-General, 15 May 2013, op. cit.

⁶⁸⁷ UN, Security Council report, Monthly Forecast, June 2013, op. cit.

mnoha států být hlavně jejich uložení zemím, které se neobjevují na pořadu jednání Rady bezpečnosti⁶⁸⁸.

3.2 Nestátní aktéři a jejich role v ozbrojeném konfliktu

Účastníky ozbrojeného konfliktu je možné rozdělit do dvou hlavních skupin, a to na státy a nestátní aktéry. Státy tvoří základní pravidla, která se na konflikt uplatní a regulují chování přijímáním smluvních či jiných norem. Většina pravidel mezinárodního práva se pak vztahuje především na státy a nestátní aktéři představují šedou zónu, které není věnována dostatečná pozornost. Nestátní aktéři mohou být jednak stranami samotného konfliktu v pozici nezávislé na státní moci nebo státní mocí podporované a podřízené, tedy v pozici ozbrojených skupin. Druhou alternativou jsou nevládní a dalších organizace, které se určitým způsobem konfliktu účastní. V dětské problematice jsou obě tyto varianty relevantní a je třeba je podrobněji rozebrat.

3.2.1 Nestátní aktéři jako strany konfliktu

V dnešní době přibývá stále více vnitrostátních konfliktů, při kterých je na jedné straně přítomný nestátní aktér a na druhé straně může být stát. Státy jsou povinny dodržovat předem dané normy. Jejich pozice je rozlišena podle toho, jakou oblastí práva se musí řídit, jestli se na ně použije mezinárodní humanitární právo nebo lidskoprávní normy. Nestátními aktéry, kteří bojují proti nim, jsou pak ozbrojené skupiny různého typu. Jejich následná akceptace humanitárních i lidskoprávních norem závisí na mnoha faktorech. Je to například míra organizovatelnosti skupiny, síla jejího vedení, otevřenost, její ekonomické cíle, morální a náboženská určení, její motivace nebo další faktory⁶⁸⁹. Míra otevřenosti skupiny a přijetí mezinárodních norem v této oblasti je dále závislá i na nedostatečné možnosti jednoznačného určení viny dané skupiny pro porušení mezinárodních pravidel či na zdání

---

⁶⁸⁸ UN, Security Council report, Monthly Forecast, September 2012, op. cit.

⁶⁸⁹ PETRASEK, D. Ends: human rights approaches to armed groups [online]. Versoix, Switzerland: International Council on Human Rights Policy, 2000, 79 p. [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 29-402-5902-X, s. 16 - 25.

neutrality nebo zaujatosti humanitárních organizací, které se snaží ozbrojené skupiny donutit ke kooperaci.

3.2.1.1 Lidskoprávní oblast zájmů

V oblasti lidskoprávních norem se vyskytuje mnoho problémů týkajících se právě ozbrojených skupin. Jednotlivá pravidla jsou jim ukládána podle toho, jestli jsou podřízeny státu nebo zcela nezávislé.

Jedinými odpovědnými subjekty pro dodržování lidských práv jsou právě jen státy⁶⁹⁰ a ozbrojené skupiny tak nemají přímou povinnost normy dodržovat, přijímat a ani se podrobovat jejich kontrolním mechanismům. I přes tento fakt je jasné, že jednotlivci, kteří spáchají trestné činy ve spojení s takovou skupinou, mohou být potrestáni. Neexistence přímé normy také nemá vliv na obyčejová pravidla, která musí být dodržována všemi, a to i přes nedostatek souhlasu či vůle subjektu. Ozbrojené skupiny by tak měly dodržovat alespoň právo na život, důstojnost, zákaz mučení a jiného nelidského zacházení nebo trestání. Pravidlo, že stát je odpovědný za dodržování lidských práv všemi osobami a i ozbrojenými skupinami, které se vyskytují na jeho území, je však v mnoha případech značně neúčinné. Je těžké si představit, že stát s rozpadlou strukturou a nedostatkem kontroly může efektivně vynutit dodržování jakýchkoli pravidel.

Ozbrojené skupiny mají povinnost dodržovat lidská práva prostřednictvím a pod kontrolou států. Největším problémem jsou v tomto směru skupiny, které jsou zcela nezávislé na státní moci, a tedy efektivní kontrola států není reálně možná. Je tedy třeba hledat jiné alternativní prostředky kontroly. Lidskoprávní dokumenty jsou navíc většinou výlučně zaměřeny na povinnosti států, což znamená, že pravidla pro ozbrojené skupiny nejsou ve většině z nich ani zmíněna.

Úmluva o právech dítěte o ozbrojených skupinách mlčí a jediný článek 2 stanovuje, že státy musí zabezpečit všem dětem v jejich jurisdikci všechna práva vycházející z této Úmluvy. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů se zmiňuje o ozbrojených skupinách v článku 4 a zakazuje účast dětí mladších 18

---

⁶⁹⁰ Ibid., s. 11 - 13.

let v ozbrojených konfliktech a jejich dobrovolný, povinný či nucený nábor do ozbrojených skupin. Tato povinnost je však značně ztížena faktem, že je užito vágního zákazu ve formulaci, že ozbrojené skupiny by neměly najímat či používat děti v ozbrojených konfliktech. Státy pak mají přijímat všechna proveditelná opatření, aby zmíněné chování zaručily, včetně právních a trestních opatření⁶⁹¹. Článek 4 stanovuje tímto nerovné postavení mezi státy, které mohou děti do svých ozbrojených sil přijímat v rámci dobrovolného náboru a ozbrojenými skupinami, které tuto možnost mají zakázanou. Tento fakt může ohrozit důvěru ozbrojených skupin ve spravedlnost systému a vyústit v jejich odmítnutí aplikovatelnosti a dodržování Protokolu a jeho pravidel.

Otázka postihu nestátních aktérů je ztížena zároveň faktem, že státy i přes svoji prvotní vůli mezinárodní trestní odpovědnost ozbrojených skupin za porušení lidských práv založit, mají obavy z jejich uznání jako legitimního subjektu, a počínají si tedy v této oblasti velice zdrženlivě.

3.2.1.2 Mezinárodní humanitární právo

Mezinárodní humanitární právo poskytuje lepší základ pro kontrolu chování nestátních aktérů tím, že přiznává státům i ozbrojeným skupinám větší rovnost v podobě povinností, které musí dodržovat, jestliže se stanou stranami konfliktu. I přesto se však mnozí nestátní aktéři brání dodržování pravidel humanitárního práva, a to nejen díky faktu, že se na jeho vytváření nemohou podílet, ale i díky tomu, že nemohou přistoupit ke smlouvám tvořícím jeho podstatu. Důležitou součástí pochopení aplikace humanitárního práva na ozbrojené skupiny je zjištění způsobů, kterými lze tato pravidla uplatnit a také, jaká pravidla budou tedy muset dodržovat.

I přesto, že ozbrojené skupiny nemohou být členy norem humanitárního práva, je možné zaručit jejich spolupráci a minimální standardy i jinými způsoby. Podle J. K. Kleffnera existuje několik teorií, které mohou i bez souhlasu ozbrojených skupin, učinit normy použitelné na jejich chování. První z nich je doktrína tzv. zákonodárné pravomoci,

---

⁶⁹¹ UNICEF, Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Guide to the Optional Protocol on the involvement of children in armed conflict, op. cit., s. 17 - 18.

která tvrdí, že jestliže stát přijal normu humanitárního práva, tak ta se uplatní i pro všechny jeho příslušníky, tedy i ozbrojené skupiny. Chybou této teorie je kromě jiného možnost státu odmítnout přijetí pravidel mezinárodního práva, při kterém by se jednalo o absolutní neodpovědnost ozbrojených skupin⁶⁹².

Další teorií, která může zavázat ozbrojené skupiny k dodržování humanitárního práva je jejich postavení jako následné legitimní „*de facto*“ vlády. Ovládne-li ozbrojená skupina danou zemi, měla by být vázána základními humanitárními principy, protože zastupuje daný stát a i přesto, že by mohla odmítnout pravidla, která byla přijata předchozí vládou, musí respektovat alespoň zásadní humanitární pravidla⁶⁹³.

Dále se objevuje metoda závaznosti obyčejového práva pro ozbrojené skupiny jako právních subjektů. Ta však vyžaduje určitou organizovatelnost, kontrolu nad částí území nebo odpovědné velení. Jejím nedostatkem je nemožnost ozbrojených skupin protestovat proti tvorbě takového právního pravidla, a tedy existuje vždy riziko jeho následného odmítnutí.

Poslední teorií je pak dobrovolné přijetí humanitárních povinností. Značným problémem této teorie je však její závislost na vůli ozbrojených skupin, které by nebyly povinny přijmout závazek vůbec žádný⁶⁹⁴.

Nestátní aktéři se ve vnitrostátních ozbrojených konfliktech mají řídit společným článkem 3 Ženevských úmluv a Dodatkovým protokolem II. Výjimkou jsou ozbrojené skupiny bojující proti koloniální nadvládě, které musí dodržovat Dodatkový protokol I.

Jsou-li ozbrojené skupiny stranami konfliktu, měly by tedy dodržovat základní pravidla, která jsou v těchto dokumentech uvedena. Dodatkový protokol II. se vztahuje jen na konflikty vyšší intenzity a vyžaduje určitou organizovanost a nadvládu nad územím od ozbrojené skupiny, aby mohla zaručovat ochranu, která je jí poskytována. Na rozdíl od toho článek 3 se vztahuje na všechny strany konfliktu, to je i na ozbrojené skupiny, které

---

⁶⁹² KLEFFNER, J., K., The applicability of international humanitarian law to organized armed groups, In: International review of Red Cross, Volume 93 Number 882, June 2011, s. 443 - 461.

⁶⁹³ Tuto teorii lze však aplikovat jen na specifické ozbrojené skupiny, které chtějí vládu nahradit, a tedy většinou jen pro vnitrostátní konflikty vyšší intenzity. Ibid., s. 443 - 461.

⁶⁹⁴ Ibid., s. 443 - 461.

nekontrolují žádnou část území. Praxe států a jiných organizací zobrazuje, že skupiny, které mají určitou míru organizovatelnosti, mohou být odpovědny za své akty.

Časté porušování humanitárních pravidel lze vysvětlit zjevně snadnějším cílem útoků v podobě neozbrojeného obyvatelstva a tedy jednodušší taktiky boje než prostřednictvím útoků směřujících přímo na samotný stát⁶⁹⁵.

Pravidla, která by se na ozbrojené skupiny měla vztahovat, je nutné přesně určit⁶⁹⁶. Budou-li pravidla příliš přísná a ozbrojená skupina bude bez reálné šance tato pravidla vynutit, může se uchýlit k absolutnímu odporu, nespolupráci ve všech směrech a nedůvěře v reálný přínos jejich přijetí.

Neustálým sbližováním a smazáváním rozdílů mezi jednotlivými typy konfliktů jsou na ozbrojené skupiny uvalována přísnější pravidla platící pro mezinárodní ozbrojené konflikty a tyto skupiny je nejsou schopny efektivně zajistit. Na druhou stranu i pravidla, která jsou jasně stanovena, a ozbrojená skupina by je měla a může respektovat, jsou porušována. Dodržování základních zásad humanitárního práva může subjektu přidat na legitimitě, což pak může být při jejich nedodržování ozbrojenou skupinou stojící proti státu pro stát výhodnější⁶⁹⁷.

3.2.1.3 Závazky nestátních aktérů

Povinnosti nestátních aktérů v oblasti mezinárodního práva nemají dnes efektivní systém vynucení a sankcionání. Existují však alternativní způsoby, jak donutit takovou skupinu osob k chování v souladu s právem. Jedním z těchto metod jsou jednostranně závazné deklarace prohlašující příslib dodržování základních mezinárodních norem. Jedním

---

⁶⁹⁵ SASSOLI, M., SHANY, Y., Should the obligations of states and armed groups under international humanitarian law really be equal?, In: Review of international Red Cross, Volume 93 Number 882, June 2011, s. 425 - 442.

⁶⁹⁶ Mezinárodní výbor Červeného kříže určil, že přes 100 pravidel humanitárního práva lze vztáhnout na chování ozbrojených skupin. BONGARD, P., SOMER, J., Monitoring armed non-state actor compliance with humanitarian norms: a look at international mechanisms and the Geneva Call Deed of Commitment, op. cit., s. 673 - 706. I přesto, že se na ozbrojené skupiny řada pravidel nevztahuje, či nemůže vztahovat, v praxi lze tento rozdíl v mnohých případech setřít a humanitární pracovníci a organizace používají i normy, které pro ozbrojené skupiny nejsou určeny. PETRASEK, D. Ends: human rights approaches to armed groups, op. cit., s. 66 - 69.

⁶⁹⁷ SASSOLI, M., SHANY, Y., Should the obligations of states and armed groups under international humanitarian law really be equal?, op. cit., s. 425 - 442.

z nejdůležitějších jsou tzv. Listiny závazků (Deeds of commitment), které byly vypracovány organizací Geneva Call zavazující nestátní aktéry k dodržování základních dětských práv. Výčet práv a povinností uvádí například zákaz použití a náboru dětí mladších 18 let do svých řad, jejich ochranu při jiných situacích zranitelnosti a řádnou implementaci tohoto dokumentu.

Dalšími jednostrannými prohlášeními jsou ta, která se řídí článkem 93 odstavcem 3 Dodatkového protokolu I. Ta však může vydat jen orgán, který zastupuje národ bojující proti státu a je členem Úmluvy.

Společný článek 3 Ženevských úmluv předvídá další metodu převzetí závazku nestátními aktéry, což jsou zvláštní dohody, které mají zefektivnit aplikaci humanitárního práva. Neposledním nástrojem jsou kodexy chování, které slouží ozbrojené skupině k určení jejich základních pravidel a mohou obsahovat i závazky na dodržování základních dětských práv⁶⁹⁸.

Ozbrojené skupiny vydávají i další dokumenty, jako jsou odpovědi na různá nařčení z porušení mezinárodního práva nebo vyjádření, které však nemají takovou důležitost a většinou neobsahují vynutitelné závazky⁶⁹⁹. Mnoho skupin se také odkazuje na mezinárodní právo, hlavně na Ženevské úmluvy a zavazuje se je dodržovat i přesto, že nemohou být jejich oficiální stranou.

Cílem všech podobných deklarací však nemusí být vůle tento závazek skutečně dodržet a lze je uzavřít jen z důvodů čistě politické strategie⁷⁰⁰.

---

⁶⁹⁸ PETRASEK, D. Ends: human rights approaches to armed groups, op. cit., s. 69.

⁶⁹⁹ SIVAKUMARAN, S., Lessons for the law of armed conflict from commitments of armed groups: identification of legitimate targets and prisoners of war, In: International Review of the Red Cross, No. 882, 30. 6. 2011, s. 463 - 482.

⁷⁰⁰ Přestože se FARC v Kolumbii zavázal v roce 1999 nepovolávat děti mladší 15 let, tento závazek porušil a praxe zůstala nezměněna. To samé platí pro Srí Lanku, kde LTTE v roce 1998 vyjádřily vůli nepovolávat děti mladší 17 let a opět bez úspěchu. BECKER, J., Child Soldiers and Armed Groups, Human Rights Watch, Notes for a Presentation to the Conference on "Curbing Human Rights Abuses by Armed Groups," Centre of International Relations, University of British Columbia, Vancouver, 14-15 November 2003.

3.2.1.4 Trestání a kontrola nestátních aktérů

Problematická role nestátních aktérů se zobrazuje i do značných obtíží uvalit na tyto subjekty trestní postih a provádět úspěšnou kontrolu jejich chování. Je tedy třeba uplatňovat mnoho alternativních metod, které se postupem času vyvíjejí.

Nejefektivnějším systémem v této oblasti je již zmíněný „Monitoring and reporting mechanism“ a seznam hanby (naming and shaming list) uvedený v příloze výroční zprávy Generálního tajemníka. Tento systém je založen na uveřejnění nejen států, ale i ozbrojených skupin, které porušují 6 základních standardů dětských práv. Ocitne-li se pak subjekt, který práva porušuje, na seznamu hanby, je na něj zaměřena pozornost v rámci MRM systému a pozdějšího akčního plánu, který musí být splněn, aby mohl být ze seznamu hanby odstraněn. Akční plány slouží k rozdělení úkolů, které je třeba podniknout, aby porušování dětských práv bylo ukončeno a již k němu v budoucnosti nedocházelo. V roce 2011 bylo zjištěno, že jen asi 10 % ozbrojených skupin vstoupilo do vyjednávání o akčních plánech⁷⁰¹. Jejich účinnost totiž závisí na předchozím dialogu s ozbrojenou skupinou a jsou tedy často využívány nevládní organizace, které zprostředkovávají či se podílejí na jednání s těmito subjekty⁷⁰². Organizace, které mají silný mandát, jako je například UNICEF mohou být zavrhovány jako neobjektivní, přičemž na druhou stranu menší organizace zase nemají dostatečné množství zdrojů a legitimacy, aby vytvořily konstruktivní řešení problému. Jiné větší organizace, které se zabývají humanitární pomocí a ochranou civilních obyvatel, si zase uvědomují ztrátu svojí pozice v případě neúspěchu vyjednávání s ozbrojenou skupinou.

Princip ochrany a kontroly prostřednictvím MRM systému se projevuje však jen negativním aspektem určujícím vinu ozbrojených skupin. Existují však i další způsoby, jako jsou utajené dialogy, které si snaží vybudovat jejich důvěru a ovlivnit takto jejich chování.

---

⁷⁰¹ LABBÉ, J., INTERNATIONAL PEACE INSTITUTE, Engaging Nonstate Armed Groups on the Protection of Children: Towards Strategic Complementarity, New York, APRIL 2012, Dostupné z http://www.genevacall.org/resources/research/f-research/2001-2010/IPI_E_Pub_ENGAGING_NONSTATE.pdf, s. 1 - 8.

⁷⁰² Ibid., s. 1 - 8.

Kontrolními systémy, které by se mohly vztahovat na vnitrostátní ozbrojené konflikty, a tedy i ozbrojené skupiny, by měly být uvedeny ve společném článku 3 Ženevských úmluv a Dodatkovém protokol II. Tyto úmluvy však neobsahují žádné kontrolní mechanismy⁷⁰³. Jedinou možností je tedy převzetí institutů z ustanovení vztahujících se na mezinárodní ozbrojené konflikty. Příkladem může být vyšetřovací postup v článku 149 IV. Ženevské úmluvy a Mezinárodní vyšetřovací komise podle článku 90 Dodatkového protokolu I., které se oba dají fakultativně použít i pro vnitrostátní konflikty se souhlasem stran⁷⁰⁴. Pravomoc komise se, jak již bylo uvedeno, vztahuje na vyšetřování vážných porušení Ženevských úmluv a Dodatkového protokolu I. a na poskytování jeho dobrých služeb. Další kontrolní mechanismus je možné najít v již zmíněných zvláštních dohodách, které jsou uvedeny ve společném článku 3 a různých jiných vyšetřovacích výborech, které jsou zřizovány OSN a jejich orgány⁷⁰⁵.

V případě, že nějaká smlouva může být kontrolována nevládní organizací a její ustanovení se vztahují i na nestátní aktéry, lze je podrobit takovéto kontrole. Jako příklad je možné uvést Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se ozbrojeného konfliktu, kde je tato procedura zprovozněna prostřednictvím stínových zpráv.

V oblasti trestních postihů ozbrojených skupin lze kromě výše jmenovaného MRM systému použít i další možné postihy, například formou vyšetřování a uveřejnění jeho výsledků, využitím ekonomických sankcí nebo postavením skupin před mezinárodní tribunály. K tomu napomáhá i zvyšování povědomí o porušování mezinárodního práva, kterého se dopouštějí, vedení přesvědčovacích dialogů, vyučování členů skupin v oblasti mezinárodního práva, ustavení soudních a jiných penitárních systémů⁷⁰⁶.

Sankce v pravém slova smyslu, jako ukončení obchodování s ozbrojenou skupinou, omezení vycestování do zahraničí, zmražení majetku a dalších, mohou mít na ozbrojené

---

⁷⁰³ BONGARD, P., SOMER, J., Monitoring armed non-state actor compliance with humanitarian norms: a look at international mechanisms and the Geneva Call Deed of Commitment, op. cit., s. 673 - 706.

⁷⁰⁴ Ibid.

⁷⁰⁵ Jako příklad lze uvést Mezinárodní vyšetřovací komise pro oblast Darfuru zřízené rezolucí Rady bezpečnosti č. 1564 v roce 2004 a Vyšetřovací komise OSN pro oblast Gazy zřízené rezolucí Rady bezpečnosti č. S-9/1 v roce 2009. BONGARD, P., SOMER, J., Monitoring armed non-state actor compliance with humanitarian norms: a look at international mechanisms and the Geneva Call Deed of Commitment, op. cit., s. 673 - 706.

⁷⁰⁶ PETRASEK, D. Ends: human rights approaches to armed groups, op. cit., s. 65 - 69.

skupiny opačný než zamýšlený efekt a mohou postihnout hlavně obyvatelstvo, které žije pod jejich nadvládou⁷⁰⁷.

Jak již bylo zmíněno výše, jednotlivci odpovídají za zločiny podle mezinárodního práva před mezinárodními tribunály. Lze tedy soudit, že členové dané ozbrojené skupiny mohou odpovídat za spáchané činy, což bylo ukázáno v mnoha případech před *ad hoc* tribunály a Mezinárodním trestním soudem⁷⁰⁸. Kromě trestních tribunálů existuje i universální jurisdikce, která dovoluje jakémukoli státu potrestat členy ozbrojené skupiny v jeho jurisdikci, kteří spáchali zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, genocidu a další závažné zločiny⁷⁰⁹.

3.2.1.5 Exteritoriální použití síly

Z výše uvedeného vyplývá, že pozice ozbrojených skupin není jasně stanovená, a tedy ani použití síly proti nim není přesně vyjádřeno v právních normách. Chování státu, který je v konfliktu s ozbrojenou skupinou na jiném než jeho území, lze posoudit opět z několika právních hledisek. Lidskoprávní normy neupravují, jak již bylo zmíněno, chování nestátních aktérů přímo, a jestliže tedy státní síla zasáhne na území jiného státu proti ozbrojené skupině, musí dodržovat základní lidská práva, která mohou být v daném případě při ozbrojeném konfliktu omezena humanitárním právem. Jestliže tato pravidla nejsou dodržena, nastupuje pak odpovědnost samotného státu⁷¹⁰. Další oblastí, která se vztahuje k použití síly takovýmto způsobem je pak *ad ius bellum*, což je regulace chování států v rámci spravedlivého a povoleného použití síly. Mezinárodní právo dovoluje použití síly jako výjimku z všeobecného zákazu státům podle článku 2 odstavce 4 Charty OSN a článku 51 Charty OSN⁷¹¹.

Článek 2 odstavec 4 Charty zakazuje použití síly z důvodů poškození územní celistvosti nebo politické nezávislosti nebo jiných důvodů, které odporují Chartě OSN. Lze

---

⁷⁰⁷ Ibid., s. 43.

⁷⁰⁸ Ibid., s. 53 - 54.

⁷⁰⁹ Amnesty international, Learn about human rights, universal jurisdiction. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/international-justice/issues/universal-jurisdiction>, © 2013 Amnesty International.

⁷¹⁰ HÝBNEROVÁ, S., Použití exteritoriální síly proti nestátním aktérům v kontextu mezinárodního práva, zatím nevydáno.

⁷¹¹ Ibid.

tedy ve velice širokém výkladu tohoto článku pohlížet na použití síly proti ozbrojeným skupinám jako na dočasné a krátkodobé opatření, které tyto dvě hodnoty nijak podstatně neomezuje. I přesto však jiné použití síly by mělo být stanoveno výslovně chartou, a tedy i takovéto útoky by měly být považovány za protichartovní.

Článek 51 pak vytváří právo na sebeobranu v případě ozbrojeného útoku. Problémem je definice ozbrojeného útoku, který byl dodnes interpretován jako zahrnující pouze stát a nevztahující se na ozbrojené skupiny. Tento výklad je potvrzen i Mezinárodním soudním dvorem, který ho uplatnil v mnoha případech. Existují však i odlišné názory podporující právě možnost nestátních aktérů provést ozbrojený útok. Uvedl to několikrát například soudce Kooikmans. Dále se v této oblasti objevuje výrazně jednotná praxe států, a to v rezoluci 1368 a 1373 Rady bezpečnosti⁷¹². Poslední oblastí práva, která tuto problematiku bere za svou, je mezinárodní humanitární právo, které výslovně uvádí ozbrojené skupiny v článku 3 a Dodatkovém protokolu II. Oba se zabývají vnitrostátními konflikty⁷¹³. Právní úprava vnitrostátních konfliktů je však minimální a mnoho pravidel týkajících se ozbrojených skupin tak chybí, jako je například status válečných zajatců a ochrana s tím spojená. I přesto však mnoho ozbrojených skupin tento status ve vnitrostátních konfliktech druhé straně přiznává, a to také z důvodů, že doufají, že jim bude později přiznán stejný status druhou stranou⁷¹⁴. Ozbrojené skupiny bojující proti „koloniální nadvládě a cizí okupaci a proti rasistickým režimům, aby uplatnily své právo na sebeurčení“ musí dodržovat více povinností a lze na ně aplikovat režim mezinárodního konfliktu, a tedy Dodatkového protokolu I.⁷¹⁵

---

⁷¹² Ibid.

⁷¹³ Ibid.

⁷¹⁴ Takový postup je uplatňován například během ozbrojeného konfliktu v bývalé Jugoslávii. I přesto, že neexistuje obyčejové pravidlo takovýto status uznávající, v mnoha rozsáhlejších konfliktech je se zajatci většinou takto nakládáno. SIVAKUMARAN, S., Lessons for the law of armed conflict from commitments of armed groups: identification of legitimate targets and prisoners of war, op. cit., s. 463 - 482.

⁷¹⁵ Článek 1 odst. 4 Dodatkového protokolu I.

3.2.2 Nestátní aktéři jako účastníci konfliktu

3.2.2.1 NGO a pomocné organizace

Nestátní subjekty se projevují v ozbrojeném konfliktu mnoha způsoby. Jejich hlavní rolí může být podporování a pomoc při dodržování mezinárodního humanitárního práva a lidských práv. Uplatňují se i v kontrolních pozicích, například, jak již bylo výše zmíněno, v rámci MRM systému. Shromažďují informace v jednotlivých zemích a při zjištění porušení dětských práv mohou využít nejrůznější prostředky, jako medializaci nebo veřejné odsouzení problému. Mohou také vydávat různé nezávazné dokumenty k interpretaci a výkladu úmluv a pravidel mezinárodního práva a podílet se tak nepřímým způsobem na jeho tvorbě. Jednou z nejdůležitější odborných organizací je Mezinárodní výbor Červeného kříže. Další důležitou organizací, která je součástí soustavy OSN, je pak UNICEF.

Mezinárodní výbor Červeného kříže byl založen v roce 1863 a je zaměřen na ochranu všech civilních obětí konfliktů. V roce 2009 vydal pravidla pro svoje pracovníky, a to pro zacházení s osamocenými, od rodin oddělenými dětmi a dětmi v ozbrojených konfliktech. Jeho hlavní oblasti kontroly se týkají ochrany civilní populace, rozšiřování znalostí humanitárního práva a pořádání jednání a schůzek aktérů porušujících taková práva. Dále pak vyhledávání rodin a slučování dětí oddělených od svých rodin, jejich registraci tvorbou jejich seznamu, případně institucionalizování a poskytnutí pomoci a péče.

Z hlediska osamocených dětí se Výbor snaží předcházet tomuto problému určením jeho příčin a podporou a vlivem na státy, aby přijaly nezbytné normy mezinárodního práva k jeho zabránění. Výbor dále poskytuje akutní ekonomickou podporu těm nejchudším rodinám, zvláště pak těhotným a matkám starajícím se o děti a vytváří různé programy pro zajištění ekonomické stability rodin.

V době ozbrojených konfliktů je velká pravděpodobnost nedostatku čisté vody, nemocničního vybavení a stabilních přístřešků. Výbor ustanovuje programy k zajištění těchto komodit, přičemž také poskytuje a distribuuje léky a jiné životně důležité věci. Pro lepší podmínky dětí a v souvislosti s vysokou mírou úmrtnosti u porodu, školí porodní asistentky. V oblasti sexuálního násilí pak Výbor dodává obětem takovýchto činů balíčky

pomoci a zajišťuje jejich náležitou nemocniční péči odborným personálem. Výbor dále zprostředkovává vakcíny proti nebezpečným nemocem.

V oblasti omezení osobní svobody, navštěvuje Výbor internované osoby, registruje je a kontroluje podmínky uvěznění a věk vězněných, přičemž upozorňuje vlády na jejich porušování⁷¹⁶. Ženevské úmluvy Výboru přiznávají možnost sloužit jako náhrada za ochranné mocnosti⁷¹⁷. Výbor se tedy účastní mnoha aktivit a snaží se zajistit všem osobám, které se ocitly v ozbrojeném konfliktu, řádné podmínky a zaručit všechna práva, která vyplývají z humanitárních norem.

Další organizace UNICEF je součástí aparátu OSN a jejím hlavním cílem je poskytnutí ochrany dětem. Snaží se ovlivnit tvůrce mezinárodního práva k vytvoření stabilního systému kontroly a realizace dětských práv a donutit ozbrojené síly a skupiny k jejich dodržování. Tato organizace byla založena v roce 1946 OSN a v roce 1998 vydala Hlavní závazky pro děti v nebezpečných situacích.

Mezi její agendu patří pomoc v oblasti chudoby, násilí, nemocí, diskriminace nebo práv dětí v ozbrojeném konfliktu. Její výroční zprávy popisují situace v jednotlivých regionech a zemích a snaží se upozornit na porušování jejích práv a nedostatky v systému ochrany. UNICEF se účastní a podporuje summity na pomoc dětem, například summit z roku 1990 v New Yorku. Jeho činnost lze pozorovat ve více než 190 zemích⁷¹⁸.

Z dalších mezinárodních organizací lze uvést například Watchlist, který soustavně monitoruje všechny situace porušování práv dětí a tyto informace pak rozšiřuje. Do ozbrojených konfliktů může zaslat svoje speciálně vytvořené terénní pozorovatele, kteří mimo jiné hodnotí situace v rámci MRM systému⁷¹⁹. MRM systém je působištěm pro možnost rozsáhlé účasti a podpory nevládních organizací.

Role nevládních organizací v poslední době stoupá a jejich vliv lze pozorovat ve všech oblastech. Se vzrůstající možností jejich začleňování do ochranného a kontrolního

---

⁷¹⁶ ICRC, Annual report 2011, Geneva, May 2012. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/assets/files/annual-report/icrc-annual-report-2011.pdf>.

⁷¹⁷ Článek 126 odst. 4 III. Ženevské úmluvy a článek 143 IV. Ženevské úmluvy. FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit, s. 202 - 204.

⁷¹⁸ Who we are. UNICEF [online]. 23. 5. 2012 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.unicef.org/about/who/index_introduction.html.

⁷¹⁹ Field monitors. Watchlist, op. cit.

procesu lze uvažovat o možnosti právního základu jejich větší možné angažovanosti. Nedávnou iniciativou nevládní organizace Geneva call bylo například přispěno k řešení problému soustavných porušovatelů mezinárodního práva z řad nestátních aktérů. Významná byla jejich účast na Arria formula, tedy konferenci, která právě měla vyřešit problém s vytrvalými porušovateli⁷²⁰.

3.3 Soudní kontrola

3.3.1 Individuální trestní odpovědnost

Odpovědnost v mezinárodním právu nastupuje v případě porušení primární povinnosti dodržovat jeho ustanovení. Důležitou podstatou trestní odpovědnosti je vymezení okruhu trestných činů. Ženevské úmluvy v několika člancích definují a uvádí seznam vážných porušení a méně nebezpečných porušení, kterých se pachatelé mohou dopustit⁷²¹. Jsou to právě vážná porušení, která nelze v žádném případě zanechat bez potrestání⁷²². Jejich výčet je upraven v článku 50 I. Ženevské úmluvy, článku 51 II. Ženevské úmluvy, článku 130 III. Ženevské úmluvy a článku 147 IV. Ženevské úmluvy.

Společným základem pro všechna porušení je několik činů, které uvádí všechny čtyři úmluvy. Je to například úmyslné zabíjení, mučení, nelidské zacházení nebo úmyslné způsobení velkého utrpení. Vedle nich jsou pak v každé úmluvě specifikovány činy vztahující se k jejich okruhu působnosti. Dodatkový protokol I. přidává další porušení pro svoje účely v článku 11 a článku 85⁷²³. Na všechny tyto trestné činy se vztahuje obligatorní univerzální jurisdikce všech států, což znamená, že viníci musí být buď potrestáni národním soudem, nebo předáni k potrestání jinému soudu. Pro účely mezinárodního práva

---

⁷²⁰ UN Security Council, Children and armed conflict, Cross-cutting report No. 3, 27. 8. 2012, op. cit.

⁷²¹ Výbor pro práva dítěte v důsledku kontroly článku 38 a pravomoci vydávání závěrečných hodnocení upozornil na to, že v ozbrojeném konfliktu by měly být stíhány činy, jako je užití dítěte pro válečné účely, únosy dětí nebo sexuální násilí proti dětem. WEISSBRODT, D., HANSEN, J., C., NESBITT, N., H., The Role of the Committee on the Rights of the Child, Interpreting and Developing International Humanitarian Law, op. cit.

⁷²² FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit, s. 207 - 208.

⁷²³ Ibid, s. 208 - 209.

se v této oblasti uplatní Mezinárodní trestní soud, který mezi válečné zločiny v článku 8 Římského statutu zařazuje právě vážná porušení Ženevských úmluv⁷²⁴. Rozlišující znak mezi vážnými porušeními a válečnými zločiny může být spatřován v jejich aplikaci. Zatímco vážná porušení se uplatní pouze v mezinárodním ozbrojeném konfliktu, válečné zločiny se vztahují na oba druhy konfliktů⁷²⁵.

Státy jsou subjekty, které mají primární odpovědnost v mezinárodním právu, a tedy při jeho porušení mají také aktivní legitimaci pro domáhání se jeho nápravy.

V systému trestání dle mezinárodního práva se postupně vytvořila koncepce individuální trestní odpovědnosti. Základem tohoto institutu je možnost stíhat pachatele zločinů podle mezinárodního práva, a to tedy konkrétní odpovědné osoby⁷²⁶. V jejím rámci lze postihnout i členy ozbrojených skupin. Ke zločinům dle mezinárodního práva se řadí zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, zločiny proti míru a zločin genocidy⁷²⁷. Individuální trestní odpovědnost je vynutitelná jak před vnitrostátními tak i mezinárodními soudy⁷²⁸. Pachatelé těchto zločinů jsou jednak osoby skutečně páchající protiprávní činy. Za určitých okolností však lze vyvodit i odpovědnost vojenských velitelů, což se zdá být velice relevantní právě v oblasti dětské problematiky⁷²⁹.

Jednou z podmínek pro vyvolání odpovědnosti vojenského velitele je tedy vydání jeho rozkazu ke spáchání zločinu, podněcování nebo zanedbání povinné prevence, kontroly nebo represe těchto činů⁷³⁰. Rozkazy se zabývá i statut *ad hoc* tribunálu v bývalé Jugoslávii v článku 7 odstavci 1, druhý *ad hoc* tribunál ve Rwandě v článku 6 odstavci 1 a nakonec i Římský statut ve svém článku 25 odstavci 3 písm. b)⁷³¹. Kromě odpovědnosti za vydání rozkazu ke spáchání mezinárodního zločinu, existuje i odpovědnost za opomenutí, tedy nedostatek prevence, represe či kontroly uskutečňované vojenským velitelem. Podmínkou

---

⁷²⁴ OBERG, M D., The absorption of grave breaches into war crimes law, In: International review or Red Cross, Volume 91,873, March 2009, s. 163 - 183.

⁷²⁵ Ibid., s. 163 - 183.

⁷²⁶ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 210.

⁷²⁷ SCHEU, Herald C., Pojem odpovědnosti v mezinárodním právu, In: Jurisprudence 2009/4, 30. 4. 2009, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Praha.

⁷²⁸ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P., Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, xli, 840 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-1797-289.

⁷²⁹ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit.

⁷³⁰ Článek 49 I. Ženevské úmluvy, článek 50 II. Ženevské úmluvy, článek 129 III. Ženevské úmluvy a článek 146 IV. Ženevské úmluvy.

⁷³¹ KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, op. cit.

této odpovědnosti je alespoň minimální znalost velitele o porušování mezinárodního práva svými podřízenými⁷³². Dodatkový protokol I. tuto odpovědnost upravuje v článku 86 odst. 2. K naplnění její skutkové podstaty se vyžaduje vědomí velitele o hrozbě nebo spáchání takovýchto zločinů. Trestní soud pro bývalou Jugoslávii ve svém článku 7 odst. 3 Statutu přidává kromě nutnosti vědění či možnosti vědění o protiprávním činu, také lhostejnost velitele. Ta se projevuje nepřijetím rozumných a nezbytných opatření pro potlačení těchto činů či nepotrestáním jejich pachatelů. Římský statut dodává svoji interpretaci odpovědnosti vojenských velitelů v článku 28, který se uplatní na osoby podléhající efektivnímu vedení, kontrole či spadající pod pravomoc vojenského velitele, který svoji povinnost řádného velení porušil, a tedy nezabránil a nepotlačil daný zločin či nepředal pachatele ke stíhání, přičemž o jeho činech věděl nebo měl alespoň možnost vědět. Římský statut se zabývá i odpovědnostním charakterem dalších osob, které se nacházejí ve vedoucí funkci a stanoví čtyři základní podmínky pro jejich možný postih. Opět je vyžadována efektivní kontrola a vědomí páčání či hrozby páčání zločinů nebo úmyslné nevěnování pozornosti jejich páčání. Zločiny pak musí souviset s vymezením činnosti tohoto vedoucího pracovníka. Ten pro jejich zabránění nebo potlačení neučinil nezbytná a rozumná opatření anebo nepředal pachatele autoritám. Tento článek je obvyčejové povahy⁷³³.

Dalším důležitým krokem v rámci individuální odpovědnosti je situace, při které podřízený, tedy například dítě, rozkaz odmítne. Oba *ad hoc* mezinárodní trestní tribunály přejímají ustanovení, které bylo vytvořeno Statutem Mezinárodního vojenského soudního dvora. Pravidlem, kterým se toto ustanovení řídí, je, že pachateli při vykonání rozkazu není udělena trestní imunita, ale lze tuto situaci považovat za polehčující okolnost, a to zejména při určení výše trestní sankce⁷³⁴. Článek 53 Římského statutu to vidí jinak. Pachateli, který spáchal válečný zločin na rozkaz a nevěděl o jeho protiprávnosti, neuloží soud žádný trest a ani se tento čin nebude považovat za trestný. Rozkaz však nesmí být očividně protiprávní.

---

⁷³² FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit, s. 211.

⁷³³ Článek 25 odst. 3 Římského statutu.

⁷³⁴ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit, s. 212.

Vedle vážných porušení Ženevských úmluv je třeba se vypořádat i s ostatními porušeními humanitárního práva⁷³⁵. Státy mají povinnost potlačit takováto porušení, není však stanoven konkrétní způsob⁷³⁶. Z podstaty věci vyplývá buď možnost disciplinárního postihu, personálních opatření nebo trestního stíhání⁷³⁷.

3.3.2 Jednotlivé soudy

Mezinárodní trestní soud je velice důležitým instrumentem zvláště z hlediska stíhání pachatelů trestných činů vykonaných na dětech během ozbrojeného konfliktu⁷³⁸. Jeho jurisdikce je omezena věkovým limitem 18 let, tedy nezabývá se represí dětí, které spáchaly zločiny podle mezinárodního práva. Nejdůležitějším článkem v souvislosti s dětmi v ozbrojeném konfliktu je článek 8 Římského statutu. Jeho text upravuje válečné zločiny a ve druhém odstavci písmenu b) a písmenu e) je uveden jako jejich příklad odvod a nábor dětí mladších 15 let do ozbrojených sil státu nebo jejich využívání k aktivní účasti ve vojenských akcích, jednak pro mezinárodní, a dále pak pro vnitrostátní konflikty⁷³⁹. Souhlas dítěte s odvodem či nábořem není z hlediska odpovědnosti pachatele relevantní a ten musí být vždy dohnán k spravedlnosti⁷⁴⁰. Zahrnutí náboru a odvodu do působnosti válečných zločinů je významným posunem kupředu v ochraně dětí a většina států považuje tento čin za vyjádření obyčejového pravidla, až na výjimky, například v USA⁷⁴¹.

Odvod a nábor dětí jako druh válečného zločinu je sice zahrnut jen do jednoho článku, soud však ve své interpretaci tohoto ustanovení v kauze Thomas Lubanga Dyilo v. Prosecutor vyložil, že se dělí na tři rozdílné akty, a to neoprávněný nábor, neoprávněný

---

⁷³⁵ Článek I. Ženevské úmluvy, článek 50 II. Ženevské úmluvy, článek 129 III. Ženevské úmluvy a článek 146 IV. Ženevské úmluvy.

⁷³⁶ OBERG, M D., The absorption of grave breaches into war crimes law, op. cit., s. 163 - 183.

⁷³⁷ FUCHS, J., Mezinárodní humanitární právo, op. cit., s. 213

⁷³⁸ Římský statut byl přijat v červenci roku 1998 na diplomatické konferenci v Plenipotentiaries a založil Mezinárodní trestní soud, tedy trvalý trestní soud, který se zabývá mezinárodními zločiny. Jeho účinnost nastala 1. 7. 2002. Soud má doplňkovou pravomoc ve vztahu k národním soudům. FREELAND, S., Mere children or weapons of war, op. cit., s. 42.

⁷³⁹ Článek 8 Římského statutu.

⁷⁴⁰ GRAF, R., The International Criminal Court and Child Soldiers An Appraisal of the Lubanga Judgment, In: Journal of International Criminal Justice, Vol. 10, Issue 4, September 2012, s. 945 - 969.

⁷⁴¹ UDOMBANA, Nsongurua, J., War is Not Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, op. cit., s. 88.

odvod a aktivní účast dětí ve vojenských akcích⁷⁴². Osoba, které se nábor nebo odvod týká, musí být mladší 15 let a pachatel o tom musel nebo měl vědět, přičemž tato činnost byla prováděna v souvislosti s ozbrojeným konfliktem, o kterém pachatel rovněž musí vědět⁷⁴³.

Další ustanovení, která se zabývají či vztahují k dětem, jsou také válečné zločiny ve smyslu vážných porušení Ženevských úmluv a rovněž ve smyslu sexuálního násilí, které, jak již bylo dříve uvedeno, se objevuje čím dál více a jsou součástí kritéria zápisu strany konfliktu na seznam hanby v příloze výroční zprávy Generálního tajemníka OSN. Jiné zločiny spojené s porušováním práv dětí jsou například genocida, přičemž část její skutkové podstaty mohou tvořit násilné přesuny dětí z jedné skupiny do druhé⁷⁴⁴. Rovněž zločiny proti lidskosti a jejich článek 7 odst. 2 písm. c) uvádí děti ve zločinu zotročení, což je vyloženo jako vykonávání práva vlastnictví osoby, což zahrnuje i obchod s lidmi, zvláště pak se ženami a dětmi⁷⁴⁵.

Při posuzování činů týkajících se dětí je třeba podle soudu přibrat znalce nebo osoby s odborným vzděláním, zvláště pak jestliže se jedná o násilí vůči nim. S tímto souvisí i povinnost prokurátora přijmout v dané problematice právní poradce a v případě vyšetřování zločinů podle mezinárodního práva brát ohled na charakter svědků a obětí s důrazem na jejich věk a pohlaví, zejména při posuzování činů sexuálního násilí⁷⁴⁶. Děti pak právě mohou být v pozici takovýchto obětí.

Pro oběti a svědky trestných činů jsou uvedeny zvláštní principy, jako je ochrana duševního, tělesného a fyzického blahobytu, důstojnosti a soukromí. K tomu může

---

⁷⁴² GRAF, R., *The International Criminal Court and Child Soldiers An Appraisal of the Lubanga Judgment*, op. cit., s. 945 - 969.

⁷⁴³ International Criminal Court (ICC), *Elements of Crimes*, 2011, [cit. 21. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4ff5dd7d2.html>. K tomu také HAPPOLD, M., *Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court*, op. cit.

⁷⁴⁴ Článek 6 písm. e) Římského statutu. REDRESS, *Victims, Perpetrators or Heroes?*, op. cit., s. 31.

⁷⁴⁵ Článek 7 odst. 2 písm. c) Římského statutu. FREELAND, S., *Mere children or weapons of war*, op. cit., s. 46. K tomuto se vztahuje i možná klasifikace povinných odvodů jako zotročování. Tato verze je podporována i Mezinárodní úmluvou práce č. 182, která definuje povinný a nucený odvod dětí jako formu nejhoršího druhu dětské práce a v jejím rámci i jako zotročení. Dále je možno namítat, že zločiny proti lidskosti lépe vyjadřují podstatu odvodů, jako systematického chování a lépe postihují jeho velkou závažnost. Termín zotročování dnes již zahrnuje i nucenou práci, což by zpětně podle definice ILO mohlo odvody do této kategorie zařadit. HAPPOLD, M., *Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court*, op. cit.

⁷⁴⁶ Článek 54 odst. 1 písm. b). Pohlaví je definováno v článku 7 odst. 3 jako ženy i muži. Římský statut.

prokurátor užít speciálních opatření⁷⁴⁷. Soud však může tato opatření přijmout i ze své vůle a pomoci tak obětem s usnadněním průběhu svědectví. Procesy, kterých se děti účastní jako oběti nebo jsou spojené se sexuálním násilím, jsou většinou uskutečňovány za zavřenými dveřmi, tedy není připuštěna veřejnost⁷⁴⁸. Oběti a svědci mají být podle článku 75 Římského statutu vždy vyslechnuty, jestliže to neodporuje nejlepšímu zájmu dítěte a v případě porušení jejich práv odškodněny pomocí restituce, kompenzace a rehabilitace, a to přímo od viníka protiprávních činů nebo speciálně založeného Svěreneckého fondu pro oběti, který spolupracuje s Mezinárodním trestním soudem.

Problémem, který se vztahuje k tematice dětských obětí zločinů mezinárodního práva, je nevyřešená situace s jejich velkým množstvím, a tedy nemožností řádného výslechu z časových důvodů. Není jasné, jak prokurátor postupuje, a které děti k svědectví a výslechu připouští, a které ne⁷⁴⁹. Děti, jako svědci a oběti, jsou zmíněny i v Úmluvě o právech dítěte, která upozorňuje na nutnost států zajistit reintegraci a zotavení mentální a fyzické⁷⁵⁰. Existuje mnoho principů, které se zabývají právy dětských obětí a svědků, jako je například Deklarace OSN o základních principech justice týkající se obětí trestných činů a zneužití síly. Deklarace mimo jiné zdůrazňuje práva obětí na odškodnění a ochranu důstojnosti a soukromí⁷⁵¹. O tom samém pojednávají i Zásady OSN pro justici dětských obětí a svědků zločinů, které byly přijaty v roce 2005. Jejich zásadním principem je nejlepší zájem dítěte a ochrana a odškodnění dětí, které se staly obětí trestného činu⁷⁵².

Je třeba vyjmenovat nejdůležitější případy, které ovlivnily a zformovaly podobu mezinárodního práva v oblasti dětí v ozbrojených konfliktech. Jedním z nich je případ Thomas Lubanga Dyilo v. Prosecutor, který vzbudil mnoho reakcí a v jeho průběhu byla interpretována řada pravidel týkajících se dětí v ozbrojeném konfliktu⁷⁵³. Lubanga byl odsouzen 14. 3. 2012 pro nábor a odvod dětí mladších 15 let do ozbrojených sil státu a

---

⁷⁴⁷ Článek 68 Římského statutu.

⁷⁴⁸ No Peace Without Justice, UNICEF, International Criminal Justice and Children, op. cit., s. 24.

⁷⁴⁹ DOEK, J. The International Legal Framework for the Protection of Children in Armed Conflict, op. cit., s. 17.

⁷⁵⁰ Článek 39 Úmluvy o právech dítěte.

⁷⁵¹ No Peace Without Justice, UNICEF, International criminal justice and children, op. cit., s. 50.

⁷⁵² REDRESS, Victims, Perpetrators or Heroes?, op. cit., s. 32.

⁷⁵³ UN General Assembly, Children and armed conflict: report of the Secretary-General, 15 May 2013, op. cit.

jejich využívání k aktivní účasti ve vojenských akcích podle článku 8 odst. 2 Římského statutu⁷⁵⁴. Jeho vinu potvrdila i odvolací komora a odsoudila ho 10. 7. 2012 k 14 letům vězení⁷⁵⁵. U samotného procesu svědčily poprvé dětské oběti⁷⁵⁶ a také Zvláštní zmocněnec Generálního tajemníka OSN v pozici experta, přičemž zde podal svoji interpretaci pojmů náboru a odvodu dětí⁷⁵⁷. Mimo jiné soud připomenul nutnost poskytnutí nápravy obětem s odkazem na Základní principy a zásady práva na odškodnění pro oběti závažných porušení mezinárodního humanitárního práva a mezinárodních lidských práv z roku 2005⁷⁵⁸. Mezinárodní trestní soud je prvním soudem s pravomocí odškodnit oběti, což je uvedeno v článku 75 Římského statutu. Pro účely odškodnění je vzhledem k nedostatku peněžních zdrojů nutné upřednostnit především přímé oběti činů. Děti se mohou v důsledku obdržení nápravy ocitnout v nechtěné pozici stigmatizace, s čímž je tedy třeba předem počítat a snažit se tomu co nejvíce zabránit⁷⁵⁹.

Další důležitou kauzou byl případ Germaina Katangy vůdce FRPI (Forces de Résistance Patriotique en Ituri) a Mathieu Ngudjolo Chuie hlavy FNI (Front des Nationalistes et Intégrationnistes) a plukovníka FARDC (Forces Armées de la République Démocratique du Congo). Zločiny, za které jsou tyto osoby souzeny, zahrnují i protiprávní odvod a nábor dětí mladších 15 let. Do dnešní doby byl Mathieu Ngudjolo Chui zproštěn obvinění a proces Germaina Katangy stále pokračuje⁷⁶⁰.

---

⁷⁵⁴ Integrated Regional Information Networks (IRIN), Democratic Republic of the Congo: Lubanga verdict "a first step", 14 March 2012, [cit. 21. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4f6735612.html>.

⁷⁵⁵ UN Security Council, Children and armed conflict, Cross-cutting report No. 3, 27. 8. 2012, op. cit.

⁷⁵⁶ Ibid.

⁷⁵⁷ Zdůraznil, že rozdíl mezi dobrovolným povoláváním a nuceným či povinným není viditelný, a že dítě je vždy nějakým způsobem do ozbrojeného konfliktu natlačeno. S tím souvisí i utvrzení dřívějšího názoru vyloučení možnosti dětského souhlasu pro účast v ozbrojeném konfliktu. Kromě toho soud v tomto případě vyložil aktivní účast dětí v ozbrojeném konfliktu jako zahrnující, jak přímou účast, tedy děti na předních liniích boje, tak pomocné funkce dětí, jestliže jsou jimi ohroženy na bezpečnosti a skutečně je vykonávají. GRAF, R., The International Criminal Court and Child Soldiers An Appraisal of the Lubanga Judgment, op. cit., s. 945 - 969.

⁷⁵⁸ UN Human Rights Council, Annual Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 28 June 2012, A/HRC/21/38, op. cit., s. 8.

⁷⁵⁹ Ibid., s. 9.

⁷⁶⁰ UN Security Council, Children and armed conflict, Cross-cutting report No. 3, 27. 8. 2012, op. cit.

Další soudní řízení zahrnující protiprávní nábor a odvod dětí jsou, například *The Prosecutor v. Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo and Dominic Ongwen* z roku 2005 nebo *The Prosecutor v. Bosco Ntaganda* z roku 2006⁷⁶¹.

Posledním z důležitých procesů je případ Jean-Pierre Bemba Gomba z Demokratické republiky Kongo, který byl obviněn ze sexuálního násilí a znásilnění jako způsobu vedení války. Jeho proces ještě nebyl ukončen⁷⁶².

Vedle Mezinárodního trestního soudu se v této oblasti uplatňuje i Zvláštní soud pro Sierra Leone. Jeho důležitost je nejen v možnosti souzení dětí mladších 18 a starších 15 let, ale i v řadě rozsudků, které se zabývají zločiny proti dětem během ozbrojeného konfliktu. Jedním z nejdůležitějších takovýchto procesů je rozsudek ve věci Charlese Taylora z roku 2012⁷⁶³. Taylor byl prezidentem Libérie a byl 3. 3. 2003 obviněn z napomáhání k válečným zločinům a zločinům proti lidskosti ozbrojené skupině, která nebyla pod jeho přímým vedením. K válečným zločinům se pak řadilo i znásilnění a nábor a odvod dětí do ozbrojených sil. Soud zde také vyjádřil svoje stanovisko nestíhat dětské vojáky⁷⁶⁴.

3.4 Prevence ozbrojených konfliktů

Ochrana dětí v ozbrojeném konfliktu není zdaleka dokonalým systémem a při její kontrole lze nalézt mnoho nedostatků. Základním předpokladem potřeby jakékoli ochrany dětí v ozbrojeném konfliktu je právě jeho existence. Z těchto důvodů je optimální variantou jak zabezpečit nejlepší zájem dítěte a poskytnout mu největší možnou ochranu a realizaci jeho práv, právě prevence konfliktu. Na její realizaci se podílejí normotvůrci, kteří upravují danou problematiku, nevládní organizace a mezinárodní aktéři⁷⁶⁵.

---

⁷⁶¹ All cases. International criminal court [online]. 2012 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/situations%20and%20cases/cases/Pages/cases%20index.aspx.

⁷⁶² UN Security Council, Children and armed conflict Cross-cutting report No.1, 6. 7. 2011. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/XCutting%20CAC%202011.pdf>.

⁷⁶³ UN General Assembly, Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 6 August 2012, A/67/256, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/50a0cfcc2.html>.

⁷⁶⁴ UN General Assembly, Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 6 August 2012, op. cit.

⁷⁶⁵ VERHEY, B., Child Soldiers: Preventing, Demobilizing and Reintegrating, op. cit., s. 3 - 6.

Mezi základní důvody vzniku konfliktu náleží nestabilita situace v zemi, rozpad státních struktur, nedostatek vzdělání a mnoho dalších. Primární odpovědnost za vznik konfliktu však leží na samotných státech a jejich ochotě přijmout dostatečně brzkou ochranu pro zamezení počátků ozbrojeného konfliktu. Preventivní úlohu pak má včasná identifikace hlavní příčin, jako jsou nerovnosti ve společnosti, chudoba, diskriminace, porušování lidských práv a další. Jestliže se stadium prevence podaří, bude tím zajištěn ekonomický a národní rozvoj státu, a tedy i jeho stabilita a zvyšování ekonomických příležitostí. Z těchto důvodů je účast dalších států, nevládních organizací a občanských společností jedinečnou příležitostí pro jejich následný ekonomický přínos v případě poskytnuté pomoci. Hlavním aktérem je však především OSN, která svými orgány a institucemi, plány a strategiemi pomáhá národním vládám vytvořit stabilní podmínky⁷⁶⁶.

Článek 1 Charty OSN podporuje snahu mezinárodního společenství odvracet hrozby mezinárodního míru a bezpečnosti, za což může být považováno právě vypuknutí ozbrojeného konfliktu. Všem konfliktům je třeba předcházet zejména mírovými prostředky. Preventivními opatřeními mohou být včasná varování, diplomacie, odzbrojení nebo mírové operace. Na prevenci se podílí, jak Valné shromáždění OSN⁷⁶⁷, Rada bezpečnosti⁷⁶⁸, ECOSOL⁷⁶⁹, Mezinárodní soudní dvůr⁷⁷⁰, tak i Generální tajemník⁷⁷¹. Všechny tyto orgány se pak soustředí na vytváření důvěry a stability států a odstranění rizikových faktorů⁷⁷².

Jak již bylo zmíněno, nejdůležitější je zachytit příčinu konfliktu včas. Upevněním systému včasného varování pro nebezpečné situace jsou Administrativní Výbory OSN pro koordinaci. Včasným varováním se také zabývá Stálý výbor OSN⁷⁷³.

---

⁷⁶⁶ UN Secretary-General, Prevention of armed conflict, A/55/985-S/2001/574, Distr. GENERAL, 7 June 2001. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/B5BFFCD5B649239585256CAA006EFAB6>.

⁷⁶⁷ To vydává zvláštní doporučení a výzvy Radě bezpečnosti, jestliže zjistí hrozbu míru nebo bezpečnosti.

⁷⁶⁸ Ta má zásadní význam právě v udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, pro kterou využívá ustanovení Charty OSN.

⁷⁶⁹ ECOSOL založil *ad hoc* pracovní skupinu pro vyšetření příčin vzniku konfliktů a podporu trvalého míru a udržitelného rozvoje v Africe.

⁷⁷⁰ Mezinárodní soudní dvůr poskytuje svoje názory na právní otázky podle článku 96 Charty OSN.

⁷⁷¹ Generální tajemník může jako Valné shromáždění podat Radě bezpečnosti zprávu o hrozbě mezinárodního míru a bezpečnosti. Jeho další rolí v prevenci konfliktu je ustavování vyšetřovacích misí.

⁷⁷² UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world, op. cit., s. 83.

⁷⁷³ Inter-Agency standing committee Ibid., s. 84.

Systematickou prevenci má na starost i Výkonný výbor pro mír a bezpečnost zřízený Generálním tajemníkem OSN. Existují i další instituce, které se snaží upevnit systém preventivního vypořádání se s konfliktem, jako je například Mezioborová soustava pro koordinaci zřízená v roce 1994. Pro vytváření alternativ pro prevenci konfliktů byl v roce 1998 vytvořen Útvar pro prevenci konfliktů⁷⁷⁴.

Součástí strategie předcházení konfliktů jsou i mírové mise. Jejich předčasné vyslání do státu, kde hrozí konflikt, je způsobem jak odstranit nebezpečí jeho vzniku⁷⁷⁵. Svoji roli hraje i odzbrojení, jelikož při nedostatku zbraní je menší riziko vyhrocení situace. Při každé preventivní akci je třeba dbát lidských práv a snažit se je co nejvíce rozšiřovat a potrestat každé jejich porušení. Problémové státy pak budou potřebovat i pomoc zvenčí, a to v podobě finančního či materiálního zajištění.

Důležitou roli hrají i humanitární organizace, a to ve zveřejnění a sběru informací o místu možného vzniku konfliktu, ochraně civilistů a zabránění důvodům vzniku konfliktu, čemuž napomáhají i media. Řada humanitárních organizací se zabývá předcházením chudoby a nemocí, které mohou mít nepřímo vliv na vznik nebezpečné situace. Základní preventivní taktikou je také zvyšování kvality vzdělání, nabídky optimálních pracovních míst či co nejvyšší možné zahrnování dětí do všech opatření k prevenci konfliktu. Vzdělání se staví do pozice alternativy násilí a zprostředkovává znalosti, postoje, motivace a jiné důležité hodnoty. Musí být však poskytováno s opatrností, jelikož mnoho dětí ho považuje za zbytečné nebo spíše neprioritní vzhledem k nutnostem každodenního života, jako je například získání potravy⁷⁷⁶. Školy a další podobné instituce musí být chráněny od všech vnějších vlivů, neboť většinou slouží jako centra protiprávních aktivit. Určitou formu vzdělání je třeba rozšířit i mezi vojenské vůdce a jejich sbory, kteří si často nejsou vědomi mezinárodních standardů zákazu účasti dětí. S těmito povinnostmi souvisí i přesné

---

⁷⁷⁴ UN Secretary-General, Prevention of armed conflict, A/55/985-S/2001/574, op. cit.

⁷⁷⁵ Takovýto způsob je možný jen s předchozím souhlasem státu, dovozením Rady bezpečnosti a velké pravděpodobnosti vzniku konfliktu. Ibid.

⁷⁷⁶ UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world, op. cit., s. 187.

vymezení vojenských škol a co nejvyšší omezení účasti dětí v nich⁷⁷⁷. Mnoho konfliktů se objevuje znovu, jestliže není vyřešena situace, která konfliktu předcházela.

Důležitou stránkou prevence je také předcházení náboru dětí do ozbrojených sil a skupin. Jedním z opatření na zabránění povolávání může být zajištění vydávání identifikačních rodných listů při narození dítěte⁷⁷⁸. S tím souvisí i nutnost zabezpečit řádné formální povolávací systémy, které jsou vedeny odpovědnými osobami znalými mezinárodních norem⁷⁷⁹.

Efektivní vyhledávání rodiny, registrace osamocených, oddělených a vnitřně přesídlených dětí a uprchlíků je další možné zabraňovací opatření⁷⁸⁰. Všechny děti, které jsou odděleny od rodin nebo se volně potulují na ulicích, jsou více náchylné a zranitelné pro únosy či nábor do ozbrojených složek.

Kromě prevence, existuje řada dalších možností pro zlepšení postavení dětí v ozbrojených konfliktech. Většina z nich se vztahuje k represivní a kontrolní struktuře ochrany, která má s ohledem na svůj nedávný vznik mnoho nedostatků.

V oblasti trestních opatření je nutné stíhat všechny porušovatele zločinů podle mezinárodního práva a zahrnovat do jejich obvinění i porušování dětských práv. Tato porušení by měla být stíhána i v rovině národních soudů, které by měly vždy pachatele podrobit spravedlnosti. Tyto osoby by pak neměly v žádném případě být amnestovány, ať již z jakýchkoli důvodů⁷⁸¹.

Na závěr lze uvést, že jedním ze základních principů všech složek ochrany dítěte je spolupráce všech aktérů, jak na rovině mezinárodní, tak na rovině místní. V ideálním případě by bylo nutno konfliktu zabránit a eliminovat jakoukoli možnost dětí, tedy osob mladších 18 let, se vojenských akcí účastnit a zajistit pro ně bezpečnou budoucnost pro jejich další rozvoj.

---

⁷⁷⁷ Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 80.

⁷⁷⁸ ICRC, *Guiding principles for the domestic implementation of protection for children associated with armed forces or armed groups*, op. cit., s. 17.

⁷⁷⁹ Child Soldiers International, *Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers*, op. cit., s. 59.

⁷⁸⁰ *Ibid.*, s. 58.

⁷⁸¹ UNICEF, United Nations Children's Fund. *Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world*, op. cit., s. 69.

ZÁVĚR

Děti jsou nenahraditelnou součástí lidské společnosti a jejich ochrana by tedy měla být v každé situaci záležitostí s přednostním charakterem. Ozbrojené konflikty představují krizový stav země, za kterého je právě tato ochrana nejvíce vyžadována⁷⁸².

Subjektem poskytované ochrany jsou děti účastníci se ozbrojeného konfliktu (dětsí vojáci), ale i všechny ostatní děti, které se v konfliktu nacházejí. V posledních letech je zdůrazněna povinnost neopomíjet v tomto smyslu dívky, a to jak jejich přímou účast v bojových liniích, tak jejich pozici obětí sexuálního násilí.

Za posledních několik let bylo přijato velké množství mezinárodních dokumentů a formálně právní aspekt ochrany práv dětí v ozbrojeném konfliktu byl řešen mnoha mezinárodními soudy, zprávami orgánů OSN a výklady nevládních organizací. Po zhodnocení dosavadní právní úpravy na poli mezinárodního práva, zvláště v rámci systémů humanitárního práva a lidských práv, lze konstatovat, že výše ochrany, která je dětem věnována, je až na výjimky dostačující⁷⁸³. To platí především pro děti mladší 15 let⁷⁸⁴.

Je však nutné podotknout, že i přes mnoho úspěchů, které se v této oblasti v posledních letech odehrály, je potřebné zmínit, že se děti v ozbrojených konfliktech stále nacházejí a tato nepřijatelná situace musí být nadále řešena s nejvyšší prioritou⁷⁸⁵.

Důležitým mezníkem v oblasti dětských práv byl projekt Generálního tajemníka OSN z roku 1999 nazvaný „Éra aplikace“, ve kterém je uvedena snaha, aby všechna pravidla

---

⁷⁸² Zpráva expertů, která revidovala původní zprávu Gracy Machel, upozornila na nemilosrdný osud dětí, které se vyskytují v ozbrojených konfliktech. Jejich důsledkem jsou děti dohnány na hranici chudoby s všudy přítomnými nemocemi a nefungujícími institucemi, jako jsou například školy nebo nemocnice. UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world, op. cit., s. 5.

⁷⁸³ I přes všechnu snahu, neustále přetrvává problém nestátních aktérů a jejich neustávajícího porušování dětských práv. LABBÉ, J., INTERNATIONAL PEACE INSTITUTE, Engaging Nonstate Armed Groups on the Protection of Children, op. cit., s. 1 - 8. Jiným problémem, který již byl zmíněn, je nutnost nalezení řešení na otázku postihu vytrvalých porušovatelů. UN Security Council, Security Council resolution 2068 (2012), op. cit.

⁷⁸⁴ Věková skupina dětí od 15 do 18 let je spornější kategorií vzhledem k možnosti dobrovolného vstupu do ozbrojených sil států, kterou by bylo třeba rovněž zakázat.

⁷⁸⁵ Tento postoj je možné nalézt například v rezoluci 1612, která chválí strategii Generálního tajemníka „Zero under 18“, která zdůrazňuje nutnost univerzální ratifikace Opčního protokolu Úmluvy o právech dítěte o účasti dětí v ozbrojených konfliktech. UN Security Council, Security Council resolution 1612 (2005), op. cit.

týkající se práv dětí v ozbrojeném konfliktu, byla přenesena do praxe. S tím souvisí nutnost jejich správné implementace, kontroly a stíhání všech, kteří je porušují. Tento postoj vítá i Rada bezpečnosti, která v jeho důsledku založila kontrolní systém MRM, který má na starost sběr potřebných informací a upozorňování na situace, kde jsou dětská práva nejvíce porušována⁷⁸⁶. Další možností realizace práv dětí je systém represivní justice pro případné porušovatele těchto práv, z něhož nejdůležitější roli má Mezinárodní trestní soud.

Efektivita, která je v nynější době tak propagovaná, však nemůže nastat ihned. Její postupný rozvoj je pozorován jednak v reakcích mezinárodních aktérů, kteří ji podporují a snaží se zajistit co nejvyšší míru ochrany dětem, ale také v chování porušovatelů těchto práv. Dnešní systém je obdařen řadou nedokonalostí. Vedle zbývajících formálně právních nedostatků, jako je neúspěch v ustanovení oficiálních univerzálních definicí různých pojmů (přímá, nepřímá účast, dětský voják, ozbrojený konflikt) či nemožnost nestátních aktérů podílet se na tvorbě práva a přistupovat k mezinárodním smlouvám, se objevují i další problémy, se kterými se setkáváme v oblasti kontroly a implementace. Jedním z nich je nutnost zabezpečit chování států a nestátních aktérů, kteří vytrvale porušují dětská práva a jsou uvedeny v seznamu v příloze výroční zprávy Generálního tajemníka OSN více než pětkrát⁷⁸⁷.

Kromě toho je nutné posílit i další instituty mezinárodního práva v oblasti ochrany dětí, jako jsou demobilizační a resocializační programy a trestní represe jednak dětských vojáků, ale i nestátních aktérů. V poslední době se do procesu ochrany zapojují mnohé nevládní a jiné podpůrné organizace, kterým by bylo dobré dát větší mandát pro to, aby mohly děti v ozbrojeném konfliktu hájit. Ve zprávách Generálního tajemníka OSN se také často objevují zmínky o občanských společnostech a jejich neblahé roli v podpoře porušovatelů dětských práv. Bylo by tedy relevantní upravit i jejich pozici a co nejvíce zakázat a sankcionovat jejich možný vliv.

Aktuálním ohniskem posledních debat je sankční a represivní systém, a to v rovině udělování trestních opatření Radou bezpečnosti vůči vytrvalým porušovatelům a také přibývajícím případům odsouzení jednotlivců za nábor, odvod a užití dětí mladších 15 let

---

⁷⁸⁶ UN Security Council, Security Council resolution 1612 (2005), op. cit.

⁷⁸⁷ UN, Security Council report, Monthly Forecast, June 2013, op. cit.

v ozbrojeném konfliktu. První problém je řešen v rámci MMR systému, kdy Rada bezpečnosti v mnohých rezolucích zmínila připravenost použít cílené sankce, ale v praxi k nim pak nepřikročila. Vedle toho jsou značně diskutovány trestní procesy, kde jsou jednotlivci odsuzováni za protiprávní odvod a nábor dětských vojáků a jejich použití, které je kvalifikováno jako válečný zločin. Jejich význam tkví zejména v tom, že výrazně pomáhají interpretaci sporných pojmů v mezinárodních dokumentech a plní odstrašující funkci vůči případným porušovatelům.

Závěrem lze upozornit na vyvíjející se snahu prevence účasti dětí v ozbrojených konfliktech, ale i zabránění vzniku těchto konfliktů, například prostřednictvím vzdělání, stabilizace situace v jednotlivých zemích a nutnosti v této snaze pokračovat. Projekty, které mají za cíl předcházení konfliktů, jsou zaměřeny na to, aby děti mohly prožít dětství plné her, vzdělávání a času stráveného s rodinou, namísto shánění potravy, přístřeší či účasti na ozbrojených skupinách k uspokojení jejich základních potřeb a zajištění bezpečí pro sebe i své rodiny.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

UNICEF	The United Nations Children's Fund Dětský fond Organizace spojených národů
OSN	The United Nations Organizace spojených národů
ICRC	The International Committee of the Red Cross Mezinárodní výbor Červeného kříže
CICR	Comité international de la Croix - Rouge Mezinárodní výbor Červeného kříže
ILO	The International Labour Organization Mezinárodní organizace práce
MOP	The International Labour Organization Mezinárodní organizace práce
ILA	International Law Association Mezinárodní svaz právníků
IRC	The International Rescue Committee (IRC) Humanitární organizace se sídlem v New Yorku
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia Mezinárodní tribunál pro bývalou Jugoslávii
ICTR	International Criminal Tribunal for Rwanda Mezinárodní tribunál pro Rvandu
LTTE	Liberation Tigers of Tamil Eelam Tygři osvobození tamilského 'llamu - Hnutí na Srí Lance
DDR	Disarmament, demobilization, reintegration Odzbrojení, demobilizace a reintegrace
LRA	Lord's Resistance Army Armáda Božího odporu v Ugandě
MRM	Monitoring and reporting mechanism

	Monitorovací a informační mechanismus
ECOSOL	Economic and Social Council Ekonomická a sociální rada OSN
NGO	Non-Governmental Organizations Nezisková nevládní dobrovolná organizace
HIV	Human immunodeficiency virus Virus, který může vést k AIDS (syndromu získané poruchy imunity)
USA	The United States of America Spojené Státy Americké
UN	The United Nation´s Organizace spojených národů
ISBN	International Standart Book Numbering Identifikační číslo typu knihy
U.K.	United Kingdom Spojené království
UNIDIR	United Nations Institute for Disarmament Research
FRPI	Forces de Résistance Patriotique en Ituri
FNI	Front des Nationalistes et Intégrationnistes
FARDC	Forces Armées de la République Démocratique du Congo
UNSC	The United Nation´s Secerity Council
UNTC	The United Nations Treaty Collection
UNHCHR	The United Nation High Commissioner for Refugees Vysoký komisař OSN pro uprchlíky
UNDP	United Nations Development Programme Rozvojový program OSN
DRC	Democratic republic of Congo
HRC	Human Rights Committee Výbor pro lidská práva
DRC	Democratic republic of Congo

HRC	Human Rights Committee Výbor pro lidská práva
ANP	Afghan National Police
ALP	Afghan Local Police Vojenská síla v Afganistanu
DGSSIE	The Principle Security Service for State Institutions Direction Générale de Sécurisation des Services et Institutions de l'Etat Vojenská síla v Čadu
GLD	Legitimate Defence Force or Groupes de légitime défense Vojenská síla v Alžírsku
SPOs	Special Police Officers Vojenská síla v Indii
BGF	Border Guard Forces Vojenská síla v Lýbii
CAD	Self-defence Committees or Comités de Auto defensa Vojenská síla v Peru
CAFGU	Armed Force Geographical Units Vojenská síla v Filipínách
CVO	Civilian Volunteer Organizations Vojenská síla ve Filipínách

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie a sborníky

- BIAYA, Tshikala K., *Enfant en situation de conflit armé et de violence urbaine: bibliographie annotée et signalétique* [online], Dakar: CODESRIA, 2004 [cit. 5. 3. 2013], ISBN 978-286-9781-184.
Dostupné z: <http://www.codesria.org/IMG/pdf/Biaya.pdf>.
- ŠMILOVSKÝ, Alois V., *Parnassie; Starý varhaník; Starý Měchura*. Praha: Borský a Šulc, 1923. 2 l., 344 s. Soubor spisů. Kritické vydání, sv. 2.
- CABANES, P., *Introduction à l'histoire de l'antiquité*, 3e éd, Paris: A. Colin, 2004, ISBN 22-002-6644-8.
- KEY, E, FRANZOS, M., *The century of the child* [online], New York: Arno Press, 1972c1909, v, 339 p. [cit. 5. 3. 2013], ISBN 04-050-3865-8.
Dostupné z: <http://archive.org/details/centurychild00frangoog>.
- ŠVEJNOHA, J., *Historie Mezinárodního Červeného kříže* [online], Praha: Úřad Českého červeného kříže, 2008, 151 s. [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-80-87036-28-0.
Dostupné z: http://www.cervenyriz.eu/cz/edicehnuti/Historie_MCK.pdf.
- PILLOUD, C., SANDOZ, Y., SWINARSKI, C., ZIMMERMANN, B., *Commentary on the additional protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949* [online], Norwell, MA, USA: Distributors for the United States and Canada, Kluwer Academic Publishers, 1987, xxxv, 1625 p. [cit. 2013-06-16]. ISBN 978-902-4734-603. Dostupné z:
http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/Commentary_GC_Protocols.pdf.
- FUCHS, J., *Mezinárodní humanitární právo*, vyd. 1, Praha: Ministerstvo obrany - Agentura vojenských informačních služeb, 2007, 230 s., ISBN 978-807-2784-240.
- PERKINS, Steven C., *International Human Rights Law and Article 38(1) of the Statute of the International Court of Justice*, 12. 7.1999, Prepared on 19. 7. 1996, for presentation at the 1992 Annual Meeting of the American Association of Law Libraries.
- ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P., *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, xli, 840 s. Právnícké učebnice (C. H. Beck). ISBN 978-807-1797-289.
- DETRICK, S., DOEK, J., CANTWELL, N., *The United Nations Convention on the Rights of the Child: a guide to the "Travaux préparatoires"* [online], Norwell, MA,

U.S.A.: Sold and distributed in the U.S.A. and Canada by Kluwer Academic Publishers, c1992, x, 712 p. [cit. 5.3.2013]. ISBN 07-923-1671-1

- OPPENHEIM, L, JENNINGS, R., WATTS, A., OPPENHEIM, L., Oppenheim's international law: a guide to the "Travaux préparatoires" [online]. 9th ed. New York: Longman, 1996, 2 v. (lxxxvi, 1333 p.) [cit. 2013-06-16]. ISBN 05-823-0245-5
- MELZER, N., Interpretive guidance on the notion of direct participation in hostilities under international humanitarian law [online], Geneva: International Committee of the Red Cross, 2009 [cit. 5.3.2013]. ISBN 978-294-0396-047
- PICTET, J., Commentary on the Geneva Conventions 12 August 1949, II. Geneva Convention for the amelioration of the condition of wounded, sick and shipwrecked members of armed forces at sea, International Committee of the Red Cross, 1960, Geneva
- VIGNARD, K., The international legal framework for the protection of children in armed conflict. In: Disarmament forum, Geneva: UNIDIR, 2011, s. 7, ISSN 1020-7287. Dostupné z: <http://unidir.org/pdf/articles/pdf-art3135.pdf>
- ANG, F., A commentary on the united nation convention on the rights of the child, article 38, martinus nijhof publishers, London 2005
- VAN BUEREN, G., The international law on the rights of the child, Norwell, MA: Sold and distributed in the U.S.A. and Canada by Kluwer Academic Publishers, c1995, xxiii, 435 p. ISBN 07-923-2687-3.
- HÝBNEROVÁ S., Dětský voják v soudobém mezinárodním právu. In: GERLOCH, A., ŠTURMA, P., Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu. Praha: Auditorium, 2011, s. 387-396. ISBN 9788087284230.
- DRUMBL, Mark A., Reimagining child soldiers in international law and policy, New York: Oxford University Press, 2012, xii, 239 p., ISBN 01-995-9266-7.
- DOEK, J., The International Legal Framework for the Protection of Children in Armed Conflict. In: Children and armed conflict [online]. Geneva, Switzerland: United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR), 2011 [cit. 5. 3. 2013]. Kerstin Vignard, iss. 3. Dostupné z: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=134101>

- RUDNICK, L., Disarmament forum: Children and armed conflict, October 2011, Geneva, ISSN 1020-7287. Dostupné z: <http://www.unidir.org/files/publications/pdfs/children-and-conflict-en-315.pdf>.
- HÝBNEROVÁ, S., Sexuální násilí na ženách v mezinárodním humanitárním právu a přínos ICTY a ICTR. In: Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo: sborník mezinárodní konference: Praha, 31. 10. 2008. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Ediční středisko v nakl. IFEC, 2008, s. 15. Sborníky (Univerzita Karlova), 43. ISBN 9788087146156.
- BAAZ, Maria E., STERN, M., Why Do Soldiers Rape? Masculinity, Violence, and Sexuality in the Armed Forces in the Congo (DRC). *International Studies Quarterly* [online]. 2009, vol. 53, issue 2, s. 495 - 518 [cit. 5. 3. 2013]. DOI: 10.1111/j.1468-2478.2009.00543.x. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1468-2478.2009.00543>.
- HÝBNEROVÁ, S., Sexuální násilí na ženách za ozbrojeného konfliktu, In: Winterová, A., Dvořák, J., (eds.), *Pocta Sentě Radvanové k 80. Narozeninám, ASPI Wolters, Kluwer, Praha, 2009*
- VERHEYDE, M., GOEDERTIER, G., Articles 43-45: the UN Committee on the Rights of the Child, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, xvi, 50 p. ISBN 90-041-4731-4.
- LEE, Y., Participation and compliance: The Committee on the Rights of the Child, In: *State of the world's children: special edition*. New York: United Nations Children's Fund, c2009, iii, [1], 92 p. ISBN 978-928-0644-425.
- HENCKAERTS, J., DOSWALD-BECK, L., ALVERMANN, C., Customary international humanitarian law. New York: Cambridge University Press, 2005, 2 v. in 3. ISBN 052183155522.
- HÝBNEROVÁ, S., Použití exteritoriální síly proti nestátním aktérům v kontextu mezinárodního práva, zatím nevydáno.
- FREELAND, S., Mere children or weapons of war – child soldiers and international law. Sheet No. 13, 2008. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1306169.
- HÝBNEROVÁ, S., Dětský voják-fenomén doby a současné mezinárodní právo. In: *Mezinárodní ochrana lidských práv: regionální a tematická diferenciacie*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011, s. 78-89. ISBN 978-80-87146-54-5.

- HLAVÁČOVÁ, J., Kontrolní mechanismy v oblasti problematiky dětí v ozbrojeném konfliktu. In: Mezinárodní ochrana lidských práv: regionální a tematická diferenciac, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, s. 112 - 120. ISBN 9788087146545.
- TYMOFEYEVA, A. Následky účasti dětí na ozbrojeném konfliktu. In: Mezinárodní ochrana lidských práv: regionální a tematická diferenciac, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011, s. 102. ISBN 978-80-87146-54-5.
- KOPULETÁ, G. Účast dětí v mezinárodních a vnitrostátních konfliktech. In: Mezinárodní ochrana lidských práv: regionální a tematická diferenciac, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011, s. 91. ISBN 978-80-87146-54-5.
- PETRASEK, D. Ends: human rights approaches to armed groups [online]. Versoix, Switzerland: International Council on Human Rights Policy, 2000, 79 p. [c cit. 5. 3. 2013]. ISBN 29-402-5902-X.
- ŠTURMA, P. Požadovaný standard kontroly pro přičtení odpovědnosti státu za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva. In: Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo: sborník mezinárodní konference : Praha, 31. 10. 2008, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Ediční středisko v nakl. IFEC, 2008, s. 307. Sborníky (Univerzita Karlova), 43. ISBN 9788087146156.
- HÝBNEROVÁ, S., Genderová problematika v mezinárodním právu. In: Proměny mezinárodního práva a jeho nauky - vybrané koncepty, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010, s. 23, Studie z mezinárodního práva, č. 1 (24). ISBN 9788087146422.
- HÝBNEROVÁ, S., Prohibition of Recruiting Child Soldiers and/or Achievable Obligations?. In: Czech yearbook of international law: Česká ročenka mezinárodního práva, Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2010-2010, s. 110. Studie z mezinárodního práva, č. 1 (24). ISBN 978-80-904209-7-7ISSN 1804-543x.

Články v časopisech

- ROSEN, David M., Armies of the young: child soldiers in war and terrorism, [online], In: FDU Magazine, January 31 2005 [cit. 5. 3. 2013]. DOI: 0813535689. Dostupné z: <http://www.fdu.edu/newspubs/magazine/05sf/childsoldiers.html>.
- HAMILTON, C., EL-HAJ, Abu T., Armed conflict: The protection of children under international law, In: The International journal of children's rights: The

protection of children under international law [online], 01.01.1997 [cit. 5. 3. 2013], ISSN 0927 - 5568.

Dostupné z: http://www.essex.ac.uk/armedcon/story_id/000577.html.

- REVAZ, Cris R., The Optional Protocols to the UN Convention on the Rights of the Child on Sex Trafficking and Child Soldiers, In: Human Rights Brief [online], 2001, Volume 9, Issue 1 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.wcl.american.edu>.
- DROEGE, C., The overlap of international human rights law and international humanitarian law in situations of armed conflict – The converging development of human rights law and humanitarian law, In: International review of Red Cross, volume 90, n. 871, September 2008.
- UDOMBANA, Nsonguru J., War is Not Child's Play! International Law and the Prohibition of Children's Involvement in Armed Conflicts, In: Temple International & Comparative Law Journal, Vol. 20, No. 1, p. 57, 2006.
- MILANOVIC, M. A Norm Conflict Perspective on the Relationship between International Humanitarian Law and Human Rights Law, In: Journal of Conflict and Security Law [online], 2010-03-02, vol. 14, issue 3, s. 459-483 [cit. 5.3.2013], DOI: 10.1093/jcsl/krp033.
Dostupné z: <http://jcsl.oxfordjournals.org/cgi/doi/10.1093/jcsl/krp033>.
- O'Connell, Mary E., Defining Armed Conflict (December 10, 2008). Journal of Conflict Security Law, Vol. 13, pp. 393-400, Winter 2008; Notre Dame Legal Studies Paper No. 09-09. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1392211>.
- SCHEU, Herald C., Pojem odpovědnosti v mezinárodním právu, In: Jurisprudence 2009/4, 30.4.2009, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Praha.
- O'CONNELL, E., M., Defining Armed Conflict, Notre Dame Law School Legal Studies Research Paper No. 09-09, University of Notre Dame, 10. 12. 2008.
- TIEFENBRUN, Susan W., Decoding international law: semiotics and the humanities. In: New York: Oxford University Press, c2010, CHAPTER 9. ISBN 0195385772.
- O'CONNELL, Mary E., Defining Armed Conflict, In: Journal of Conflict Security Law, Vol. 13, pp. 393-400, Winter 2008, Notre Dame Legal Studies Paper No. 09-09.
- APTEL, C., Lubanga Decision Roundtable: The Participation of Children in Hostilities. In: Opinio Juris [online]. 18. 3. 2012 [cit. 5. 3. 2013].

Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2012/03>.

- KUPER, J., International law concerning child civilians in armed conflict, New York: In: Oxford University Press, 1997, xxxiv, 283 p. ISBN 01-982-6485-2.
- DUTLI, Maria T., Enfants-combattants prisonniers. International review of the Red Cross [online]. Geneva: International Committee of the Red Cross, 1961, č. 785 [cit. 5. 3. 2013].ISSN 0020-8604.
Dostupné z: <http://www.icrc.org/fre/resources/documents/misc/5fzh5y.htm>.
- RIVARD, L., Child Soldiers and Disarmament, Demobilization and Reintegration Programs: The Universalism of Children's Rights vs. Cultural Relativism Debate, In: The journal of humanitarian assistance, August 23, 2010.
Dostupné z: <http://sites.tufts.edu/jha/archives/772>.
- WEISSBRODT, D., HANSEN, J.,C., NESBITT, N., H., The Role of the Committee on the Rights of the Child, Interpreting and Developing International Humanitarian Law, In: Harvard Human Rights Journal, vol. 24, 2011, Minnesota Legal Studies Research Paper No. 10-41.
- YOUNG, A., Preventing, Demobilizing, Rehabilitating, and Reintegrating Child Soldiers in African Conflicts, In: The Journal of International Policy Solutions, spring 2007 volume 7, Duke University, Terry Sanford Institute of Public Policy.
Dostupné z:
<http://irps.ucsd.edu/assets/012/6360.pdf>.
- Rape as a War Crime. In: JAYARAMAN, T Vishnu. UN Chronicle [online]. 2010 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z:
<http://www.un.org/wcm/content/site/chronicle/home/archive/issues2008/pid/21612>.
- HÝBNEROVÁ, S., Ochrana dětí za ozbrojeného konfliktu, rubrika EU a mezinárodní právo Všechno, 4. 6. 2010.
- GORDON, E., Victims and perpetrators: the implications of the dual status of child soldiers, In: e-International relations website, 3. 8. 2011. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z:
<http://www.e-ir.info/2011/08/03/victims-and-perpetrators-what-are-the-implications-of-this-dual-status-of-child-soldiers/>.
- BOISSON DE CHAZOURNES, L.,CONDORELLI, L., Common Article 1 of the Geneva Conventions revisited: Protecting collective interests, Article, In: International Review of the Red Cross, No. 837, 31. 3. 2000.
- BONGARD, P., SOMER, J., Monitoring armed non-state actor compliance with humanitarian norms: a look at international mechanisms and the Geneva Call Deed

of Commitment, In: International review of Red Cross, Volume 93 Number 883, September 2011.

- KLEFFNER, J., K., The applicability of international humanitarian law to organized armed groups, In: International review of Red Cross, Volume 93 Number 882, June 2011.
- SASSOLI, M., SHANY, Y., Should the obligations of states and armed groups under international humanitarian law really be equal?, In: Review of international Red Cross, Volume 93 Number 882, June 2011.
- SIVAKUMARAN, S., Lessons for the law of armed conflict from commitments of armed groups: identification of legitimate targets and prisoners of war, In: International Review of the Red Cross, No. 882, 30. 6. 2011.
- BECKER, J., Child Soldiers and Armed Groups, Human Rights Watch, Notes for a Presentation to the Conference on “Curbing Human Rights Abuses by Armed Groups,” Centre of International Relations, University of British Columbia, Vancouver, 14-15 November 2003.
- LABBÉ, J., INTERNATIONAL PEACE INSTITUTE, Engaging Nonstate Armed Groups on the Protection of Children: Towards Strategic Complementarity, New York, APRIL 2012, Dostupné z:
http://www.genevacall.org/resources/research/f-research/2001-2010/IPI_E_Pub_ENGAGING_NONSTATE.pdf.
- GRAF, R., The International Criminal Court and Child Soldiers An Appraisal of the Lubanga Judgment, In: Journal of International Criminal Justice, Vol. 10, Issue 4, September 2012.
- OBERG, M D., The absorption of grave breaches into war crimes law, In: International review of Red Cross, Volume 91, 873, March 2009.
- HAPPOLD, M., The age of criminal responsibility in international criminal law, International Criminal Accountability and Children’s Rights, In: The Hague: T.M.C. Asser Press, 2007.
- Arzoumanian, N., Pizzutelli, F., Victimes et bourreaux: questions de responsabilité liées à la problématique des enfants-soldats en Afrique, In : Revue Internationale de la Croix-Rouge/International Review of the Red Cross / Volume 85 / Issue 852 / December 2003, pp 827-856. Dostupné z:
<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=7945397>.

- Topa, I., Prohibition of child soldiering – international legislation and prosecution of perpetrators, In: International law, Hanse law review, 14. 6. 2007.
- ROBINSON, J.A., The right of child victims of armed conflict to reintegration and recovery, In: Potchefstroom Electronic Law Journal, 15(1), 46-101.
- AYISSI, A., Protecting Children in Armed Conflict: From Commitment to Compliance, 2002, s. 5 - 16, In: Kerstin, V., Children and security, Issue 3, Volume 2002, United Nations Institute for Disarmament Research (UNIDIR), Geneva.
- UN, Security Council report, Monthly Forecast, June 2013, Dostupné z: http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2013-06/iraq_3.php.
- UN, Security Council report, Monthly Forecast, September 2012, Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2012-09/>.
- UN, Security Council report, Monthly Forecast, May 2010, Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2010-05/>.
- UN, Security Council report, Monthly Forecast, June 2009, Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2009-06/>.

Mezinárodní dokumenty, zprávy a soudní případy

- Déclaration des droits de l'homme et du Citoyen de 1789. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.textes.justice.gouv.fr/textes-fondamentaux-10086/droits-de-lhomme-et-libertes-fondamentales-10087/declaration-des-droits-de-lhomme-et-du-citoyen-de-1789-10116.html>.
- UN Human Rights Council, Annual Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 28 June 2012, A/HRC/21/38, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/5051d0b42.html>.
- Vyhláška Ministra zahraničních věcí ze dne 15. prosince 1954 o Ženevských úmluvách ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války, In: Sbírka zákonů. 1954, č. 65, 40. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1954-65>.
- Prosecutor v. Dusko Tadic (Appeal Judgment), IT-94-1-A, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 15 July 1999. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z : <http://www.refworld.org/docid/40277f504.html>.

- Security council, Security Council Adopts Text Expanding Criteria for Secretary-General's List Naming and Shaming' Violators of Conflict-Affected Children's Rights, 6581st Meeting (AM & PM), 2011.
- The Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu (Trial Judgement), ICTR-96-4-T, International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR), 2 September 1998, [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/40278fbb4.html>.
- UN Security Council, Report of the Secretary-General Pursuant to Paragraph 2 of Security Council Resolution 808 (1993) [Contains text of the Statute of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991], 3 May 1993, S/25704. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6af0110.html>.
- International Criminal Court (ICC), *Elements of Crimes*, 2011, [cit. 21. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4ff5dd7d2.html>.
- Integrated Regional Information Networks (IRIN), Democratic Republic of the Congo: Lubanga verdict "a first step", 14 March 2012, [cit. 21. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4f6735612.html>.
- International Committee of the Red Cross (ICRC), Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977, 1125 UNTS 3. [cit. 16. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36b4.html>.
- General Assembly OSN, Report of the Committee on the Rights of the Child, Sixty-seventh session, Supplement No. 41 (A/67/41), New York, 2012.
- UN Security Council, Statute of the Special Court for Sierra Leone, 16 January 2002, [cit. 21. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3dda29f94.html>.
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, In: Sbírka zákonů, 1991, č. 104, 22. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=104&r=1991>.
- UN General Assembly, Impact of armed conflict on children : note / by the Secretary-General, 26 August 1996, A/51/306, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f2d30.html>.
- Organization of African Unity, African Charter on the Rights and Welfare of the Child, 11 July 1990, CAB/LEG/24.9/49 (1990), [cit. 5. 3. 2013].

Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38c18.html>.

- UN General Assembly, Rome Statute of the International Criminal Court (last amended 2010), 17 July 1998, ISBN No. 92-9227-227-6, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3a84.html>.
- ICTY, The Prosecutor v. Dusko Tadic, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, IT-94-1-A, 2 October 1995, para.70.
- International court of justice reports of judgments, advisory opinions and orders. Legality of the threat or use of nuclear weapons, Advisory opinion of 8 July 1996.
Dostupné z:
<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&k=e1&p3=4&case=95>.
- UN General Assembly, The girl child: report of the Secretary-General, 24 August 2007, A/62/297, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4732e2782.html>.
- UN General Assembly, Children and armed conflict : report of the Secretary-General, 21 December 2007, A/62/609–S/2007/757, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/479f54592.html>.
- UN Children's Fund (UNICEF), The Paris Principles. Principles and Guidelines on Children Associated With Armed Forces or Armed Groups, February 2007 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/465198442.html>.
- UN Committee on the Rights of the Child (CRC), CRC General Comment No. 10 (2007): Children's Rights in Juvenile Justice, 25 April 2007, CRC/C/GC/10, [cit. 12. 6. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4670fca12.html>.
- UNICEF, Cape Town Principles and Best Practices, 27.-30.4.1997, South Africa. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z:
http://www.unicef.org/emergencies/files/Cape_Town_Principles%281%29.pdf.
- Cour internationale de justice, Affaire du Detroit de Corfou (fond), Arrête du 9.4.1949, Reports of judgements, advisory opinions and orders, Leyden Société d'éditions, A.W.Sijthoff Publishing Company, C.I.J.Recuei/1949, p.22, [cit. 5.3.2013]. Dostupné z <http://www.icj-cij.org/docket/files/1/1645.pdf>.
- International Committee of the Red Cross (ICRC), Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977, 1125 UNTS 609, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b37f40.html>.

- UN General Assembly, Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38f0.html>.
- Advisory Opinion Concerning Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, International Court of Justice (ICJ), 9 July 2004 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/414ad9a719.html>.
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991, o sjednání Úmluvy o právech dítěte, In: Sbírka zákonů České republiky, 8. 4. 1991, částka 22.
- UN Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 16: Article 17 (Right to Privacy), The Right to Respect of Privacy, Family, Home and Correspondence, and Protection of Honour and Reputation, 8 April 1988, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/453883f922.html>.
- United Nations, Charter of the United Nations, 24 October 1945, 1 UNTS XVI, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3930.html>.
- UN General Assembly, Rights of the child: resolution / adopted by the General Assembly, 22 February 2008, A/RES/62/141, [cit. 5.3.2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/47d1498f2.html>.
- UN, Security Council, Cross-Cutting Report No. 1: Children and Armed Conflict. 15. 4. 2009. New York. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/cross-cutting-report/lookup-c-glKWLeMTIsG-b-5099181.php>.
- UN Secretary-General (UNSG), Children and armed conflict: report of the Secretary-General, 13 April 2010, A/64/742 - S/2010/181, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4bfcce6a2.html>.
- International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 287, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36d2.html>.
- UN General Assembly, International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 999, p. 171, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3aa0.html>

- UN Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 17: Article 24 (Rights of the Child), 7 April 1989, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/45139b464.html>.
- UN General Assembly, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 993, p. 3, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36c0.html>.
- UN General Assembly, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict, 25 May 2000, [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.un+hcr.org/refworld/docid/47fdfb180.html>.
- RIGHTS OF THE CHILD: Report of the Working group on a draft optional protocol to the Convention on the Rights of the Child on involvement of children in armed conflicts on its fourth session. In: UN. Economical and social council, 23 March 1998, E/CN.4/1998/102.
- International Committee of the Red Cross (ICRC), Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War (Third Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 135, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36c8.html>.
- UN General Assembly, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography, 25 May 2000, A/RES/54/263, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38bc.html>.
- Prosecutor v. Anto Furundzija (Trial Judgment), IT-95-17/1-T, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 10 December 1998, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/40276a8a4.html>.
- Česká republika. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. In: Sb. m. s. 7. 5. 2003, č. 45, 26.
- Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic (Trial Judgment), IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 22 February 2001, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b7560.html>.
- UN Security Council, Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda (as last amended on 13 October 2006), 8 November 1994, [cit. 5. 3. 2013].

Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3952c.html>.

- UN, Senior Management Group, Strategy for an Era of Application of International Law - Action Plan, Secretary-General, June 2000.
- UN General Assembly, Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 8 October 2004, A/59/426, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/42691e504.html>.
- UN Security Council, Security Council resolution 1460 (2003) [on children in armed conflict], 30 January 2003, S/RES/1460 (2003), [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3f45dbdd0.html>.
- UN, CRC/C/62/3, Convention on the rights of the Child, Rules of procedure under the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, Distr.: General. 8 April 2013.
- UN Security Council, Security Council resolution 1261 (1999) [on children in armed conflicts], 25 August 1999, S/RES/1261 (1999), [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f22d10.html>.
- UN Security Council, Security Council resolution 1314 (2000) [on the protection of children in situations of armed conflicts], 11 August 2000, S/RES/1314 (2000), [[cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f2740.html>.
- UN Security Council, Security Council resolution 1379 (2001) [on the protection of children in armed conflicts], 20 November 2001, S/RES/1379 (2001), [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3c4e94561c.html> 7.
- UN Security Council, Security Council resolution 1539 (2004) [on children in armed conflict], 22 April 2004, S/RES/1539 (2004), [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/411236fd4.html>.
- UN Security Council, Security Council resolution 1612 (2005) [on children in armed conflict], 26 July 2005, S/RES/1612 (2005), [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/43f308d6c.html>.
- UN Security Council, Security Council resolution 1882 (2009) [on children and armed conflict], 4 August 2009, S/RES/1882 (2009), [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4a7bdb432.html>.

- UN Security Council, Security Council resolution 2068 (2012)/ adopted by the Security Council at its 6838th meeting, on 19 September 2012, 19 September 2012, S/RES/2068 (2012), [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/50699c812.html>.
- UN Security Council, Security Council resolution 1674 (2006) [on protection of civilians in armed conflict], 28 April 2006, S/RES/1674 (2006), [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4459bed60.html>.
- UN Security Council, Security Council resolution 1894 (2009) [on the protection of civilians in armed conflict], 11 November 2009, S/RES/1894 (2009), [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4b0550d42.html>.
- UN General Assembly, Children and armed conflict: report of the Secretary-General, 15 May 2013, A/67/845–S/2013/245, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/51b9864e4.html>.
- UN General Assembly, The rights of the child: resolution / adopted by the General Assembly., 20 February 1997, A/RES/51/77, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f4c60.html>.
- UN General Assembly, Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 6 August 2012, A/67/256, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/50a0cfcc2.html>.
- UN, General Assembly, Armed conflict toolkit, S/2006/724, Security Council, Distr.: General. 11 September 2006.
- UN Security council, Annual report on the activities of the Security Council Working Group on Children and Armed Conflict, established pursuant to resolution 1612 (2005), S/2012/718, Distr.: General, 25 September 2012.
- ICRC, Annual report 2011, Geneva, May 2012. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/assets/files/annual-report/icrc-annual-report-2011.pdf>.
- UN Secretary-General, Prevention of armed conflict, A/55/985–S/2001/574, Distr. GENERAL, 7 June 2001. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/B5BFFCD5B649239585256CAA006EFAB6>.
- UN Security Council, Children and armed conflict, Cross-cutting report No. 3, 27. 8. 2012. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z:

<http://www.securitycouncilreport.org/cross-cutting-report/cross-cutting-report-no-3-children-and-armed-conflict.php>.

- UN Security Council, Children and armed conflict Cross-cutting report No.1, 6. 7. 2011. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/XCutting%20CAC%202011.pdf>.
- UN Committee on the Rights of the Child (CRC), UN Committee on the Rights of the Child: State Party Report: Benin, 4 June 1997, CRC/C/33/Add.52, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6af050.html>.
- UN Human Rights Council, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a Communications Procedure: resolution / adopted by the Human Rights Council, 14 July 2011, A/HRC/RES/17/18, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4e72fbb12.html>.
- UN Committee on the Rights of the Child (CRC), Submission of reports by States parties: States parties to the Convention on the Rights of the Child and status of the submission of reports under article 44 of the Convention: Note by the Secretary-General, 30 July 2003, CRC/C/130, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/403a26554.html>.
- Council of Europe, European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, ETS 5, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3b04.html>.
- UN Committee on the Rights of the Child (CRC), Compilation of the conclusions and recommendations adopted by the Committee on the Rights of the Child., 29 November 1994, CRC/C/19/Rev.3, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6af503.html>.
- UN General Assembly, Status of the Convention on the Rights of the Child, 1 August 2006, A/61/207, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/453780ee0.html>.
- UN General Assembly, Status of the Convention on the Rights of the Child Report of the Secretary-General, 1 August 2005, A/60/175, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/43f30f9fc.html>.
- UN General Assembly, Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency and Armed Conflict, 14 December 1974, A/RES/29/3318, [cit. 5. 3. 2013].

2013].

Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38a14.html>.

- UN Security Council, Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (as amended on 17 May 2002), 25 May 1993, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3dda28414.html>.
- International Labour Organization (ILO), Worst Forms of Child Labour Recommendation, R190, 17 June 1999, R190, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3ddb6ef34.html>.
- UN Security Council, Children and armed conflict, Cross-cutting report No. 1, 2. 6. 2010. Dostupné z:
http://globalsolutions.org/files/public/documents/SCR_CrossCuttingReport_Children-and-Armed-Conflicts.pdf.
- UN Security Council, Children and armed conflict, Cross-cutting report No. 1, 15. 4. 2009. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z:
<http://www.securitycouncilreport.org/cross-cutting-report/lookup-c-glKWLeMTIsG-b-5099181.php>.

Elektronické příspěvky

- Sirotčince, In: Wikipedia:the free encyclopedia [online], San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001- [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sirot%C4%8Dinec>.
- All cases. International criminal court [online]. 2012 [cit. 2013-06-21]. Dostupné z: http://www.icccpi.int/en_menus/icc/situations%20and%20cases/cases/Pages/cases%20index.aspx.
- Geneva Declaration of the Rights of the Child, 1924: About the Declaration, In: [Http://childrensrighsportal.org](http://childrensrighsportal.org) [online], Humanium, © 2012 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://childrensrighsportal.org/childrens-rights-history/references-on-child-rights/geneva-declaration/>.
- History, In: [Http://www.savethechildren.org](http://www.savethechildren.org) [online], Westport: Save the Children, © 2013, 1.800.728.3843 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.savethechildren.org/site/c.8rKLIXMGIpI4E/b.6229507/k.C571/History.html>.
- Zero under 18 campaign. In: Office of the special representative of the secretary-general for children and armed conflict [online]. 2010 [cit. 5. 6. 2013]. Dostupné z: <http://childrenandarmedconflict.un.org/our-work/zero-under-18-campaign/>.

- International Committee of the Red Cross [online], © 2013, 05-03-13 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/index.jsp>.
- Human rights law. HG Global Legal Resources [online]. ©1995-2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.hg.org/human-rights.html>.
- Girl child. In: United Nations Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed [online]. New York, © United Nations 2013 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://childrenandarmedconflict.un.org/effects-of-conflict/girl-child/>.
- Committee on the Rights of the Child Monitoring children's rights. In: Office of the High Commissioner for Human Rights [online]. 1996-2012 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/>.
- Security Council Working Group on Children and Armed Conflict. United Nations [online]. [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.un.org/sc/committees/WGCAAC/>.
- Who we are. UNICEF [online]. 23. 5. 2012 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: http://www.unicef.org/about/who/index_introduction.html.
- Field monitors. Watchlist [online]. 2002-2013 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://watchlist.org/field-monitors/>.
- Treaty Collection, UN, UNTC [online], 2013 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://treaties.un.org>.
- Amnesty international, Learn about human rights, universal jurisdiction. Dostupné z: <http://www.amnesty.org/en/international-justice/issues/universal-jurisdiction>, © 2013 Amnesty International.
- Burma: World's Highest Number of Child Soldiers. In: Human Rights Watch [online]. © Copyright 2013 [cit. 16. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/news/2002/10/15/burma-worlds-highest-number-child-soldiers>.

Internetové stránky

- Plan international [online], © 2013 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://plan-international.org/>.
- Oxfam international [online], © 2013 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.oxfam.org/>.

- UNICEF [online], 11. 06. 2003 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.unicef.org/>.
- World vision [online], Federal Way, WA: World vision Inc., © 2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: www.worldvision.org/.
- ILO, In: www.ilo.org [online]. © 1996-2013 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.ilo.org/ipe/news/WCMS_200872/lang--en/index.htm.

Ostatní dokumenty knižní a jiné podoby

- Le bureau international des droits des enfant, Les enfants et les conflits armés: Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit intemational des droits de la personne [online], Canada, © 2010 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-0-9865647-1-0. Dostupné z: http://www.ibcr.org/editor/assets/thematic_report/5/IBCR_int_FR_low.pdf.
- Institute international des droits de l'enfant, 18 Candles – The Convention on the Rights of the Child reaches Majority [online], Switzerland: Intitut International des Droits de l'Enfant (IDE), OHCHR, 2009 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/crc18.pdf>.
- Child Soldiers International, Louder than words: An agenda for action to end state use of child soldiers [online], London, 2012 [cit. 4. 4. 2013]. ISBN 978-0-9541624-3-6. Dostupné z: <http://resourcecentre.savethechildren.se/content/library/documents/louder-words-agenda-action-end-state-use-child-soldiers>.
- BRAZIER, Chris et al. The state of the world's children 2006 excluded and invisible [online]. New York, NY: United Nations Children's Fund (UNICEF), 2005 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-928-0639-162.
Dostupné z: http://www.unicef.org/publications/index_30398.html.
- UNICEF, Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, Guide to the Optional Protocol on the involvement of children in armed conflict [online], New York, 2003 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.unicef.org/publications/index_19025.html.
- Rigorózní práce, ZERRARI, D., Les droits de l'enfant dans le conflit armé, 2005-2006, Faculté des sciences juridique, politique et sociales, LILLE 2, université droit et la santé.

- International Committee of the Red Cross (ICRC), How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?, Opinion Paper, 17. 3. 2008. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/armed-conflict-article-170308.htm>.
- O'CONNELL, Mary, E., GARDAM, J., Final Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law, Summary, International law association, The Hague Conference 2010.
- HAPPOLD, M., Child Recruitment as a Crime under the Rome Statute of the International Criminal Court, Université du Luxembourg, February 5, 2010, The legal régime of the International criminal court: Essays in memory of Igor Blischenko, Leiden: Brill, 2009.
- No Peace Without Justice, UNICEF, International criminal justice and children, UNICEF Innocenti Research Centre, September 2002, Rome Italy.
- International Committee of the Red Cross E! CN. 4/1324, page 27, UN center for human rights, Legislative History of the Convention on the Rights of the Child (1978 - 1989), article 38, prepared with the support of Radda Barnen <Swedish save the Children, HR/1995/Ser .1/art icle.38.
- United Nation Center for human rights, Legislative History of the Convention on the Rights of the Child (1978 - 1989), article 38, prepared with the support of Radda Barnen <Swedish save the Children, HR/1995/Ser .1/art icle.38.
- NEWELL, Prepared for UNICEF by Hodgkin, R., Hodgkin, P., Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child [online], Fully rev. 3rd ed. New York: UNICEF, 2007 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-928-0641-837. Dostupné z: http://www.unicef.org/publications/index_43110.html.
- UNICEF, A World fit for children: Millennium development goals, special session on children, September 2006, New York, ISBN -13:978-92-806-4087-8.
- UNICEF, United Nations Children's Fund. Machel study 10-year strategic review children and conflict in a changing world [online]. New York: UNICEF, 2009 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-928-0643-633. Dostupné z: http://www.unicef.org/publications/files/Machel_Study_10_Year_Strategic_Review_EN_030909.pdf.
- UNICEF. Progress for children: a report card on child protection [online]. New York: UNICEF, 2009 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-928-0644-395.

- BELLAMY, C., The state of the world's children 2005 [online]. Fully rev. 3rd ed. New York: UNICEF, 2004 [cit. 16. 6. 2013]. ISBN 92-806-3817-3.
Dostupné z: http://www.unicef.org/publications/index_24432.html.
- UNICEF, United Nations Children's Fund. Child soldiers: global report, 2008 [online]. London, U.K.: Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, 2008, 416 p. [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-095-4162-450.
- UNICEF, The state of world's children 2001 [online]. New York, 2001 Bennamy Carol. ISBN 92-806-3633-2. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.unicef.org/sowc/archive/ENGLISH/The%20State%20of%20the%20World%27s%20Children%202001.pdf>.
- ICRC, Children in war information kit [online]. Geneva:2002 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN Ref. 0577K.
Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/publication/p0577k.htm>.
- International Committee of the Red Cross. Guiding Principles for the Domestic Implementation of a Comprehensive System of Protection for Children Associated with Armed Forces or Armed Groups. Advisory service on international humanitarian law, 15-09-2011. [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.icrc.org/ara/assets/files/2011/guiding-principles-children-icrc.pdf>.
- Use of child soldiers 'particularly abusive,' UN expert testifies. Un news centre: with breaking news from UN News Service [online]. 7.1.2010 [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=33418#.UVL5ZleQOwc>.
- UNICEF, PARMAR, S. et al. Children and transitional justice: truth-telling, accountability and reconciliation [online]. Cambridge, Mass: Human Rights Program, Harvard Law School, 2010 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-097-9639-548.
- CICR, Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977 aux Conventions de Genève du 12 août 1949, éd. par Yves Sandoz, Christophe Swinarski, Bruno Zimmermann, Genève, 1986, p. 926, paragraphe 3192-5.
- UN Inter-Agency Working Group on Disarmament, demobilization and reintegration, The new operational guide to the integrated disarmament, demobilization and reintegration standards, Children and DDR, UN disarmament, demobilization and reintegration resource center, UN 2010. [cit. 5.3.2013].
Dostupné z: <http://www.peacebuilderscenter.jp/parts/2011primary/Mr.%20D.Molloy/OPERATIONAL%20GUIDE%20->

TO%20THE%20INTEGRATED%20DISARMAMENT,%20DEMobilIZATION
%20AND%20REINTEGRATION%20STANDARDS.pdf.

- Department of Peacekeeping Operations United Nations, Disarmament, demobilization and reintegration of ex combatants in a peacekeeping environment, Principles and guidelines, Lessons Learned Unit, December 1999, Copyright © United Nations 2000.
- VERHEY, B., Child Soldiers: Preventing, Demobilizing and Reintegrating, Africa Region Working Paper Series No. 23, November 2001. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/afr/wps/wp23.pdf>.
- UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Systematic rape, sexual slavery and slavery-like practices during armed conflict : final report / submitted by Gay J. McDougall, Special Rapporteur, 22 June 1998, E/CN.4/Sub.2/1998/13, [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f44114.htm>.
- CENTRE, UNICEF Innocenti Research. Handbook on the optional protocol on the sale of children, child prostitution and child pornography [online]. Florence, Italy: UNICEF Innocenti Research Centre, 2009 [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-888-9129-852.
- OTUNNU, O. A., Human security network, Children and armed conflict – International standards for action, United Nations, New York, 22. 4. 2003.
- DUBIN, K.,S., A Comparative Study on Sexual Violence Trials in the ICTY and the ICTR Comparing Six Particular Issues, Memorandum for the office of the prosecutor of the I.C.T.R., Fall 2003.
- REDRESS, Victims, Perpetrators or Heroes?, Child Soldiers before the International Criminal Court, September 2006. London. Dostupné z: <http://www.redress.org/downloads/publications/childsoldiers.pdf>.
- UN Office of the High Commissioner for Human Rights, Fact Sheet No. 10 (Rev.1), The Rights of the Child, March 1997, No. 10 (Rev.1),]. [cit. 5. 3. 2013].
Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/479477390.html>.
- The state of the world's children: special edition [online]. New York: United Nations Children's Fund, c2009, iii, [1], 92 p. [cit. 5. 3. 2013]. ISBN 978-928-0644-425.
- CLARHALL, E., Monitoring implementation of the UN Convention on the Rights of the Child: To strengthen follow up by civil society on Concluding Observations

and recommendations made by the UN Committee on the Rights of the Child, Save the children, September 2011.

- Office of the special representative of Secretary-General for Children and Armed Conflict. Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict UN, Strategic Framework 2011-2013, June 2011, New York.
- SABLIER, J.,M., Security council engagement on the protection of children in armed conflict: Progress conflict: Progress achieved and the way forward, June 2012.
- UN Security Council, Security council establishes monitoring, reporting mechanism on use of child soldiers, unanimously adopting resolution 1612 (2005), 5235th Meeting.
- International Committee of the Red Cross (ICRC), How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?, 17. 3. 2008, Opinion paper. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf>, s. 1-5.
- WATCHLIST, Next steps to protect children in armed conflict, Briefing note, The June 2011. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z <http://watchlist.org/next-steps-to-protect-children-in-armed-conflict-june-2011/>.
- Diplomová práce, ČECHLOVSKÁ, S., Mezinárodněprávní ochrana dětí v ozbrojených konfliktech, vedoucí Hýbnerová Stanislava, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Praha.
- UNICEF, Will you listen? Young voices from conflict zones, October 2007. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.unicef.org/adolescence/index_41267.html.
- UNICEF, Annual report 2011, June 2012, [cit. 5. 3. 2013]. ISBN: 978-92-806-4635-1, Dostupné z: http://www.unicef.org/publications/files/UNICEF_Annual_Report_2011_EN_060112.pdf.
- LOREY, M., Child soldiers care: global report, 2008 [online]. Westport, CT: Save the Children, 2001, 416 p. [cit. 18. 3. 2013]. ISBN 18-883-9308-4. Dostupné z: http://www.ecdgroup.com/docs/lib_005191315.pdf.
- Enfants rouge [online], Archives de l'AP-HP, [cit. 3. 2. 2013]. Dostupné z http://portail-web.aphp.fr/archives/IMG/pdf/58_Enfants-Rouges.pdf. In VILLIÈRE, R., Lin hôpital d'autrefois « les Enfans-Rouges », Paris, Vigné, 1925, str. 51.

RESUMÉ

Pravidla upravující ochranu dětí v ozbrojeném konfliktu prošla za posledních několik let rozsáhlým vývojem. Od 30. let 20. století, kdy se začaly tvořit první mezinárodní instrumenty sloužící k uznání dětí jako specifické skupiny, která vyžaduje větší pozornost a zvláštní přístup, přes vrchol rozkvětu v 90. letech, kdy byla dětem věnována závazná Úmluva o právech dítěte a dětská ochrana se stala klíčovou otázkou pro mnoho mezinárodních aktérů až do počátku 21. století, ve kterém se již pozornost nesoustředí na zakrývání mezer v formálně právní části, ale naopak se ochrana dítěte začíná směřovat k vyrovnaní rovnováhy mezi přijatými závazky a jejich realizací. Dítěti je dnes věnováno mnoho dokumentů mezinárodní povahy, avšak jejich aplikace a provádění v mnoha ohledech zaostává.

Ozbrojené konflikty v dnešní době již nemají výhradně mezinárodní povahu a normy, které dříve upravovaly jen vztahy mezi státy, se dnes musí přizpůsobit jejich novému charakteru. Smíšené a vnitrostátní konflikty převažují a v nich se objevuje i čím dál větší zaměření pozornosti na civilní obyvatelstvo včetně dětí jako snadných cílů násilí. V této situaci jsou děti zvláště ohrožené z mnoha důvodů. Jednak mnoho z nich žije na hranici chudoby a účast, ať již jakékoli podoby v ozbrojeném konfliktu, jim dovoluje uspokojit každodenní potřeby či zvyšuje sebedůvěru. Děti jsou také lehčeji ovlivnitelné a kvůli nedostatečně vytvořenému hodnotovému systému se v boji mohou stát neohroženou silou, která v důsledku autoritativní moci vojenských velitelů páchá hrůzné zločiny. Účast dětí na ozbrojeném konfliktu je ve většině případů zakázána. Dříve se tato zásada vztahovala na děti mladší 15 let, dnes je však aspirováno na vytvoření jednotného minimálního věku účasti a povolávání do vládních ozbrojených sil a nestátních skupin na 18 let. I přes tento fakt, je však možné konstatovat, že ve velké většině ne-li ve všech ozbrojených konfliktech poslední doby se děti přímo účastnily násilí jako dětské vojáky, či zastávaly pomocné funkce.

Celá soustava ochrany byla až donedávna značně formálním smluvně vyjádřeným konceptem. Definice, principy a pravidla mezinárodního práva se v této oblasti rychle rozvíjely, avšak bez ohledu na jejich praktické využití a kontrolu jejich dodržování. Tento nedostatek byl upraven přijetím kontrolního mechanismu Radou bezpečnosti pro vážné

porušení dětských práv, který se projevil řadou úspěchů. V důsledku toho jsou tak lépe shromažďovány informace a rozvíjí se větší spolupráce všech aktérů prosazujících dětská práva.

ABSTRACT

The rules governing the protection of children in armed conflicts has undergone an extensive evolution over the last few years. From the beginning of 20th century when the first international instruments for acknowledging children as a specific group requiring better attention and a special approach started to form, through the boom in the 1980 when the binding Convention on the rights of the child was dedicated solely to children and children's protection became the key question for many international participants, till the 21st century where the protection of children began to be oriented towards the balance between accepted obligations and their realization. Today, many international documents deal with the protection of children; however, their implementation and realization is often lacking.

Armed conflicts are no longer of a traditional international character today and the norms, which dealt with relations between states, are no longer valid and need to be reassessed. Mixed and internal armed conflicts prevail and the attention is focused on civilian children included as an easy targets. In this kind of situation, children are particularly vulnerable for various reasons. First, many children live in a large-scale poverty and any kind of participation in an armed conflict allows them to meet their needs and boost their confidence. Children are easily manipulated and hence they have not yet fully formed a value system; they can become a source of fearless power, committing many atrocities under the direction of their leaders. The participation of children in conflict is most often prohibited. In the past, this was true for the children under 16 years old but the aspiration nowadays is to create a uniform age limit of 18 for direct and indirect participation and recruitment of children into the state forces and non-state armed groups. Despite this fact, it is possible to observe that in majority of today's armed conflicts, children have directly participated in violence as child soldiers or in other indirect roles.

The whole system of protection was based on a very formal treaty based approach. The definitions and principles of international law were quickly developing regardless of their practical use and necessary control of their complicity. This flaw was regulated by the establishment of monitoring and reporting mechanism for the grave violation of children's rights by UN Security Council and it has already produced the so-long-desired results. Therefore, information is better collected and cooperation between child enforcing agencies is flourishing.

NÁZEV PRÁCE/ TITLE

Ochrana práv dítěte v ozbrojeném konfliktu/ Protection of the rights of the child in armed conflict

KLÍČOVÁ SLOVA/ KEY WORDS

Dětský voják/ Child soldiers

Dětský civilista/ Child civilian

Mezinárodní ochrana/ International protection